

TAMPEREEN YLIOPISTO

Olli Seuri

HISTORIAA LEHTEILLEN

Uudelleentuotettu kuusikymmentäluku Helsingin Sanomissa vuonna 2008

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2010

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

SEURI, OLLI: Historiaa lehteillen. Uudelleentuotettu kuusikymmentäluku Helsingin Sanomissa vuonna 2008.

Pro gradu -tutkielma, 110 sivua, 14 liitesivua.
Tiedotusoppi

Marraskuu 2010

Käsittelen tässä pro gradu -tutkielmassani historian uudelleentuottamista sanomalehtitekstissä. Empiirinen huomioni on kuusikymmentäluvun rakentumisessa vuoden 2008 Helsingin Sanomissa (HS). Tutkin yhtäältä sitä, missä ja miten menneisyyteen sanomalehdessä viitataan. Toisaalta käsittelen sitä, kuinka sanomalehti tuottaa historiallisia merkityksiä ja mitä lehden historiaa koskevat maininnat tarkoittavat sanomalehden ja sen rakentaman yhteisön kannalta.

Yhdistelen tutkimuksessa joukkoviestinnätutkimuksen, yhteiskuntatieteiden ja historiatieteen teoreettisia näkökulmia. Monitieteinen näkökulma on tärkeä kuvattaessa sanomalehteä historiakulttuurin osana – yhtenä toimijana, joka osallistuu historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessiin. Sanomalehden tavasta kirjoittaa historiaa käytän nimitystä historian uudelleentuottaminen, koska kaupallinen media ei vain esitä tai representoi historiaa.

Määrällisiä ja laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen osoitan, että historia esiintyy sanomalehden sivuilla etenkin historiallisten merkkipäivien aikaan. Vuonna 2008 tilastossa korostuvat toukokuu, elokuu ja marraskuu, jotka olivat vuonna 1968 Pariisin kevään, Prahan miehityksen ja Vanhan valtauksen kuukausia. Vuosipäivät rytmittävät sanomalehden tietoista historiasta kirjoittamista, mutta suurin osa historiaa esitetään henkilöiden, tapahtumien tai ilmiöiden taustana, lyhyinä sivumainintoina. Kutsun osaa tapahtuma-vuosilukupareina esiintyvistä maininnoista myyttiavaimiksi. Myyttiavaimet ovat referenttejä, jotka kantavat merkityksiä kuusikymmentäluvusta, mutta niiden avaaminen riippuu lukijasta ja kehystämisen tavasta.

HS käsitteli vuonna 2008 suomalaista 1960-lukua erilaisin puhetavoin, mutta noiden puhetapojen takaa hahmottuu käsitys muutoksen vuosikymmenestä – sodanjälkeisen Suomen ja modernin Suomen taitekohdasta. Käsittelytapaa tukee ajatusta Suomen historiasta edistystarinana. Samaan tapaan HS:n aiheet sitovat lehteä ja sen yhteisöä osaksi läntistä kulttuuripiiriä. Historian kautta lehti rakentaa ”me”-kuvaa, jossa historiallisesti katsoen etenkin kommunismi edustaa ”toiseutta”.

Tutkimuksen merkittävin teoreettinen näkökulma koskee sanomalehteä menneisyyden ja tulevaisuuden leikkauspisteessä, nykyisyydessä. Sanomalehden yksi päätehtävistä on historian ja ajan näkökulmasta kertoa lukijalle, että tänään on todella ”tänään”. Toinen tehtävä on rakentaa lukijan identiteettiä osana yhteisöä, jolla on tietynlainen menneisyys ja ajatus omasta tulevaisuudesta. Lukija hahmottaa näin itsensä ajassa ja osana lehden kuviteltua yhteisöä.

Asiasanat: historian uudelleentuottaminen, historiakuvat, 1960-luku, Helsingin Sanomat

Sisällysluettelo

1. Historian mielestä tutkimuksen merkitykseen	1
1.1 Historian uudelleentuottaminen tutkimuskohteena	1
1.2 1960-luku vuosikymmenenä ja historiakuvana	5
1.3 Helsingin Sanomat historiakuvan rakentajana	8
1.4 Rento empirismi tutkimuksen lähtökohtana	13
2. Historia, diskurssi ja valta	16
2.1 Menneisyydenhallinta poliittisena kysymyksenä	16
2.2 Historiallinen aika ymmärtämisen apuvälineenä	20
2.3 Historiallinen totuus journalistisena tuotteena	24
2.4 Diskurssi tekstintutkimuksen perustana	29
3. Sanomalehti – historiaa aamiaispöydässä	33
3.1 Tarinat, tunteet ja yhteisön rakentaminen	33
3.2 Uutisissa enemmän taustaa, vähemmän tulkintaa	45
3.3 Vuosipäivät herättävät muistelemaan	54
4. Helsingin Sanomien kuusikymmentäluvun kuvat	63
4.1 Kekkonen, Kennedyt ja kuusikymmentäluvun kertauskurssi	63
4.2 Monta näkökulmaa, rajallinen puhetapa	74
4.3 Yhteiset faktat myyttiavaimina	80
5. Loppupäätelmät – sanomalehti yhteisten historiakuvien tuottajana	86
Lähteet	92
Liitteet	111
Liite 1: 1960-lukuja koskevien osumien tilastoiminen	111
Liite 2: 1960-lukuja koskevien juttukokonaisuuksien tilastoiminen	113
Liite 3: 1960-lukua koskevat osumat osastoittain ja juttutyyppejen mukaan esitettyinä.	116
Liite 4: 1960-lukua koskevia tekstikatkelmia jaoteltuna erilaisten teemojen mukaisesti.	117

1. Historian mielestä tutkimuksen merkitykseen

1.1 Historian uudelleentuottaminen tutkimuskohteena

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, kuinka sanomalehti osallistuu historiakuvien rakentamiseen, niin sanottuun historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessiin. On tunnettu tosiasia, että historia vaikuttaa siihen, mitä tiedämme menneisyydestä ja miten arvotamme erilaisia menneisyyden osia. Se millainen sanomalehden rooli on – tai se kuinka sanomalehti tuottaa historiaa uudelleen – ei sen sijaan ole niin selvää. Siksi asiaa on tutkittava. Olen valinnut aineistokseni koko Helsingin Sanomien vuoden 2008 vuosikerran. Tutkimuskohteenani on 1960-luvun rakentaminen, vuosikymmenelle annetut merkitykset ja historian uudelleentuottaminen sanomalehtitekstissä.

Näistä lähtökohdista määritän ensin tutkimuskysymykseni tarkemmin, pohdin tutkimusaineistoni asettamia rajoitteita ja metodisia valintojani. Toisessa luvussa hahmotan tutkimukseni teoriaksi ne keskustelut, jotka katson aiheen kannalta oleellisiksi. Historian uudelleentuottamista ei kannata tutkia ilman kattavaa ymmärrystä historiasta tai sen suhteista valtaan ja politiikkaan. Samoin käsittelen tutkimuksen aika- ja totuuskäsityksiä, koska ne auttavat sekä minua että lukijaa ymmärtämään esitettyä ilmiötä paremmin. Tutkimuksen empiriaa, laadullista analyysia tukee diskurssin käsitteen pohtiminen ja avaaminen. Luvut kolme ja neljä ovat tutkimuksen empiirinen osio – lopuksi kerron, mitä aineiston ja teorian perusteella on pääteltävissä sanomalehdestä yhteisön historiakuvien tuottajana. Ensin on kuitenkin pohdittava, miksi tällaista aihetta ylipäänsä kannattaa tutkia.

Tutkimuksen tausta on kiinnostuksessani historiakuvien rakentumiseen, menneisyyden esittämiseen sekä sen muistamiseen ja unohtamiseen. Menneisyyttä eivät hallitse vain historiantutkijat tai muutkaan legitimoidut portinvartijat, vaan historian tuottamisen prosessiin osallistuvat kaikki ihmiset valtiollisista tai julkisista toimijoista yksityiseen perhepiiriin. Yksi usein mainittu osa, joka vaikuttaa historiakuviemme päivittäiseen rakentumiseen, on juuri media – joukkotiedotusvälineet radiosta televisioon ja sanomalehdestä internetiin. Historiaa käsitellään mediassa usein uutisten tausta-aineistona, mutta myös kansallisten ja henkilökohtaisten identiteettien rakennusaineena ja muistelemisenarvoisena menneisyytenä itsessään.

Historia tarkoittaa verkkotietokirja Wikipedian mukaan paitsi yhteisön menneisyyden vaiheita,

myös menneiden tapahtumien kuvausta tai tutkimusta, historiatiedettä ja sen tuloksia.

(<http://fi.wikipedia.org/wiki/historia>) Kaikki menneisyys ei siis ole historiaa. Mutta se mitä historia on, on toki Wikipedian määritystä monimutkaisempaa. Monet historioitsijat ovat yrittäneet määrittää tuon työnsä kannalta olennaisimman käsitteen, käytännössä tutkimuskohteensa sisällön, iskulauseenomaisesti ja tyhjentävästi:

Se menneisyys, jota historioitsija tutkii, ei ole kuollut menneisyys, vaan menneisyys, joka tavallaan elää edelleen nykyajassa. – R. G. Collingwood (Collingwood 1982/1939, s. 97)

Historia on historioitsijan ja hänen tosiseikkojensa jatkuvaa vuorovaikutusta, nykyajan ja menneisyyden loputonta keskustelua. – E. H. Carr (Carr 1963/1961, s. 32)

Nykyisenkaltaisen historiakäsityksemme juuret löytyvät valistuksesta ja Ranskan vallankumouksen ajalta. Tuona aikana, karkeasti vuosien 1750 ja 1850 välillä, jota Reinhart Koselleck kutsuu nimellä satula-aika (*Sattelzeit*), tapahtui historian ymmärtämisen tavassamme katkeama, jota voisi kutsua myös lingvistiseksi käänteeksi. Ennen siirtymää historiat olivat olemassa monikossa, tarinoina, jotka toimivat esimerkkeinä ja opetuksina niin uskonnon, lain kuin filosofiankin aloilla. Historioita kuvailtiin, niitä kirjoitettiin ja jopa tutkittiin, mutta aiemmin oli käsitteellisesti mahdotonta ajatella, että joku todella teki historiaa. Vasta noin vuoden 1780 tienoilla valistusfilosofian ansiosta alkoi hahmottua ajatus historiasta kollektiivisena yksikkönä, ”yleisenä historiana”, ”historiana itsessään” tai ”puhtaana ja yksinkertaisena historiana”. Käsitys historiallisen tiedon luonteesta muuttui, kun alettiin ymmärtää historiallisen muutoksen mahdollisuus, historian tietynlainen itsenäisyys menneisyyden tapahtumista ja kirjoittajan rooli historian tekijänä. Koselleck lainaa Friedrich Schellingiä vuodelta 1798 tehdäkseen selväksi millaisesta muutoksesta oli kyse. Schelling kirjoitti: ihmisellä on historia, ”ei siksi, että hän on osallinen siihen, vaan siksi, että hän tuottaa sen”. (Koselleck 2004/1979, s. 193-196)

Ihmiset itse tuottavat historian, ensin tekijöinä, sitten kirjoittajina ja tavallaan myös tulkitsijoina. Brittihistorioitsija Alun Munslow kirjoittaa kuvaten ihmisten (sekä tutkijoiden että soveltuen niin sanottujen tavallisten kansalaisten) omaa osuutta historian tuottamisessa: (Munslow 1997, s. 178)

The past is not discovered or found. It is created and represented by the historian as a text, which in turn is consumed by the reader. Traditional history is dependant for its power to explain like the statue pre-existing in the marble, or the trompe l'oeil principle. But this is not the only history we can have. By exploring how we represent the relationship between ourselves and the past we may see ourselves not as detached observers of the past but, like Turner, participants in its creation. The past is complicated and difficult enough without the self-deception that more we struggle with the

evidence the closer we get to the past. The idea of the truth being rediscovered in the evidence is a nineteenth-century modernist conception and it has no place in contemporary writing about the past.

Historia kattaa siis muistetun menneisyyden lisäksi tutkitun menneisyyden, se tarkoittaa niin tapahtumaa kuin sen representaatiota. Koselleckin mukaan historia onkin semanttinen tapahtuma, joka mahdollistaa meidän kokemuksemme maailmasta. Ilman historian löytämistä itsessään tai yksikkönä, ei modernismiin kuulunutta kokemusta ”uudesta ajastakaan” olisi voinut syntyä. Menneisyys on ehkä peruuttamaton, mutta se voidaan tuottaa silti yhä uudelleen historiassa. (Koselleck 2004, s. 93-94) Brittiläiselle E. H. Carrille tuo historia on menneisyyden ja nykyajan vuoropuhelua eli keskustelua menneisyyden tapahtumien ja tulevaisuuden päämäärien välillä. Historiaan liittyy olennaisesti prosessimaisuus sekä menneen, nykyisen ja tulevan hedelmällinen yhteys. (Carr 1963, s. 130)

Sanomalehden sivuilla historia on tietysti hieman eri asia kuin mitä se on ammattihistorioitsijoille. Historiassa ja journalismissa on kuitenkin kyse samankaltaisesta positiosta tässä päivässä menneen ja tulevan välillä, samankaltaisesta menneisyyden esittämisestä. Sekä journalismin että historian alalla puhutaan representaatioista, esityksistä. Näin ollen tutkimuksessa saattaisi olla perusteltua puhua historiallisista representaatioista tai esimerkiksi historian journalistisista representaatioista. Toisaalta nykyään voitaisiin puhua myös historian rekonstruktioista, sekä historiatieteen että journalismin alalla. Ovathan nämä esitykset aina konstruoituja, tehtyjä ja rakennettuja.

Tutkimuksessani keskityn kuitenkin historian journalistiseen esittämiseen, joka eroaa historian tieteellisestä esittämisestä muutamien olennaisien osin. Yksi tärkeimmistä on journalismin perusta liiketoimintana, julkaistujen tuotosten rooli kaupallisena tuotteena. Siinä missä historian traditio on tieteessä ja tiedon akateemisessa tuottamisessa, on journalismi syntynyt tiedonvälityksen ja -halun lisäksi liiketoimintalogiikan pohjalta. Uutisen idea on niin vanhoissa arkkiveisuissa kuin kauppahuoneiden tiedotteissa. 1600-luvulla tästä esijournalismista kehittyi sanomalehtiä eliitille. Sanomalehtituotanto kaupallistui viimeistään 1800-luvun alussa, ja lehden tarkoituksiksi tuli tuottaa voittoa omistajalleen – aivan samaan tapaan kuin minkä tahansa markkinoilla myytävän tuotteen. (Kunelius 2003, s. 57-73)

Tämän vuoksi käytän tutkimuksessani historian journalistisesta esittämisestä käsitettä uudelleentuottaminen, reproduktio. Se ei ole representaation tapaan äärimmäistä neutraaliutta hakeva käsite, vaan se tunnistaa ja tunnustaa journalistisen tekstin myös tuotteena, kauppatavarana.

Käsite sisällyttää itseensä sen tosiasian, että kustantajia, toimituksia ja toimittajia ajaa tiedon- ja tiedonvälityksintressien lisäksi halu saada tekstille mahdollisimman paljon lukijoita. Myydä tuote oletetulle yleisölle, antaa sille ”mitä yleisö haluaa”, saavuttaa yleisön ja sisällön avulla myös mainostajia. Esimerkiksi suomalaisten medioiden tarve kerrata erikoisliittein talvisodan tapahtumia on hyvä esimerkki eräänlaisesta historian kaupallistamisesta. Talvi- ja jatkosotaa koskeva kirjallisuus on ollut jo pitkään suosittua maksukykyisen yleisön joukossa, joten myös mediatalot ovat halunneet osansa potista esimerkiksi ylimääräisin historialiittein.

Mitä merkitystä tutkimuksellani sitten on? Tutkimuksen on tarkoitus olla ennen kaikkea ensisukellus historia-aiheiden käsittelyyn mediassa. Aiheeseen, josta on teoreettisesti kirjoitettu ohimennen jonkin verran, mutta joka näyttää jääneen lähes kokonaan empiirisesti problematisoimatta. Siksi keskityn tutkimuksessani peruskysymyksiin: Kuinka historia rakentuu sanomalehden sivuilla? Millaisen kuvan yhden vuoden sanomalehdet antavat yhdestä vuosikymmenestä? Ja miksi näin on? Menneisyys on luonnollinen osa tätä päivää, niin muistamisena kuin tulevaisuuteen suuntaavana näkemisenäkin. Se on osa identiteettejä ja ideologioita, osa ihmisenä olemista. Siksi sen esittämistä sietää tutkia.

Historian merkitys on helpointa löytää historian mielestä. Moni historioitsija on päätenyt perustelemaan työtään huomioimalla historian merkityksen olemassaololle, inhimilliselle itseymmärrykselle. Johan Huizingalle historia on ”henkinen muoto, jossa kulttuuri tekee itselleen tilityksen menneisyydestään”. (Huizinga 1967/1942, s. 87) R. G. Collingwoodin mukaan historiaa tarvitaan ihmisen itsetuntemuksen vuoksi; historia opettaa mitä ihminen on tehnyt, ja siten mitä ihminen on. (Hyrkkänen 2002, s. 243) Samoin tekemällä mennyttä ymmärrettäväksi, tekee historioitsija ymmärrettäväksi vieraan kulttuurin, johon lukija voi suhteuttaa omaa kulttuuriaan. Näin historioitsija avaa Jorma Kalelan mukaan ”uusien näkökulmia maailmaan sekä auttaa lukijoitaan ymmärtämään paremmin omaa kulttuuriaan ja asemaansa siinä”. (Kalela 2001, s. 246)

Kalelalle historia on myös yksi tapa hallita ympäristöä, sillä ilman historiaa se näyttäisi muotoutuneen mielivaltaisesti. (Kalela 2001, s. 24) Markku Hyrkkänen sen sijaan kirjoittaa, että ”(h)istoria määrää ajatteluamme ja toimintaamme merkittävästi – paljolti juuri siksi, että emme tule tätä ajatelleeksi”. Historian merkitys avautuu etenkin, jos yritämme kuvitella inhimillisen elämän ilman historiaa. Tai kuten Eric Hobsbawm kirjoittaa: ”We need and use history even if we don’t know why.” Historian merkitystä voi olla vaikea yksiselitteisesti määrittää, mutta näiden esimerkkien kautta se on helppo käsittää. Historian mieli ei siis löydy mistään menneisyydestä,

vaan aina tästä päivästä, nykyyhetkestä. Historiantutkimus onkin ”nykyisyyden omalaatuista tutkimusta”. Hyrkkäsen lainaaman Fernand Braudelin mukaan historioitsijalle menneen käsittäminen ja nykyisyyden ymmärtäminen ovatkin sama asia. (Hobsbawm 2009/1997, s. 33; Hyrkkänen 2002, s. 228-229, s. 240)

1.2 1960-luku vuosikymmenenä ja historiakuvana

Olen rajannut tutkimukseni koskemaan vain 1960-lukua koskevia journalistisia esityksiä vuoden 2008 Helsingin Sanomissa. Rajaaminen on välttämätöntä, koska mediaesitykset ovat jo pinnalta katsoen täynnä viittauksia menneisiin tapahtumiin ja historiaan. 1960-luvun olen valinnut yhtäältä siksi, että se on itselleni läheisin historian vuosikymmenistä. Tein historian pro gradu -tutkielmani suomalaisesta 1960-luvun aseistakieltäytymisestä pari vuotta sitten.¹ Toisaalta 1960-luku on kiistelty vuosikymmen, josta on vuosien saatossa rakentunut jopa kliseenomainen kuva esimerkiksi radikalismiin, muutoksen ja nuorison vuosikymmenenä. Wikipedian mukaan 1960-luku oli ”osallistumisen, ihanteiden ja kannanoton vuosikymmen”. (<http://fi.wikipedia.org/wiki/1960-luku>) Se on vuosikymmenenä erityinen sen eläneille, mutta tietyn rajoituksen myös myöhemmin syntyneille sukupolville. 1960-luku herättää mielikuvia erilaisista ilmiöistä Berliinin muurin rakentamisesta kuulentoon ja Pariisin keväästä Tšekkoslovakian miehitykseen sekä kotimaan noottikriisistä Vanhan valtauksen.

Minun tarkoitukseni ei ole muuttaa näitä käsityksiä 1960-luvusta, ei edes erityisesti haastaa niitä. Keskityn tutkimuksessani historian esiintymiseen, esittämiseen ja historian uudelleentuottamiseen yhden vuoden sanomalehden sivuilla. Vuosi 2008 on otannan kannalta hyvä vuosi, koska Pariisin ja Tšekkoslovakian tapahtumista sekä Vanhan valtauksesta tuli kuluneeksi 40 vuotta. Tarkoitukseni on osoittaa miten ja missä sanomalehti tarvitsee historiaa ja miltä 1960-luku näytti vuonna 2008. Analyysin aihe on se miksi juuri tietyt asiat korostuivat, miksi sanomalehti esittää kyseisen menneen vuosikymmenen sellaisena kuin esittää. Tutkimus tuo myös esiin niitä suuntaviivoja, mihin sanomalehden tuottama historiakuva perustuu.

Kun puhutaan vuosikymmenestä, sekä kronologisena että mentaalisenä ajanjaksona, on historiakuva mielekäs tutkimuksellinen käsite. Katja-Maria Miettunen on tutkinut juuri 1960-luvun historiakuvia muistelmien ja muistelun näkökulmasta. Hänen mukaansa historiakuva perustuu käsitykselle siitä, mitkä menneisyyden tapahtumat ja ilmiöt ovat aikakaudelle merkityksellisiä. Historiakuva on

¹ Tutkimukseni *Moraalijonglörismiä vakaumuksella* löytyy Tampereen yliopiston kirjaston sivuilta osoitteesta <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03381.pdf>.

”kokonaiskäsitys siitä, millainen joku mennyt asia tai ajanjakso oli”. Se ei siis ole sama kuin menneisyys, eikä sama kuin historia, vaan ”menneisyydestä tehtyjen kertomusten valikoitujen piirteiden avulla luotu kuva menneisyydestä ja sen merkityksellisyydestä”. Miettunen lähtee siitä, että historiakuvat eivät synny tai rakennu sattumalta, vaan niitä muokkaavat aktiiviset toimijat omine motiiveineen. Lopulta ”merkittävää ei ole vain se, mitä menneisyydessä oikeasti on tapahtunut vaan myös se, mitä uskotaan tapahtuneen”. (Miettunen 2009, s. 11)

Historiakuvat muokkaavat ihmisten käsityksiä menneisyydestä ja sen merkityksestä. Niiden tutkimisen arvo on erityisesti siinä, että käsitys menneisyydestä vaikuttaa ihmisen näkemykseen nykyisyydestä ja tulevasta. Toisaalta toive tulevasta ja ajatus tästä päivästä voivat muokata käsitystä menneestä. Tämän ajatuksen on tavoittanut Reinhart Koselleck, jonka mukaan historiallisen ajan käsittäminen perustuu pitkälti juuri kokemuksiin ja odotuksiin. Koselleckin keskeisiä käsitteitä ovat kokemustila (*space of experience*) ja odotushorisontti (*horizon of expectation*). Nämä kaksi käsitettä auttavat käsitteellistämään ajatuksen siitä, kuinka kokemus ja odotukset kietoutuvat yhteen nykyhetkessä. Ne ovat antropologisesti ajatellen ihmisenä olemisen edellytyksiä, mutta ennen kaikkea tietoisuuden ja ajan kokemisen ehtoja. (Koselleck 2004/1979, s. 258-259; Koselleck 2002, s. 111)

Kokemus on Koselleckille läsnä olevaa menneisyyttä, tapahtumia jotka on rekisteröity ja voidaan muistaa. Kokemuksen ei tarvitse olla tietoista tai edes yksilöllistä, sillä myös sukupolvet ja instituutiot kannattelevat sitä. Samaan tapaan odotus on sekä henkilökohtaista että ihmistenvälistä. Se on läsnä olevaa tulevaisuutta, joka suuntautuu vielä kokemattomaan ja tuntemattomaan esimerkiksi toiveina, pelkoina, ennustuksina ja uteliaisuutena. Kokemustilassa ja odotushorisontissa onkin tiivistäen kyse menneen ja tulevan käsitteellistämisestä nykyisyydessä. Eli siitä, että samalla kun odotus määrittää sitä, mitä nyt on, määrittää nyt oleva menneisyyttä. Mutta myös se, mitä menneisyydessä on, määrittää nykyisyyttä ja sitä kautta näkemyksiämme tulevasta. Tärkeää on kuitenkin ymmärtää, että menneen läsnäolo on erilaista kuin tulevan läsnäolo, ja siksi Koselleck hyödyntää käsitteparia kokemustila ja odotushorisontti pelkkien kokemuksen ja odotuksen sijaan. (Koselleck 2004/1979, s. 258-260; Koselleck 2002, s. 111)

Kokemustila korostaa kokemusten tilallisuutta, sitä kokonaisuutta tai jopa totaliteettia, missä ajan eri tasot ovat samanaikaisesti läsnä. Koselleckille kokemus ei ole kronologista, eikä se muodosta ajallista jatkuvuutta. Kokemus on kuin pesukoneen lasi, jonka takana pyykki heittelehtii, tulee välistä näkyviin ja välistä häviää. Siitä huolimatta kaikki pyykki on siellä koneessa, niin sanotusti

kokemustilassa. (Koselleck 2004/1979, s. 260) Mieltusen käyttämä historiakuva olisi mahdollisesti se näkymä, minkä kulloinkin tuo pesukoneen lasi paljastaa; 1960-luvun historiakuva parin sukan ja maripaidan hihan yhteisilmentymä kaiken muun keskellä. Mieltunen painottaa, että historiakuvan aika on eri aika kuin kalenterin aika. Historiakuvassa menneet voidaan jäsentää muutenkin kuin kronologisesti. Kaikki tapahtumat, jotka mahtuivat 1960-lukuun, eivät mahdu kuusikymmentäluvun historiakuvaan. Ja toisaalta esimerkiksi 1960-luvun ulkopuoliset tapahtumat 1970-luvulta tuntuvat roikkuvan kuusikymmentäluvussa pysyvästi. (Mieltunen 2009, s. 146-147, s. 163)

Selventääkseen odotushorisontin käsitettä Koselleck käyttää myös metaforaa, poliittista vitsiä aikansa Neuvostoliitosta. Siinä kommunistisen puolueen pääsihteeri Nikita Hruštšov julistaa puoluekokouksessa, että ”kommunismi näkyy jo horisontissa”. Tämä kirvoittaa kokoussalista kysymyksen: ”Toveri Hruštšov, mikä on ’horisontti’?”. Nikita Sergejevits vastaa tyyliä, että ”katso sanakirjasta”. Kysyjä asettuikin kotiin päästyään kirjan ääreen ja lukee: ”Horisontti on maan ja taivaan välinen rajaviiva, joka etenee sitä mukaa kun sitä lähestyy.” Oleellista on siis se, että horisontti on jotain joka pysyy tavoittamattomissa, mutta vaikuttaa siihen kuinka hahmotamme oman paikkamme maailmassa tai ajassa. (Koselleck 2004/1979, s. 260-261; Hyrkkänen 2002, s. 226)

Käsiteparissa ei siis ole kyse yksinkertaisista vastakäsitteistä. Kokemustilan ja odotushorisontin suhde toisiinsa ei ole staattinen, samoin kuin niiden suhde nykyisyyteen ei ole symmetrinen. Tämä jännite ilmentää myös historiallisen ajan muuttuvuutta. Esimerkiksi sopii prognoosin rakenne. Ennusteen toteutumisen todennäköisyys ei perustu niinkään kokemukseen, vaan pikemminkin menneisyyden asettamiin ehtoihin. Tulevaisuutta kohti auki oleva kokemustila vetää odotushorisontin itsestään, kokemukset vapauttavat ja ohjaavat ennusteita. Siinä miten kokemustila ja odotushorisontti uudistavat vuoroin yhteyttään, onkin tietoisesti tai tiedostamatta ennustava rakenne. Näin käsitepari kuvaa historiallista aikaa, mutta samanaikaisesti myös selventää sen kykyä muuttua. (Koselleck 2004/1979, s. 261-263; Koselleck 2002, s. 127)

Koselleckin näkökulma sopii hedelmällisesti 1960-lukuun, joka on nähty ainakin rakennemuutoksen, suurien ikäluokkien ja jopa suomalaisen hyvinvointivaltiomallin syntymisen ajankohtana. Nämä kaikki mullistukset kuuluvat tavallaan uloslauseutuun 1960-luvun historiakuvaan. Ehkä jopa kuusikymmentälukuun, minkä Mieltunen erottaa vuosien 1960 ja 1969 välisestä kronologisesta ajanjaksosta. Kuusikymmentäluku on hänelle ihmismielen tuote, ”eräänlainen mielenmaisema”. Siksi hän erottaa nämä kaksi erillistä, mutta samalta vaikuttavaa

käsitettä kieliopillisesti toisistaan. (Miettunen 2009, s. 12-13) Omassa tutkimuksessani eron tekeminen ei ole yhtä oleellista, sillä ensinnäkin selkeä kronologia määrittää tutkimusaineistoani ja toisaalta journalismi tutkimuskohdettani. Tutkimuskysymykseni on myös rajallisempi. Pääsääntöisesti hyödynnän kuitenkin Mieltusen jakoa, koska sanomalehden 1960-luku on pitkälti ”kuusikymmenluku”, uudelleentuotettu aikakausi, jolle annetut merkitykset vaikuttavat sekä tämän päivän että tulevaisuuden päätöksiin.

Journalistien ammattikunnan oma historia ja historiakäsitys on myös huomioitava. Siinä missä mikä tahansa muu ammattikunta, siirtävät toimittajat eteen päin omaa historiakuvaansa, kollektiivista muistiaan. Voidaan olettaa, että toimittajien oma perinne vaikuttaa osaltaan myös siihen, kuinka historiaa tuotetaan, niin sanotusti oman tarinan kautta. Myös journalisteille 1960-luku on murroksen aikaa, niin uutistuotannossa kuin viihteenkin alalla. Esimerkiksi Urpo Lahtinen perusti 1960- ja 1970-luvuilla suursuosion saavuttaneen Hymy-lehden vuonna 1959. Lisäksi Suomen television kamerakierros syyskuussa 1959 aloitti kuvaan perustuvan uutistoiminnan, ja pitkin 1960-lukua uutistoiminta Yleisradiossa alkoi ammattimaistua. Yleisradion, mutta myös muun journalistisen kentän, 1960- ja 1970-lukuja värittää myös puoluepolitiikka. Ville Pernaa kertoo Ylen tv-uutisten historiassa, kuinka jo 1960-luvulla tasapainoteltiin toimittajien puoluepoliittisten sitoumusten kanssa – toisinaan kovinkin huterin pohjatiedoin, mutta lopulta politiikantoimituksessa hyvin tarkan rekrytointiprosessin avulla. Etenkin Eino S. Revon pääjohtajakautta vuosina 1965-1969 on pidetty politisoitumisen kulta-aikana. (Pernaa 2009, s. 15-18, s. 63-113, s. 130-134)

Yhden henkilökohtaisen näkökulman tähän aikakauteen tarjoaa Yleisradion pitkäaikainen politiikan toimituksen toimittaja ja esimies Tarmo Ropponen. 1970-luvun nuortaistolaisista puhuessaan Ropponen tuntuu viittaavan koko politisoitumisen aikakauteen mainitessaan, että ”taistolaiset eivät kaihtaneet keinoja”: ”Ei se ole mikään salaisuus, että kyllähän täällä oli ’soluja’ ja Yle-vastaavia. Selvästi näki, että oli ainakin puoliksi organisoituja pyrkimyksiä vaikuttaa tv-uutistenkin sisällä siihen, että millaisia juttuja ja lähetyksiä tulee.” (Pernaa 2009, s. 134) 1960-luvun lopulla Yleisradioon rekrytoitu Ropponen antaa näin melkoisen synkän kuvan tuosta ajasta, ja pyrkii siis osaltaan vaikuttamaan ammattikunnan omaan historiakuvaan.

1.3 Helsingin Sanomat historiakuvan rakentajana

Olen valinnut tutkimusaineistokseni Helsingin Sanomat ja sen vuonna 2008 ilmestyneet 357 numeroa. Viikko- ja kuukausiliitteet olen jättänyt tutkimuksen ulkopuolelle. Saadakseni lehden historiaa uudelleentuottavasta aineistosta mahdollisimman perustavan kuvan, hyödynnän

tutkimuksessani sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia tutkimusmetodeja. Laadin (tietyin rajoituksin) kaikista Helsingin Sanomissa vuonna 2008 julkaistuista 1960-lukua koskevia mainintoja sisältävistä jutuista oman tilastonsa, jonka tarkoituksena on antaa tutkimusaiheen ymmärtämistä tukeva kokonaiskuva. Sen tietäminen, missä ja miten menneeseen oikeastaan viitataan, on oleellista median roolin käsittämiseksi osana historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessia. Useat teoreetikot mainitsevat mediatekstien olevan yksi osa historian julkisia esityksiä, mutta juuri missään aihetta ei ole lähestytty empiirisesti. On aika hahmottaa yleiskuva edes yhden vuosikymmenen ja yhden lehden yhden vuosikerran osalta.

Perustan tutkimukseni metodisen lähtökohdan Pertti Tötön hahmotelmaan laadullisen ja määrällisen suhteista teoreettiseen analyysiin. Lähdän liikkeelle siitä, että teoreettinen ja empiirinen osio ovat toisiaan täydentäviä osia analyysissäni. Samoin määrällinen ja laadullinen tukevat toisiaan empiirisessä osiossa. Yhdistämällä nämä lähtökohdat oletan saavani kattavamman kuvan sanomalehden menneisyyttä uudelleentuottavasta kirjoittamisesta kuin rajaamalla toisen pois. Teoreettinen taso, esimerkiksi totuus- ja aikakäsityksien ymmärtäminen, sen sijaan tukee empiriaa. Ilman vahvaa teoriapohjaa olisi vaikea sanoa mitään uskottavasti ja painokkaasti. Tötön mukaan teoriaan kuuluu kolme loogista elementtiä: käsitejärjestelmä, väitelauseita ja selitysvoimaa. Käsitejärjestelmän, eli ”teorian silmälasien”, avulla tutkija näkee paremmin, väitelauseiden kautta teoria väittää jotain niistä ilmiöistä, joita käsittelee ja teorian selitysvoima auttaa ymmärtämään ilmiötä tutkimusaineiston ylittäen. Teoria on siis olennainen osa kaikkea tutkimusta, sekä määrällistä että laadullista. (Töttö 2000, s. 102-104, 124-126) Luvussa 2 käsittelen eri näkökulmista juuri tätä teoriaa, tutkimuksen käsitejärjestelmää.

Tutkimuksessani erotan toisistaan menneisyyttä käsittelevät juttukokonaisuudet ja menneisyyteen suuntaavat maininnat 1960-luvusta, koska nämä ovat luonteeltaan erilaisia journalistisia tekoja menneisyyden hahmottamisen kannalta. Lyhyistä maininnoista ja osumista kerään tilaston, jonka tarkoituksena on nähdä, millä osastoilla ja millaisiin aiheisiin liittyen menneisyys sanomalehtitekstissä tuotetaan. On oleellista nähdä, kuuluuko menneisyys, tai paremminkin tämän tutkimuksen valossa 1960-luku, johonkin aihealueeseen jotain toista vahvemmin. Esimerkiksi talousjournalismissa vallitsee varsinkin pörssi uutisoinnin osalta vahva etunoja tulevaisuuteen, kun taas muun muassa perinteiseen urheilujournalismiin liittyy tulosten kirjaamisen ohella menneisyyden urotekojen ihannoiti, jopa nostalgia. Juttukokonaisuuksien tutkiminen sen sijaan antaa paremman kuvan hyvin tietoisesti tuotetusta historiasta. Niistä ilmiöistä, jotka koetaan ajankohtaisiksi tai lukijayhteisölle tärkeiksi. Mielenkiintoni suuntautuu siihen missä ja milloin näitä

historia-aiheita käsitellään, mutta myös siihen millaisia merkityksiä ne tuottavat.

Laadullisen analyysin keskiössä on kieli. Kieli on inhimillisen olemisen ja kaiken tieteellisen tutkimuksen peruslähtökohta. Kuten Mikko Lehtonen kirjoittaa teoksessaan *Merkitysten maailma*: ”Kieli mahdollistaa sen, että voimme puhua toisten kanssa. Samalla kieli tekee mahdolliseksi myös sen, että voimme puhua jostakin. Se siis tarjoa paitsi kanssakäymisen keinon myös kyvyn representoida, esittää maailmaa koskevia lausuntoja.” (Lehtonen 1996, s. 44) Kieli on eräänlainen semioottinen systeemi, jossa periaatteessa jokainen yksittäinen sana vaikuttaa lausuman sisältöön. Samalla yhden yksittäisen sanan merkityksen määrää se, mitä kaikkea se sulkee ulkopuolelle. (Alasuutari 1999, s. 117-118)

Pertti Alasuutarin laadullisen tutkimuksen sanastoa hyödyntäen tutkimukseni laadullisessa analyysissä on kyse eräänlaisesta kulttuurisesta jäsentämisestä. Tutkin Helsingin Sanomien vuoden 2008 Helsingin Sanomia tutkittavan todellisuuden osana, enkä pyri selvittämään sitä, miten totuudenmukaisesti sanomalehti historiasta kirjoittaa. Diskurssin käsite on tässä hyödyllinen, koska se purkaa vastakkainasettelua todellisuuden ja sitä koskevien käsitysten väliltä. (Alasuutari 1999, s. 72-73, s. 114-115) Norman Faircloughin mukaan diskurssia kannattaa tutkia sekä todellisuuden sosiaalisena konstruktiona, tiedon muotona, että sosiaalisena toimintana, ihmisten välisenä vuorovaikutuksena. Näin diskurssin analyysi huomioi myös diskurssikäytännöt ja sosiokulttuuriset käytännöt. Faircloughia myötäillen, kysyn aineistolta millaista kuvaa 1960-luvusta HS tuottaa. Sekä sitä, mitä tietyt journalistiset valinnat tarkoittavat historian tuottamisen näkökulmasta. (Fairclough 1997/1995, s. 18-19)

Diskurssin tutkiminen on aina kysymistä, keskustelua aineiston kanssa. Siksi se ei oikeastaan eroa metodisesti kovinkaan paljoa historiallisesta (tai arkeologisesta) tutkimuksesta, joka usein perustuu myös laajasti ymmärrettyynä teksteihin, eli lähteisiin. Faircloughin rinnalla kannattaa huomioida brittiläisen historianfilosofin R. G. Collingwoodin käsitys tiedon tuottamisesta kysymyksen ja vastauksen logiikan avulla. Arjen havaintojensa kautta ja työssään arkeologina Collingwood näki, kuinka tieto rakentuu kysymysten kautta: ensin hän aloittaa peruskysymyksillä, edeten hiljalleen tarkennuksiin ja tarkennusentarkennuksiin voidakseen lopulta todeta, että vastaus kysymykseen x on y . Tämä ei tarkoita, että y on totuus, vaan se tarkoittaa, että y on kysymyksen x oikea vastaus. (Collingwood 1982/1939, s. 24, s. 32-37)

Collingwoodin huomio on tärkeä, koska diskurssit eivät avaudu tutkijalle, ellei tutkija osaa kysyä.

Jos arkeologisille kaivauksille tai tekstin pariin heittäytyy ”katsotaanpa mitä löytyy” –asenteella, niin todennäköisesti tutkija päätyy pyörittelemään ruukunpaloja tai lehteilemään sanomalehden sivuja ilman sen suurempia oivalluksia. Tieto ei rakennu itsestään, eikä teksti ”puhu” lukijalle ilman lukijan tietoista läsnäoloa. (Collingwood 1982/1939, s. 24-25) Kysyminen on yksi puoli tietämistä, kuten Markku Hyrkkänen kirjoittaa: ”(K)ysymyksen asettamisessa on loppujen lopuksi kyse sen täsmällisestä tietämisestä, mitä ei aikaisemmin ymmärtänyt kysyä.” (Hyrkkänen 2002, s. 159) Collingwoodin logiikan mukaisesti väitteet ovat aina vastauksia tiettyyn kysymykseen. Kaksi väitettä voivat vaikuttaa ensi näkemältä toisensa poissulkevilta, mutta näin ei ole. Ne vain ovat vastauksia eri kysymykseen. Esimerkkinä Collingwood käyttää pientä mahonkilaatikkoo, josta metafysiikka sanoo: ”Tämä laatikko sisältää sekä yhden että monta asiaa.” Ajatus voi tuntua alkuun erikoiselta, mutta metafysiikka onkin vastannut kerralla kahteen kysymykseen: siihen, onko sisältö yksi vai monta shakkinappulasettiä ja siihen, onko laatikossa yksi vai monta shakkinappulaa. (Collingwood 1982/1939, s. 38-41)

Keskittyminen yhteen mediaan ja yhteen vuoteen asettaa toki tiettyjä rajoitteita – en esimerkiksi voi käsitellä 1960-lukua koskevan kirjoittelun muutosta, enkä vertailla eri medioiden antamia kuvia. Nämä ovat kuitenkin toissijaisia kysymyksiä, kun tarkoituksena on tavoittaa sanomalehden tuottama historiakuva tai kirjoittamista mahdollisesti ohjaavat historian uudelleentuottamisen strategiat. Vertailun tapaan myös historiakuvan suhde menneisyyden todellisiin tapahtumiin on osittain toisen tutkimuksen aihe. Kokemustilan ja odotushorisontin näkökulmasta yhden vuoden sanomalehtien tutkiminen vaikuttaa sen sijaan järkevältä lähtökohdalta. Sanomalehti seisoo tavallaan nykyisyytenä, käsissään menneisyys ja tulevaisuus. Media onkin yksi yleisimpiä viittauskohteita, kun yhteiskuntatieteilijät tai historioitsijat puhuvat maailmankuvien tai historiakuvien muokkaajista. Media on yhteiskunnallisen keskustelun ytimessä, ja monien mielestä se määrittää mistä ja miten asioista sopii puhua. Se voi toimia räikeimmillään jopa propagandakoneiston tavoin. (Herman & Chomsky 1994/1988)

Sanomalehti on suurimmalle osalle ihmisistä yleisin ja tärkein painettu teksti, johon he päivittäin tutustuvat. Suomessa tämä on jopa korostuneen totta. Vain televisio on kansalaisille yleisemmin avautuva ikkuna maailmaan. (Fowler 1991, s. 121) Helsingin Sanomat on vieläpä ensisijalla suomalaisessa keskustelussa, koska sillä on lähes miljoona lukijaa reilun viiden miljoonan kansalaisen Suomessa. Se on Pohjoismaiden vaikutusvaltaisin päivälehti. Helsingin Sanomien ideologinen merkitys suomalaisessa keskustelussa perustuu niin tähän levikin määrään kuin lehden historiaan ja tunnustettuun asemaan yhteiskunnallisena keskustelijan. Helsingin Sanomilla on

yleisesti tunnustettu asema eräänlaisena yhteiskunnallisen keskustelun rajojen legitimoijana, jopa näiden rajojen määrittäjänä. Tämä näkyy erityisesti pääkirjoituksissa. Toisaalta Helsingin Sanomat saattaa myös ottaa isoissa asioissa hyvinkin selkeän kannan, kuten ennen EU-kansanäänestystä vuonna 1994. Helsingin Sanomissa on kuitenkin jo pidempään kunnioitettu sitä, että toimittajat saavat uutisissa ja kommentissaan olla eri mieltä kuin mitä pääkirjoituksissa ilmaistu lehden linja on. (Holmberg 2004, s. 25, s. 87-89)

Päivälehtenä vuonna 1889 perustettu Helsingin Sanomat on tunnetusti sidoksissa nuorsuomalaiseen perinteeseen ja Erkkojen sukuun. Nykyään se on tietenkin riippumaton ja puoluepoliittisesti sitoutumaton, mutta sanomalehtien puhettavat on aina ymmärrettävä suhteessa niiden taloudelliseen ja institutionaaliseen asemaan, median erityisolosuhteisiin. Helsingin Sanomien on todettu myötäillen viime vuosina erityisesti valtaapitävien – tasavallan presidentin, palkansaajien ja suurten hallituspuolueiden – linjaa, mikä on tässäkin tutkimuksessa pidettävä mielessä. Tämä Jukka Holmbergin tutkimustulos tukee hyvin joukkoviestinnän tutkijoiden ajatusta mediasta yhteiskunnallista konsensusta ylläpitävänä voimana tai valtaapitävien aseman pönkittäjänä. Helsingin Sanomat ei ole poikkeus tässä joukossa, vaikka ei hyväksyisikään täysin Edward S. Hermanin ja Noam Chomskyn propagandamallia. Mediatalot myyvät tuotteitaan tunnetusti myös yhtenä viihteen alana ja yhteiskunnallisena keskustelijana, eivät vain tiedon tuottajina, ja tämä tietysti vaikuttaa journalistisiin valintoihin. (Fowler 1991, s. 20, s. 47; Herman & Chomsky 1994; Holmberg 2004, s. 227-229)

Tällaisena journalistisena tuotteena sanomalehti ja media täyttävät osan historian julkisista esityksistä, jotka yhdessä historiantutkimuksen ja kansanomaisen historian kanssa luovat kansalaisten historiakuvia. (ks. kuvio Kalela 2001, s. 20.) Ja journalismi, kuten moni mediatutkija tietää, tuottaa kansalaisille merkitysten virran, jota yleisö käyttää omassa arjessaan rakentaessaan maailmasta merkityksellistä ja ylläpitäessään kulttuurisia yhteyksiään. Median jokapäiväinen kulutus on, kuten myös kansakunnan yhteinen historia, yksi kansaa yhteen sitova tekijä. Benedict Andersonin termein sekä media että historia auttavat meitä kuvittelemaan yhteisömme, vaikka tapaisimme vain murto-osan muista kanssaeläjistämme. (Anderson 2007/1982; Alexander & Jacobs 1998, s. 27; Carey 1998, s. 44-45)

Hieman samaan tapaan kuin historiantutkimuksessa, on journalismissa käsiteltävä historia-aihe aina jo tulkittu jollain tavoin, sillä on siis paikka lukijoiden tietoisuudessa. Ihmisillä on historiakäsityksensä, ilmiöillä tunnettu taustansa ja aikakausilla historiakuvansa. Journalisti

kommentoi aina jollain tapaa näitä olemassa olevia käsityksiä tuottamalla historiaa yhä uudelleen, mahdollisesti uusintaen tai jopa haastaen vallitsevia ajatuksia. (Kalela 2001, s. 16) Yleisö vaikuttaa aina siihen, kuinka se tekstin lukee – se tuottaa merkityksiä, mutta eri tavalla kuin kirjoittaja. Tässä tutkimuksessa tyydyn tutkimaan sitä, miten ja millaisia historian rakennuspaloja tai kommentteja journalismi tuottaa. Sanomalehtiteksteihin kätkeytyy paljon historiaa, vaikka usein median käsittelemät tapahtumat näyttäytyvät autonomisina, yhtäkkisinä ja nopeasti poispyyhkiytyvinä. Pitkällä tähtäimellä sanomalehdet kuitenkin osaltaan muokkaavat todellisuutta. Yhdellä tai kymmenilläkään jutulla ei ehkä ole suoraa vaikutusta lukijan mieleen, mutta kulttuuriin kasvaminen ja merkitysten sisäistäminen on monella tapaa hieman samankaltainen prosessi kuin se, että vesipisarat kuluttavat kiveen kolon. George Gerbner käyttää käsitettä kultivaatio puhuessaan median vallasta muovata yleisön todellisuuskäsityksiä median esittämän maailmankuvan mukaisiksi. Joukkoviestinnän uskotaankin kiihdyttävän yhteiskunnan massoitumista, mahdollisesti valtavirtaistavan yleisön käsityksiä sosiaalisesta todellisuudesta tai ainakin priorisoivan tiettyjä tulkintoja. (Kunelius 2003, s. 130-131, s. 143-147; Fowler 1991, s. 226-227)

1.4 Rento empirismi tutkimuksen lähtökohtana

Historian esityksiä koskevat teoriat sivuavat mediatutkimuksen ohella mielenkiintoisesti historiantutkimuksen ja historiateorian lisäksi ainakin (historian)filosofiaa ja politiikantutkimusta. Näin tämäkin tutkimus perustuu monitieteiseen lähtökohtaan, jossa journalistinen aineisto ja eri tieteiden teoreettiset näkökulmat tarjoavat mahdollisuuden ymmärtää yhtä journalismin osa-aluetta – menneisyydestä kirjoittamista – entistä paremmin. Uskon, että historiaton, puhtaasti joukkoviestintätutkimuksellinen näkökulma jättäisi tässä tapauksessa ilmaan enemmän kysymysmerkkejä kuin antaisi vastauksia. Samoin pelkkä historiallinen metodi ei tavoittaisi medialle tyypillisiä ominaispiirteitä.

Tutkimuksen edetessä olen saanut havaita, että vastaavanlaista tutkimusta on tehty hyvin vähän tai ei ollenkaan. Tämä on antanut minulle tutkijana suhteellisen vapaat kädet, mutta se on myös avannut eteeni loputtomalta tuntuvan teoriakentän. Toisessa luvussa esiteltävään teoriaan olen poiminut mielestäni oleellisimman, painottamalla historiatiedettä ja historiasta kirjoittamisen problematiikkaa. Teorian osuus on kaiken kaikkiaan empiiriseen osuuteen verrattuna tutkimuksessa hienoisesti ylikorostunut. Lähden liikkeelle siitä, että tutkijan tulee ymmärtää ilmiötään ensin laajemmassa perspektiivissä, voidakseen uskottavasti tutkia sitä empiirisesti. Usein muiden tekemä tutkimus helpottaa analyysiin ryhtymistä, mutta minulla ei valitettavasti ole ollut sitä etua. On selvää, että näin pienessä tutkimuksessa näkökulmani ovat kokeiluasteella, suoraan sanoen hieman

keskeneräisiä. Työ on silti saatettava loppuun, kun siihen on ylipäättään ryhtynyt.

Tutkimuksen tarkoituksena on lisätä journalistien itseymmärrystä historiatiedon tuottajina sekä historioitsijoiden ymmärrystä median toimintatavoista. Sekä historian opiskelijana että työssäni toimittajana olen saanut havaita, että historioitsijoiden ja journalistien välillä on mielenkiintoinen kohtaanto-ongelma; kärjistetyksi toimittajat eivät tunne tutkijoiden töitä, eivätkä tutkijat ymmärrä miksi heidän antamansa lausunnot päätyvät usein ennalta arvaamattomaan yhteyteen tai johtavat tutkijan näkökulmasta erilaiseen tulkintaan. Lisäksi harva toimittaja tiedostaa omaa asemaansa osana historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessia – tietysti vain yhtenä monista, tekstintuottajana tuhansien tekstintuottajien joukossa. Onnistuessaan tämä tutkimus lisää myös ymmärrystämme journalistisista käytännöistä historia-aiheiden osalta.

Tietoteoreettisesti lähdän tutkimuksessani siitä, että tutkimuksen tulee olla looginen, ymmärrettävä ja kaikilla käyttämilläni tieteenaloilla ainakin joidenkin tutkimussuuntauksien näkemysten mukainen. Mark Bevirin intentioita ja historiantutkimusta koskevaa neuvoa mukaillen olen käytännössä omaksunut tutkimuksessani rennon empirismin (skeptisen sijaan), ja pyrin hyvin perusteltuun käsitykseen totuudesta. Se onkin paras totuus, mitä esimerkiksi historiassa voidaan saavuttaa. Mary Fulbrook valottaa historiaesityksien totuudellisuutta vertailemalla historiantutkimusta kartoittamiseen. Kukaan ei oleta, että kartat esittäisivät yksi yhteen todellisuutta, joten lienee ymmärrettävää, ettei historiakaan sitä ole. Kuitenkin, samaan tapaan kuin Lontoon metrokartta, voi hyvin tehty tutkimus auttaa ihmistä hahmottamaan oman paikkansa suhteessa ympäristöön eli historian alalla menneisyyteen ja maailmaan. (Fulbrook 2002, s. 190-192; Bevir 1997, s. 167-168; Bevir 1992, s. 296-297)

Diskursseja koskeva tutkimus on samaan tapaan inhimillistä; yksi sen ongelmakohdista onkin aineistovetoisuuden ja spekulatiivisuuden välinen jännite. (Jokinen et al 1993, s. 229-231) Tässä tutkimuksessa en aio hirttäytyä pelkkään ainestooni, vaikka toki aineistoni on laaja, selvästi laajempi kuin yleensä laadullista näkökulmaa hyödyntävässä joukkoviestinnätutkimuksessa. Kun kyse on historiakuvista, journalismin menneisyydelle antamista merkityksistä, tuntuisi kovin köykäiseltä rajata oma tutkimus vain käsissä olevaan tekstiin. Lähdän liikkeelle siitä olettamuksesta, että teksti, eli tutkimuksessani lehtijuttu tai lehtijutun osa, elää ja puhuttelee vain suhteessa muihin teksteihin. Kaikkia tekstin merkityksiä ei kuitenkaan voi johtaa tekstiin itseensä, vaan tekstin konteksti sääntelee myös sen merkityksiä. Kun tutkin vuonna 2008 kirjoitettuja tekstejä radikalismista ja vuodesta 1968 Suomessa, käsittelen tekstejä löyhästi suhteessa kaikkeen siihen

keskusteluun ja tietoon, mitä meillä vuodesta 1968 on ollut menossa ja saatavilla.

Sekä Kalela että Hyrkkänen sivuavat historiateoriaa koskevissa teoksissaan diskurssin käsitettä, eikä diskurssi ehkä yhteiskuntatieteiden ja historian metodisesta erilaisuudesta huolimatta ole menneisyyden käsittämässä niin mahdoton käsite. Useat historioitsijat, Koselleck mukaan lukien, hyödyntävät kielitieteiden oivalluksia omassa ajattelussaan. Hieman hämärältä ajoittain tuntuva historiallinen metodi ei itsessään sisällä minkäänlaista uloskirjoitettua kielianalyysia, mutta analyysi oletetaan tiedostavan lähdekritiikin osaksi. Historioitsijan voisi sanoa tekevän intuitiivista tekstianalyysia. Tämän tutkimuksen tekstianalyysi on myös lähempänä intuitiivista kuin oikeaoppista diskurssianalyysia tai kielitieteellistä tekstintutkimusta.

Kun aineisto on tarpeeksi iso, päästää se suppeaa aineistoa paremmin kiinni päivittäisjournalismin ylittävään puheeseen, sekä journalistisiin ammattikäytäntöihin että diskursiivisiin käytäntöihin. Koko vuoden sanomalehdistä avautuu moninainen maailma, jonka yhtä pientä osa-aluetta, historian esittämistä, eivät hallitse uutispäälliköt, ei päätoimittaja, eikä varsinkaan kustantaja. Kokonaisuus ei ole sattumanvarainen, mutta se ei myöskään perustu yhden sanomalehden sisällä tehtyihin linjavetoihin tai arvostuksiin. Kokonaisuus kertoo vähintään viitteenomaisesti siitä, mitä ja miten suomalaisessa julkisessa puheessa, vuoden 2008 diskursiivisessa järjestelmässä, voidaan kirjoittaa 1960-luvusta. Osuvammin se avaa sen, millaisin journalistisin käytäntein kuusikymmenluvun kokonaiskuva rakentuu vuonna 2008.

Laadulliselle tutkimukselle on luonteenomaista, että aineisto mahdollistaa monenlaiset lähtökohdat. Tämä on etu myös minun tutkimuksessani. (Alasuutari 1999, s. 84-89) Minulla on ollut vapaus nostaa aineistosta esiin sellaisia palasia, jotka tuntuvat mielekkäiltä ja linkittyvät teoreettisiin lähtökohtiini. Täydennän tilastollista analyysiäni paljastamalla paloja tutkimastani ilmiöstä, sanomalehden tuottamasta historiasta. Laadullisessa analyysissä olen painottanut yleiskuvan näkemisen kannalta olennaisia elementtejä; otsikoita, tekstimassan rikkautta ja faktojen paljoutta. Rajattuani mielenkiintoni näihin kohteisiin, kysyn luonnollisesti ”mitä aineistosta voi päätellä?” ja ”miksi journalismi tuottaa historiaa näin?”, samaan tapaan kuin tilastollisessa luvussa. Tällaiset tematisoidut interventiot antavat lisäaineiksia myös jatkotutkimukseen. Koska aineisto on iso, on interventioiden parempi olla teräviä kuin mielenkiinnoltaan liian laveita. Joka tapauksessa ne ovat vain osa siitä, mitä kaikkea ilmiöstä voisi tällä aineistolla tutkia. Hyödyntämällä ”teorian silmälaseja” lukemani heijastuu koko ajan historiateoriaa ja median historiaa tuottavaa yhteiskunnallista luonnetta vasten.

Diskurssien tutkimukseen liitetään usein sosiaalisen konstruktionismin teoreettiseen viitekehykseen niin, että merkitykset tulkitaan sosiaalisiksi, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa tuotetuiksi. Tämä ajatus perustuu Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin tiedonsosiologiseen irtiottoon 1960-luvulla. Radikaaleimmillaan tämä suuntaus kieltää ulkoisen todellisuuden vaikutuksen. (Jokinen et al 1993, s. 17-24) Tutkimuksessani suhtaudun konstruktionismiin väljemmin, huomioiden sekä tiedon sosiaalisen rakentuvuuden että historiantutkijoiden tavan ymmärtää lähteidensä, tutkimuksensa ja tiedon väliset yhteydet – en siis ylenkatso ”kouraantuntuva” todellisuutta. Töttöä mukailen en usko, että tällainen tapahtuman ja sitä koskevan puheen erottaminen edellyttäisi täydellistä konstruktionismin ideoista luopumista. (Töttö 2000, s. 88-92)

Tutkimuksessani tyydyn siihen, että yhteiskuntatieteellinen tai humanistinen tieteellinen tutkimus on aina jonkin verran tulkinnanvaraista, suorastaan spekulatiivista siinä mielessä, että tutkija joutuu aina itse käyttämään mielikuvitustaan saavuttaakseen tutkimuskohteestaan paremman käsityksen. Kuten Kalela on maininnut – esimerkiksi historiassa ”tutkijan esittämän kuvauksen suhde todellisuuteen on allegorinen”. Historiantutkimus onkin ”koskaan päättymätöntä väittelyä”, mutta silti sitä ”ohjaa totuuden jatkuva etsiminen”. (Kalela 2001, s. 46-47, s. 247) Totuus ei ole hyvin tehdyille tutkimukselle vieras käsite, jos tutkimuksen rajoitteet tunnustetaan ja tunnustetaan. Hyrkkänen huomioi osuvasti, että ”jos pätevän tulkinnan edellytyksenä on ehdoton varmuus, ei siihen kannata ryhtyä”. (Hyrkkänen 2002, s. 188) Tämä pätee sekä diskurssien tutkimukseen että historiantutkimukseen. Tarkoitusten ja merkitysten tulkinnoista emme voi olla ehdottoman varmoja, mutta totuuteen tosiasioihin perustuvana pätevänä esityksenä voimme pyrkiä. Tutkijan on kestettävä lievää epävarmuutta ja se, että ajan myötä hänen tutkimustuloksensa mahdollisesti kyseenalaistetaan.

2.Historia, diskurssi ja valta

2.1 Menneisyydenhallinta poliittisena kysymyksenä

Historiakuvissa ja menneisyydenhallinnassa on aina kyse vallasta, kamppailusta erilaisten näkemysten välillä. Katja-Maria Miettusen mukaan historiakuvien luomisessa on kyse erityisesti omien ilmiöiden puolesta puhumisesta, mutta myös toisten merkittäväksi nostamien ilmiöiden vähättelemisestä. (Miettunen 2009, s. 57) 1960-luku on tässä mielessä otollinen vuosikymmen. Se on sen verran lähellä tätä päivää, että useat tuon ajan keskeiset nuoret toimijat ovat edelleen elossa ja osallistuvat mielellään vuosikymmenestä käytävään julkiseen keskusteluun. Lisäksi nämä 1960-

luvulla aikuistuneet suuret ikäluokat ja niiden läheiset ikäkohortit ovat vielä 2000-luvulla yhteiskunnallisesti merkittävässä asemassa. Näillä ikäpolvilla on valtaa sekä institutionaalisesti että historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessin kannalta.

Brittikirjailija George Orwell kirjoitti klassisesti teoksessaan *Nineteen eighty-four* (1984): ”Who controls the past controls the future: who controls present controls the past.” (Orwell 2008/1949, s. 37) Donald Cameron Watt on kiinnittänyt huomiota tähän valtakysymykseen kirjoittaessaan menneisyyden historiaksitulemisen vaiheista. Wattin mukaan tapahtuneen kirjaavat ensin ylös silminnäkijät, olkoon he vaikka historioitsijoita, mutta ennen kaikkea virkamiehiä, poliitikkoja, kommentaattoreita ja osallistujia. Toisessa vaiheessa osallistujat alkavat muistella tapahtunutta, Wattin mukaan viattomuuden tai syyllisyyden riivaamina he puolustautuvat tai syyttävät vastustajiaan. Tätä vaihetta värittävät myös mahdolliset oikeudenkäynnit tai muut julkiset käsittelyt. Kolmannessa vaiheessa mennyt alkaa menettää poleemista luonnettaan, ja väittelyn korvaavat myytit, väärinymmärrykset ja moraaliset argumentit. Viimeistään neljännessä vaiheessa avautuvat arkistot, ja monet toivovat että ”totuus paljastettaisiin”. Historioitsijat ryntäävät arkistoihin paljastaakseen niiden salat. Vasta viidennessä vaiheessa menneisyydestä alkavat ottaa selkoa ne historioitsijat, jotka ovat tieteellisesti kunnianhimoisempia. He etsivät tasapainoa aiemmin esitetyn välillä, korjaavat virheitä ja puhkovat myyttejä. Vasta kuudennella tasolla ymmärrämme paremmin, syvällisemmin tapahtumia ja sitä, miksi ja miten aiemmat tulkinnat ovat olleet väärä. (Watt 1991, s. 15-18)

Wattin teoria on rautalankamalli ja yleistys, mutta olennaista on huomioida historian määrittämiseen osallistuvien tahojen sidos omaan aikaan ja omiin kokemuksiin etenkin neljällä ensimmäisellä tasolla. Wattin mukaan tässä vaiheessa menneisyyttä ei tulkita menneen ehdoin, vaan hyvin vahvasti omasta nykyisyydestä katsoen, tulkinta-ajankohdan käsittein. Wattin mukaan kyse on ”nykyisyyden politiikan heijastamisesta menneisyyteen”. (Watt 1991, s. 16-18) Selvää on, että 1960-luku ei ole immuuni tämän päivän politiikalle, eikä näin ollen ole vielä edennyt historian kirjoittamisessa Wattin määrittelemälle viidennelle tasolle. Ehkä vielä räikeämpi esimerkki on 1970-luku, jonka kuusikymmenlukulaisetkin esittävät synkkänä ja useat poliittiset kommentaattorit suomettuneena, jopa todellisena kansallisen häpeän vuosikymmenenä. Vuonna 2010 harva muistaa talouskasvua, suomalaisen yhteiskunnan kehitystä tai muitakaan 1970-luvun iloisia tapahtumia, jokaiseen vuosikymmeneen liittyviä onnistumisia.

Kyse on siis yhdestä poliittisesta ajasta, joka saa varmasti tulevaisuudessa sellaisiakin merkityksiä,

joita en ole osannut nyt nähdä. Tutkijana minun on myönnettävä rajallisuuteni hieman samaan tapaan kuin Timothy Garton Ash nykyisyyden historian lähestymistavassa. Garton Ash myöntää historian lajinsa puutteet, mutta muistuttaa, että nykyhetkessä pystyy kirjaamaan paljon sellaista, mikä jäisi muuten kirjaamatta. Ja kun vuosien tai vuosikymmenien kuluttua historiaa kirjoitettaisiin, ei näitä ”ei mihinkään johtaneita” polkuja ehkä löydettäisikään. Pohtiessaan Unkarin vuoden 1956 kansannousun muistamista Garton Ash toteaa: ”The fact is that so much history with a small h – most of it, in fact – is simply lost. To be sure, in some respects we do know more after forty years; but in others we know less. This is particularly true of times of crisis and rapid change, and above all wars and revolutions.” (Garton Ash 1999, s. x-xiii)

Myös englantilainen historianfilosofi R. G. Collingwood on painottanut historian tuomion tapahtuvan aina nykyisyydessä, tietyssä poliittisessa kontekstissa. (Nyyssönen 1999, s. 37) Historiankirjoittaminen ja historiasta kirjoittaminen ovatkin luonteeltaan poliittisia tekoja, jos valta ymmärretään politiikan kohteeksi tai mediumiksi, jolla mikä tahansa asia voidaan realisoida. Valta liittyy nimittäin kaikkeen siihen, mistä ja miten keskustellaan, kuka keskustelee ja kenen kanssa. Tämä on politiikantutkimuksen klassinen lähtökohta. (Lindroos & Palonen 2000, s. 8)

Historiasta kirjoittamista poliittisena tekona on käsitellyt esimerkiksi Heino Nyyssönen vuoden 1956 Unkarin kansannousun muistijälkiä käsitelleessä tutkimuksessaan. Nyyssönen kirjoittaa: ”Thus, I hesitantly suggest that the use of the past is purely political, to which I also connect historical writing and research work. Also, they are both public literal acts, which use publicity to change people's attitudes and views.” Samaan tapaan Mary Fulbrook toteaa, että koska historiaa kirjoitetaan tässä päivässä, on se ”väistämättä poliittista”. Poliittiset valinnat näkyvät Fulbrookin mukaan historiallisia aiheita käsiteltäessä monella tasolla: (Fulbrook 2002, s. 75, s. 182; Nyyssönen 1999, s. 41)

- esitetyissä kysymyksissä
- niiden ryhmien luonteessa, jotka pääsevät ääneen etsittäessä vastauksia
- valitun tutkimuksen kehystämisessä
- käsitteissä, joita tutkija käyttää etsiessään ja esittäessään empiirisiä tuloksiaan
- metodologiassa tai selitysten ja tulkintojen ”säännöissä”
- tyyliässä, representaatioissa ja yleisön valinnassa

Seppo Hentilä painottaa, että valta on oleellinen osa historiapolitiikkaa. Kulloisetkin vallanpitäjät ”määräävät siitä, kuinka menneisyyttä pitää tulkita ja kuinka noita tulkintoja pitää käyttää”. Meillä

länsimaissa toki elää erilaisia historiakäsityksiä ja kilpailevia tulkintoja, eikä kukaan ole monopolisoinut kansakuntaa koskevaa menneisyyttä. On silti todennäköistä, kuten Hentilä huomauttaa, että vallitseva historiakäsitys on sopusoinnussa vallan kanssa, jopa tietyllä tapaa vallan syleilyssä. (Hentilä 2001, s. 30) Samaa tapaansa useat mediatutkijat uskovat valtamedian pyrkivän tietynlaiseen konsensukseen – konsensuksen tuottaminen kielen ja vastavuoroisuuden kautta on jopa yksi sanomalehden keskeinen ideologinen tarkoitus. (ks. esimerkiksi Fowler 1991, s. 46-49)

Politiikantutkijana Nyysösen lähestyy aihettaan ensisijaisesti politiikan lähtökohdista, ja hän onkin nimennyt tutkimuskohteekseen menneisyysuuntautuneen politiikan (*past oriented politics*). Nyysöselle poliittinen toiminta ei tarkoita puolueintressien myötäilyä, vaan toisintekemisen mahdollisuuksien näkemistä. (Nyysönen 1999, s. 41-42) Omassa tutkimuksessani sivuan Nyysösen sinänsä ansiokasta näkökulmaa, mutta taustani historian ja journalismin parissa pakottaa minut tunnistamaan sekä historiantutkimuksen että journalismin puheteot Nyysösen tutkimusta monimielisemmin. Näillä molemmilla aloilla on politiikasta ja politiikantutkimuksen logiikasta riippumattomia ominaisuuksia, joiden käsittäminen on välttämätöntä puhetekojen luonteen ymmärtämiseksi.

Historian kannalta politiikan ja politiikantutkimuksen tietyt lähtökohdat on silti pidettävä mielessä. Kun kirjoitetaan historiasta, politiikka koskee yhtä lailla kysymysten tematisointia kuin vastaamista annettuihin kysymyksiin. Kun sanomalehti kirjoittaa historiasta, valta näkyy ennen kaikkea siinä mitkä kysymykset ovat keskeisiä ja mitkä jäävät taka-alalle. Voi olettaa, että kysymyskampppailu ilmenee siinä, millaisin ehdoin keskustellaan ja politisoidaanko uusia kysymyksiä.

Politiikantutkimuksessa tila, toimijuus, kieli ja aika ovat samanaikaisesti sekä politiikan taustatekijöitä että resursseja, joiden avulla uusia kysymyksiä saatetaan politisoida tai käydä valtakampppailua. Tutkimukseni kannalta varsinkin kieli ja aika ovat teoreettisesti olennaisia, toimijuus ja tila empiirisesti mielenkiintoisia käsitteitä. (Lindroos & Palonen 2000, s. 8-10)

Politiikka on oleellinen osa tutkimustani myös siinä mielessä, että tutkin vain vuonna 2008 tapahtuneita puheteoja. Kyse on siis yhdestä poliittisesta konjunktuurista, kärjistetystä menneisyydestä kirjoittamisesta yhden, mahdollisesti useita diskursseja sisältävän, diskursiivisen järjestelmän sisällä. Tutkimuksen Suomi on poliittisesti sellainen, jossa vasemmisto kärsi merkittävän vaalitappion edellisenä vuonna, ja noiden vaalien lopputuloksena valtaan nousi porvarihallitus lähes 20 vuoden tauon jälkeen. Muutoksen merkittävydestä kertoo se, ettei vasemmistopuolueiden yhteiskannatus ole ollut yhtä alhainen koskaan Suomen historiassa. Ei edes

vuoden 1930 eduskuntavaaleissa, joiden ulkopuolelle kommunistit oli jätetty. (Zetterberg 2003, s. 925, http://fi.wikipedia.org/wiki/Eduskuntavaalit_2007) Historiasta kirjoittamisessa, historiallisessa diskurssissa tai edes kulttuurissa muutokset eivät tapahdu yhtä nopeasti kuin politiikassa, joten liian suoria johtopäätöksiä vaaliurnilta tai Arkadianmäeltä ei voida vetää. Selvää on kuitenkin, että poliittinen heiluri on viimeistään Neuvostoliiton kaatumisen ja Berliinin muurin murtumisen jälkeen heilahtanut kohti oikeaa. Eli kohti uudenlaista ajattelua suhteessa Suomeen kansakuntana, hyvinvointivaltiona ja osana muuta maailmaa.

2.2 Historiallinen aika ymmärtämisen apuvälineenä

Reinhart Koselleck on huomauttanut, että historia ei tutki mitään sellaista, mitä esimerkiksi muut humanistiset tieteet tai yhteiskuntatieteet eivät tutkisi. Metodien käyttö kuitenkin erottaa historiatieteellisen diskurssin muista tieteellisistä puhetavoista ja traditioista. Aikarakenteiden perimmäinen pohdinta mahdollistaa historian alalla sellaisten historiallisten ilmiöiden käsittelyn, jollaiseen toiset tieteet eivät perinteisesti pääse omien kysymystenasetteluidensa kautta. (Koselleck 2004/1979, s. 94) Aika itsessään ei kuitenkaan ole historiallisen tutkimuksen kohde. Pertti Haapala huomioi, ettei aika tai edes ”aikaperspektiivi” ole historian tutkimuksen perusominaisuus. Se on silti tarpeellinen käsite, historian tutkimuksen oleellinen apuväline. Historia ei tutki jotain ”mennyt aika”, mitä esimerkiksi lineaarisen aikakäsityksen omaksunut voisi esittää. Se ei ole mahdollista, koska sellaista nykyisyydestä erillistä aikaa ei oikeastaan ole. Määritelmällisesti onkin usein sanottu, että historia on ”oman ajan” tutkimusta, koska loppujen lopuksi historioitsijalla on vain oma aikansa ja jäänteitä menneisyydestä. (Haapala 1989, s. 11-12)

Historiallisen ajan kronologiasta käsitteellisen erottamisen Koselleck jäljittää valistuksen projektiin. Viimeistään 1800-luvulla historiasta tuli jotain muuta kuin mitä luonto tai luonnollinen on, joten sitä ei voitu tutkia tai selittää vain niiden kautta. Kirjoittaessaan tästä temporalisaatiosta (*verzeitlichung*) Koselleck viittaa 1700-luvun saksalaisajattelijoihin Johann Martin Chladeniuksen ja Johann Wolfgang von Goethen, joiden kirjoituksissa näkyy jo oman paikan merkitys historiallisen tiedon perustana. Tämä näkökulma mahdollisti ajallisen murtuman; menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus alkoivat eriytyä toisistaan ajan edetessä. Historiallisen maailman löytyminen liittyikin vahvasti ajatukseen edistyksestä, eikä näitä kahta ajatusta Koselleckin mukaan voida erottaa toisistaan – ne ovat kuin Januksen kasvojen kaksi puolta. Kun uusi aika tuo koko ajan uutta, myös mennyt muuttuu. Luonnollinen aika on pysynyt osana historian tulkintaa ja tiedettä, mutta silti historia on irrottanut luontoon perustuvasta kronologiasta, mihin Haapalakin oman teoksensa alkupuheessa viittaa. Sen sijaan, että historia seuraisi kronologiaa, on kronologian

seurattava historiaa. (Koselleck 2004/1979, s. 95, s. 103-104, s. 142; Koselleck 2002, s. 119-120; Haapala 1989)

Koselleck on hahmotellut historiallisen kokemuksen aikarakenteita myös niiden tekstuaalisen esittämisen, narraation ja metodologisen järjestelyn näkökulmasta. Hänen mukaansa historiallinen kokemus voidaan – genrestä riippumatta – jakaa kolmeen tyyppiin: ne ovat muistiin kirjoittaminen (*aufschreiben*), päivittäminen (*fortschreiben*) ja uudelleenkirjoittaminen (*umschreiben*). Tästä johtuen historiankirjoittamiseen vaikuttavat aina lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin kokemukset. Tutkijan on ymmärrettävä, ettei hän voi paeta omaa aikaansa, eikä niitä metodisia rajoitteita, mitä aika hänelle asettaa. Muistiin kirjoittaminen on aina ensisijainen teko menneisyyden ymmärrettäväksi tekemisessä. Sen kohdalla voidaan puhua esimerkiksi aikalaishistoriasta, jossa historioitsijan oma kokemus on välttämättä läsnä. Se on historiaa, jota kirjoittavat tapahtuneen ainakin aikajänteen huomioonottaen todistaneet ihmiset. (Koselleck 2002, s. 56-57) Toisaalta myös journalismi asettuu tähän kategoriaan, vaikka se lajina on toisenluontoinen kuin historiankirjoitus. Journalismia voisi kuvata päivittäiseksi muistiin kirjoittamiseksi – media valikoi ”tapahtumien virrasta” olennaisen, antaa sille merkityksiä ja tulkitsee. Media representoi sen, mitä on juuri tapahtunut, mutta myös sen, mikä on sillä hetkellä oleellista kertoa eli kirjoittaa muistiin. Median kirjoittamasta historiasta Koselleck käyttää erikseen nimitystä päivittäishistoria – se on ollut jotain ”alempiarvoista”, mihin vain uskaliaimmat tai vaikuttamisesta innostuneet historioitsijat ovat saattaneet ryhtyä. (Koselleck 2004, s. 243)

Muistiin kirjoittamisen merkitys historiakuville on ollut tärkeä aina antiikin historioitsijoista Thukydidesta ja Herodotoksesta lähtien. Tapahtumien ensikokemus rakentaa tapaamme hahmottaa menneisyys – jos yksittäiset tapahtumat vain ovat muistamisen arvoisia. Ihminen pyrkii ymmärtämään tapahtunutta kysymällä ”mistä oli kyse?” tai ”mitä todella tapahtui?”, ja ensimmäisenä tähän vastaavat aikalaiset. Muistiinkirjoittamalla ihmiset tekevätkin Koselleckin mukaan ainutlaatuisista tapahtumista ymmärrettäviä. Ja ymmärrettäväksi tehdessään he hyödyntävät myös keskipitkän ja pitkän aikavälin kokemuksia, yhteistä kosketuspintaa. Aivan kuten sanomalehdessä pyritään tekemään annettaessa merkityksiä edellisen päivän tapahtumille. (Koselleck 2002, s. 57-59)

Nykyään historiankirjoitukseksi lasketaan lähinnä arkistotyö, mutta esimerkiksi Timothy Garton Ash on kirjoittanut nykyisyyden historiaa (*history of the present*). Hän on tavallaan niitä harvoja tämän päivän thukydiduksia tai herodotoksia, jotka uloslausutusti ovat pyrkineet kirjoittamaan

lähihistoriaa tai oman ajan historiaa nykyisyyden asettamista rajoituksista huolimatta. Timothy Garton Ash maalaa työnsä jonnekin journalismin, historian ja kirjallisuuden luoman kolmion keskelle. Nämä kaikki kun jakavat jotain yhteistä. Jotain samaa on myös dokumentissa, joka perustuu jonkin todellisuutemme osan ”dokumentoimiseen”, asioiden kirjaamiseen ylös. Sekä journalistina että tutkijana toiminut Garton Ash uskoo ”nykyisyyden historian” soljahtavan parhaiten johonkin historian ja journalismin välille; sellaiseen kohtaan, jossa kirjoittajan professio ei sido häntä kumpaankaan leiriin. Tämän päivän journalismin kiireellisyys ja pinnallisuus estävät usein tietoisesti ”nykyisyyden historian” kirjoittamisen, mutta sitä edelleen on. Toimittajat eivät pääse irti siitä, että he kirjaavat usein ensimmäisenä ylös tapahtuneen. He ovat luontaisesti kiinni nykyhetkessä. He kirjaavat sen, mikä johtaa mullistuksiin ja sen, mikä ei sitten johdakaan ehkä historiallisesti mihinkään sen kummempaan. (Garton Ash 1999, s. xiii-xxi)

Metodisesti ajatellen aika on monikerroksinen tavassamme kokea tapahtumat tai kokea historia. Annamme tapahtuneelle koko ajan merkityksiä, jotka ylittävät sen ”nyt”-hetken, jota todistamme. Samankaltaisesti tapahtumien päälle kasaantuu lisää tapahtumia, ja ajan myötä erilaiset keskipitkän ja pitkän aikavälin rakenteelliset vaikutukset paljastuvat. Näin myös kokemuksemme historiasta muuttuu, ensin päivittämällä (*fortschreiben*), sitten tulkitsemalla menneisyys yhä uudelleen ja uudelleen (*umschreiben*). (Koselleck 2004, s. 109; Koselleck 2002, s. 59-63) Koselleckille nykyisyys on ”erinomainen kategoria”, koska se sisältää tulevan ja menneen. Se on keskittymäkohta, joka muuttaa erilaiset aikadimensiot kokemukseksi ja odotukseksi. Aika sinänsä on kehys – historioitsijan, poliitikon tai vaikkapa journalistin on tuotettava sille sisällöllisiä kriteereitä. Ihminen toimii hyvin olennaisella tavalla suhteessa menneisyyteen ja tulevaisuuteen. Ilman tulevaisuutta, odotushorisonttia, olisimme itse asiassa kykenemättömiä toimimaan. Journalismiakaan ei tarvitsisi, jollei meillä olisi kykyä ja halua kurottua tulevaan. (Koselleck et al 2000, s. 35-37)

Mikko Lehtosen mukaan ”(m)ediamaailma ei koskaan elä tätä hetkeä, vaan on väsymättä suuntautunut tulevaisuuteen”. (Lehtonen 1996, s. 22) Tämä yksinkertaistus paljastaa, että tässä päivässä ollessaan media on tulevaisuusorientoitunut, jopa siinä määrin, että sen käsitellessä mennyttä se katsoo usein eteenpäin. Ignacio Ramonet’n mukaan televisio on mullistanut median läsnäoloa ajassa, ja hänen mukaansa tv-uutisten (ja todennäköisesti myös verkkouutissivustojen) ideologia korostaa ennen kaikkea suoraa ja mahdollisimman reaaliaikaista lähetystä. Uutisten välittäminen on Ramonet’n mukaan jo ”historian välittämistä sen tapahtuessa”, mikä mullistaa koko uutiskulttuuria. Kuva on ottanut vallan, ja alalle on syntynyt harhakuva siitä, että näkeminen vastaa

ymmärtämistä. (Ramonet 2001/1999, s. 188-189) Vauhdin nopeutuminen ei kuitenkaan ole tappanut menneisyyteen katsomista, eikä sanomalehden tapaa kirjoittaa tässä päivässä. Media tasapainottelee edelleen menneisyyden ja tulevaisuuden välissä, mutta sen tasapaino on historian saatossa kääntynyt koko ajan kohti tulevaisuutta.

Jotta tietomme menneestä olisi pätevää, pitää se hahmottaa jatkuvasti ”kasvavaa” tietämystämme vasten, kriittisen retrospektiion keinoin. Tässäkin valveutunut journalisti ja historioitsija kohtaavat toisensa; siinä missä toimittaja tarkastaa tapahtuman taustat ja lähteensä luotettavuuden, tulee historioitsijan tehdä samoin, toki syvällisemmin. Historioitsijan pitää kuitenkin muistaa, että parhaatkaan lähtökohdat eivät takaa totuutta tapahtuneesta, sillä jokainen historiallinen tulkinta on aina altis uudelleenkirjoittamiselle. Mitä pidemmälle tapahtumista mennään, sitä isommiksi kasvavat myös uudelleenkirjoittamisen metodiset vaatimukset, hieman samaan tapaan kuin Watt on hahmottanut. (Koselleck 2002 s. 63-65, s. 69; Watt 1991, s. 15-18)

Koska historian mieli nousee nykypäivästä, on tietyllä tapaa luonnollista, että ”jokainen sukupolvi kirjoittaa historian uusiksi”; ovathan nykypäivä ja sen menneisyydelle asettamat kysymykset alati muuttuvia. Historian ajan tajuamiseen liittyy näkemys juuri historian jatkuvasta uudelleenkirjoittamisesta – siitä, että kauempaa katsoen historialliset prosessit paljastuvat selvemmin. Uudet kokemukset tuovat historiaan aina uusia näkökulmia, joten koko ajan ”paljastuu” jotain uutta, joka saattaa pakottaa arvioimaan vanhaa tietoa uudelleen.² Esimerkiksi pitkäaikaisesti vaikuttavien rakenteiden näkeminen kestää kauan, ja näin menneet tapahtumat asettuvat yhä uudelleen uusiin konteksteihin. Historia onkin modernina käsitteenä kaksijakoinen; se on yhtä aikaa totaalinen ja alati muuttuva. Historiaa käsitellään kokonaisuutena, yksikkönä, mutta siitä huolimatta se ei täydellisty koskaan, koska tulevaisuus pysyy tuntemattomana. (Koselleck 2004/1979, s. 104, s. 109; Koselleck 2002, s. 70-71)

Historiasta puhuttaessa onkin oleellista ymmärtää sen prosessiluonne, sekä ajallisesti että nykypäivässä. Jorma Kalela kutsuu esimerkiksi historian julkisten esitysten ja kansanomaisen historian jatkuvaa vuorovaikutusta historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessiksi. Hän muistuttaa historiantutkijoita siitä, että yleensä ihmiset saavat suurimman osan historiaa koskevasta

² Itse asiassa Koselleck erottelee lähdekritiikin näkökulmasta kolme erilaista historian uudelleenkirjoittamisen tapaa: Ensinnäkin esiin voi nousta uusia tekstejä, jolloin historioitsijat joutuvat tahtoen tai tahtomattaan (*nolens volens*) pohtimaan jo kirjoitettua uudelleen. Toisekseen uudet kysymykset helpottavat löytämään uusia todisteita ja näkökulmia, jolloin kohde näyttyy uudessa valossa. Kolmanneksi kaikkia todistuksia ja tekstejä voidaan lukea ja tulkita uudelleen. (Koselleck 2002, s. 70-71)

informaatiosta ”muita asioita koskevien esitysten sivutuotteena”, jolloin viittausta ei ole tarkoitettu historian esitykseksi. Historia saattaa ”tarttua vaatteisiin” kotona ja työpaikalla puhutusta, lähiympäristöstä omaksumalla tai vaikkapa julkisista esityksistä kuten rakennetusta ympäristöstä tai kolikon kuvista, ja tietysti mediateksteistä. (Kalela 2000, s. 38-43) Juuri nämä historian ”sivutuotteet” ovat minun mielenkiintoni kohteena, sekä sanomalehden mennyttä koskevana sivumainintoina että menneitä tapahtumia koskevana juttuina. Journalistit siis osallistuvat tähän historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessiin, halusivat sitä tai eivät. Moni toimittaja on silti tuskin ajatellut asiaa missään vaiheessa tältä kantilta, vaikka henkilöhistoriat, tapahtumien taustat ja vuosiluvut olisivatkin toimittajan arkipäivää. Historia esitetäänkin joka päivä eri medioissa, mutta kukaan ei oikeastaan tiedä, millainen historian mediarepresentaatioiden logiikka on.

2.3 Historiallinen totuus journalistisena tuotteena

Historiallista totuutta määrittää ennen kaikkea tietynlainen sopimuksenvaraisuus. Se, millä nimellä jotain menneisyyden tapahtumaa tai tapahtumasarjaa kutsutaan, perustuu kollektiiviseen yhteisymmärrykseen ja jonkintasoiseen yhteiseen sopimukseen. Klassinen esimerkki on Suomen itsenäisyys, jota juhlitaan aina 6. joulukuuta. Tämä perustuu yhteisymmärrykseen siitä, että Suomi itsenäistyi, kun eduskunta hyväksyi itsenäisyysjulistuksen 6.12.1917. Eikä siis silloin, kun senaatti (eli maan hallitus) teki jo aiemmin päätöksensä tai kun eduskunta 15.11.1917 päätti ottaa hallitsijalle aiemmin kuuluneen vallan itselleen. Toisaalta itsenäisyyspäiväksi olisi yhteisellä sopimuksella voinut kelvata esimerkiksi tammikuun neljäs päivä – tuolloin vuonna 1918 Suomen kansanvaltuuskunta sai Leniniltä Venäjän hyväksynnän itsenäisyydelle. Samoin juhlittavaksi voisi sopia kansalaissodan päättymispäivä tai se, kun Britannia ja Yhdysvallat viimein tunnustivat Suomen toukokuussa 1918. (Salokangas 2003, s. 597-599, <http://www.uta.fi/suomi80/art6.htm>)

Tapahtumien nimet saattavat myös olla kiistanalaisia, ja ne voivat muuttua ajan myötä. Esimerkiksi Suomessa vuonna 1918 käydystä kansalais- tai sisällissodasta on ”aina” ollut sekä punaisia että valkoisia nimityksiä, mutta erityisen mielenkiintoista on se, että 2000-luvulla sodasta on alettu puhua äärimmäistä neutraaliutta hakien jopa ”vuoden 1918 tapahtumina”. Lienee kuitenkin selvää, että useat aikalaiset kokivat nuo ”tapahtumat” sodaksi, jossa tapettiin julmasti puolin ja toisin. Vuonna 2009 ilmestynyt sodan kokoomateos on nimetty *Sisällissodan pikkujättiläiseksi*, joten kirjan otsikon ”sisällissota” näyttäisi olevan tällä hetkellä tulkintana legitimein. Siis oikea, jotain mitä voisi kutsua myös totuudeksi.

Selvää on, että historiankirjoituksen tapainen *ex post* kirjoitettu kuvaus menneestä ei ole koskaan

identtinen menneiden tapahtumien kanssa. Se todellisuus, josta historiassa puhutaan, on mennyttä ja poissa. Lingvistiksi ajatellen, menneen historian ja sen kielellisen esittämisen välillä on aina ero, jopa kuilu. Artikuloitu historia muodostuu puheteoista, jotka muodostavat historiallisen narraation. Tämän vuoksi teoria ja metodologia ovat tavallaan ensisijaisia itse tapahtumiin nähden. Kaikki historia onkin luontaisesti teoreettista, riippumatta siitä, mitä historiankirjoittaja itse uskoo. (Koselleck 2004/1979, s. 111-112, s. 223; Fulbrook 2002, s. 74-74, s. 85-86)

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että nykyisyydestä kumpuava historia olisi mielivaltaista, sillä lähteet ja historiallinen metodi rajaavat pois sattumanvaraiset mahdollisuudet. Lähteet eivät toki sano, mitä kirjoitetaan – se on historioitsijan tehtävä. Ja historioitsijan on nojattava työssään myös mielikuvitukseensa. Kuten Koselleck kirjoittaa: ”Mitään tapahtumaa ei voida kertoa, mitään rakennetta ei voida kuvata, mitään prosessia ei voida kuvailla ilman sellaisten historiallisten käsitteiden käyttöä, mitkä tekevät menneestä ymmärrettävää.” Fulbrook lisää, että jopa silloin kun historioitsijat ovat samaa mieltä historiallisista todisteista tai väittämistä, saattavat he käyttää niitä aivan eri tavoin osana historiallista esitystään. (Koselleck 2004/1979, s. 111-112; Fulbrook 2002, s. 8-9)

Tieteellä on erityinen sijansa määritettäessä historiallista totuutta. Kestävän tiedon takaa historiallinen metodi, jonka logiikka ja kaanon ovat hieman erilaisia kuin muissa tieteissä. Koselleck painottaa teorian merkitystä, teoriaa mahdollisesta historiasta. Tämä teoria on implisiittinen kaikissa historiallisissa töissä, mutta siitä pitäisi tehdä täsmällisempää. On selvää, että historialliset väittämät eivät koskaan palaudu suoraan lähteisiin, vaikka lähteillä olisikin *veto*-oikeus. Historiantutkimuksen elinehtoina toimivat teorianmuodostus ja lähdekritiikki, jotka mahdollistavat tasapainoilun objektiivisuuden ja niin sanotun puolueellisuuden välillä. (Koselleck 2004/1979, s. 148-151) E. H. Carr puhuu historian objektiivisuudesta, sillä historian tosiseikat eivät voi koskaan olla luonnontieteen faktojen tapaan objektiivisia – ne ovat historian faktoja vain siksi, että historioitsija (tai yhteisö) on antanut niille merkityksen. Carr sivuaa metodikysymystä kirjoittaessaan, että historian objektiivisuus on vain suhteiden objektiivisuutta, ”nimittäin faktojen ja tulkinnan, menneisyyden ja nykyisyyden tai tulevaisuuden välisen suhteen objektiivisuutta”. (Carr 1963, s. 126)

Yksi tapa ymmärtää historiallisen metodin käyttöä on brittiläisen R. G. Collingwoodin kysymyksen ja vastauksen logiikka. Työssään arkeologina Collingwood oppi, että tietoa pystyi tuottamaan vain kysymykseen vastaamalla. Hän ei erotellut arkeologian jäänteitä historiallisista lähteistä, vaan

vertasi näitä tietoteoreettisesti keskenään. Olennaista ei ollut se, mitä tutkittiin, vaan se kuinka tutkija tuottaa tietoa systemaattisesti kysymällä oikeita kysymyksiä. Jos tutkija ei tiedä kysyä, hukkuu hän lähteidensä ääreen satunnaisten kysymysten noustessa pinnalle. Näin ajatellessaan Collingwood kirjoittaa ymmärtäneensä, mitä René Descartes ja Francis Bacon luonnontieteiden puolella olivat tarkoittaneet. (Collingwood 1982/1939, s. 24-37)

Collingwood tarkensi omaa malliaan niin, että hänelle väite oli aina vastaus johonkin tiettyyn kysymykseen. Kun kysymys ja vastaus aina korreloivat, eivät vastaukset ole välttämättä toisiaan poissulkevia – ne saattavat vain olla vastauksia eri kysymyksiin. Ristiriita syntyy vain siinä tapauksessa, että väittämät on esitetty vastauksina samaan tutkijan esittämään kysymykseen. Jokaisen vastauksen tulee olla ”oikea” suhteessa esitettyyn kysymykseen, mutta se ei tarkoita, että vastaus olisi ”tosi”, jos esimerkiksi kysymyksen ennako-oletukset eivät sitä ole. Oikean vastauksen tehtävänä on edistää kysymyksen ja vastauksen prosessia, jolla tutkija hahmottaa lopulta tyydyttävän kuvan tutkimuskohteestaan. (Collingwood 1982/1939, s. 24-37, s. 60-67)

Kuten Markku Hyrkkänen huomioi, ei myöskään Collingwood suoranaisesti paljasta historiallista metodologiaan. Historioitsijan tehtävä kuitenkin vaikuttaa vaikealta, koska tutkijan pitää osata kysyä jopa vuosisatoja sitten eläneiden ihmisten tuottamilta teksteiltä, mitä varten ne on kirjoitettu – mitä kirjoittaja on tekstillään tarkoittanut ja mihin keskusteluun hän on halunnut osallistua? Historioitsija toimiikin tavallaan eri kulttuurien rajapinnalla, yrittäen ymmärtää vierasta, mahdollisesti jo hävinnyttä kulttuuria. Kysymysten ja vastausten logiikkaa hyödyntäen taitava tutkija voi löytää tuon kulttuurin tai laajasti ymmärrettyä tutkimansa tekstin ”välilliset ja välittömät sekä piiloiset ja julkilausutut merkitykset”. Kysymisen ja vastaamisen prosessi on Hyrkkäsen arvion mukaan juuri ”uudelleenajattelimista” (*re-enactment*). Collingwood tiivistää: ”Historical knowledge is the re-enactment of a past thought incapsulated in a context of present thoughts which, by contradicting it, confine it to a plane different from theirs.”³ (Hyrkkänen 2002, s. 159-172; Collingwood 1982/1939 s. 114)

Näiden lähtökohtien vuoksi historioitsijan on ennen kaikkea kestävä tietynlaista epävarmuutta työssään. (Hyrkkänen 2002) Oma tila-aikaansa historiankirjoittaja ei tietenkään voi paeta; ei sitä, että paikka, aika ja henkilö vaikuttavat kaikki lopputulokseen. Jos näistä vaihtaa yhdenkin, työ muuttuu, ja sen kanssa historian on myös tieteenalana eletävä. Muodostaakseen tosiasiaväitteitä on

³ Suomennos: ”Historiallinen tieto on menneen ajatuksen uudelleenesitys kiteytettynä nykyisyyden ajatteluun, joka on ristiriidassa menneen kanssa rajoittuessaan eri asteelle.”

historioitsijan ymmärrettävä väitteidensä suhteellisuus. (Koselleck 2004, s. 128) Tutkijan on tyydyttävä siihen, ettei menneisyyttä koskeva tieteellinen tieto voi aukottomasti täyttää kaikkia tieteenfilosofisia totuuden määreitä. Kyse on pikemminkin erilaisten totuuskäsitysten huomioonottamisesta. (Kalela 2000, s. 139-150)

Jos on totuus ollut historiantutkijoille kiusallinen kysymys, on se sitä myös journalisteille. Tiedotusvälineiden välittämä kuva maailmasta, eli jonkinlainen totuus, on alati kiistanalainen kysymys. Ignacio Ramonet väittää, että älyllisessä ympäristössämme tiedotusvälineiden totuus on jopa määräävässä asemassa. Ja mikä tämä totuus onkaan? Ramonet'n mukaan sanomalehdet, radio ja televisio saattavat välittää väärää tietoa oikeana, jolloin tiedotusvälineiden yhdessä totena pitävä muuttuu totuudeksi. Ja jos kyse ei aivan totuudesta olisikaan, on lukija-kuuntelija-katsoja voimaton, jos kaikki kertovat saman asian samalla tavalla. Konsensus näyttäytyy asioiden oikeana tilana, eräänlaisena ”virallisena totuutena”. (Ramonet 2001/1999, s. 59-60) Juhila kiinnittää faktuaalistamisstrategioista kirjoittaessaan huomiota siihen, kuinka asiantilat tai tapahtumat argumentoidaan essentiaalisiksi. Hänen mukaansa kuulijat saadaan sitä helpommin vakuuttuneiksi kuvatun asiantilan tai tapahtuman totuudenperäisyydestä, mitä faktuaalisempaa kielen käyttö on. (Juhila 1993, s. 152) Näin uutiset volyymin ja journalistisen tavan kautta tuottavat tietoa, joka on ainakin totuutena esitettyä, usein vieläpä toistuvaa ja ristiriidatonta.

Samaan tapaan kuin historian alalla, on journalismissakin representaation kieli inhimillistä. Sanomalehtikirjoittamista pidetään perinteisesti objektiivisuuteen pyrkivänä viestintänä, todellisuuteen perustuvien sanomien välittämisenä. Journalismin todellisuutta koskevat kuvaukset ovat kuitenkin aina riippuvaisia tietystä näkökulmasta sekä luonnollisesti tietystä ajasta ja paikasta. Kieltä käytetään aina tietyissä konteksteissa, se on aina yhteydessä käyttöönsä, konventioihin ja kykyimme toimia kielellisesti. Näin ollen sanomalehden kielikin on sidoksissa sen tapaan käyttää kieltä – omiin puhetapoihinsa ja sanomalehtikirjoittamisen konventioihin. (Lehtonen 1996, s. 46 ja s. 53)

Uutiset – tai itse asiassa kaikki mediakirjoitukset – ovat journalistisen prosessin läpikäymiä tuotteita, jopa hyödykkeitä. Se mitä aamun lehdessä kirjoitetaan on tulkinta maailmasta, tulkinta siitä, mikä on uutisoinnin tai kirjoittamisen arvoista. Uutisten kohdalla puhutaan usein uutiskriteereistä tai uutisarvoista, jotka toimivat eräänlaisina median portinvartijoina. Historiallisten juttujen kohdalla voisi puhua ”menneisyyden uudelleentuottamisen kriteereistä”. Ne eroavat todennäköisesti jossain määrin perinteisistä uutiskriteereistä; esimerkiksi niistä joita Johan Galtung

ja Mari Holmboe Ruge ovat luetelleet. Tärkeintä on kuitenkin ymmärtää, että uutisten arvostus ja niiden valintakriteerit ovat aina sosiaalisesti tuotettuja. (Fowler 1991, s. 12-15; Galtung & Ruge 1965) Samoin, kuten Fowlerin lainaama Stuart Hall huomioi, uutiset ovat tehtyjä, eivät luonnollisesti ilmaantuvia: ”The media do not simply and transparently report events which are ’naturally’ newsworthy in themselves. ’News’ is the endproduct of a complex process which begins with a systematic sorting and selecting of events and topics according to a socially constructed set of categories.” (Fowler 1991, s. 12)

Media tuottaa yksittäisten juttujen lisäksi, tai jopa niiden tuotteiden sijaan, yleisönsä eli Helsingin Sanomien tapauksessa lukijansa. (Fowler 1991, s. 20) Näin ollen historiaa uudelleentuottavien juttujen kohdalla lehti tuottaa yleisön, jolla on tietynlainen yhteinen historia, sekä kansallinen että kansainvälinen. Tavallaan media juurii ihmisen omasta erityisyydestään osaksi kansallista yhteisyyttä, mutta myös istuttaa ihmisen osaksi kulttuurisia yhteisöjä, joilla on historia. Kollektiiviset kertomukset voivat olla yksilölle todella merkittäviä tekijöitä, kun tämä arvioi elämäänsä – siitäkin huolimatta, että yksilö ei itse olisi osallistunut niihin tapahtumiin, joiden pohjalta kollektiivinen kertomus on muodostunut. (Kunelius 2003, s. 189; Steinmetz 1992, s. 497-499, s. 505)

Media luo teksteillään myös eräänlaista kuvaa hyvästä kansalaisuudesta, mitä Alexander ja Jacobs kutsuvat kansalaisyhteiskuntadiskurssiksi. Tuo diskurssi auttaa hahmottamaan eräänlaisia dikotomisia positioita, jotka paljastavat yleisölle millaiset kansalaiset ovat jonkin arvoisia, millaiset eivät minkään. Kun yleisö liittyy diskurssin omaan elämäänsä, se kiinnittyy esimerkiksi kollektiivisen narraation kautta luokkaan, sukupuoleen, kansakuntaan ja tietysti yhteiseksi koettuun historiaan. Mediaa ohjaavat sen rituaaliset tavat tuottaa tietoa, siinä missä tietysti akateemista historian tutkimustakin. Tavat ovat kuitenkin erilaiset, mikä voi johtaa erilaisiin historian tulkintoihin. (Alexander & Jacobs 1998, s. 29-31)

Eräs historiaa ja journalismia vahvasti erottava tekijä on tietenkin kaupallisuus. Media ei voi paeta kannattavuuspaineita, sitä että se myy tuotteensa sekä yleisölleen että mainostajille. Tästä johtuen sen totuuskäsitys ei ole samaan tapaan riippumaton kuin akateemisen historian tutkimuksen, jolla toki on omat sitoumuksensa tiedepolitiikkaan. Journalismiin pitää lisäksi olla aivan eri tavalla eläväistä, koska tiedonkin se paketoit yhä useammin jonkinlaiseen viihteelliseen asuun – samaan aikaan kun se myy itseään viihteen muotona, on se silti osa institutionaalista ja yhteiskunnallista diskurssia. (Fowler 1991, s. 46-49) Faircloughin mukaan informaation ja viihteen sekä yksityisen ja

julkisen väliset jännitteet ovat johtaneet median taipumukseen keskustelullistaa (*conversationalize*) puhetapansa ja siirtyä kohti viihdettä sekä kaupallisempaa puhetapaa. Kun media torjuu asiantuntijaelitismien tai perinteiset puhetavat, rakennetaan lukijalle vahvemmin kuluttajan identiteettiä. Kuluttajaidentiteettien vahvistuminen taas voi altistaa entistä vahvemmin hegemoniselle diskurssille. (Fairclough 1997/1995, s. 6-15)

2.4 Diskurssi tekstintutkimuksen perustana

Tämä tutkimus lähtee siitä, että kun puhutaan diskursseista, ei voida ohittaa valtakysymyksiä – ja kun puhutaan vallasta, ei myöskään voida sivuuttaa politiikkaa. Menneisyys ja historia ovat myös merkittävä osa poliittista puhetta: mennyttä muistellaan ja vaalitaan, tai ehkä se jopa aktiivisesti unohdetaan, kun taas historialla perustellaan ja historiaan vedotaan. Menneisyys on siis olennaisesti osa sitä, miten ihmiset hahmottavat itsensä nykyisyydessä ja miten he katsovat tulevaisuuteen. Historianfilosofi Hayden White kirjoittaa historian ja politiikan luonteesta: ”(O)ne makes sense of history is important in determining what politics one will credit realistic, practical, and socially responsible”. (White 1987, s. 73)

Asiaa tulee tutkia, koska historiankirjoitus on tunnetusti myös vallankäytön väline. Valta-aspektia kuvaa Jorma Kalelan mukaan hyvin diskurssin käsite. Historiantutkijalle ominaisesti hän yksinkertaistaa diskurssin säännöstöksi, jolla on kaksi tehtävää: se määrittää (1) mitkä asiat kuuluvat diskurssiin (ja samalla sulkee jotain ulkopuolelle) ja (2) miten asiat tulee esittää tai miten niistä voidaan puhua. Historian kirjoittaminen onkin jatkuvaa kamppailua hallitsevan diskurssin asemasta. (Kalela 2000, s. 43)

Historian käyttöä ohjaavista intresseistä puhutaan yleensä historiapolitiikkana, kun taas historiakäsityksissä on kyse historian käyttöä ohjaavista ja aktivoivista näkemyksistä. (Kalela 2001, s. 21) Historia tunkeutuu mieliimme kulttuurisen ja poliittisen julkisuuden kautta. Menneisyysuhde on tärkeä osa poliittista kulttuuria, kuten Seppo Hentilä kirjoittaa: ”se on yksilön, yhteisön, kansakunnan ja jopa kokonaisen kulttuuripiirin itseymmärryksen ja identiteetin yksi merkittävimmistä rakennusaineista”. Usein historia oikeuttaa, opettaa tai velvoittaa. Siksi on tärkeää kiinnittää huomio historiaa tuottavaan diskurssiin sekä historian käytön tarkoituksiin ja päämääriin. (Hentilä 2001, s. 27-28)

Diskurssi on käsitteenä vähintäänkin monimerkityksinen, ja sitä onkin käytetty eri alojen tutkimuksessa mitä erilaisimmin tavoin. Itse pyrin tutkimuksessani löytämään diskurssiteorian ja

historiateorian välille mahdollisimman ristiriidattoman tietoteoreettisen yhteyden. Lähdenkin liikkeelle Mikko Lehtosen näkökulmasta ymmärtää diskurssi ensinnäkin tapana representoida (eli esittää jonkinlaiseksi) inhimillistä todellisuutta. Toisekseen se on tietty kielenkäytön alue, tapa puhua, kirjoittaa ja ajatella. Lehtonen tunnustaa todellisuuden rakentuvan aina sekä kielellisistä että ei-kielellisistä aineksista, joista jotkut toimivat merkkeinä ja toiset eivät. Näin ollen inhimillinen todellisuus ei koostu yksin kielestä, eikä todellisuuden olemassaolo ole riippuvaista siitä. Tosiasia kuitenkin on, että tieto on mahdollista vain merkityksellistämisen kautta, sen kautta että merkitykset tuotetaan. (Lehtonen 1996, s. 30-32) Samaa tapaan historiallinen tieto syntyy aina kielen välityksellä, merkityksellistämällä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että menneisyyttä ei olisi olemassa muuten kuin kielessä, kuten jotkut postmodernit ajattelijat ovat esittäneet.

Lehtonen tulkitsee merkitykset maailmallisiksi. Ne ovat siis ”historiallisia eli aikaan ja paikkaan sidottuja ja ajasta ja paikasta toiseen muuttuvia sekä sosiaalisia eli ihmisten välisiä”. Kieli on maailman tekemistä merkitykselliseksi. (Lehtonen 1996, s. 33) Jos tätä ajattelee sanomalehtitekstin näkökulmasta, niin jokainen sanomalehden artikkeli on monitasoisesti historiallinen – sekä kirjoittajan ajan, aiheen ajan, ilmestymisajan että lukuajan yhteen sitoma. Pinnalta katsoen perinteisessä uutisessa nämä kaikki mahtuvat jopa 24 tunnin sisään, mutta todellisuudessa jokaista sen 24 tunnin elementtiä sitoo myös Reinhart Koselleckin konstruoimat kokemustila ja odotushorisontti. Teksti on siis samaan aikaan menneeseen (tilana) ulottautuva ja tulevaan (horisonttina) kurottava.

Nykyinen tapamme ymmärtää kieli on johdettu pitkälti Ferdinand de Saussuren ajatuksista. Saussure näki kielen abstraktina järjestelmänä ja jakoi sen käsitteellisesti kahtia: *langue* on Saussurelle kielijärjestelmä ja *parole* tosiallista puhetta, puheakteja, jotka ovat kielen kautta mahdollisia. Mikko Lehtonen tiivistää Saussuren ajatuksen siihen, että *langue* on se, minkä ”yksilö omaksuu oppiessaan kielen” ja *parole* kielen ”toimeenpaneva puoli”. Saussurelle kielitieteessä mielekkäintä oli keskittyä *langueen*, jolloin tutkija voi paljastaa kielen takana olevat yksiköt ja säännöt, jotka muodostavat kielijärjestelmän. Lehtonen poimii kaksi premissiä, jotka esimerkiksi jälkistrukturalistit ja kulttuurimaterialistit ovat poimineet Saussurelta: ensinnäkin merkitykset tuotetaan kielessä ja toisekseen yksittäiset merkit saavat merkityksensä sen kautta, miten ne sijaitsevat kielen ketjussa. Nykyään kieltä ei kuitenkaan ajatella varsinaisesti abstraktina järjestelmänä, vaan korostetaan merkitysten moneutta ja historiallista muuttuvuutta. Näin on päästy kiinni diskurssiin, jota on määritetty mitä erilaisimmin tavoin. Esimerkiksi Lehtosen lainaama Stuart Hall kirjoittaa: ”Diskurssi on ryhmä lausumia, jotka tarjoavat kielen sitä varten, että voitaisiin

puhua tietynlaisesta jotakin aihetta koskevasta tiedosta – toisin sanoen representoida tätä tietoa. Kun lausumia jostakin aiheesta esitetään jonkin erityisen diskurssin sisällä, diskurssi mahdollistaa aiheen näkemisen jollakin tietyllä tavalla. Se myös rajoittaa muita tapoja, joilla aihe voitaisiin esittää.” (Lehtonen 1996, s. 55, s. 67)

On oleellista ymmärtää, että diskurssi ei ole pysyvä järjestelmä, vaan se koostuu useista, kilpailevista lausumista. Michel Foucault hahmottaa sen, kuinka diskurssissa on loppujen lopuksi kyse kieleen rakentuneesta vallasta. Hänen mukaansa ”kutsumme diskurssiksi joukkoa ilmauksia sikäli kuin ne kuuluvat samaan diskursiiviseen muodostumaan”. Diskursiivisten ilmausten taustalla on historiallisesti määrittävä diskursiivinen käytäntö, joka määrittää omalla ”kielialueellaan” sen mitä ja miten voidaan jotain sanoa tai kuka voi mistäkin puhua. Foucault kirjoittaa, että ”tietenkin diskurssit on tehty merkeistä”, mutta diskurssit ovat enemmän kuin merkkien käyttämistä, eivätkä ne palaa vain kieleen ja puheeseen. Esimerkiksi paradigmatt, kehykset ja muut abstraktilta tuntuvat lingvistiset tekijät ylittävät yksittäisten tekstien merkitysvoiman. Tutkijan tehtävänä on diskursiivisten tapahtumien kuvaaminen, ei-satunnaisen paljastaminen tekstistä. (Foucault 2005/1969, s. 42-44, s. 68-69; Lehtonen 1996, s. 67-68; Fowler 1991, s. 224)

Oleellista Foucault’n teoriassa on ymmärtää diskurssin ja vallan katkeamaton yhteys. Diskursiivisilla muodostelmilla on omat kielijärjestelmänsä, oma tilansa, jossa ”tietyt väitteet voidaan ilmaista”. Tuo tila on aina rajattu, vaikka se on myös liikkeessä. Se tuottaa itse itsensä ja on oma lopputuloksensa. Kielen tilaa sääntelevät aina diskursiiviset käytännöt – eli se ilmentää niitä valtasuhteita, jotka sosiaalisesti, maantieteellisesti, taloudellisesti, kielellisesti tai poliittisesti vallitsevat. Mikko Lehtonen luonnehtii diskursseja kolmella väittämällä: (Lehtonen 1996, s. 70)

- Diskurssit ovat yhteiskunnallisia käytäntöjä, jotka muokkaavat sosiaalista todellisuutta (diskursiivinen ulottuvuus)
- Diskurssit eivät muokkaa todellisuutta yksin, vaan muodostuvat suhteessa toisiin diskursseihin (interdiskursiivinen ulottuvuus)
- Diskurssit määrittyvät suhteessa diskurssin ”ulkopuolisiin” suhteisiin ja voimiin, kuten instituutioihin, sosiaalisiin prosesseihin ja yhteiskunnallisiin rakenteisiin (ekstradiskursiivinen ulottuvuus)

Diskurssiteorialle on ominaista, että tutkija hahmottaa tekstistä erilaisia diskursseja, joita kutsutaan myös merkityssystemeiksi tai tulkintarepertuaareiksi. Diskurssien identifiointi perustuu sekä tutkijan työhön että niihin elementteihin, joita tekstissä on. Tulkinnassa ei ole yksiselitteisen oikeita

ratkaisuja, vaan pikemminkin tutkija tekee ratkaisut, jotka johtavat tiettyihin tulkintoihin – siis hieman samaan tapaan kuin Collingwoodin kysymyksen ja vastauksen logiikassa. Koska näin on, tutkijan oletetaan perustelevan oma logiikkansa ja raportoivan, kuinka lopputulokseen on päästy. Tutkijan on perusteltava, miten hänen väittämänsä diskurssit vastaavat hänen asettamiinsa kysymyksiin. Itse en tässä tutkimuksessa nimeä diskursseja, mutta raportoin mahdollisimman tarkkaan sen, kuinka tutkimustulokseni ovat muodostuneet. (Suoninen 1993, s. 48-51, s. 60-63)

Kriittistä diskurssianalyysia kehittänyt Norman Fairclough tiivistänyt metodinsa viiteen pääkysymykseen ja useisiin niiden jälkeen esitettäviin lisäkysymyksiin. Niitä on hyödyllistä pohtia myös historian uudelleentuottamisen näkökulmasta. Pääkysymykset ovat:

- 1) How is the text designed, why is it designed in this way, and how else could it have been designed?
- 2) How are texts of this sort produced, and in what ways are they likely to be interpreted or used?
- 3) What does the text indicate about the media order of discourse?
- 4) What wider sociocultural processes is this text a part of, what are its wider social conditions, and what are its likely effects?
- 5) What can be done about this text?

Faircloughin listauksen lisäksi pyrin tutkimuksessani pitämään mielessä Mikko Lehtosen kysymykset, joita ”kriittisen asenteen omaksunut ihminen” esittää. Myös nämä toimivat ohjenuorana omissa kysymyksenasetteluissani selvittäessäni sanomalehtitekstin historiaa tuottavia tapoja. Ne eivät suoranaisesti ole tutkimuskysymyksiäni, mutta ne toimivat tukenani kun luen tekstejä.

- Miksi jokin on olemassa tai tapahtuu?
- Mikä on sen tarkoitus?
- Kenen etuja se palvelee?
- Kenen etujen vastainen se mahdollisesti on?
- Kuinka se toimii?
- Voiko se olla olemassa tai toimia vain kyseisellä tavalla vai voisiko se ehkä toimia joltain kannalta paremmin?

3. Sanomalehti – historiaa aamiaispöydässä

3.1 *Tarinat, tunteet ja yhteisön rakentaminen*

Tilastollisen analyysini ensitason tavoitteena on selvittää niitä käytäntöjä, miten sanomalehti viittaa menneisyyteen. Tapa on hieman samanlainen kuin mitä Mikko Laitamo on vapaasti assosioiden kokeillut artikkelissaan. Siinä Laitamo käy sivu toisensa jälkeen läpi vuoden 2000 tammikuun 31. päivän Helsingin Sanomien menneisyysviittauksia. (Laitamo 2001, s. 92-98) Laitamon kirjoituksessa ei ole kyse niinkään analyysistä, vaan jonkinlaisesta kokeilusta, leikittelystä tässä päivässä esiin nousevalla historialla. Minun näkökulmani on järjestelmällisempi, ja annan alkuun määrällisen aineiston puhua pitkälti puolestaan. Kaikkia historiamainintoja en tietenkään ole edes voinut kuvitella poimivani vuoden lehdistä, mutta 1960-luku näyttäytyy tässä esimerkkinä historian esiintymisestä sanomalehden sivuilla.

Tutkimusta varten olen käynyt läpi Helsingin Sanomien (HS) kaikki 357 vuonna 2008 ilmestynyttä numeroa. Tutkimuksen ulkopuolelle ovat jääneet ylimääräiset liitteet, mukaan lukien viikkoliite *Nyt* ja *Kuukausiliite*. Olen selannut lehdet manuaalisesti pääosin mikrofilmiltä⁴ kiinnittäen huomiota 1960-lukua koskeviin mainintoihin. Vuosikerran olisi saattanut käydä läpi myös HS:n digitaalista arkistoa hyödyntäen, mutta koska se on lehden itsensä teknisesti rakentama ja hallinnoima, en usko sen soveltuvan ulkopuoliselle luotettavan määrällisen tutkimuksen pohjaksi ilman perinpohjaista tutustumista arkiston toimintaan. Toisekseen hakusanojen paljous ja käyttö olisivat aiheuttaneet turhaa päänvaivaa ja todennäköisesti epäilyksiä kokonaiskuvan luotettavuudesta. Nyt, koko vuoden lehdet selanneena, voin ainakin sanoa, että mahdolliset tilastolliset vääristymät tai virheet johtuvat tutkijasta, eivät tekniikasta.

Olen kelpuuttanut tilastoon kaikki 1960-lukua koskevat maininnat, tietyin välttämättömin rajauksin.⁵ Mukana on ainoastaan sellaiset jutut, joissa mainitaan joku vuosiluku vuosien 1960-1969 väliltä. Tämä on selkeä ja välttämätön rajaus, sillä jopa vuosikymmenen tapahtumat hyvin tuntevalle voisi olla mahdotonta poimia kaiken tekstin joukosta puolittaisetkin viittaukset 1960-luvun tapahtumiin tai vaikuttajiin ilman uloslausuttua tapahtumahetkeä. Samoin tällainen metodi

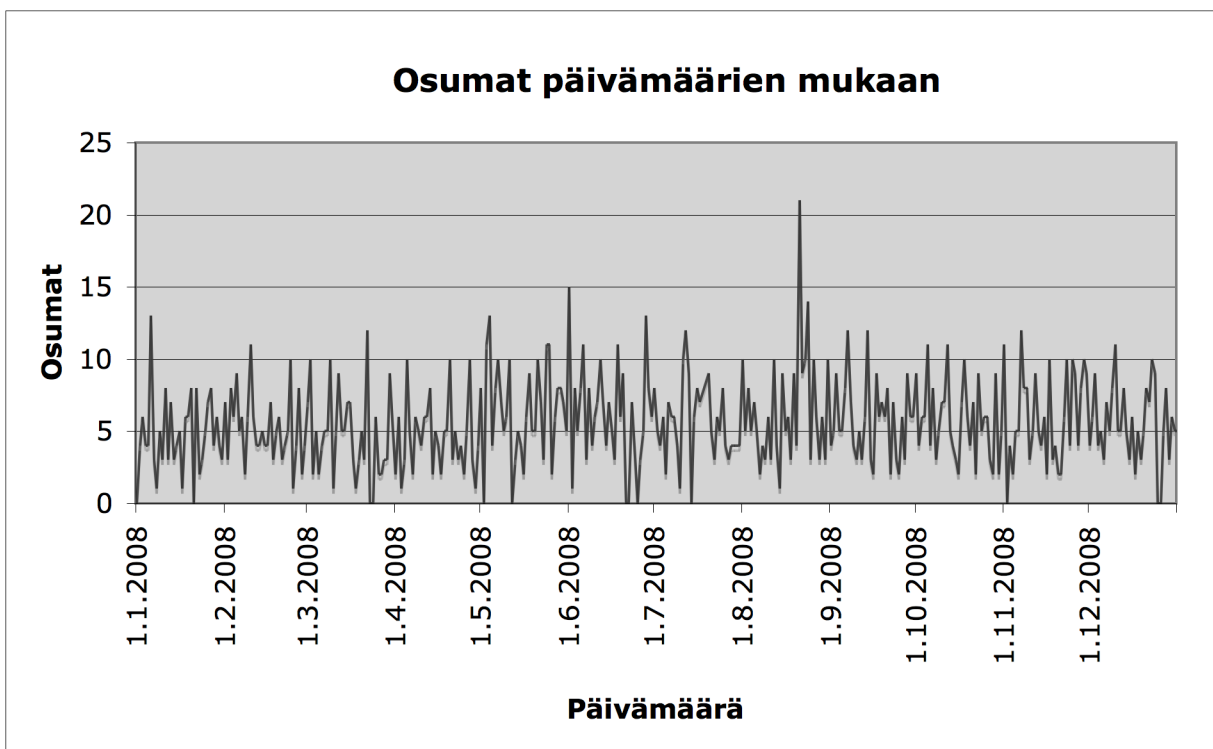
⁴ Tammikuun lehdet olen käynyt läpi Helsingin Sanomien digitaalisen arkiston kautta. Maaliskuun loppupuolen numerot selasin Tampereen yliopiston lehtilukusalissa painettuina lehtinä. Näitä lukuun ottamatta olen hyödyntänyt Kansalliskirjastossa kaikkien saatavissa olevia mikrofilmejä. Kirjoitusvaiheessa olen tarkastanut jokaisen viittauksen HS:n digitaalisesta arkistosta. Helsingin Sanomien numeroissa saattaa olla painoskohtaisia eroja, mutta oletan niiden erojen häipyvän kokonaisuuteen. Aineiston koko on niin suuri.

⁵ Tilaston selite löytyy tutkimuksen liitteenä 1.

johtaisi siihen työekonomisesti kestävämpään tilanteeseen, että tutkijana minun olisi lähiluettava vuoden joka ainoa artikkeli. Luotan myös toimittajien ammattitaitoon määrittää menneet tapahtumat vuoden tai vuosikymmenen tarkkuudella, etenkin kun kyse on noin neljän vuosikymmenen takaisista asioista.

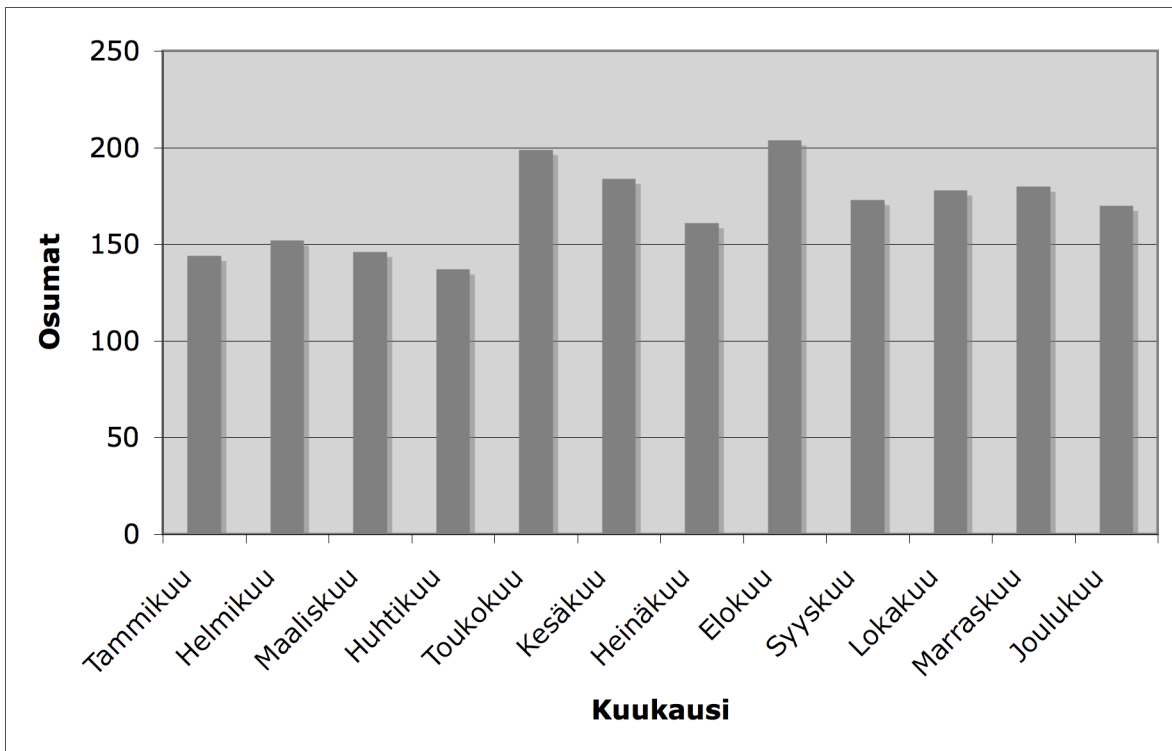
Koko vuodelta keräsin tilastooni 2028 osumaa, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että 1960-luku mainittiin tai huomioitiin tavalla tai toisella noin monessa itsenäisessä jutussa vuoden aikana. Tilastoiduissa jutuissa 1960-lukua koskevia mainintoja on saattanut olla useita. Olen erotellut esimerkiksi kainalot, faktalaatikot, kuvatekstit ja grafiikat omiksi juttutyypeikseen, joten juttukokonaisuuksien osalta tilasto olisi toki hieman toisenlainen.⁶ 2028 osumaa tarkoittaa 5,7 osumaa per päivä. Yleiskuvan osumien jakautumisesta saa alla olevista graafisista esityksistä.

TAULUKKO 1: 1960-lukua koskevien osumien päivittäinen jakautuminen vuoden 2008 Helsingin Sanomissa.

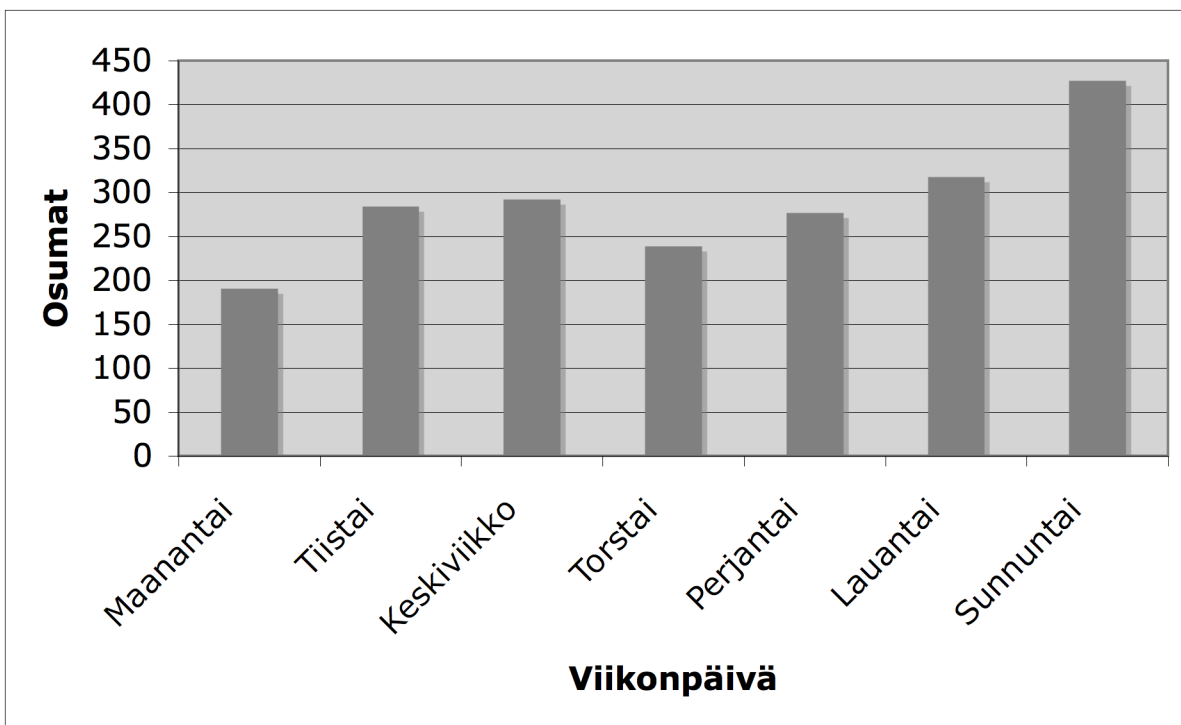

⁶ Olen siis tilastoinut kaikki ne ”jutuiksi” luokittelemani tekstit, joissa mainitaan 1960-luku. En ole luokitellut erikseen viittauksia, koska joissakin näistä niitä saattaa olla useita mainintoja. Näitä on kaikkiaan 2028 kappaletta. Näistä ”osumista” on erotettava juttukokonaisuudet, jotka ovat yksittäisiä juttuja tai laajempia juttukokonaisuuksia, joissa lehti on käsitellyt 1960-lukua suoraan omana aiheenaan. Näitä on kaikkiaan 71 kappaletta.

TAULUKKO 2: 1960-lukua koskevat osumat kuukausittain vuoden 2008 Helsingin Sanomissa.

TAULUKKO 3: 1960-lukua koskevat osumat viikonpäivän mukaan vuoden 2008 Helsingin Sanomissa.

Taulukoista 1 ja 2 näkee selvästi sen, että historia, tässä tapauksessa 1960-luku, ei esiinny sanomalehden sivuilla aivan säännönmukaisesti. Jo päivien välillä on merkittäviä eroja, siinä missä jonain päivänä 1960-luku ei näy yhdessäkään artikkelissa, voi se toisena päivänä nousta esiin yli 10 kertaa.⁷ Parhaimmillaan osumia on ollut 21 kappaletta elokuun 21. päivänä, jolloin tuli 40 vuotta kuluneeksi siitä kun Neuvostoliiton panssarivaunut ja Varsovan liiton sotilaat vyöryivät Prahan kaduille. Kuukausien osalta tilasto antaa jo viitteitä historian esiintymisen journalistisesta logiikasta. Siinä missä päivien osalta tilasto korreloi pitkälti lehden numeron sivumäärän kanssa,⁸ on kuukausittaisen vaihtelun taustalla varmasti toiset, suurimmaksi osaksi jo pinnalta katsoen selitettävissä olevat syyt. Ensinnäkin osumamäärän trendi on alkuvuodesta lähtien kasvava, joskin huippukuukaudet sattuvat toukokuulle ja elokuulle. Vaihteluväli touko- ja joulukuun välillä on kuitenkin tilastollisesti merkityksetön.

Näyttää siis siltä, että Helsingin Sanomat on lämmennyt 1960-luvun muistelemiseen erityisesti toukokuusta lähtien. Tähän voi olettaa vaikuttaneen ainakin sen, että Pariisin kevään dramaattisista tapahtumista tuli toukokuussa 2008 kuluneeksi 40 vuotta. Vuonna 2008 korostuneen vuotta 1968 koskeneen muistelun ajatellaan usein alkavan viimeistään Pariisista, käyvän läpi ainakin Tšekkoslovakian uudistusmielisyyden ja miehityksen sekä Vanhan valtauksen. Näin ollen, kun muistelu on saatu käyntiin, on kaiken kaikkiaan 1960-lukua ja erityisesti vuotta 1968 koskevia juttuja voitu ripotella tasaisemmin. Median tapaan toimia sopii se, että väliaikaiseksi tarkoitettua juttusarjaa tai palstaa – tässä tapauksessa 1960-luvun muistelua – jatketaan mahdollisimman tasaisella frekvenssillä oletettuun tai ennalta päätettyyn lopettamishetkeen asti. Useinhan jopa lehtien hyödyntämistä vakiopalstoista vain osa todella säilyy läpi uudistusten ja väliaikaiset juttukokonaisuudet katoavat vielä nopeammin. Kun hyvä näkökulma on tyhjennetty, laskevat palstan kriteerit ajan myötä niin, että kirjoituksista tulee keinotekoisempia tai yksinkertaisesti huonompia. Mutta niin kauan kun näkökulma toimii sekä yleisön että toimituksen mielestä, kannattaa kirjoittelua luonnollisesti jatkaa.

Tätä tulkintaa tukee taulukko 4, johon on tilastoitu kokonaisuudessaan vain 1960-lukua käsitelleet juttukokonaisuudet kuukausittain. Tässä suppeammassa tilastossa tilastointimenetelmä on hieman erilainen kuin aiemmassa.⁹ Tässä tapauksessa olen merkinnyt vain juttukokonaisuudet osumiksi, jolloin yhdeksi osumaksi merkitty kokonaisuus saattaa sisältää parikin kainaloa, useita kuvia sekä

⁷ Ainoastaan 21.1., 12.5., 25.6. ja 14.7. ilmestyneistä lehdistä en löytänyt yhtään tilastoitavaa viittausta 1960-lukuun.

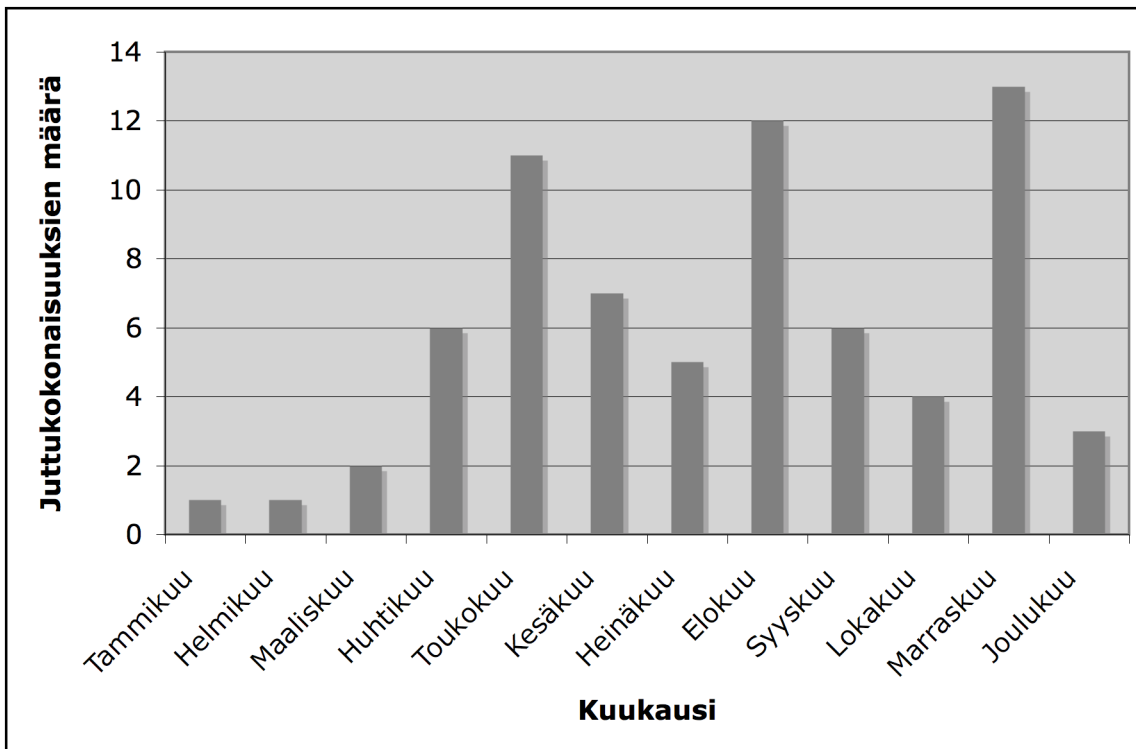
⁸ Sunnuntain merkittävää osuutta selittää varmasti myös Sunnuntai-osa, jonka journalismi on taustoittavampaa ja pyrkii hahmottamaan perinteistä uutisjournalismia laajempia kokonaisuuksia.

⁹ Tilaston selite löytyy liitteenä 2.

tietolaatikon tai kaksi. Jotkut osumista sen sijaan on itsenäisiä pääjuttuja. Menetelmän muuttamisen tarkoituksena on kiinnittää huomiota siihen, milloin ja kuinka usein sanomalehti kirjoittaa tietoisesti historia-aiheesta. Tällöin yksittäisiä osumia oleellisempia ovat kokonaisuudet, toimitukselliset valinnat kirjoittaa menneisyyttä koskeva artikkeli.

Tämän tilaston mukaan HS tosiaan lämpenee 1960-luvun muisteluun juuri toukokuussa, mutta kuukausien välinen vaihtelu on selkeämpää. Tämä puhuisi sen puolesta, että 1960-lukua sivuavien osumien määrä on melko vakio, joskin se seuraa osittain muistelutrendiä. Historia siis esiintyy sanomalehden sivuilla pitkälti jonkinlaisten journalististen ja diskursiivisten käytäntöjen mukaisesti – ei niinkään, tai ainakaan pelkästään, toimituksen tietoisesta muistelujournalismin mukaan. Historian uudelleentuottamisen taustalla on myös yksittäisen toimittajan, toimituksen tai päätoimittajan tavoitteista riippumaton logiikka, joka perustuu todennäköisesti juuri journalistisiin tapoihin, journalistisen tehtävän suorittamiseen ja tapaamme hahmottaa tässä päivässä tapahtuvia asioita. Kun taulukoita 2 ja 4 vertailee, huomaa että 1960-lukua koskevissa osumissa ja juttukokonaisuuksissa kyse on hyvin eri tyyppisestä frekvenssistä. Historian uudelleentuottaminen historiaa käsittelevien juttukokonaisuuksien kautta on huomattavasti epätasaisempaa, mikä viittaa menneisyyden tapahtumiin reagoimisena. Tätä muistelua ja reagoimista ohjaavat ainakin toimituksen preferenssit, lukijoiden toiveet ja ilmiöiden ajankohtaistuminen. Siitä enemmän luvussa 3.3.

TAULUKKO 4: Vuoden 2008 Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevat juttukokonaisuudet kuukausittain.

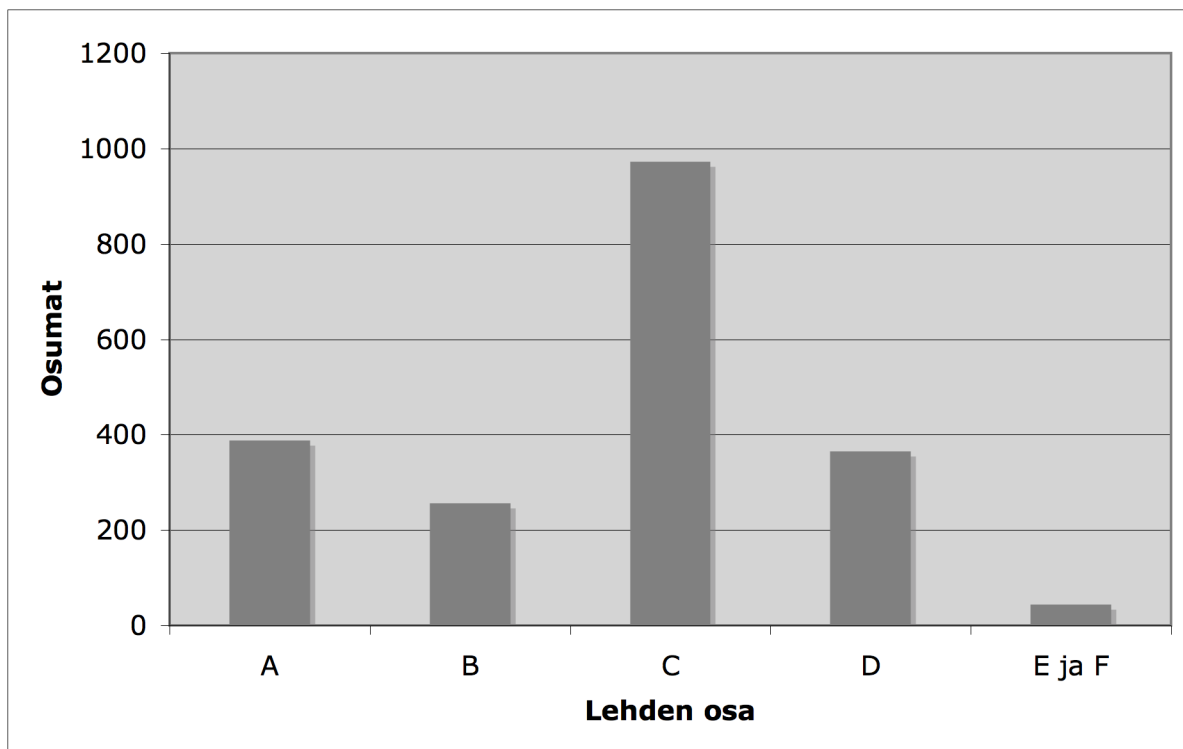

Toinen yleiskuvan paljastava tilasto avautuu, kun osumat jaetaan osastojen mukaisesti (taulukko 5). Tässäkin tilastossa osumien määrä korreloi osin osaston sivumäärän kanssa, mutta se ei selitä vaihtelua. Esimerkiksi Radio & televisio -sivusto on yleensä vain sivun – jos ohjelmakarttaa ei lasketa mukaan – mutta silti sen osuus on lähes 20 prosenttia kaikista osumista. Eniten osumia on kuitenkin kulttuurisivuilla, noin neljännes kaikista osumista. Kun huomioon ottaa vielä taulukon 6, näyttäytyy Helsingin Sanomien C-osa, jossa kulttuurin lisäksi on Nimiä tänään -nimellä kulkeva päivittäisosasto, vahvasti menneisyyteen kurkottavana.

TAULUKKO 5: 1960-lukua koskevat osumat Helsingin Sanomien osastojen mukaan jaoteltuina vuonna 2008.

Osasto	Osumat (kpl)	Osumat (prosentti)
<i>Kulttuuri</i>	470	23,2 %
<i>Nimiä tänään</i>	395	19,5 %
<i>Radio & televisio</i>	177	8,7 %
<i>Ulkomaat</i>	162	8,0 %
<i>Kaupunki</i>	156	7,7 %
<i>Kotimaa</i>	142	7,0 %
<i>D-osan teemasivut¹⁰</i>	97	4,8 %
<i>Sunnuntai</i>	87	4,3 %
<i>Mielipide</i>	79	3,9 %
<i>Pääkirjoitukset</i>	64	3,2 %
<i>Urheilu</i>	59	2,9 %
<i>Talous</i>	47	2,3 %
<i>Etusivu</i>	26	1,3 %
<i>Muut</i>	67	3,3 %
Yhteensä	2028	100,0 %

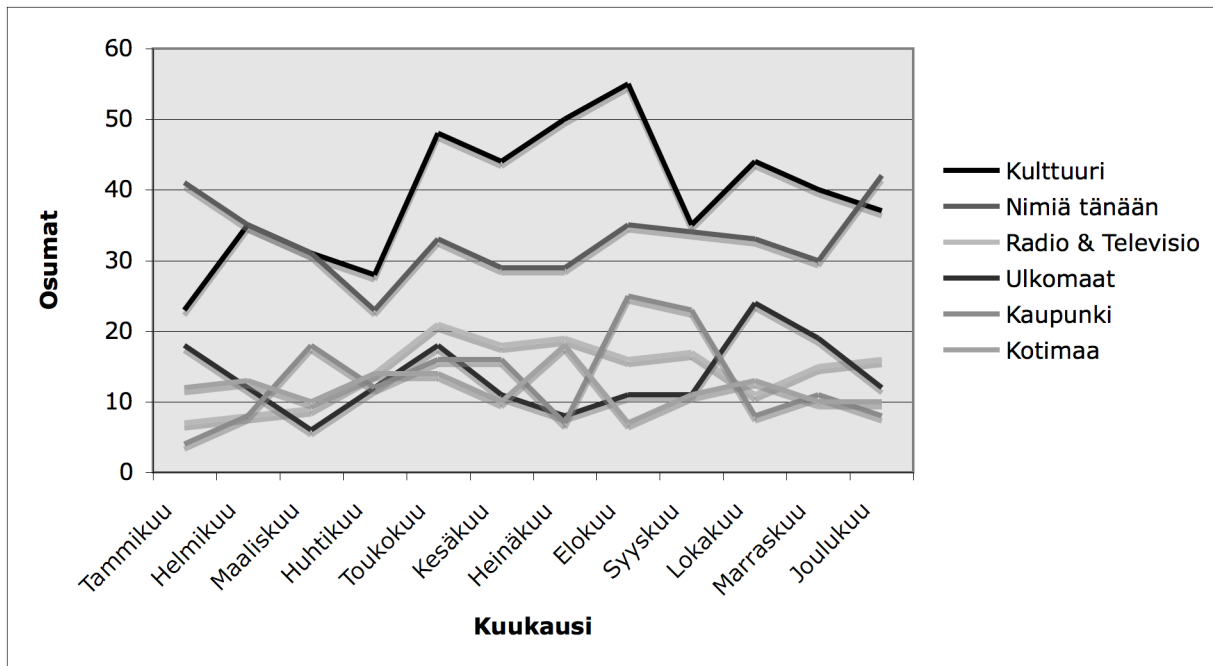
TAULUKKO 6: 1960-lukua koskevat osumat lehden osien mukaan Helsingin Sanomissa 2008.

¹⁰ D-osan teemasivuihin on laskettu seuraavat osat: Tiede & Luonto, Koti & Tyyli, Meno & Paluu, Hinta & Laatu, Ruoka & Juoma, Elämä & Terveys.

Osastoista nousevat esiin etenkin Kulttuuri, Nimiä tänään, Radio & televisio sekä uutissivut Ulkomaat, Kotimaa ja Kaupunki. Näitä kannattaa katsoa lähempää.

TAULUKKO 7: Vuoden 2008 Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevat osumat valikoiduilla osastoilla kuukausien mukaan.

1960-luku esiintyy siis erityisen vahvasti kulttuurin puolella sekä Nimiä tänään -osassa. Radio & televisio -osan¹¹ suurta osuutta selittää osin muiden medioiden tarjonta – muutkin kuin Helsingin Sanomat ovat selvästi halunneet muistaa kuusikymmenlukua vuonna 2008 erityisen aktiivisesti. Toisaalta Helsingin Sanomien televisiotoimituksessa on haluttu nostaa esiin vuosikymmentä, koska ohjelmanostojen (76% kaikista Radio & televisio -palstan osumista) lisäksi toimittajat ovat itse viitanneet 1960-lukuun Kanavalla-kolumnipalstalla verrattain aktiivisesti (11%). Kanavalla-palsta näyttää itse asiassa toimivan ohjelmien puffaamisen lisäksi myös parissa tapauksessa muistelupalstana, jossa toimittajat ovat voineet nostaa 1960-lukua koskevia ohjelmia ja muistojaan, parjata kuusikymmenluvun päättymätöntä muistelua tai vaikkapa muistella omaa kuusikymmenlukuaan. Esimerkiksi toukokuussa toimittaja intoutuu ohjelmien kautta kirjoittamaan ”sukupolvensa kokemuksesta”, johon liittyy Pariisi, Praha, USA:n rotukapinat ja Martin Luther Kingin murha sekä Helsingissä mielenilmaukset, näytelmät ja laulut. Hullu vuosi jätti toimittajaan ikuiset jäljet. (HS 15.5.2008)

¹¹ Tilastoon ei ole laskettu yksittäisiä ohjelmatietoja tai suluissa mainittuja vuosilukuja, joiden yhteyttä kuusikymmentälukuun ei ole tekstissä selitetty.

Päivyrin tapaa kurkottaa menneisyyteen selittää pitkälti liitteenä 3 löytyvä taulukko, jossa osumat on määritelty juttutyyppeihin mukaan osastoittain. Jo nopealla vilkaisulla selviää, että suurin osa osion osumista on tullut muistokirjoituksista (72%). Lisäksi mukana on merkittävä määrä henkilöjuttuja (14%). Muistokirjoituksissa päädyin tilastoimaan kaikki 1960-lukua koskevat maininnat, koska kirjoitettaessa aikakausi on katsottu merkitykselliseksi menehtyneen ihmisen elämässä. Tämä voi tuntua muun journalistisen materiaalin ohessa triviaalilta, mutta se kertoo osaltaan siitä, kuinka historia sanomalehden sivuilla esiintyy. Päivyriosasto muistokirjoituksineen ja merkkipäivähaastatteluineen on itse asiassa yksi sanomalehden merkittäviä foorumeita, joka kurkottaa menneisyyteen. Se ei kurkota vain 1960-lukuun, vaan se toimii hyvin vahvasti Reinhart Kosellekin teoretisoimassa kokemustilassa. Aihevalintoja varmasti ohjaa kokemustilan lisäksi myös odotushorisontti siinä mielessä, että se vaikuttaa journalistisiin arvostuksiin. Tästä huolimatta vaikuttaisi siltä, että Nimiä tänään on yhdellä tapaa Helsingin Sanomien menneisyysorientoitunein osasto, vaikka kulttuurisivustolla 1960-lukua koskevia osumia enemmän olikin vuonna 2008.

Menneisyystietoisimpiin osastoihin on laskettava Sunnuntai, sillä se on osumatiheydellä laskettuna kaikista osastoista tietoisin historiasta. Esimerkiksi kulttuuriosastolla oli vuonna 2008 keskimäärin 1,32 1960-lukua koskevaa osumaa per lehti, mutta sunnuntaisivuilla 1,78 osumaa jokaista sunnuntaita kohti.¹² Kerran viikossa ilmestyvänä osiona Sunnuntai ei toki kykene tuottamaan historiaa samalla frekvenssillä kuin suuri osa muista osioista, mutta tästä huolimatta osaston journalismilla on vahva kosketus menneisyyteen, sanomalehden kokemustilaan. Sunnuntaisivustolla HS julkaisee paljon pitkiä reportaaseja ja muita feature-artikkeleita, joissa jo pelkästään jutun pituus mahdollistaa asian laajemman käsittelyn ja aiheen kannalta olennaiseksi arvioidun historian huomioimisen.

Featuren erottaa uutisjournalismista myös tarinallisuus ja tyyllittely. Tarinallisuus tuntuu yhdistävän enemmänkin näitä historiatietoisia sanomalehden osastoja. Tämä sopii historia-sanan taustaan: etymologisesti historia merkitsee ”tavallaan silminnäkijän kertomusta siitä, mitä on tapahtunut”. Vanhastaan sanalla on myös ollut sellaisia merkityksiä kuin kertomus, tarina tai keksitty juttu, ja tällaiset merkitykset ovat pysyneet sanassa esimerkiksi espanjan kielessä. (Häkkinen 2004, s. 203-204) Sanomalehdessä historia tuodaan esiin erityisesti silloin kun lukijalle halutaan kertoa jostain, millä on nykyisyyden taustalla merkityksellinen menneisyys, yleensä myös tulevaisuuden kannalta

¹² Helsingin Sanomat ei ilmestynyt vuonna 2008 kolmena sunnuntaina: 23.3., 22.6. ja 2.11.

oleellisena elementtinä. Menneisyys ei tietenkään ole itsessään tarinallinen, vaan kirjoittajan on tuotettava tuo tarinallisuus menneisyyttä koskevien tietojen pohjalta. Ja tämä koskee niin historioitsijaa kuin journalistiakin. Kirjoittaja antaa merkityksiä menneisyydelle aina kirjoittaessaan jonkin tapahtuman, henkilön tai ilmiön taustasta. Samalla hän osallistuu historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessiin, kollektiivisen historiakuvaan luomiseen.

Kulttuuriosaston menneisyyttä tuottava luonne muistuttaa monin osin sunnuntaisivustoa. Kulttuuri mahdollistaa Sunnuntai-osaston tapaan pidempien juttujen julkaisemisen, selittävämmän ja syvällisemmän journalismin kuin uutissivustot. Itse asiassa kulttuuri on sanomalehden osastoista yksi perinnetietoisimmista – jo pelkästään aiheensa vuoksi. Lähes kaikessa taiteessa ja kulttuurin puolella kerrostuneisuus, intertekstuaalisuus ja perinteiden tunteminen ovat oleellinen osa uuden luomista. Kuten ei taiteen tekemisessä, ei näin ollen siitä raportoisessakaan keskityä yleensä vain ”tässä ja nyt” -hetkeen. Lisäksi kulttuurin ehkä perinteisin juttugenre on arvio tai kritiikki. Kriitikon tehtävänä on arvioida taideteoksen, kulttuurituotteen tai ilmiöiden ja ajattelun painoarvoa ja hyvyyttä, mutta tavallaan myös arvioitavan kohteen (taide)historiallista ja poliittista merkitystä sekä vaikuttavuutta. Kritiikkiin liittyy elimellisesti myös argumentaatio, mikä usein pakottaa kirjoittajan ylittämään tämänhetkisen, etsimään kulttuurialan ajallisista kerrostumista kosketuspintaa.

Kun kulttuurin kannalta olennainen ei supistu tähän päivään, on kulttuurisivusto myös alttiimpi käsittelemään suoranaisesti menneisyyttä joko julkaistujen kirjojen kautta tai jopa toimituksen omasta aloitteesta. Vuonna 2008 Helsingin Sanomat julkaisi kulttuurisivuillaan *Hullu vuosi 1968* -sarjaa, jossa valotettiin käännteentekevänä pidetyn vuoden mieleenpainuvimpia tapahtumia eri kanteilta ja eri puolilta maailmaa. Tietyllä tavalla Kulttuuri vaikuttaa 1960-luvun muisteluosastolta, tai ainakin HS:n toimituksen varaventiililtä, josta on päästetty muistelmahöyryjä ulos. Tämä mielenkiintoinen tulos tukee sitä ajatusta, että 1960-luku on diskurssissamme edelleen eräänlainen kulttuurin tai kulttuurisen murroksen vuosikymmen. Kuusikymmenluvun historiakuvaan onkin perinteisesti haluttu liittää sellaisia ajatuksia kuin esimerkiksi nuorisokulttuurin synty, popkulttuuri, kapinallisuus ja radikalismi, ylioppilasteatteri sekä kirjasodat – kaikki aiheina kulttuurisivuston tykinruokaa. (Miettunen 2009)

Kulttuuria sitoo historiaa tuottaviin journalistisiin käytäntöihin myös kiinnostus tarinoihin, ihmisten ja taideteosten elämiin. Kiinnostus tarinoihin ja yhteisten kokemusten läpikäyminen ovat yleisinhimillisiä piirteitä. Journalismissa tarinat ovat lisääntyneet, kun media on tasapainotellut

informaation ja viihteellisyyden välimaastossa. Toimitukset painottavat usein juuri tarinoita ja ihmisiä sekä puhuvat ”ihmiskasvoisesta journalismista”. Kun ihmiset tulevat lähemmäs, nousevat myös heidän tarinansa pintaan. Samaan tapaan ilmiöitä selitettäessä päädytään usein etsimään ilmiön alkua jostain menneisyydestä. Tapaamme käsitteellistää tarina liittyikin olennaisesti ajatus alusta, keskikohdasta (tai keskikohdist) ja lopusta. Kun journalisti kirjoittaa tarinallisesti, ei loppu ole vielä ehkä tiedossa, mutta alku on ainakin syytä hahmotella. Alku ja menneisyys kiinnittävät ilmiön tai henkilön johonkin, vaikka suhde olisikin lopulta vain kirjoittajan konstruktio tai tulkinta. Tapaamme hahmottaa asiat ja paikantaa tila liittyy elimellisesti menneisyys, joka Koselleckin tapaan ajateltuna hahmottuu kokemustilana. Tilana, joka ei ole riippuvainen ajasta tai esimerkiksi kronologiasta.

Tarinallisuus tulee esiin myös Nimiä tänään -osion henkilöhaastatteluissa. Merkkipäivähaastattelut ovat tarinajournalismia ja ”ihmiskasvoisuutta” omimmillaan; human interest -näkökulmaa korostavat kiltteys haastateltavaa kohtaan ja haastateltavan ”oman äänen” esiintuominen. Haastateltavan tarina rakennetaan sen kautta mitä toimittaja on keksinyt kysyä, mutta merkkipäivähaastatteluissa varmasti myös sen kautta mitä haastateltava itsestään tuo aktiivisesti esiin. 1960-lukua koskevien mainintojen poimiminen antaa vain yhden vuosikymmenen kuvan haastatteluiden historiatietoisuudesta, mutta toki vuonna 2008 löytyy useita 50-70-vuotiaita, joille kuusikymmenluku on ollut merkityksellinen vuosikymmen. Haastateltavat ovat saattaneet itse haluta kertoa kuusikymmenlukulaisista juuristaan, tavalla tai toisella. Esimerkiksi tasavallan presidentin lehdistöpäällikön Eila Nevalaisen 60-vuotishaastattelussa tämän kerrotaan muuttaneen 1960-luvun puolivälissä opiskelemaan yhteiskuntatieteitä Tampereen yliopistoon. Toimittaja kirjoittaa: ”Vapaa-aika kului järjestötoiminnassa, etenkin kansainvälisen solidaarisuuden kysymysten parissa. Aihe oli pinnalla, Vietnamissakin kun käytiin sotaa.” (HS 10.2.2008a) Esko Koveron 50-vuotishaastattelussa sen sijaan kerrotaan, että Koveron veljesten ei tarvinnut seurata kaivostyöhön isäänsä, joka osasi arvostaa myös opiskelua. Siitäkin huolimatta, että toimittajan mukaan ”1960-luvun Kuusjärvellä, nykyisessä Outokummussa, kaikkien tulevaisuus näytti olevan maan alla”. (HS 17.2.2008b) Seppo Hentilän 60-vuotishaastattelussa toimittaja kirjoittaa rakennemuutokseen viitaten: ”Vähältä piti, ettei Hentilästä tullut yhtä niistä monista ikätovereista, jotka 1960-luvulla päätyivät Volvon tehtaille Ruotsiin.” Hentilä on kotoisin pohjoissuomalaisesta työläiskodista. Suvun ensimmäisenä ylioppilaana hän muistelee vuonna 2008: ”Ratkaisevaa minun kannaltani oli, että metsätyöt loppuivat, kun tulin kouluikään. Se pakotti meidät muuttamaan Ouluun.” (HS 10.4.2008)

Toinen henkilöhaastatteluja kuvaava piirre on tunteiden hyödyntäminen ja avoimuudentunne. Ja mikäpä herättäisi enemmän tunteita kuin menneisyys, ihmisten omat juuret – kuten aiemmista tekstiotteistakin kuuluu. Nostalgia tarkoittaa juuri menneen ikävöimistä, kaihoa ja haikeutta. Vaikka nostalgia ei olisikaan journalismin erityispiirre, eivät toimittajat ole immuuneja sille. Etenkään jos käsissä on juttu, joka saa vetovoimaa haastateltavan tai haastateltavien esittämästä nostalgiaasta. Silloin toimittaja saattaa päätyä tuottamaan historiaa tuosta nostalgisesta näkökulmasta, kyseenalaistamatta kirjoittamansa tekstin vaikutuksia historiakuviin. Tunteiden esiintuominen ei tietenkään tarkoita vain nostalgiaa, koska tunteiden herättäminen on merkittävä osa joitakin journalismin genrejä. Sanomalehti ei ole yleensä erityisen tunnerikas, mutta esimerkiksi naistenlehdissä tunteille annetaan enemmän tilaa. Sanomalehdessä tuo tila on hyvin rajattu, ja juuri Nimiä tänään -osasto vaikuttaa tutkimukseni valossa tunnepitoiselta, tavallaan naistenlehtien sukulaiselta journalismin näkökulmasta.

Nimiä tänään -palstan 1960-lukua koskevista maininnoista vuonna 2008 jopa 72 prosenttia oli muistokirjoituksissa. Osin tämä johtuu tilastoimistavasta, sillä olen hyväksynyt mukaan kaikki maininnat opintopolulta, työuralta ja harrastuksista mukaan, koska ne ovat kaikki merkityksellisiä ihmisen elämäntarinan kannalta. Rajaaminen olisi ollut keinotekoista, ja olisi jättänyt pimentoon luultavasti koko päiväyryin menneisyysorientoituneisuuden. Tunteikkaat, joskin äärimmäisen asialliset, muistokirjoitukset rakentavat ja pitävät koossa yhteisöä – sekä suomalaisten että Helsingin Sanomien lukijoiden. Se lisää yhteisön tietoisuutta itsestään, mutta myös rakentaa aktiivisesti kuvaa siitä, millainen on kunnon kansalainen. Alexander ja Jacobs kutsuvat tätä kansalaisyhteiskuntadiskurssiksi, mikä tukee lukijoiden asemaa osana kansaa, tai pikemminkin opettaa hyvää kansalaisuutta. (Alexander & Jacobs 1998, s. 29-31)

Sanomalehden arvomaailman konservatiivisin puoli näkyy luultavasti juuri päiväyryin henkilöhaastatteluissa ja muistokirjoituksissa, jotka uusintavat ja uudelleentuottavat yhteiskunnallisia hierarkioita ja arvoasetelmia. Molemmissa mainitaan etusijalla tittelit, arvonimet ja oppiarvot tunnustuksena elämäntyöstä. Lehden lukijayhteisön lisäksi sanomalehti palvelee näillä jutuillaan myös sidosryhmiään. Kuolinilmoituksen tai merkkipäivähaastattelun julkaiseminen on tärkeää sekä haastateltavan lähipiirille että tämän taustayhteisöille. Nämä valtaapitävät taustayhteisöt taas saattavat olla lehden mainostajia, tietoa tuottavia organisaatioita tai lähteenä toimivia virastoja, järjestöjä, säätiöitä ja yrityksiä. Yhteys ei ole suora, mutta se on selvästi olemassa.

Arvoasetelmien huomioiminen on tärkeää, koska muistokirjoituksia ja henkilöhaastatteluja lukevat ihmiset peilaavat omaa elämäänsä niitä vasten. Samalla he ottavat osaa yhteiskunnallisten arvostusten ja hierarkioiden rakentamiseen. Sanomalehti tavallaan asettaa esille sen mikä yhteiskunnassa on arvostettavaa, ja sitä kautta myös sen mikä on epäsovittavaa tai arvotonta. Samaan tapaan historian uudelleentuottamisen näkökulmasta sanomalehti asettaa esiin ne tulkinnat, jotka ovat ”olennaisia”, ”oikeita” tai ”arvokkaita”, kun ne kertovat menneisyydestä ihmisten tai ilmiöiden kautta. James Lullin mukaan ideologia on kommunikaatiossa ilmaistava ideoiden järjestelmä. Se on järjestelmällistä ajattelua, mikä ei ole koskaan viatonta. Poliittista ja taloudellista valtaa pitävien ”hallitsema” ideologia välittyy monia eri kanavia pitkin, myös sanomalehden kautta. (Lull 1995, s. 6-9) Ideologiat eivät usein ole pinnalla tai tietoisesti rakennettuja. Kuten Karl Marx kirjoittaa: ”They do not know it, but they are doing it. The fundamental level of ideology, however, is not of an illusion masking the real state of things but that of an (unconscious) fantasy structuring our reality itself.”

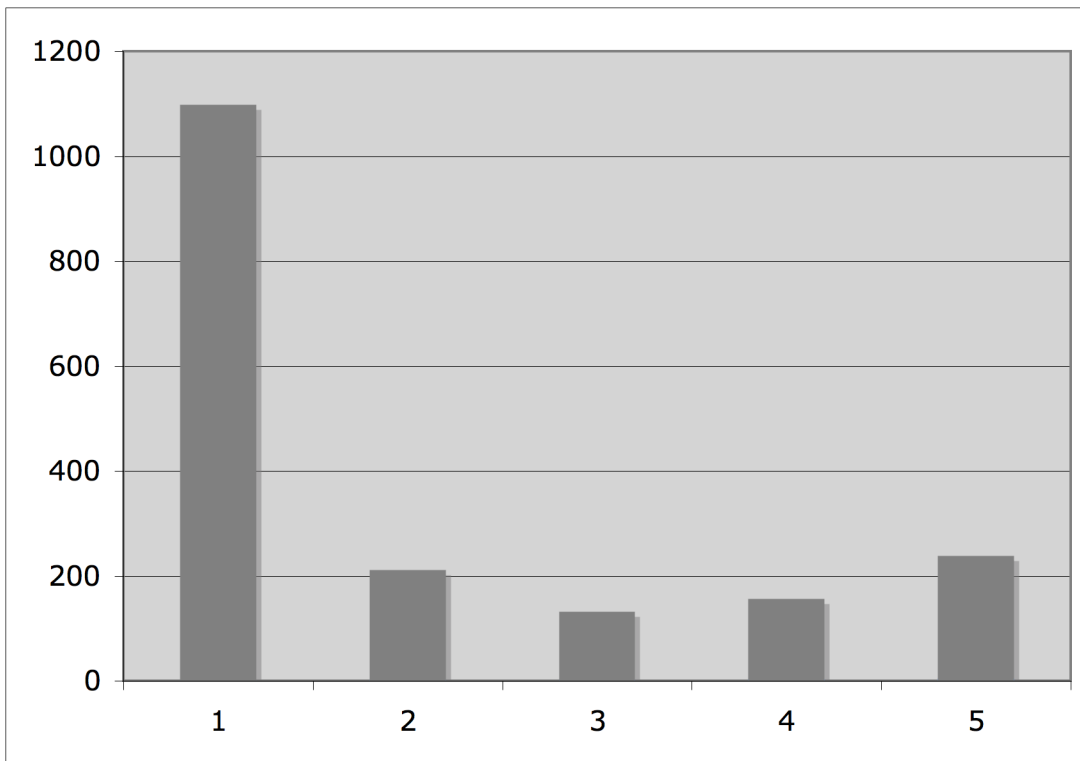
Jos tutkimuksen ikkunana historiaan olisi ollut jokin toinen vuosikymmen, niin tulos olisi todennäköisesti ainakin hieman erilainen. Kulttuuri olisi varmasti keikkunut kärkipaikoilla, mutta ei näin selkeänä ykkösenä osumien kokonaismäärässä. Voi olla, että 1910- ja 1940-luvuilla olisivat korostuneet sodat, 1950-luvulla sodasta selviäminen, 1970-luvulla mahdollisesti suomettuminen ja neuvostomyönteisyys – kaikki enemmän tai vähemmän politiikan aihepiiristä. Kulttuurisivusto olisi varmasti poiminut noilta vuosilta aiheensa, vähintään teos- tai muiden kulttuurinostojen ominaisuudessa, mutta paljon olisi riippunut toimituksellisista arvostuksista. 1960-luvun kohdalla toimitukselliset valinnat veivät 1960-lukua kohti kulttuuria, sekä jossain määrin myös televisiosivustoa. Lisäksi Nimiä tänään ja Sunnuntai näyttäytyivät hyvin historiatietoisina muihin osastoihin verrattuna. Mielenkiintoista on se, että historia näkyy näin korostuneesti kyseisillä osastoilla, joista yksikään ei ole varsinaisesti uutisjournalismin kärkeä. Silti ne edustavat sellaista journalismin osaa, joka on kaikesta huolimatta elinvoimainen. Ihmiset haluavat lukea niitä ja sanomalehti haluaa tarjota lukijoilleen yhä uudestaan niiden kaltaisia siivuja maailmasta. Elinvoima perustuu pitkälti juuri tarinoihin, tunteisiin ja yhteisön rakentamiseen.

3.2 Uutisissa enemmän taustaa, vähemmän tulkintaa

Historia ei näyttäydy poimimissani tapauksissa tasa-arvoisesti, vaan juttujen tavassa viitata menneisyyteen on merkittäviä eroja. Samankaltaiseen aiheeseenkin saatetaan viitata hyvin eri tavoin. Tavoittaakseni edes osan tästä ilmiöstä olen erottanut toisistaan taustana toimivat faktanomaiset ilmaukset, taustana toimivat kuriositeetinomaiset ilmaukset sekä tulkinnalliset

ilmaukset ja historialla perustelemisen tai historian hyödyntämisen vertauksellisena esimerkkinä. Koska useimmissa jutuissa viittaus historiaan tapahtuu yhdessä tai kahdessa virkkeessä, ei useita tapoja sisältäviä osumia ole kuin reilut kymmenen prosenttia. Alla oleva taulukko 8 kertoo siitä, millaisia historian käyttötapoja sanomalehti hyödyntää tuottaessaan historiatietoa uudelleen.

TAULUKKO 8: 1960-lukua koskevat osumat käyttötavan mukaan esitettyinä vuoden 2008 Helsingin Sanomissa.

Käyttötavat: 1) taustatietona toimiva faktuaalinen ilmaus 2) curiositeetinomainen, usein kuvaileva faktuaalinen ilmaus 3) tulkinnallinen ilmaus, ottaa kantaa 1960-luvun luonteeseen 4) historialla perusteleminen tai 1960-luku vertauskohtana 5) useita tapoja samanaikaisesti

Ei liene mikään yllätys, että toimittajat käyttävät historiaa useimmin juuri faktanomaisesti käsittelemänsä aiheen tai ilmiön taustatietona. Esimerkiksi näin: Brittikansanedustajan salakuuntelu epäilyä koskevassa uutisessa mainitaan taustaksi, että Britanniassa parlamentarien salakuuntelu on ollut kiellettyä vuodesta 1966 lähtien. (HS 5.2.2008b) Mannheimista Helsinkiin kesän ja kevään ajaksi hankituista raitiovaunuista kerrotaan, että ne on rakennettu 1960-luvulla. (HS 9.5.2008a) Eduard Uspenskin ja Hannu Mäkelän tuplateosesittelyn ja haastattelun välimaastossa kulkevassa jutussa mainitaan, että ensimmäinen Uspenskin Fedja-setä-teos julkaistiin Neuvostoliitossa vuonna 1968. (HS 17.9.2008a) Käytettyjen autojen hinnoista kertovan jutun

kainalossa kerrotaan esimerkkinä vuonna 1968 ostetusta kuplavolkkarista, jolla on saattanut elinaikansa olla kahdeksankin omistajaa, jolloin sen alkuperäinen hinta onkin maksettu jo kahteen kertaan. (HS 29.11.2008)

Faktatiedon käyttäminen on tietysti osa klassista journalismia, jossa on kerrottava ilmiöiden taustat ja asetettava käsiteltävä ilmiö johonkin laajempaan mittakaavaan. Pelkkä historiaan viittaaminen riittää harvoin tähän, mutta ainakin se on jonkintasoinen osoitus journalististen konventioiden sisäistämisestä ja hyödyntämisestä omassa työssä. Kyse lienee myös silloin tällöin esiin nousevasta pyrkimyksestä historiatietoiseen journalismiin. Samoin käytötapa sopii erityisen hyvin uutisjournalismiin, jossa haetaan journalistista puolueettomuutta ja neutraaliutta. Uutisia koskevista 1960-luvun maininnoista itse asiassa 68 prosenttia oli vuoden 2008 Helsingin Sanomissa taustatietona toimivia faktuaalisia ilmauksia.

TAULUKKO 9: Vuoden 2008 Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevat osumat käyttötavan ja juttutyypin mukaan esitettyinä. Prosenttiosuudet on pyöristetty yhden prosentin tarkkuudella.

Juttutyyppi	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Yhteensä (kpl)
<i>Arvio/nosto</i>	56	12	8	5	19	420
<i>Muistokirjoitus</i>	91	3	1	0	6	285
<i>Tietokulma/lyhyt tausta</i>	75	10	6	2	7	265
<i>Utinen</i>	68	8	5	12	7	241
<i>Kuvateksti</i> ¹³	-	-	-	-	-	(157)
<i>Artikkeli</i>	41	14	12	8	25	138
<i>Reportaasi</i>	44	19	8	9	20	114
<i>Henkilöjuttu</i>	36	27	15	2	20	95
<i>Yleisönosasto</i>	26	5	14	46	10	94
<i>Kolumni tmv.</i>	29	22	9	21	20	92
<i>Grafiikka/tilasto</i> ¹⁴	-	-	-	-	-	(34)
<i>Pääkirjoitus</i>	37	4	11	37	11	27
<i>Vinkki</i>	70	0	10	20	0	20
<i>Muut</i>	57	33	2	2	7	46
Yhteensä (kpl)	1098	212	132	156	239	1837

*Käyttötavat: 1) taustatietona toimiva faktuaalinen ilmaus 2) kuriositeetinomainen, usein kuvaileva faktuaalinen ilmaus 3) tulkinnallinen ilmaus, ottaa kantaa 1960-luvun luonteeseen 4) historialla perusteleminen tai 1960-luku vertauskohtana 5) useita tapoja samanaikaisesti*¹⁵

Faktailmausten kanssa samaan käyttötavan lajiin sopivat kuriositeetinomaiset viittaukset, joita on reilut kymmenen prosenttia. Tällaisia ovat esimerkiksi urheilusivuston *Tunteen paloa* -sarjan kirjoitus Päijänteen ympäriajosta. Toimittaja kertoo perinteisistä moottoripyöräkisoista ja kirjoittaa: ”Etelätuulen poikiin kuului myös Pentti Saarikoski kumppaneineen 1960-luvun Kulttuuripäivillä. Näin hänet kerran Kauppakadulla 50 metrin päästä.” Sen suurempaa yhteyttä Saarikosken ja moottoripyöräilyn välillä ei mainita. (HS 12.4.2008) Toisaalla uutisreportaasissa Suomen pääsiäiskaupungista Riihimäeltä toimittaja kertoo kuinka eläkeläispariskunta istuu puutarhassa, ja ”60-luvun radio pitää huolta musiikkipuolesta”. (HS 22.3.2008a) Sen sijaan suomalaisen joulupaperin tekemisestä kertovassa jutussa sanotaan, että Pyroll-yhtiö jatkaa Yhtyneiltä paperitehtailta ostamaansa joulupaperituotantoa: ”Kaupan mukana tulivat vanhat mallikirjat 1960-

¹³ Olen nollannut tämän tuloksen kuvatekstien osalta, koska niitä pitäisi tulkita lajityypin mukaisesti hieman tekstistä poikkeavalla tavalla. Kuvan ja tekstin yhteys olisi ehdottomasti huomioitava silloin, kun puhutaan käyttötavasta. Tätä en kuitenkaan ole tutkimusaineistoa läpikäydessäni tehnyt.

¹⁴ Olen nollannut tämän tuloksen grafiikan osalta, koska niitä pitäisi tulkita lajityypin mukaisesti hieman tekstistä poikkeavalla tavalla.

¹⁵ Tässä koodauksessa ei koskaan ole kyse tapojen 1 ja 2 samanaikaisesta ilmenemisestä, vaan siitä että tekstissä on useita tulkinnallisia tapoja tai tulkinnallisia tapoja taustatietona toimivien ilmausten lisäksi. Näin ollen käyttötavoista 1 ja 2 voidaan puhua taustana sekä käyttötavoista 3, 4 ja 5 tulkintana.

luvulta lähtien.” (HS 8.12.2008)

Kuriositeetinomaiset ilmaukset eivät suuresti eroa koodaamisessani faktanomaisista. Ne on tarkoitettu yleensä höystämään tekstiä, tekemään siitä vetävämpää, tuomaan asiaan joku jännittävä lisä tai yksinkertaisesti kiinnittämään asia historiaan ilman sen suurempaa ajatusta. Parhaimmillaan hyvä kuriositeetinomainen ilmaus voi toki avata lukijassa yllättäviä assosiaatioita, huonoimmillaan sellainen kuitenkin sekoittaa lukemista. Ne ovat usein turhia tiedonvälitystehtävän kannalta, eikä lukija todennäköisesti pitäisi sellaisen poisjättämistä suurena vahinkona.

On silti huomioitava, että muut ryhmät joissa toistuu historian hyödyntäminen journalistisessa ilmaisussa, muodostavat yli neljänneksen osumista. Näissä tapauksissa toimittaja tietoisesti tai tiedostamattaan todella tuottaa ja selittää historiaa, joko suhteessa johonkin käsittelemäänsä ilmiöön tai suoraan tulkitsemalla menneisyyden tapahtumia. Keräämässäni aineistossa toki tuota historiaa tuottavat muutkin kuin journalistit, sillä etenkin mielipidekirjoituksissa sekä yleisönosastossa että vieraskynäpalstoilla myös yleisö ja sanomalehden yhteisö tuottavat historiallisia tulkintoja tai perustelevat näkökantojaan historian kautta. Toimittajien tuottamasta aineistosta tätä lähimpänä ovat tietysti kolumnit ja kommentit. Mielipidepuolella muiden kuin faktanomaisten ja kuriositeetinomaisten ilmausten osuus on 72 prosenttia, kun taas toimittajien mielipiteellisen aineiston kohdalla tuo osuus on aika lailla tasan puolet. Tämä vahvistaa sitä ajatusta, että kirjoittaessaan mielipiteellisesti kirjoittaja tulkitsee usein menneisyyttä tai hyödyntää menneisyyttä oman näkökulmansa tukena. Esimerkiksi uutisen ”Sisäministeriö: Viina uhkaa suomalaisten turvallisuutta” yhteydessä toimittaja kirjoittaa kommentissaan seuraavasti: ”Kulutus on viidessä vuodessa kasvanut 15 prosenttia. Tämä on pisara kossua viinameressä, johon Suomi hukkuu. Viinanjuonti on kiihtynyt 1960-luvulta saakka, kohta 50 vuotta!” Ilmaus ei ole vain faktanomainen, sillä vuosikymmeniä verratessaan kirjoittaja asettaa ajan 1960-luvulta vuoteen 2008 viinankulutuksen kasvun ajaksi. Nyt Suomi on hukkumassa viinaan, kun suomalaiset eivät ole vuosikymmeniin osanneet vähentää juomistaan. 1960-luvun viinankulutuksesta ei saa tarkkaa kuvaa, mutta ainakin se on ollut pienempää kuin nykyisin. (HS 16.4.2008)

Samankaltaisesta historian hyödyntämisestä on kyse lokakuun Sunnuntaidebatissa, jossa professori Panu Poutvaara kirjoittaa: ”Yhteiskuntatutkimukseni amerikkalaisen Katarina Kellerin ja saksalaisen Andreas Wegenerin kanssa osoittaa, että nuorten pakollinen asepalvelus on ollut OECD-maissa yhteydessä keskimääräistä heikompaan talouskasvuun vuosina 1960-2000. Kielteinen kasvuvaikutus on pahempi, mitä suurempi osa työikäisestä väestöstä joutuu palvelukseen

ja mitä pitempi keskimääräinen palvelusaika on.” Näin hän perustelee historialla (ja omalla tutkimuksellaan) sitä, että asevelvollisuus tulee kalliimmaksi kuin palkka-armeija. (HS 5.10.2008c) Tapa on tuttu myös yleisönosastolta. Espoolaismies kirjoittaa, että nuorien ongelmien syy on 1960-luvun opeissa: ”Osan ongelmistamme voinee epäillä syntyneen 1960-luvun niin sanotun vapaan kasvatuksen (välinsäilyttämättömyyden) tuloksena, jolloin muun muassa opettajilta alettiin vähentää sanktiomahdollisuuksia. Sitten itketään, kun ei ole tarpeeksi rahaa koululaisten ja ehkä tarhalaistenkaan psykiatriseen hoitoon ja seurantaan.” Kirjoittaja jatkaa: ”Nyt on sitten näiden 1960-luvun oppien tuloksena syntynyt perheitä, joilta kaikki on niin pahasti hukassa, että heihin olisi pakko kiinnittää erityishuomiota jo alusta pitäen.” Tässä kuusikymmenluvusta tuotetaan kuvaa välinsäilyttämättömyyden, liian vapauden ja vastuuttomuuden oppien synty kautena. (HS 17.11.2008)

Pitkälti samaan tapaan historiaa uudelleentuottavat pääkirjoitukset, joissa 1960-lukua koskevista maininnoista lähes 60 prosenttia oli luonteeltaan tulkitsevia. Osumamäärä on pieni, vain 27 osumaa koko vuonna, joten liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä tästä ei kannata tehdä. Lienee kuitenkin selvää, että kun pääkirjoitus osoittaa lehden kannan tai asettelee legitiimin keskustelun rajoja, tulee sanomalehti usein ottaneeksi kantaa myös historiallisiin tulkintoihin. Helsingin Sanomat käsittelee esimerkiksi Britannian politiikkaa historiallisesta näkökulmasta. Vertaus historiaan on ollut kirjoittajan mielestä paikallaan pääkirjoituksen käsitellessä työväenpuolueen ahdinkoa:

”Johdettuaan työväenpuolueen toukokuun alussa pidetyissä paikallisvaaleissa pahimpaan selkäsaunaan sitten 1960-luvun Brown on jatkanut etenemistä ongelmasta toiseen.” (HS 19.5.2008) Pääsiäisen jälkeen lehti kirjoittaa Yhdysvaltain presidentistä Barack Obamasta ja amerikkalaisten rotusuhteesta: ”Rotujen tasa-arvon asia on Yhdysvalloissa edistynyt mittaamattomasti 1950- ja 1960-lukujen synkältä tasoltaan; Obaman oma ura ja ehdokkuus ovat siitä parhain todistus.” Ja: ”Yhdysvaltojen etelävaltioissa musta väestö eli vielä 1960-luvun alussa vailla poliittisia oikeuksia ja hyvin suurelta osin ilman oikeusturvaa.” Rotunäkökulmasta Yhdysvallat on siis kehittynyt sitten 1960-luvun, joka oli nykyaikaan verrattuna synkkää aikaa. (HS 25.3.2008a)

Lisäksi teksteistä voi löytää historiaan viittaamisen tapoja, joissa tuotetaan 1960-luvusta suoraan jonkinlainen kuva, ilman suoraa vertausta tai syy-seuraus-yhteyttä nykypäivään. Nämä eivät ole niin yleisiä mielipiteellisessä aineistossa kuin esimerkiksi kulttuurinostoissa, -esittelyissä ja -arvioissa. Esimerkiksi Minne mennä -palstalla nostetaan esiin köyhyysluento ja kirjoitetaan suomalaisen köyhyyden historiasta: ”Suomessa köyhyys on liittynyt pitkälle maatalousyhteiskuntaan. 1960-luvulle saakka yli puolet suomalaisista asui maalla. Monilla ei ollut edes omaa tilaa, joka olisi elättänyt perheen.” Juttu jatkuu: ”Koulutusmahdollisuudet paranivat

vasta 1960-luvulla.” Jutussa on muitakin viittauksia historiaan, mutta tällä tavalla viitattaessa häivytetään historian yhteyttä nykypäivään, vaikka tietysti 1960-luku näyttäytyy nykyistä alkeellisempänä, mutta myös koulutuksen osalta aikaisempaa kehittyneempänä. Ehkäpä jopa jonkinlaisena murroksen aikana köyhyydenkin osalta. (HS 23.10.2008) Lisäksi toimittaja saattaa kiertää oman kirjoituksensa tulkinnallisuuden laittamalla tulkinnan jonkun muun suuhun. Gaye Tuchman kutsuu tätä toimittajien tapaa suojella omaa puolueettomuuttaan ”objektiivisuuden strategiseksi rituaaliksi”. (Tuchman 1972) Rituaalin hyödyntäminen tulee esiin esimerkiksi Minna Sarantola-Weissin 1970-luvun arkea käsittelevän teoksen *Reilusti ruskeaa* arviossa. Toimittaja lainaa Sarantola-Weissia: ”1970-luku, sen tapahtumat ja mentaliteetti, olivat monella tavalla seurausta 1960-luvusta ja sen murroksesta. 1970-luvusta tuli vuosikymmen, jolloin murrosta sulateltiin ja ideoista sovellettiin toimivia yhteiskunnallisia rakenteita.” Toimittaja ei haasta näkemystä, vaan jatkaa että kivuliainta murroksen sulattelu oli niille, joiden piti muuttaa työn perässä maalta kaupunkiin. (HS 15.6.2008)

Tulkinnallisten käyttötapojen esiintyminen tukee osaltaan näin myös edellisen luvun tutkimustulosta. Artikkeleiksi¹⁶, reportaaseiksi tai henkilöjutuiksi koodaamissani jutuissa kaikissa historiaosuman tulkinnallisuuden osuus on yli kolmanneksen, artikkeleissa jopa 45 prosenttia. Näin ollen toimittajan kirjoittaessa tarinallisesti, uutisjournalismia syvemmin tai ihmisten kautta, hän tulee usein tuottaneeksi myös historiaa tulkinnallisesti. Pelkkä faktojen tiputtaminen ei tyhjennä näitä lajityyppejä. Esimerkiksi CIA:n vakoojia kritisoivassa jutussa tulkitaan myös salaisen palvelun 1960-luvun aikoja: ”Kun CIA ymmärsi, että laskuvarjoseikkailut olivat mennyttä maailmaa, se panosti teknologiaan. U2-vakoilukoneella onnistuttiin kuvaamaan Neuvostoliiton ydinkärkiä Kuubassa 1962. Siitä alkoi Kuuban kriisi, joka oli johtaa ydinsotaan. / Sitten tulivat vakoilusatelliitit.” Toisaalla jutussa: ”Kylmän sodan vuosina CIA:n ja KGB:n agenteja oli paljon myös Helsingissä. Werner kertoo illasta Kalastajatorpan yökerhossa 1969, kun KGB ja CIA tekivät kylmän sodan kenties ensimmäisen herrasmiehesopimuksen. Iltaa torpalla oli viettämässä molempien porukkaa. CIA:n ja KGB:n Helsingin-päälliköt sopivat, ettei sinä iltana soluttauduta toisen ryhmään - varsinkaan naisten avulla.” (HS 27.4.2008) Samaan kylmän sodan maailmaan viittaa urheilusivujen juttu, jossa kerrotaan presidentti Urho Kekkosen yrittäneen poistaa ”Viipurin” Viipurin Urheilijoiden nimestä 1960-luvulla. Toimittaja antaa VU:n puheenjohtajana aikanaan toimineen Nisse Hagmanin muistella: ”Samassa talossa asunut Maalaisliiton puoluesihteerin Arvo

¹⁶ Tässä tutkimuksessa olen koodannut artikkeleiksi jutut, jotka eivät sovi muihin ryhmiin, vaan ovat lähempänä feature-kirjoittamisen perinnettä. Halusin erottaa reportaasin omaksi lajikseen, joten hieman epämääräisen featuren sijaan olen käyttänyt termiä artikkeli. Kyse on usein ajankohtaisjutuista, jotka eivät kuitenkaan edusta uutisjuttuja, reportaaseja, henkilöjuttuja tai muitakaan listassa huomioimiani juttutyyppejä.

Korsimo kutsui kerran käymään luonaan seitsemännessä kerroksessa. Hänen asianaan oli se, että maan korkein johto ei pidä siitä, että käytetään Viipurin nimeä. Se pitäisi poistaa.” VU ei tähän suostunut, eikä myöskään Viipurin Nyrkkeilijät tai Voimailijat. Tilannetta ei tarkemmin liitetä ajan poliittiseen tilanteeseen, mutta maininta tuottaa kuvaa suomettuneesta Suomesta jo ennen suomettumisen ydinaikaa. (HS 11.11.2008)

Silmiinpistävää sen sijaan on toimittajien tapa hyödyntää uutisellisessä aineistossa keskipitkän aikavälin menneisyyttä taustatietona sekä leipätekstissä (75%) että tietolaatikoissa (85%).

Lisänäkökulman tähän tarjoaa osumien tulkitseminen käyttötavan ja osastojen mukaan. Näin avautuu parempi kuva sanomalehden uutisellisten osien historiaa uudelleentuottavasta luonteesta.

TAULUKKO 10: Vuoden 2008 Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevat osumat käyttötavan ja osastojen mukaan esitettyinä. Prosenttiosuudet on pyöristetty yhden prosentin tarkkuudella.¹⁷

Osasto	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)	5 (%)	Yhteensä (kpl)
<i>Kulttuuri</i>	55	13	8	5	20	425
<i>Nimiä tänään</i>	83	7	3	1	7	384
<i>Radio & televisio</i>	50	12	9	6	23	151
<i>Ulkomaat</i>	67	10	5	7	11	150
<i>Kaupunki</i>	57	18	4	10	10	135
<i>Kotimaa</i>	53	17	11	11	7	124
<i>D-osan teemasivut</i>	59	15	9	8	8	85
<i>Sunnuntai</i>	35	17	15	11	22	72
<i>Mielipide</i>	22	6	13	51	8	72
<i>Pääkirjoitukset</i>	37	3	13	33	14	63
<i>Urheilu</i>	76	15	0	4	6	54
<i>Talous</i>	55	10	18	10	8	40
<i>Etusivu</i>	75	0	5	20	0	20
<i>Muut</i>	55	19	3	6	16	62
Yhteensä (%)	60	12	7	8	13	100% / 1837 kpl

Käyttötavat: 1) taustatietona toimiva faktuaalinen ilmaus 2) curiositeetinomainen, usein kuvaileva faktuaalinen ilmaus 3) tulkinnallinen ilmaus, ottaa kantaa 1960-luvun luonteeseen 4) historialla perusteleminen tai 1960-luku vertauskohtana 5) useita tapoja samanaikaisesti

On täysin perusteltua tarkastella Kotimaa-, Kaupunki-, Talous- ja Ulkomaat-osioita yhdessä nipussa tarkasteltaessa 1960-luvun osumia määrällis-laadullisesta näkökulmasta. Kaikki nämä osiot ovat

¹⁷ Tilastosta puuttuvat kuvatestit sekä grafiikat ja tilastot, joiden käyttötapoja en ole koodannut.

niin sanotusti sanomalehden kovaa journalistista ydintä, uutisjournalismia hyvin puhtaassa muodossa. Esimerkiksi ulkomaanosastossa 73 prosenttia 1960-lukua koskevista osumista vuoden 2008 Helsingin Sanomissa oli uutisjutuissa sekä niitä koskevissa tietokulmissa ja taustoissa. Kotimaan puolella osuus oli 59%, kaupunkipuolella 45% ja taloudessa 53%. Nämä luvut muistuttavat pitkälti siitä, että uutis- ja taustatietoaineisto ovat näissä osastoissa edelleen hyvin vahvoja.

Historiatietoisuuden ja historian uudelleentuottamisen näkökulmasta mielenkiintoisia ovat taulukon 10 luvut. Uutisaineistossa korostuu selvästi historian hyödyntäminen faktanomaisena, mutta myös tekstiä kuvittavana, taustana. Vuonna 2008 kuvaamillani neljällä uutisosastolla toimittajien kirjoittamat 1960-lukua koskevat maininnat olivat useimmiten juuri taustaa, eivät tulkintaa. Ulkomaat-osiossa jopa 77 prosenttia oli taustaa, taloudessa luku on näistä osioista pienin – 65 prosenttia. Nämä tulokset antavat viitteen siitä, että uutisaineisto tuottaa historiaa uudelleen faktanomaisesti ja pääaiheensa taustatietona. Se ei tarkoita sitä, etteivätkö menneisyyteen kurkottavat maininnat olisi tulkinnallisia. Todennäköisesti useassa tapauksessa faktanomaisen maininta uusintaa ”oikeaksi katsottua” historiallista tulkintaa, joskin joissakin tapauksissa kyse on suhteellisen arvovapaan faktan toteamisesta. Esimerkiksi tulopoliittisen kokonaisratkaisun kuolemaa enteilevässä uutisessa toimittaja kirjoittaa: ”Ihalainen muistutti, että Härmäläinen ja STK:n toimitusjohtaja Päiviö Hetemäki allekirjoittivat ensimmäisen tupo-sopimuksen neljäkymmentä vuotta sitten vuonna 1968.” (18.6.2008) Ulkomaat-osastolla mainitaan Myanmarin juntan tuomitsevan Aung San Suu Kyin toiminnan. Jutun lopuksi kerrotaan, että ”(j)unta on hallinnut Myanmaria vuoden 1962 sotilasvallankaappauksesta lähtien”. (HS 12.6.2008b)

Tietokulmissa maininnat ovat usein samankaltaisia, mutta toisaalta niissä saatetaan antaa hyvinkin yksikantainen tulkinta jostain aikakaudesta tai aikakauden ilmiöstä. Nykyromaneista kertovassa tietokulmassa esimerkiksi vedetään isoja linjoja romanikulttuurin ja suomalaisen yhteiskunnan kehittymisestä: ”Vielä 1960-luvulla romanit elivät kiertävää elämää. Yhteiskunnan rakennemuutos sotien jälkeen pakotti myös romanit maalta kaupunkeihin.” (HS 4.7.2008a) Elokuussa sen sijaan toimittaja on koonnut lyhyen kylmää sotaa koskevan jutun yhteyteen tietolaatikon kylmän sodan tunnetuimmista tapahtumista. Mukaan on huolittu Berliinin muurin rakentaminen 1961, Kuuban ohjuskriisi 1962, Unkarin kansannousu 1956 ja Tšekkoslovakian miehitys 1968. Kaikki ovat tiivistettyjä tulkintoja historiasta. 1960-luvun osalta kerrotaan esimerkiksi seuraavaa: (HS 28.8.2008)

- ”Saksan demokraattinen tasavalta DDR rakensi Berliinin muurin vuonna 1961 estääkseen

kommunismia pakenevien saksalaisten pääsyn lännen valvomaan Länsi-Berliiniin. Muuri oli yli 40 kilometriä pitkä. Aluksi kaupunki jaettiin piikkilangalla, myöhemmin jyrkempi muuri rakennettiin betonista. Muuri eristi alueet toisistaan vuoteen 1989 asti, ja siitä tuli tunnetuin kylmän sodan symboli.”

- *”Kuuban kriisi puhkesi lokakuussa 1962 Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä. Kriisi oli vähällä laajeta avoimeksi sodaksi, ja sen pelättiin laajenevan kolmanneksi maailmansodaksi. Kriisi syntyi, kun Kuuba solmi Neuvostoliittoon läheiset välit, ja Yhdysvallat havaitsi, että Kuubassa rakennettiin tukikohtia neuvosto-ohjuksille vain 140 kilometrin päässä Floridasta.”*
- *”Neuvostoliitto ja sen liittolaiset miehittivät Tšekkoslovakian elokuussa 1968, kun maata johtanut kommunistinen puolue halusi irtautua stalinismin perinnöstä ja vapauttaa talouden. Miehitys palautti Tšekkoslovakian vanhoillisten kommunistien holhoukseen.”¹⁸*

Yhden vuosikymmenen perusteella, ilman vastaavia vertaistutkimuksia, on tietysti hankala sanoa, onko Helsingin Sanomat ollut vuonna 2008 erityisen historiatietoinen vai ei. Se, mikä tilastoista sen sijaan erottuu, on se kuinka ja missä historia esiintyy. Siinä missä historia tuntuu sopivan tarinoita ja tunteita hyödyntävään journalismiin, on 1960-lukua koskevien tulkintojen vähyys uutispuolella selkeä. Näin ollen voidaan kärjistää sanoa, että sanomalehti tuottaa uutispuolella faktanomaista historiallista tietoa juttujen taustana, kun taas toimittajan päästessä kirjoittamaan tarinallisesti tai mielipiteellisesti, korostuu läpinäkyvämpi historiallinen tulkitseminen. Journalistiset käytännöt ja perinteet ohjaavat vahvasti sitä, missä ja miten historiaa tuotetaan sanomalehdessä uudelleen.

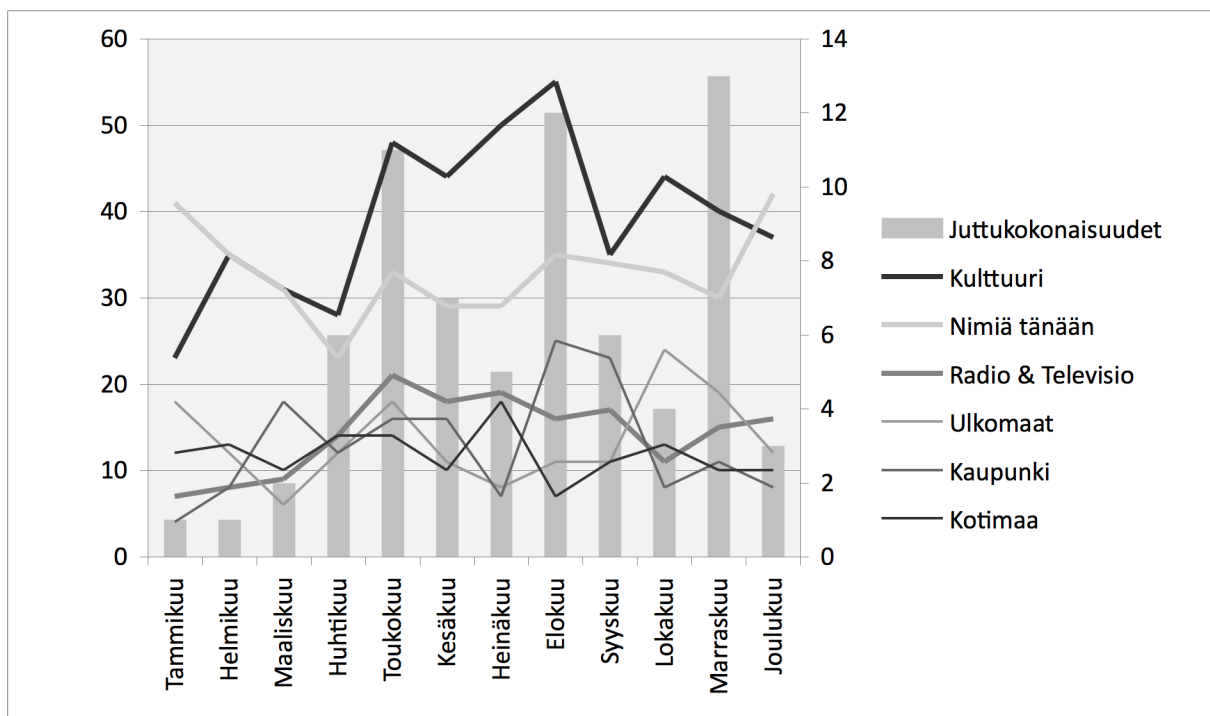
3.3 Vuosipäivät herättävät muistelemaan

Määrällis-laadullinen analyysi kannattaa ulottaa myös 1960-lukua koskevista juttukokonaisuuksista tekemääni tilastoon, johon olen jo aiemmin viitannut. Tilastoon on siis poimittu kaikki 1960-lukua, sekä 1960- että 1970-lukuja ja vuotta 1968 tai jotain muuta vuotta käsitelleet juttukokonaisuudet (tai pelkät artikkelit). Osumia on kaiken kaikkiaan 71 kappaletta, joten 1960-luvun historiaa hyvin selkeästi käsitelleitä artikkeleita oli Helsingin Sanomissa vuonna 2008 vain joka viidennessä lehdessä. Mitä todennäköisimmin 1960-luku oli vielä vuonna 2008 erityisen korostuneessa asemassa erilaisten vuosipäivien ja Helsingin Sanomien 1968-teemojen vuoksi, joten niin sanottuna normaalina vuonna tiettyä vuosikymmentä tai sen ilmiöitä koskevia juttuja olisi vieläkin

¹⁸ Tässä tekstikatkelmassa tulee hyvin esiin se mielenkiintoinen seikka, että kun toimittaja tulee mielestään ”kerranneeksi” historiaa, hän päätyy tulkitsemaan sitä. Tulkinta on siksikin tärkeä sana, että tässä nimenomaisessa tapauksessa toimittaja ilmaisee Tšekkoslovakian johdon pyrkineen eroon stalinismista. Neuvostoliitto itse oli kuitenkin kommunistisen puolueen pääsihteerin Nikita Hruštšovin johdolla ottanut etäisyyttä Josif Stalinin, Stalinin aatteelliseen suuntaukseen ja aikakauteen jo vuodesta 1956 lähtien. Vuonna 1968 vallassa oli jo Leonid Brezhnev, ja Stalinia sopi arvostella myös Varsovan liiton maiden sisällä. Se mitä toimittaja ”stalinismin perinnöllä” on tarkalleen ottanut tarkoittanut, ei ole tekstistä luettavissa.

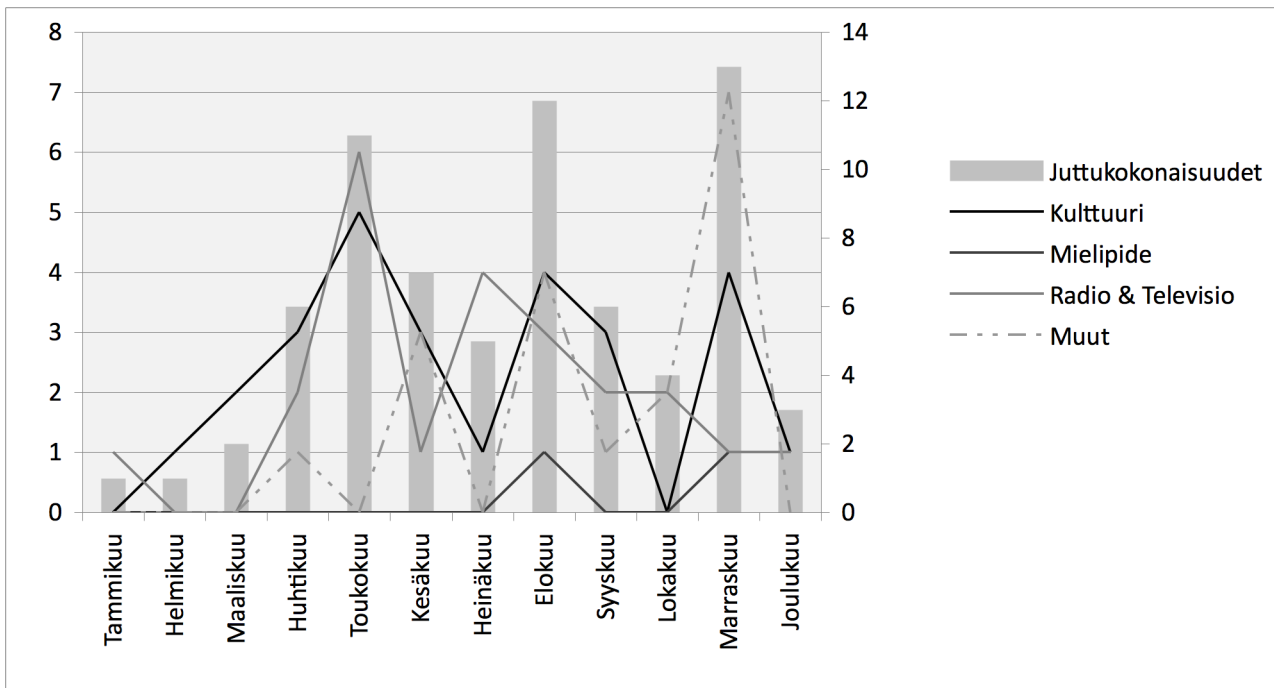
harvemmassa. Historiankirjoittaminen tietoisesti ja uloslausutusti ei kuulu sanomalehden perustehtäviin, vaikka sanomalehti operoi vahvasti ajassa – menneessä ja tulevassa. Juttukokonaisuudet näyttävät olevan yhteydessä hyvin pitkälle juuri kalenteriin.

TAULUKKO 11: Vuoden 2008 Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevat juttukokonaisuudet kuukausittain ja osumat valikoiduilla osastoilla.

Vasemmalla pystyakselilla on esitetty eri osastojen 1960-lukua koskevien osumien lukumäärä kuukausittain ja oikealla pystyakselilla on 1960-lukuja koskevien juttukokonaisuuksien kokonaismäärä kuukausittain.

TAULUKKO 12: Vuoden 2008 Helsingin Sanomien 1960-lukua käsittelevät juttukokonaisuudet kuukausittain ja valikoiduilla osastoilla.

Vasemmalla pystyakselilla on esitetty eri osastojen 1960-lukua koskevien juttukokonaisuuksien lukumäärä kuukausittain ja oikealla pystyakselilla on 1960-lukuja koskevien juttukokonaisuuksien kokonaismäärä kuukausittain.

Kuten taulukoista 11 ja 12 näkee, nousee 1960-luku sekä maininnoissa että juttukokonaisuuksissa esiin hyvin selkeästi toukokuussa, elokuussa ja marraskuussa. Tämä on suoraan yhteydessä vuoden 1968 tapahtumiin, vaikka aineiston mukaan toki vain osa (48%) juttukokonaisuutta käsittelee juuri tuota Euroopan ”hullua vuotta”. Historiallista kalenteria selatessa silmiin osuu ensimmäiseksi toukokuun 4. päivä vuonna 1968. Silloin alkoivat Pariisissa 1960-luvun opiskelijaliikkeen rajuimmat mellakat. Ensimmäiset ylioppilaat lähtivät kaduille yliopistojen uudistamisen puolesta, sitten työläiset ryhtyivät omiin lakkoihinsa. Lopulta 30.5. Ranskan presidentti Charles de Gaulle hajotti Kansalliskokouksen levottomuuksien ja lakkojen vuoksi sekä määräsi uudet vaalit pidettäväksi jo kesäkuussa. (Kurlansky 2008/2004, s. 247-278) Elokuun 21. päivänä sen sijaan Neuvostoliiton panssarivaunut sekä 200 000 Varsovan liiton sotilasta valtasi Tšekkoslovakian ja lopetti näin niin sanotun Prahan kevään. Tuo kevät, Helsingin Sanomissa vuonna 2008 usein ”ihmiskasvoisen sosialismin” kokeiluksi nimitetty tapahtumasarja, oli alkanut jo tammikuussa. Alexander Dubček yritti valtaan noustuaan uudistaa Tšekkoslovakian sosialismia, pitkään ilman reaktiota Leonid Brezhnevin johtamasta Neuvostoliitosta. Lopulta Neuvostoliiton johto päätti, ettei se voinut päästää Tšekkoslovakiaa liian kauaksi sen vaikutuspiiristä. (Kurlansky 2008, s. 279-292, s. 335-355)

Marraskuu 1968 olikin sitten mieliin painunut kuukausi Suomen historiassa. Ylioppilaat valtasivat Vanhan ylioppilastalon 25. marraskuuta 1968. Kohua aikanaan herättänyt tapahtuma on monipuolinen merkitysten kimppu, joka herättää edelleen tunteita. Yksinkertaistettuna yhdelle se on pelkkä myytti, toiselle sukupolven avainkokemus, kolmannelle aikakauden päätös, neljännelle ei mitään ja viidennelle jotain näistä kaikista.

1960-lukua koskevien juttujen painottuminen niin vahvasti touko-, elo- ja marraskuulle on vahva osoitus vuosipäiväjournalismista yhtenä sanomalehden historian uudelleentuottamisen olennaisimmista muodoista. Vuosipäiväjournalsmi on aktiivisen sijaan reaktiivista, koska menneisyyden ajankohtaistuessa kalenterin mukaan ei toimitus itse vastaa aiheen nostamisesta agendalle. Tässä mielessä se vastaa uutistapahtumaan reagoimista, koska tapahtuma itsessään on ajankohtainen vain silloin kun se tapahtuu, silloin kun sen ympärillä tapahtuu jotain uutta tai tapahtumasta tulee kuluneeksi tarpeeksi aikaa. Toimituksessa päätetään ensin onko jokin vuosipäivä huomioimisen arvoinen, ja sitten mietitään millaisella näkökulmalla ja millaisin resurssein vuosipäivä huomioidaan. Toimitus voi olla hyvinkin aktiivinen menneisyyden tapahtuman varjolla ajankohtaiseksi tehtävien teemojen, näkökulmien ja ilmiöiden kautta, vaikka kalenteri ohjaisikin ajankohtaistumista.

Historian merkittävät tapahtumat tai sellaisiksi kasvaneet tapahtumasarjat ovat usein kaikkien päivittäis- ja ajankohtaismedioiden mielenkiinnon kohteena. Esimerkiksi kun Berliinin muurin murtumisesta tuli kuluneeksi 20 vuotta, aihetta juhlistettiin suurin menoin. Tämä yllytti lehdet kirjoittamaan Saksan nykytilasta ja tulevaisuudesta sekä Saksojen menneisyydestä. Vanhan valtaus ei vuonna 2008 herättänyt samanlaista menneisyysryöppyä – koska aihe itsessään on arempi eikä siihen voida liittää yhtä yksimielistä juhlavuutta – mutta logiikka sen sijaan on täysin sama. Kun kaikki mediat juoksevat saman aiheen perässä, puhutaan usein mediatapahtumasta (*media event*). Mediatapahtuman tapaan historian ajankohtaistaminen palveleekin usein yhteiskunnan legitimitaatiotarpeita. Ne myös siirtävät usein ajatuksia siitä miten asiat ovat, siihen miten asioiden tulisi olla. (Alexander & Jacobs 1998, s. 28) Merkittävä ero mediatapahtumiin nähden on kuitenkin se, että jutut ovat hyvin pitkälle suunniteltuja. Osana jatkuvaa uutis- ja ajankohtaistuotantoa ne eivät riko median arkirytmää mediatapahtuman tapaan. Siinä missä mediatapahtuma on katkos, saattavat vuosipäiväjutut olla toimittajille tai toimituksille jopa pahinta pakkopullaa. (Fowler 1991, s. 21)

Kalenterin näkökulmasta vuosipäiväjournalismilla on varmasti yhteys siihen, mitä esimerkiksi Nimiä tänään -osasto tekee päivittäin. On selvää, että sanomalehdellä on menneisyys-nykyisyys-

tulevaisuus-jakaumalla erilaisia tarkoituksia. Pragmaattisesta näkökulmasta sanomalehden rakentamaa yhteisöä ylläpitää jo pelkästään sanomalehden ilmestyminen – kärjistetyksi se, että lehti ilmoittaa lähes joka päivä sen mikä päivä on, mitä merkittävää edellisenä päivänä on tapahtunut ja mitä tänään on oleellista tietää. Jo se, että lehdessä lukee päivämäärän perässä, että ”tänään on maanantai” pitää yhteisöä koossa ja kiinni tavassamme ymmärtää aika jatkumoksi. Koska tänään on maanantai, on huomenna tiistai, ylihuomenna keskiviikko ja niin edelleen. Seuraavanakin päivänä sanomalehti tapahtaa postiluukusta tai löytyy lähikioskin lehtitiskiltä, ja näin ollen varmistaa kansalaisen olemassaolon osana yhteisöä, jolla on menneisyys, nykyhetki ja tulevaisuus.

Vuosipäivät sen sijaan sitovat yleisön historialliseen jatkumoon. Lukija kuuluu samaan ketjuun kolme, neljä tai vaikkapa kahdeksan vuosikymmentä sitten tapahtuneiden asioiden kanssa. Tapahtumat saatetaan esittää ”vain” menneenä ilman yhteyttä nykyisyyteen, mutta silti sanomalehden julkaisu tiheyden vuoksi mennyt asettuu jatkumoon, jonka osia esimerkiksi lehden numero, kirjoittaja ja lukija ovat. Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus muodostavat jatkumon tavassamme hahmottaa aikaa – ja samoin kaikki oppimiseen, muistamiseen ja kokemukseen liittyvä toiminta pistää kohtaamaan nuo kolme ulottuvuutta. (Hobsbawn 2009/1997, s. 24, s. 50-51) Kun aktiivinen lukija kohtaa tekstin hän hahmottaa itsensä ja ilmiön suhteessa tekstiin ja omaan tietämykseensä aiheesta. Näin hän tulee osaksi lehden yleisöä, ja samalla hän asettuu keskusteluyhteyteen lehden historiakuvan kanssa.

Katja-Maria Miettunen on tutkinut osittain samaa 1960-lukua koskevaa aineistoa kuin mitä tässä tutkimuksessa hyödynnetään. Hän on käynyt läpi juuri vuosipäivämentaliteetilla touko- ja marraskuun Helsingin Sanomia viiden vuoden välein vuodesta 1978. Teoksen perusteella hän on kiinnittänyt huomiota vain juuri Pariisin kevättä tai Vanhan valtausta koskeviin juttukokonaisuuksiin, ja lukenut niitä historian tutkijan uloslausumatonta lähdekritiikkiä hyödyntäen. Varmasti tästä johtuen sanomalehtiaineiston anti on teoksessa köyhä. Yleiskatsauksensa ansiosta Miettunen voi kuitenkin todeta, että ”(v)uosi 1968 nousi Suomessa muistelun ja juhlinnan kohteeksi aiempaa selvemmin vuonna 2008” – siis tämän tutkimuksen mielenkiintona olevana vuonna. Miettunen tulkitsee tämän viittaavan siihen, että kuusikymmenluvusta kertominen siirtyy muistelijoilta muille toimijoille, ja esimerkiksi toimittajat ovat enemmän äänessä. Miettunen kirjoittaa: ”Vuonna 2008 HS:ssa uudentyyppinen vuoden -68 muistaminen ja perinteinen Vanhan valtauksen muistelu elivät kuitenkin vielä rinta rinnan”. (Miettunen 2009, s. 169-171)

Tässä tutkimuksessa en pysty vertaamaan Mieltusen tapaan vuoden 2008 kirjoittelua aiempiin vuosiin, enkä myöskään vertaa historian uudelleentuottamisen luonnetta muistelijoiden tapaan osallistua historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessiin. Keskityn median tapaan tuottaa historiaa, jolloin olennaista on osoittaa missä ja milloin tuo Mieltusenkin havainnoima kuusikymmenluvun muistelu nousee esiin. Esimerkiksi Mieltunen on kohdentanut mielenkiintonsa tutkimuksessaan kahteen tapahtumaan, joista toinen on kotimainen ja toinen ulkomainen – Vanhan valtaus ja Pariisiin kevät. Oman tutkimukseni perusteella näkökulmaa olisi kannattanut laajentaa myös Tšekkoslovakian miehitykseen ja elokuun sanomalehtiin, sillä juuri elokuussa 2008 kuusikymmenlukua koskevia mainintoja oli HS:ssa eniten ja vuosikymmentä koskevia juttukokonaisuuksia toiseksi eniten. Toisaalta valinta on hyvä, sillä juttukokonaisuuksista Suomea käsitteli 44 prosenttia jutuista, kun taas 41 prosenttia käsitteli ulkomaiden tapahtumia ja loput sekä Suomea että ulkomaita samassa yhteydessä.

Mieltusen mukaan muistelijoiden kohteena ei ole perinteisesti Suomessa ollut vain vuosi 1968, vaan kuusikymmentäluku yleensä. Monissa Euroopan maissa sen sijaan mielenkiinnon kohteena on ollut juuri 1968, ja muistelun tapojen muuttuessa Suomessakin trendi vie kohti kansainvälistä tapaa. (Mieltunen 2009, s. 169-171) Oma aineistoni tukee väitettä, että erilaisia muistamisen tai pikemminkin historian uudelleentuottamisen tapoja elää sanomalehdessä rinnakkain. Taulukko 13 osoittaa, että muiden kuin vuotta 1968 käsittelevien juttukokonaisuuksien määrä on edelleen enemmistössä.

TAULUKKO 13: Vuoden 2008 Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevat juttukokonaisuudet jaoteltuna oleellisten juttutyypin ja aiheiden mukaan.

Juttutyyppi	1960-luku	1960- ja 1970-luvut¹⁹	Vuosi 1968	Muu 1960-luvun vuosi	Yhteensä
<i>Arvio/nosto</i>	18	1	9	3	31
<i>Artikkeli</i>	4	3	12	1	20
<i>Kolumni tmv.</i>	1	-	5	1	7
<i>Reportaasi</i>	1	1	2	-	4
<i>Muut</i>	3	-	6	-	9
Yhteensä	27	5	34	5	71

¹⁹ 1960- ja 1970-lukuja koskevaksi olen koodannut sellaiset jutut, joissa toimittaja on käsitellyt jotain ilmiötä tai aihetta, joka ei rajaudu vain toiselle näistä vuosikymmenistä. Ne olen ottanut mukaan siksi, että useat 1960-luvun lopun ilmiöt ovat selkeästi molempia vuosikymmeniä koskeneita, vaikka ne saatetaankin silloin tällöin nimetä vain toiselle kuuluviksi.

Taulukkojen 11-13 tiedot kannattaa suhteuttaa lukujen 3.1 ja 3.2 tuloksiin. Silmiinpistävää on se, että Nimiä tänään -osastolla ei juurikaan kirjoiteta yhden vuosikymmenen historiaa – muualla kuin 50 vuotta sitten tai 100 vuotta sitten -palstoilla, joista edellinenkin koskettaa 1960-lukua vasta 2010-luvulla. Kulttuuri, Radio & televisio ja Sunnuntai sen sijaan porskuttavat kärjessä. Kuusikymmenluvusta on kirjoitettu erityisesti arvioissa ja kulttuurinostoissa, kolumneissa ja feature-jutuissa, mikä on linjassa luvun 3.1 tulosten kanssa. Sanomalehti tuottaa historiaa uudelleen etenkin toimittajien kirjoittaessa laajasti, tiedostavasti, mielipiteellisesti tai tunteisiin vetoavasti. Samoin historia nostetaan esiin toimituksen tai toimittajan reagoidessa julkaistuihin kirjoihin tai muihin kulttuurituotteisiin sekä esitettäviin tai esitettyihin televisio- ja radio-ohjelmiin.

Lienee silti perusteltua sanoa, että Helsingin Sanomien toimitus on halunnut ohjata kuusikymmentäluvun muistelua tietyille osastoille, joille se on kokenut vuosikymmenen ja sen tapahtumien parhaiten sopivan. Pidemmistä 1960-lukua käsittelevistä feature-jutuista yli puolet oli kulttuurisivuilla, joten muistelua on selkeästi suunnattu kulttuurin pariin. Aineistosta selviää myös, että Radio & televisio -osaston 1960-lukua käsittelevät juttukokonaisuudet sen sijaan olivat kahta kolumnia ja yhtä artikkelia vailla ohjelmanostoja. 1960-luku on kiinnostanut tv- ja radiokanavia, ja sen on odotettu kiinnostavan myös Helsingin Sanomien lukevaa yleisöä.

Tarkasteltaessa Helsingin Sanomien vuosipäiväjournalismin määrällistä kuvaa laadullisesta näkökulmasta voidaan Pariisin kevättä, Vanhan valtausta ja Tšekkoslovakian miehitystä hyvällä syyllä pitää Helsingin Sanomien 1960-luvusta vuonna 2008 kertoman tarinan hetkinä. Katja-Maria Miettunen on tutkimuksessaan todennut, että radikaalien muistelmissaan määrittämistä hetkistä on tullut suomalaisten historiakuvan hetkiä. Hän painottaa, että muistelijoiden hetket ovat erillisiä menneisyyden tapahtumista – kronologia voi muuttua, merkityksistä kiistellään ja niitä muunnellaan. Lopulta tapahtumiin kiteytyy enemmän kuin niissä ehkä olikaan. Tällaisina tapahtumina Miettunen nostaa ensinnä Lapualaisoopperan ja erityisesti esityksen ensi-illan 21. päivä maaliskuuta 1966. Samana päivänä selvisivät eduskuntavaalien tulokset. Vasemmisto saavutti enemmistöaseman, ja näytöksessä Vanhan lehtereillä istui tuore kansanedustaja Arvo Salo. Toinen hetki on Vanhan valtaus, samaan tapaan kuin Helsingin Sanomissa 2008. Miettunen kirjoittaa: ”Vanhan valtauksesta on tullut jopa koko radikalismien symboli, ja Vanhan valtaaja on julkisuudessa ollut synonyymi kuusikymmentäluvun radikaalille.” Se ei menetä voimia hetkenä, vaikka sen merkitys yritetään kieltää, koska jo muistelun runsaus ja kiistanalaisuus pönkittävät Vanhan valtausta. (Miettunen 2009, s. 146-159)

Kaksi muuta muistelijoiden hetkeä ovat luonteeltaan kansainvälisempiä, vaikka oleellisinta on tapahtumien merkitys Suomessa. Mieltusen mukaan radikaalien kertomuksessa Tšekkoslovakian miehitys on hetki, jona kuusikymmenluku alkoi päättyä ja 1970-luvun nuorisotaistolaisuus nousta. Muistelijoiden tarinoissa miehitys jakoi radikaaliliikettä. Mieltunen huomioi, että radikaalien historiakuvassa on ristiriita, koska miehitys tapahtui jo ennen Vanhan valtausta, jota kuvailaan (ainakin osittain) euforiseksi ja optimistiseksi. Mieltunen tulkitsee, että ”historiakuvassa menneisyyden todellisuus voidaan jäsentää toisin kuin kronologisesti”. Viimeinen Mieltusen poimimista hetkistä on Persian shaahin Reza Pahlavin vastaiset mielenosoitukset kesällä 1970. Mielenosoitukset kuuluvat kuusikymmenluvun historiakuvaan, vaikka eivät tapahtuneetkaan perinteisen kalenteritulkinnan mukaan 1960-luvulla. (Mieltunen 2009, s. 159-165)

Mieltunen huomioi, että ”radikaalit ovat muistelullaan merkityksellistäneet tietyt kuusikymmentäluvun tapahtumat hetkiksi”. 1960-luvulla toki tapahtui muutakin, kuten tämäkin tutkimus osoittaa. Mieltunen kirjoittaa: ”Hetkistä on tehty merkittäviä kertomusten avulla; juuri ne ovat olleet muistelemisen arvoisia ja juuri niihin on liitetty monia merkityksiä.” (Mieltunen 2009, s. 165) Tutkimuksessani lähdin siitä, että historia kaiken kaikkiaan toimii juuri niin kuin Mieltunen kuvaa hetkien ja historiakuvien rakentumista. Historia elää ja historiallisia ilmiöitä voidaan tarkastella useista näkökulmista, usein historian tulkinnasta jopa kamppaillaan. Sekä perustellusti että perustelemattomasti. En silti tee Mieltusen tapaan selkeää jakoa historiakuvien ja historian välillä: menneet tapahtumat ovat menneitä, mutta historia on tässä päivässä, ja kaikki se yhteiskunnallinen määrittely mitä sen ympärillä tapahtuu on osa historiaa, harvemmin osa historiasta erillistä historiakuva.

Näin ollen sanomalehti tuottaa osaltaan historiaa, ainakin osallistumalla suomalaisten historiakuvien muokkaamiseen. Mieltunen on oikeassa osoittaessaan tutkijana radikaalien muistelussa tapahtuvat anakronismit ja historiallisen vääristelyn, koska – kuten Eric Hobsbawm sanoo – historioitsijoiden on kunnioitettava historiallisia faktoja ja kritisoidava historian poliittis-ideologista väärinkäyttöä. Hyvin usein juuri menneisyys legitimoii ja antaa nykypäivälle kunniaakkaamman pohjan kuin mitä se ansaitsisi. Toisaalta voidaan todeta, kuten Hobsbawmin lainaama Ernest Renan: ”Getting history wrong is an essential part of being a nation.” (Hobsbawm 2009/1997, s. 6-7, s. 35) Helsingin Sanomien hetkiä voidaan tarkastella myös tästä näkökulmasta, historiasta nykyisyydelle rakennettuna taustana. Oleellista onkin kysyä, mitä se tarkoittaa, että historian uudelleentuottaminen keskittyy juuri mainitsemieni kolmen tapahtuman ympärille, vieläpä niin selvästi kaikkien 1960-luvun tapahtumien joukosta.

Historian muistamisessa ja uudelleentuottamisessa on oleellista pitää mielessä, että asiat muistetaan nykypäivän ja tulevaisuuden tähden. Tänäkin kirjoitettu syntyy Koselleckin mainitsemasta menneisyyden ja nykyisyyden välisestä dialogista. Se miten näemme menneisyyden, vaikuttaa näkemyksiimme tulevasta – ja vaikka odotukset kumpuavat menneisyydestä, heijastuvat varsinkin sanomalehden tulevaisuudenkuvat menneisyyden tuottamiseen. Tämän päivän liikeyhdyskunnat avaavat jatkuvasti uudenlaisia tulevaisuudenkuvia, jolloin myös kuvamme menneisyydestä muokkaantuvat. (Koselleck 2004/1979, s. 259-278) Menneisyysuhde on yksi kansakunnan merkittävimmistä rakennusaineista ja samalla osa poliittista kulttuuria. Kuten Hentilä kirjoittaa: ”Historia opettaa, oikeuttaa ja velvoittaa.” Se perustuvatko historiakuvat tietoon tai totuuteen ei välttämättä ole mielenkiintoisinta, sillä huomio on myös kiinnitettävä historian käytön tarkoituksiin ja päämääriin. (Hentilä 2000, s. 28) Miksi siis vuonna 2008 Pariisin toukokuu, Prahan elokuu ja marraskuun Vanhan valtaus ovat kuusikymmentäluvun muistelun legitimoiduimmat tapahtumat julkisessa keskustelussa?

Menemättä sen enempää muistelun sisältöön tai toimittajien luomiin merkityksiin, voidaan esittää pari näkökulmaa. Ensinnäkin nämä kaikki ovat hetkinä itse tapahtumasarjaa suurempia – niihin kaikkiin on ladattu vuosikymmeniä uusia merkityksiä, niitä on tulkittu ja tilkitty, on pyöritetty ja puisteltu. Vielä mielenkiintoisempaa on kuitenkin se, että näillä kaikilla on nykyisenkaltaisen länsimaisen ja suomalaisen demokratian historiassa selkeä paikkansa. Pariisi oli kärjistetyksi ihanan vallattomuuden aikaa, idealismin kukintaa, jonka demokratian ja nykypäivän kannalta vaarallinen pohjavire ei kuitenkaan koskaan aktualisoitunut. Se oli vapautta, joka ei kuitenkaan päässyt valloilleen, eikä myöskään kasvanut kommunismiksi – länsimaisen demokratian, vapauden ja kapitalismin negatiiviseksi. Muistamalla Pariisin kevättä, liittyy Helsingin Sanomat itsensä ja Suomen yleiseurooppalaiseen aatetraditioon. Liberalismin hengessä muistamme hyvällä opiskelijoiden toiveita vapaammasta demokratiasta, mutta muistamme myös lain ja järjestyksen voittaneen. Työläisten osuutta Ranskan lakoissa ja levottomuuksissa emme niinkään muistele, koska opiskelijat, nuoruus ja idealismi ovat helpompia käsitellä nostalgisessa puheessa.

Vanhan valtauksella on Suomessa hieman vastaavanlainen merkitys – onhan se ”suomalaisten Pariisin kevät”, pieni pilkahdus vallattomuutta, vallankumouksellisuutta ja kansalaistottelemattomuutta. Oleellista on kuitenkin se, että itse valtaus oli loppujen lopuksi välittömiltä vaikutuksiltaan melko mitätön. Välilliset vaikutukset Pariisin tapaan ovat kiistanalaisia, mutta ainakin molemmissa tapauksissa lakia ja järjestystä rikkoneet voimat hävisivät, jos katsotaan

heidän uloslausumiaan tavoitteitaan. Tapani Suominen kirjoittaa tutkimuksessaan opiskelijaradikalismista, että ”Vanhan ylioppilastalon valtaus marraskuussa 1968 kanonisoitiin julkisuudessa suomalaisen radikalismien huipentumaksi”. Suominen itse pitää Erik Schüllerin tapauksesta lähteneitä ja aseistakieltäytymiskysymyksen ympärillä käytyjä yllytys oikeudenkäyntejä Vanhan valtausta merkittävämpinä. (Suominen 1997, s. 202-205) Yllytys oikeudenkäynnit ei kuitenkaan ole tapahtumasarja, jota nykyään muisteltaisiin. Vanha on ja pysyy suomalaisen kuusikymmenluvun radikalismien symbolina - se on sopivan harmiton, sille voi nauraa ja sen merkityksestä voi loputtomasti kiistellä.

Prahan tapahtumia sen sijaan pidetään yleisesti ottaen Tšekkoslovakian liberalisointipyrkimysten kukistamisena. Elokuun 21. päivänä vuonna 1968 Varsovan liiton panssarit tuhosivat Tšekkoslovakian uudistustoiveiden lisäksi myös länsimaiset toiveet ”ihmiskasvoisesta sosialismista”. Praha on mielenkiintoinen erityisesti Suomessa, joka tasapainotteli kylmässä sodassa juuri idän ja lännen välissä. Suominen kirjoittaa: ”Tapahtuma, joka kosketti syvältä useimpia suomalaisia, oli Tšekkoslovakian miehitys. Radikaaliliikkeiden piirissä siitä oli tuleva vedenjakaja pitkiksi ajoiksi eteenpäin. Monille nuorille radikaaleille Tšekkoslovakian miehitys merkitsi elinikäistä rokotusta kommunismia vastaan. Mutta oli myös niitä, jotka tekivät täsmälleen päinvastaisen analyysin; luokkakantaiselle kommunistiselle liikkeelle oli Tšekkoslovakian kansalle annettu ”veljellisestä avusta” tuleva se mittari, jolla mitattiin sosialistista tietoisuutta.” (Suominen 1997, s. 186) Suominen teksti kertoo hyvin miehityksen merkityksestä, vaikka Suominen hieman sekoittaa aikarakenteita; sekä SKP, SKDL että nuorisoradikaalit kaikki arvostelivat Varsovan liiton toimintaa ja tuomitsivat miehityksen, nuortaistolaistenkin takinkääntö tapahtui vasta myöhemmin. Suomessa ja lännessä Tšekkoslovakian miehitys on kuitenkin nähty Neuvostovallan sortotoimenpiteenä, vapaudenkaipuun kukistamisena ja toivon loppuna. Sen muistaminen tukee kahta tämän päivän kannalta merkittävää ajatusrakennetta: kommunistisissa maissa oli vastarintaa sortojärjestelmää vastaan ja jo taakse jätetty kommunismi oli epäonnistunut kokeilu, joka hajosi omaan mahdottomuuteensa.

4. Helsingin Sanomien kuusikymmentäluvun kuvat

4.1 Kekkonen, Kennedyt ja kuusikymmentäluvun kertauskurssi

Sanomalehden historiaa uudelleentuottavaa luonnetta on tarkasteltava myös yhteiskuntatieteelle nykyisin ominaisemmasta laadullisesta näkökulmasta. Tämä lähestymistapa tukee luvun 3 määrällistä analyysiä. Keräämäni jutut – osumat ja juttukokonaisuudet – tarjoavat nimittäin

mahdollisuuden tutkia tekstiä monista eri näkökulmista. Tekstimassat muodostavat mielenkiintoisen ristiaallokon, jossa menneisyyden kuvat, nykyisyyden raportointi ja tulevaisuuden toiveet kohtaavat. Luvussa 3 olen käsitellyt sitä, kuinka menneisyys ja historia-aiheet sanomalehdessä esiintyvät, mihin tuo esiintyminen perustuu ja mikä on historian paikka lehden sivuilla. Tässä luvussa suuntaan katseeni enemmän siihen, millaisia kuusikymmentäluvun historiakuvia Helsingin Sanomat vuonna 2008 tuotti ja millaiset puhetavat ohjaavat menneisyydestä kirjoittamista. Sitäkään ei sovi unohtaa, mitä tämä kaikki tarkoittaa historiaa uudelleentuottavan journalismin näkökulmasta.

Olen valinnut tekstien tutkimiseen kolme näkökulmaa, jotka kaikki käsittelevät puhetapoja ja journalistista liikkumatilaa tavalla tai toisella. Olen erityisesti pyrkinyt saamaan historiallista lähdekritiikkiä muistuttavalla kontekstoivalla lukutavalla kiinni siitä, millaisia kuusikymmenluvun kuvia ja tulkintoja tekstistä nousee. Näin pyrin kiinni diskurssien tutkimuksen perinteiden mukaisesti tekstin yhtäläisyyksiin eli samojen merkityssysteemien osiin. (Jokinen & Juhila 1993, s. 80-81) Ensin käsittelen otsikoita, 1960-lukua koskevien viittausten sekä niiden henkilö- ja tapahtumagallerian kautta. Toisessa alaluvussa hahmottelen HS:n uudelleentuotetun kotimaisen historian rajoja ja sitä miten sanomalehdessä saatetaan hyödyntää erilaisia puhetapoja toimitusten käsitellessä eri aiheita. Puhetapojen rajat hahmottuvat taulukossa, johon olen poiminut menneisyyttä koskevia viittauksia erilaisten merkittäviksi katsomieni teemojen alle. Erilaiset näkökulmat eivät sulje pois yhtäläisiä historiantulkintoja tai samansuuntaista tarinaa Suomesta ja sen historiasta. Tutkimuksen viimeisessä empiirisessä analyysiluvussa sen sijaan käsittelen ulkomaanuutisia, niiden uutisten menneisyyteen viittaamisen tapoja ja tapahtumille vuosiluvuin annettavia historiallisia merkityksiä. Aloitan kuitenkin diskursiivisia muodostelmia koskevan analyysini otsikoista. Olen lähilukenuk kaikki 2028 osuman otsikot nähdäkseni millaisia viittauksia menneisyyteen ja kuusikymmentälukuun ne sisältävät.

Toimittajia opetetaan otsikoimaan juttunsa niin, että otsikko herättäisi lukijan mielenkiinnon. Perinteisesti on korostettu myös tarkkuutta ja informatiivisuutta, joista verkkojournalismin aikana on yhä enemmän alettu joustaa. Hyvä pääotsikko ei välttämättä edes lisää tekstin luettavuutta tai ymmärrettävyyttä, kuten perinteisesti on totuttu. Sanomalehdessä otsikointi ei toki ole yhtä villiä kuin lehtien verkkosivuilla, mutta vallitseva näkemys on, että iskevä ja suoraviivainen otsikko houkuttelee lukemaan. Historian uudelleentuottamisen näkökulmasta mielenkiintoista on se miten historiaosumia sisältävät jutut on myyty lukijalle, ja jo pelkästään se kuinka paljon menneisyyteen jo otsikkotasolla viitataan.

Suoraan 1960-luvun tai jonkin tuon vuosikymmenen yksittäisen vuoden mainitsevat otsikot voidaan karkeasti jakaa kahteen kategoriaan; niihin, joissa 1960-luku sitoo teeman menneisyyteen ja niihin, joissa mainitaan vuosi 1968 jonkinlaisena avainvuosilukuna. Vuosilukuihin ja niiden journalistiseen merkitykseen pureudun tarkemmin luvussa 4.3, mutta tässä vaiheessa on pohdittava mitä yhteisiä piirteitä on esimerkiksi seuraavissa otsikoissa:

- Olohuone sohvineen yleistyi vasta 1960-luvun lopulla (HS 20.1.2008)
- Puutarhakaupungin henkireikä on säilynyt 1960-luvun asussaan (HS 25.3.2008b)
- 1960-luvun putkistoissa muhii aikapommi (HS 24.4.2008)
- Matkailijat löysivät Gordesin 1960-luvulla (HS 3.5.2008)
- James Bond palaa 1960-luvulle (HS 11.7.2008)
- Vaasan sormi ehkä 1960-luvulta (HS 18.7.2008a)
- Vammaisurheilijoiden omat kisat alkoivat 1960 (HS 6.9.2008b)
- Mitä 1960-luku jätti nykymuotiin? (HS 7.11.2008)
- Lumimyrsky oli pahin sitten vuoden 1961 (HS 28.11.2008)
- MST tutkinut vuodesta 1964 (HS 5.12.2008)
- Purku-uhan alle jo 1966, suojelupäätös 2003 (HS 21.12.2008b)

Tässä otoksessa on iso osa Helsingin Sanomien vuoden 2008 otsikoista, joissa on mainittu 1960-luku tai jokin muu vuosi kuin 1968. Huomioitavaa on, että näistä on osa tietokulman tai lyhyen taustaksi kirjoitetun kainalojutun otsikkoja. Vaikuttaakin siltä, että vuosilukuja hyödynnetään otsikoissa ensisijaisesti informatiivisuuden vuoksi; suurin osa esimerkkiotsikoista on toteavia, kokonaisia virkkeitä kuten ”(v)ammaisurheilijoiden omat kisat alkoivat 1960”. Lukija saa otsikosta heti ankkurin, johon tarrautua. Hän tietää, että vammaisurheilijat ovat kisailleet jo vuodesta 1960. Se tieto saattaa herättää mielikuvia tuosta vuodesta sekä vammaisten asemasta silloin ja nyt. Tai esimerkiksi siitä millaista vammaisurheilu on ollut silloin, kun kisat ovat alkaneet. Vastaavalla tavalla kainalojutussa, joka käsittelee sohvan yleistymistä olohuoneessa, saattaa lukija herätä pohtimaan millainen olohuone olisikaan ilman sohvia. Tai että miksi ennen 1960-lukua ei olohuoneissa juuri sohvia ollut.

Tällaisen informatiivisuuden merkittävämpi puoli on se, että jo otsikko sijoittaa jutussa käsiteltävän aiheen aika-akselille menneisyys-nykyisyys-tulevaisuus. Lukija asettuu siihen kohtaan, jossa lehti ilmestyy ja sen kohdan takana on aika, jolloin vammaisurheilijoiden kisat alkoivat ja MST eli Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta aloitti tutkimuksensa. Niiden takana on aika, jolloin

näitä ilmiöitä ei vielä ollut, ainakaan mainituissa muodoissa. Tällainen ajan konsepti vähintäänkin sivuaa ajatusta edistyksestä tai kehityksestä, mikä on hyvin ominainen sanomalehdelle – onhan se ”kehityksemme” päivittäinen todistaja ja raportoija. Edistysajattelun etsikkoaika on 2000-luvulla jo ohi, mutta osia siitä on jäänyt länsimaiseen ajatteluun. Robert Nisbet on kirjoittanut, että juuri ajatus edistyksestä oli tärkeä länsimaisen sivilisaation kehittymiselle. Edistysuskon kulta-aikoina vuosien 1750-1900 välillä länsimaissa alettiin arvostaa menneisyyttä, omaa sivilisaatiota ja teknologista kehitystä. Uskottiin myös, että tiede ja järki veisivät elämän korkeammalle tasolle. (Nisbet 1980) Koselleck huomioi, että valistuksen projektin yhteydessä muuttui myös tapamme ymmärtää historia. Koselleckin temporalisaatio-teesin (*Verzeitlichung*) mukaan historia alettiin ymmärtää yhtenäisenä ja eteenpäin kulkevana prosessina. Uudenlainen historiakäsitys oli myös osa edistyksen käsitystä – tämä kollektiivinen historia käsitettiin edistyväksi prosessiksi. Olennaista oli, että historiallinen aika, dynaaminen liike, erosi staattisesta ajankuvasta eli luonnollisesta ajasta. (Koselleck 2004/1979, s. 4, 37, 103-104, 142)

Vuotta 1968 koskevat maininnat perustuvat enemmän tiedostettuun lukijan huomion herättämiseen kuin edellä mainitut esimerkit. Niiden voima on kollektiivisissa muistoissamme vuodesta 1968. Tuo vuosi on meille edelleen ”Euroopan hullu vuosi”, josta toimittaja-tietokirjailija Mark Kurlansky kirjoittaa: ”Vuoden 1968 vertaista ei ole koettu eikä todennäköisesti koetakaan.” Lisäksi ”(v)uodessa 1968 oli ainutlaatuista se, että ihmiset kapinoivat hyvin erilaisia asioita vastaan eikä heitä yhdistänyt muu kuin halu kapinoida, näkemys siitä, miten se tehdään, vieraantuneisuus vanhasta vallasta ja syvä vastenmielisyys autoritaarisuutta kohtaan. Kommunistisissa maissa kapinoitiin kommunismia vastaan – kapitalistisissa kapitalismia.” (Kurlansky 2008/2004, s. 13) Tällainen kuva on vahva. Näin ainakin voisi kuvitella näistä Helsingin Sanomien vuoden 2008 otsikoista, joissa tuo 1968 mainitaan:

- Kokeileva elokuva avasi silmät 1968 (HS 26.3.2008)
- Historioitsija Aly vertaa 68-lukulaisia natseihin (HS 20.4.2008c)
- Ranskassa riidellään edelleen kevään 1968 perinnöstä (HS 11.5.2008b)
- Cannesin elokuvajuhlilla muistellaan vuoden 1968 kiihkoa (HS 14.5.2008)
- Mikä kaikki muuttui vuonna 1968? (HS 4.7.2008b)
- Vuosi 1968 nousee näyttämölle (HS 12.8.2008)
- Kaikki vuoden 1968 suosikit eivät olleet suosikkeja 1968 (21.8.2008c)
- Suomessa pelättiin syksyllä 1968 (24.8.2008a)
- Neuvostojohtaja Kosygin joutui tykkien tähtäimeen Hangon vesillä syksyllä 1968 (HS 23.9.2008)

- USA:n ydinpommi katosi lentoturmassa Grönlannissa 1968 (HS 12.11.2008a)
- Kuuma ja ihana kesä 1968 (HS 13.12.2008)
- Loistava Apollo pelasti hullun vuoden 1968 (30.12.2008)

Historian uudelleentuottamisen näkökulmasta on pidettävä mielessä, että kaikissa näissä tapauksissa toimittaja, editoija tai taittaja on katsonut mielekkääksi mainita vuoden 1968 – sen on siis uskottu toimivan lukijan huomion herättäjänä. Vuosiluku herättää mielikuvia kuohunnan vuodesta niissäkin tapauksissa, joissa kuohunta ei olisikaan jutun pääaihe. Esimerkiksi jutussa, jossa käsitellään Yhdysvaltain ydinpommin katoamista Grönlannin yllä tapahtuneessa lentoturmassa. Juttu kytkeytyy heti kylmään sotaan, mutta lisäksi ”kapinavuoden” muutenkin yhteiskunnallisesti kireään ilmapiiriin. Kollektiivisen kuvan vahvuutta korostaa se, että vuotta 1968 ei tarvitse aina mainita – kirjoittaja voi olettaa, että moni lukija osaa sijoittaa jutun otsikon perusteella aika-akselille ilmankin vuosiluvulla alleviivaamista.

- Hullu vuosi ei unohdu (HS 2.3.2008b)
- Rockin, psykedelian ja kommuunien vuosi (HS 4.5.2008a)
- Prahan toiveikas kevät (HS 9.5.2008b)
- Tosi Hullu vuosi (HS 15.5.2008)
- Kapinavuoden veteraanit muistelevat (3.9.2008)

Toisen mielenkiintoisen näkökulman sanomalehden historiallisista representaatioista antaa otsikoiden henkilögalleria, jota toki on tulkittava luovasti, koska harva nimi kuuluu vain 1960-luvulle. Selattaessa otsikoita esiin nousee kuitenkin yksi ylitse muiden: Kekkonen. Presidentti Urho Kekkonen nimi mainitaan kaiken kaikkiaan kymmenessä eri otsikossa vuoden 2008 Helsingin Sanomissa, jos mukaan lasketaan vain tutkimusaineistoni jutut, joissa 1960-luku mainitaan muodossa tai toisessa. Tästä voidaan ensinnäkin päätellä, että Kekkonen kiinnostaa edelleen. Varsinkin kun 1960-luku (tai sen alkupuoli) ei itse asiassa 2000-luvulla ole ollut Urho Kekkonen vuosikymmenistä se, joka olisi erityisen ajankohtainen. 1960-luvun Kekkonen ei nimittäin varsinaisesti ollut vielä ”Kekkoslovakian” johtaja. Vuoden 1962 uudelleenvalintansa aikaan hän oli noottikriisin ja Honka-liiton selättäneenä vielä presidenttikautensa alkutaipaleella. Vuonna 1968 hänen takanaan oli jo keskustan ja vasemmistopuolueiden kansanrintama, ja presidentin asema alkoi olla vakiintunut. 1960-luvulla Urho Kekkonen pönkitti valtaansa etenkin tavoittelemalla laajapohjaista suosiota. Esimerkiksi radikaalien sukupolvea tutkinut Matti Virtanen on kutsunut radikaalien ja Kekkonen välisiä suhteita ”Kekkonen ja nuorison liitoksi”. Vanhan valtauksen aikaan nuoret vetosivat ”toveri Kekkoseen”, ja osa radikaalipolvesta pääsi tutustumaan presidenttiin tämän

järjestämällä ”lastenkutsuilla”. Nykyisin vaikuttaa kuitenkin siltä, että mieleenpainuvien Kekkonen valtakaudesta on ollut aika, jota kutsutaan yleisesti suomettumiseksi. 1970-luvulla tuo termi ja ilmiö katsottiin pääosin myönteiseksi, kun taas nykyään sillä on hyvin negatiivinen sävy. Urho Kekkonen oma perintö tuntuu olevan kuitenkin suomettuneisuuden aikaa selvästi monivivahteisempi. (Vihavainen 2003, s. 841-865; Virtanen 2001, s. 271; Nevakivi 2000, s. 267-271; Suominen 1997, s. 190-196)

On kuitenkin selvää, että julkaisemalla Kekkonen nimen otsikossa lehti toivoo sitovansa lukijan huomion – hieman samaan tapaan kuin vuosiluvun 1968 kanssa. Vuoden 2008 otsikoissa Kekkonen kerrotaan esimerkiksi käyttäneen saunaa salaisena hiostusaseenaan ja panneen paperipatruunat ruotuun, mutta yhden otsikon mukaan laulaja hän ei ollut. (HS 13.1.2008b; 14.1.2008; 20.7.2008) HS kertoi myös, että Kekkonen taustajoukot olivat tehokkaita rahanruinaajia (HS 22.5.2008a). Rouva Anita Hallamaa nimitetään sen sijaan hänen muistokirjoituksensa otsikossa ”Kekkonen sydänystäväksi”. (HS 26.6.2008) Erään otsikon mukaan Kekkonen sai oman nimikkokatunsa Helsinkiin syntymäpäivänään vuonna 1980. (HS 24.8.2008b) Suomen historian kipukohtia laajasti käsitelleessä juttukokonaisuudessa yksi kainalojutuista oli otsikoitu ”Kekkonen ei hännystellyt Neuvostoliittoa”. (HS 19.10.2008)

Toinen nimi, joka aineistosta nousee esiin on Kennedy. Tässä tapauksessa syyt ovat osin toiset kuin Kekkonen kohdalla – kyse ei nimittäin aina ole presidentti John F. Kennedystä tai edes hänen vuonna 1968 murhatusta veljestään Robertista. Vuonna 2008 Yhdysvalloissa käytiin puolueiden omat presidentinvaalien esivaalit sekä varsinaiset presidentinvaalit. Vaalien alla uutisoitiin esimerkiksi Ted Kennedyn ja presidentti John F. Kennedyn tyttären Carolinen Kennedyn siirtyminen Barack Obaman tueksi demokraattien esivaalissa. (HS 28.1.2008a; HS 29.1.2008b) Uutiskynnys ylittyi todennäköisesti juuri Kennedyjen klaanin huomioarvolla, jota ovat lisänneet John F. Kennedyn salamurha 1963 ja Robert Kennedyn surma viisi vuotta myöhemmin. Juuri näihin tapahtumiin myös tuki uutisissa viitataan. Hillary Clintonin Obamaa vastaan suunnattu Kennedy-vertaus sen sijaan aiheutti esivaalin alla kohua, ja nosti Kennedyn nimen myös Helsingin Sanomien otsikkoon. (HS 25.5.2008a) Vuonna 2008 julkistettiin JFK:n murhaa koskevaa materiaalia, minkä HS uutisoi lyhyesti. (HS 19.2.2008) Lisäksi Robert Kennedyn murhan 40-vuotispäivä huomioitiin vuosipäiväjournalismin hengessä pienesti. (HS 6.6.2008) Journalistisesti mielenkiintoinen on juttu Lee Harvey Oswaldista ja tämän yöstä Helsingissä. Jutun otsikossa ei mainita Oswaldia nimeltä, vaan hän on ”John F. Kennedyn murhasta epäilty”. (HS 17.2.2008a) Oswaldin nimellä ei siis ole samaa konnotatiivista voimaa kuin Kennedyillä.

Kekkosen ja Kennedyn klaanin lisäksi otsikoiden nimikavalkadista löytyy muitakin tuttuja nimiä ja ilmiöitä – Suomesta esiin nousevat esimerkiksi tulopoliittinen kokonaisratkaisu eli Tupo sekä tekstiili- ja vaatetusalan yritys Marimekko ja tietysti Vanhan valtaus. Marimekko kansainvälistyi juuri 1960-luvulla, ja tätä kansainvälistymistä itse asiassa vauhditti presidentti John F. Kennedyn vaimo Jacqueline, joka osallistui miehensä presidentinvaalikampanjaan Marimekon mekoissa vuonna 1960. Samalta vuosikymmeneltä on myös monia Marimekon klassikkokankaita, joista kuusi valikoitui vuonna 2008 ruotsalaisyritys H&M:n malliston osaksi. (HS 14.3.2008) Taloussivuilla kerrotaan myös, että Marimekko lisensoi Maija Isolan vuonna 1964 suunnitteleman Unikko-kuvion kansainväliselle kauneudenhoitoalan yritykselle. (HS 19.3.2008) Tunnettuna suomalaisbrändinä Marimekko nousi heinäkuussa 2008 otsikoihin, kun taloussivusto uutisoi italialaisen muotitalon Dolce & Gabbanan ryöstävän Unikko-kuviota Marimekolta. (HS 3.7.2008) Helsingin Sanomien taloussivuilla ainakin Marimekolla on merkityksellinen historia, vaikka muuten sivuston historiamaininnat ovat monia muita osastoja harvinaisempia.

Kekkosen ja Marimekon rinnalla Tupo ja Vanhan valtaus tuovat otsikoiden kuusikymmentäluvun historiakuviin huomionarvoisen lisän. Vuonna 2008 ensimmäisen tulopoliittisen kokonaisratkaisun, niin sanotun Liinamaa I:n, solmimisesta tuli kuluneeksi 40 vuotta. Tämän HS huomioi työmarkkinajuttua koskevassa tietokulmassa. (HS 22.5.2008b) Samana vuonna Elinkeinoelämän keskusliitto irtautui keskitetystä tuloratkaisusta, mitä HS käsitteli ihan pääkirjoituksessakin. (12.6.2008a) SAK:n puheenjohtaja Lauri Ihalainen sen sijaan arveli jäävänsä viimeiseksi Tupon allekirjoittajaksi. (HS 18.6.2008) Tupon solmiminen oli aikanaan merkittävä työmarkkinoiden rakenteellinen muutos, mutta se ei tosiaankaan ollut ainoa 1960-luvulta historiankirjoihin jääneistä käännteistä. Palasia näistä näkyy seuraavissa otsikoissa, vaikka ne ovatkin otsikkoparven harvinaisuuksia:

- 1960-luvun putkistossa muhii aikapommi (HS 24.4.2008)
- Kuvattu on, saa purkaa! (HS 17.9.2008b)
- Malminkadulta purettiin ajurien puutalot ja hevostallit 1960-luvulla (HS 28.9.2008a)

Kansainvälisestä näkökulmasta esiin nousee erityisesti 1960-luvulla huipulla ollut brittiyhtye The Beatles, yksi pop-musiikin merkittävimmistä ikoneista. Otsikoiden joukosta löytyy jopa kuusi suoraa Beatles-mainintaa sekä yksi John Lennoniin ja hänen vaimoonsa Yoko Onoon viittaava. Yksi jutuista on otsikoitu ”Yhteistä oli vain Beatles”, toinen ”Beatlemania palasi Liverpooliin”. (HS 20.4.2008c; HS 30.8.2008) Samaan tapaan kuin Anita Hallaman tai Lee Harvey Oswaldin

tapauksessa, otsikoi Helsingin Sanomat TM-liikkeen johtajan muistokirjoituksen: ”Beatles-guru tavoitteli maailmanrauhaa”. Näin Maharishi Mahesh Yogi tuli määritellyksi omien saavutustensa sijaan The Beatles-yhteytensä kautta. (HS 7.2.2008b) The Beatles ei kuitenkaan ole ainoa kuusikymmentäluvun populaarimusiikin tai -kulttuurin ikoni, mikä paljastuu jo HS:n vuoden 2008 otsikoissa. Niissä vilahtavat myös esimerkiksi Jimi Hendrix, vuonna 1969 järjestetty Woodstock-festivaali ja etenkin hipit sekä Helsingin Sanomien taiteiden yönä 2008 järjestämä vuoden 1968 musiikkia esitellyt *Rock, rytmi, rakkaus* -suurkonsertti.

Itse asiassa otsikot tarjoavat Yhdysvaltain kuusikymmenluvusta Kennedyn ohella selkeästi kaksijakoisen kuvan, joka toisaalta liittyy nostalgiaan, toisaalta nykypäivän tapahtumien nostattamiin teemoihin. Ensinnäkin Helsingin Sanomat on aktiivisesti tuonut esiin kuusikymmentäluvun railakasta puolta – vapauden- ja rauhankaipuuta, hippien idealismia ja rock-musiikin kapinallisuutta. Toisekseen otsikoista paljastuu Barack Obaman presidentinvaalitaistosta johtuen sirpaleita Yhdysvaltain kansalaisoikeusliikkeen ja afroamerikkalaisten historiasta. Alla olevat otsikot heijastavat hyvin niitä puhetapoja, joilla Helsingin Sanomat tuotti kuvaa Yhdysvaltain kuusikymmentäluvusta.

- Jimi Hendrixin tarina ryysyistä rokkariksi (HS 26.4.2008)
- Hippien ja happojen Woodstock (HS 23.7.2008b)
- Rockin, psykedelian ja kommuunien vuosi (HS 4.5.2008a)
- Kukka hiuksissa, tolkku kateissa (HS 16.5.2008)
- Kukkaiskansan kukoistus ja kuolema (HS 28.5.2008)
- Rento ja radikaali San Francisco (HS 14.6.2008)
- 240 orjuuden vuotta jätti jälkensä Yhdysvaltoihin (HS 5.6.2008)
- Orjuuden perintö tuntuu yhä (HS 23.8.2008)
- Nyrkit pystyssä palkintopallilla (HS 24.8.2008c)
- Mustien pantterien tuho loi maaperän Barack Obamalle (HS 12.11.2008b)

Euroopan osalta kuva on hieman toisenlainen. Sekä vuoden 1968 perintö että kylmän sodan muistot painavat otsikoissa. Niissä toistuvat tutut teemat ja sanat, jotka virittävät lukijan mielen näille kurseille. Esimerkiksi Berliinin muuri mainitaan kolmesti, radikaalit ja barrikadit näkyvät myös, ja kylmä sotakin tulee eteen useampaan kertaan. Kronologisessa ilmestymisjärjestyksessä esitettyinä seuraavat otsikot kuvaavat hyvin sitä, millaisten otsikoiden alla näitä 1960-luvun ilmiöitä Helsingin Sanomissa vuonna 2008 käsiteltiin:

- Partaradikaalit parhaimmillaan (HS 15.4.2008)

- Punaisen tv-teatterin käännekohtia (HS 22.4.2008)
- Poliittinen palomuuuri viivästytti tietoa Berliinin muurista Yhdysvalloissa (HS 4.5.2008b)
- Hiekkaranta katukivien alla muistuttaa radikaalivuodesta (HS 11.5.2008c)
- Muistelmia mustelmien vuodesta (HS 11.5.2008d)
- Tšekkoslovakian tie ja Kiinan malli (HS 1.6.2008a)
- Jazz soitti kylmän sodan diplomatiaa (HS 13.7.2008)
- Kapina nosti poliisit barrikadeille (HS 26.7.2008)
- Kansainvälinen hätänumero on 56-68-79-08 (HS 17.8.2008)
- Panssarit tappoivat unelman ihmiskasvoisesta sosialismista (HS 21.8.2008a)
- Kylmän sodan tunnetuimpia tapahtumia (HS 28.8.2008)
- Monet kylmän sodan uhat ovat edelleen olemassa (HS 12.9.2008a)
- Vallankumous elää televisioteatterissa (HS 14.10.2008)
- Berliinin muuria pitää taas korjata (HS 21.10.2008)
- Willy Brandt ennusti 1961 Suomelle neuvostokohtaloa (HS 18.11.2008)
- Sattumaradikaali (HS 23.11.2008)

Tällaisten otsikoiden tuottama kuvasto on kuin suoraan jostain kuusikymmentäluvun radikalismia ja vapaudenkaipuuta käsittelevästä tv-dokumentista: on radikaaleja, punaväritystä, muuria ja barrikadeja, poliiseja, musiikkia ja taidetta sekä tietysti kylmää sotaa ja panssareita. Voi vain kuvitella, kuinka ikoniset mustavalkokuvat vilisisivät kuvitteellisen dokumentin kelalla. Otsikot osuvat sellaiseen kuvastoon, johon kaikki länsimaissa kasvaneet ovat törmänneet – kuuluivat he aikalaiseen tai heitä seuranneisiin sukupolviin. Kuvasto alleviivaa Kurlanskyn kuusikymmentäluvusta rakentamaa kuvaa ainutlaatuisena tapahtumien ja vastakulttuurien vuosikymmenenä. (Kurlansky 2008/2004, s. 13) Siinä on konfliktia ja kapinaa, vaaraa ja jännitteitä. Joka tapauksessa jotain, mikä on tästä päivästä kaukana. Kun menneisyyttä kuvataan tällä tavoin ”pysäytettynä kuvana”, on se tavallaan ulkoistettu nykyisyydestä. Tai sen arvo nykyisyydessä on olla jotain, joka on ollut, mutta ei enää (onneksi) ole. Emme elä enää tuon konfliktin aikaa, vaan olemme jo ohittaneet nuo kasvukivut, tuon murroksen ajan. Osittain sen ansiosta odotushorisontissamme siintää rauhanomaisempi ja tasapainoisempi maailma.

Sodanjälkeisen sukupolven erityisyys on jotain minkä on perinteisesti ajateltu olevan lähes kaikille länsimaisille yhteiskunnille yhteistä. Englanninkielisessä maailmassa puhutaan ”baby boomerseista”, kotimaassa suurista ikäluokista. Helsingin Sanomissa ja lehden otsikoissa suuret ikäluokat näyttäytyvät kotimaisena ilmiönä. Aihe ei kuitenkaan näytä olevan aivan yksiselitteinen

tai yksinkertainen. Tarina suurista ikäluokista ei siis ole samaan tapaan pysähtynyt kuin kuva yleismaailmallisesta radikalismista. 2000-luvun kotimainen kiistely suurien ikäluokkien arvosta ja merkityksestä oli ainakin vuonna 2008 edelleen ajankohtainen. Otsikkoa ”Suurten ikäluokkien merkkipaaluja kansanhihdosta kulutushysteriaan” voidaan pitää melko neutraalina, mutta ”Kuusikymppisten ikäkapina” tai ”Sukupuolvikokemusta ei voi kieltää” eivät sitä ole. (HS 24.2.2008a; HS 24.2.2008b; HS 7.3.2008) Radikaalien perintö on ehkä vieläkin kiistanalaisempi, ainakin HS:n otsikoissa, joista osa onkin mielipidekirjoituksista. ”1960-luvulla radikaalit tekivät, muut kannattivat” puolustaa ainakin osittain radikaalien perintöä, mutta ”Antiradikaalit eivät juhli”, ”1960-luvulla radikaaleja oli vain vähemmistö”, ”1960-luku ei ollut ainoa vuosikymmen”, ”Vanhan valtausta juhlietaan liian suuresti” ja ”60-luvun opiskelijaradikaalit olivat pieni vähemmistö” eivät. Päinvastoin niillä pyritään kiistämään radikaalien ja perinteisesti kuusikymmenlukulaisiksi kutsuttujen ryhmien perintö. (HS 31.8.2008a; HS 8.9.2008a; HS 8.9.2008b; HS 8.11.2008; HS 26.11.2008; HS 30.11.2008)

Loppujen lopuksi Helsingin Sanomien vuoden 2008 otsikoiden viittaukset 1960-lukuun tai sinä aikana vaikuttaneisiin henkilöihin ja tapahtumiin kuvaavat sanomalehden tuottamia historiakuvia vain osittain. Tärkeää on huomioida myös se, mikä puuttuu. Jorma Kalela kertoo kirjassaan *Historiantutkimus ja historia* huomiosta, jonka teki matkallaan Weimarissa Saksassa 1990-luvulla. Konkreettisen esimerkin kautta hän ymmärsi, kuinka historian esittämättä jättäminen on sekin historian esittämistä. Weimar esittäytyi ja näyttäytyi ylpeästi Johann Wolfgang von Goethen ja Friedrich Schillerin kaupunkina. Tämä historiallinen vyörytys sai Kalelan kysymään, miksi se ei ole esimerkiksi keisarivallan kukistumisen tai Buchenwaldin keskitysleirin koti. Menneisyys huomioiden näinkin voisi olla. Historian uudelleentuottamisen näkökulmasta Kalelan havainto on tärkeä: ”Saksan-matkani muistuttikin, että historian tulkittamisen lähtökohtana olevien kysymysten sisältö riippuu kysyjän tietämyksestä, ajattelutavasta ja tiedonintresseistä. Vastausten sisällön taas määräävät samalla tavoin vastaajan ominaisuudet. Historian kirjoittaminen on toisin sanoen alati jatkuva dialoginen prosessi.” (Kalela 2000, s. 24-26)

Suuri osa Helsingin Sanomien historiaa koskevista osumista on Kalelan termein ”muita asioita koskevien esitysten sivutuotteita”, jolloin viittauksia ei ole tarkoitettu historian esityksiksi. (Kalela 2000, s. 42-43) Sitä ne kuitenkin ovat, ja niin on niiden puuttuminenkin. Katsottaessa otsikoiden kokonaisuutta silmiin pistää Helsingin Sanomien historiakuvan länsimaisuus. Otsikoiden kuva on pitkälti ”kekkoslaisen” ja suurien ikäluokkien kotimaisen kuusikymmenluvun, eurooppalaisen 68-vetoisuuden ja Yhdysvaltain ”rock, rauha, rakkaus” -muistelmien sekoitus. Joukossa on ripaus

designia ja taidetta, rakennemuutosta ja kylmää sotaa. Mutta sieltä puuttuu myös paljon sellaista, mikä on perinteisestikin luettu kuusikymmentälukuun. Länsimaisesta historiakuvasta uupuu ainakin tieteen ja teknologian kuusikymmentäluku sekä yhtenä kylmän sodan juonteena nähty itä- ja länsiblokkien välinen avaruuskilpailu.

Kotimaan osalta Kekkonen, Tupon, rakentamisen ja rakennemuutoksen sekä Vanhan valtauksen ja radikaalin tv-teatterin taakse jää liuta näkökulmia. Aiheet ovat hyvin yhteiskunnallisia, enkä missään nimessä väitä kattauksen olevan huono. Toki sisäisen muuttoliikkeen ja Ruotsiin suuntautuneen massamuuton tai vaikkapa eduskunnan vasemmistoenemmistön olisi voinut odottaa näkyvän selkeämmin. Suurin kysymysmerkki lienee kuitenkin suomalaisen kulttuurin ohuus otsikkotasolla. Siinä missä angloamerikkalaisesta maailmasta muistetaan esimerkiksi The Beatles ja pop sekä rock, Rollarit ja Grateful Dead, ei kotimaasta nouse esiin kuin Suosikki-lehden entisen päätoimittajan Jyrki Hämäläisen kuolema ja Ernos-yhtye, joka esiintyi Neuvosto-Virossa ensimmäisenä länsimaisena pop-yhtyeenä vuonna 1968. (HS 20.3.2008; HS 26.9.2008) Tutkijana on sallittua kysyä, että missä ovat 1960-luvun ulkomaisten listahirmujen suomalaiset vastineet Irwin, Danny, Kirka tai vaikkapa 1960-luvun lopussa huippusuosittu Aikamiesten esittämä *Iltatuulen viesti*, joka on edelleen yksi Suomen myydyimpiä kotimaisia single-levyjä. Kirjasodista tunnetun 1960-luvun kirjailijaveteraaneistakin vain Hannu Salama esiintyy otsikoissa – pääosin siksi, että vuonna 2008 julkaistiin Salaman *Juhannustanssien* aiheuttamaa porua koskenut tv-elokuva *Katso ihmistä*. Se nosti Salaman myös sunnuntaisivujen pitkän henkilöjutun kohteeksi. (HS 20.6.2008a; HS 20.6.2008b; HS 10.11.2008)

Yksi oireellisimpia puutteita lienee silti kehitysmaiden, tai kuusikymmenluvun kielellä kolmannen maailman, vähäisyys 1960-lukuun viitanneiden juttujen otsikoissa. Boliviassa lokakuussa 1967 surmattu sissi-ikoni Ernesto ”Che” Guevara pääsi sekä pääotsikkoon että ingressiin kertaalleen vuonna 2008 ilmestyneen Steven Soderberghin elokuvaparin ilmestymisen vuoksi. (HS 14.5.2008; HS 23.5.2008) Samaisena vuonna presidentin toimestaan eronnut Fidel Castro mainittiin kahdessa otsikossa. (HS 20.2.2008a; HS 13.4.2008b) Vuonna 1966 Kiinan kulttuurivallankumouksen aloittaneen Mao Zedongin nimi mainitaan otsikoissa kahdessa hyvin pitkälti ”sivutuotteena” julkaistussa maininnassa: ”Rouva Maon oopperat” ja ”Maon lentokone myydään parkkipaikkojen tieltä”. (HS 7.6.2008; HS 5.10.2008b) Opiskelijaliikkeitä liikuttaneista tapahtumista, kuten Biafra, Etelä-Afrikka ja Vietnam, vain vuosina 1964-1975 käyty Vietnamin sota mainitaan yhdessä otsikossa, joka sekin on rikoskirjailija James Crumleyn muistokirjoitus ”Chandlerin perillinen purki Vietnam-traumoja”. (HS 20.9.2008b) Ainoastaan edelleen ajankohtainen Lähi-idän konflikti tulee

eteen useampaan kertaan, mutta siitä enemmän luvussa 4.3.

4.2 Monta näkökulmaa, rajallinen puhetapa

Varsinaisten juttujen tarjoama kuva kuusikymmentäluvusta on luonnollisesti otsikoita kirjavampi. Samoin tekstikatkelmia löytämissäni 2028 osumassa on yllin kyllin. Tavoittaakseni tutkimuskysymykseni kannalta relevantin tiedon, hyödynnän kontekstoivaa lähilukua. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että olen lukenut materiaalin etsien sieltä diskurssintutkimukselle ominaisella tavalla yhtäläisyyksiä, samanlaisia puhetapoja ja tekstiä sitovia käytäntöjä. Tämän jälkeen olen poiminut teksteistä erilaisia temaattisia kokonaisuuksia, joiden avulla hahmotan vuoden 2008 Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevien puhetapojen kokonaiskuvan. Puhetavan rajoja etsivä temaattinen luokittelu laajentaa kuvaa siitä, millaisista näkökulmista ja millaisin journalistisin ehdoin sanomalehti historiaa päivittäin tuottaa uudelleen. Tuloksena ei ole mikään totaalinen kuva puhetavoista, vaan pikemminkin kokoelma erilaisia puherekistereitä. Niiden taustalta paljastuu se hegemoninen Suomen historian tarina, joka ohjaa HS:n tuottamaa kuvaa kotimaisesta kuusikymmentäluvusta.

Keskityn tässä luvussa juuri kotimaata koskeviin menneisyyteen ulottuviin väitteisiin, koska ulkomaiden ja kotimaan osalta kuvien rakentuminen on erilaista. Kuten edellisessä luvussa selvisi, on kuva kuusikymmentäluvusta kotimaan osalta ulkomaita kiistanalaisempi; historiaa tuottavissa jutuissa on enemmän liikkumatilaa, jossa operoivat niin lähteet, haastateltavat kuin toimittajat ja toimituksetkin. Juttujen osalta kuusikymmentäluku on otsikoita huomattavasti monitasoisempi – itse asiassa sieltä paljastuu monia erilaisia historioita. Ennen aineiston yksityiskohtaisempaa esittelyä ja analyysia, on hyvä kerrata luvun 2.4 ajatukset diskursseista ja niiden tutkimuksesta: Kalela huomauttaa, että historiantutkijan on mielekästä yksinkertaistaa diskurssi säännöstöksi, joka ensinnäkin määrittää sen mitkä asiat kuuluvat diskurssiin sekä sen miten asiat tulee esittää ja miten niistä voidaan puhua. Lehtoselle diskurssi on ennen kaikkea tapa representoida inhimillistä todellisuutta, mutta se on myös tietty kielenkäytön alue, tapa puhua, kirjoittaa ja ajatella. (Kalela 2000, s. 43; Lehtonen 1996, s. 30-32) Nämä mielessäni olen etsinyt olennaisimman Helsingin Sanomien kuusikymmentälukua uudelleentuottavista puhetavoista historian lähdekritiikkiä muistuttavalla kontekstoivalla lukutavalla.

Iso osa 1960-lukuun viittaavista osumista liittyy tärkeäksi katsottujen historiallisten tapahtumien lisäksi esimerkiksi henkilöhistorioihin. Nuo historiamaininnat koskevat niin haastateltavien kuin tapahtumien osallisten tai yhtä lailla teosten tekijöiden ja esittäjien sekä jutun muiden lähteiden

menneisyyttä. Sanomalehdestä löytyy monta mielenkiintoista historiallista maailmaa; on esimerkiksi musiikin, päihteiden, autojen, urheilun (esimerkiksi olympiakisojen), erilaisten vähemmistöjen (esimerkiksi homoseksuaalien), teknologian tai vaikkapa sairauksien, rikollisuuden ja väkivallan maailmat. Rakennemuutoksesta kertovat sivulauseenomaiset maininnat asumisen ja rakentamisen historiasta. Lisäksi hauskat satunnaiset poiminnat näyttävät, että lähes kaikella sanomalehden käsittelemällä aiheella on potentiaalinen menneisyys. Seuraavat satunnaiset esimerkit tarjoavat yleisluontoisen kuvan siitä, millaisia historiamainintoja tekstimassoista löytyy.

- Kuukauden kasvina oli helmikuussa tähtipelargoni: ”Pelargonit ovat kotoisin Etelä-Afrikasta. Kasveja alkoi tulla Eurooppaan 1700-luvulla. Tähtipelargonit saapuivat Eurooppaan 1960-luvulla ja levisivät Pohjolaan 1990-luvulla.” (HS 29.2.2008)
- Oriveden opiston kirjoittamiskursseista kertovassa jutussa palataan historiaan: ”Ahti on legendaarinen runouden opettaja, ja legendaarinen on opetuspaikkakin. Orivedellä Kansanvalistusseuran kansanopistossa on järjestetty kirjoittajakursseja 1960-luvulta lähtien.” (HS 16.3.2008)
- Suomen vähälukuisesta susikannasta kertovassa jutussa asiantuntijana on emeritusprofessori Erkki Pulliainen: ”Hän havaitsi sukusiitoksen aiheuttamaa perinnöllistä sokeutta tutkimussusillaan jo 1960-luvulla. / Ruotsissa alkuperäinen susikanta metsästettiin sukupuuttoon 1960-luvulla.” (HS 13.4.2008a)
- Mieli-pidesivuilla kirjoittaja puolustaa sukukielten elvytystä: ”Lyydin kieli on Karjalan alkuperäiskieli, jota on puhuttu Äänisen eteläpuolella tuhansia vuosia. Se oli pitkään jatkuneesta sorrosta huolimatta vielä 1960-luvun alkaessa täysin elinvoimainen (noin 10 000 puhujaa).” (HS 20.5.2008)
- Hirvikärpäsihottumia koskevan uutisen taustassa: ”Hiuksiin ja vaatteiden alle kiinnittyvä hirvikärpänen levisi kaakosta Suomeen 1960-luvulla.” (HS 17.7.2008a)
- Mieli-pidekirjoittaja puolustaa rohdosvalmisteiden vapaata myyntiä: ”Ensimmäisenä lääkelaitos on siirtämässä kauppojen hyllyltä tutut auringonhattuvalmisteet, joita on myyty terveyskaupoissa 1960-luvulta lähtien.” (HS 9.10.2008)

Näiden kaltaisia osumia riittää. Ne ovatkin pääosin samoja kuin luvussa 3.2 esitellyt taustatietona toimivat faktuaaliset ja kuriositeetinomaiset ilmaukset. Ne muodostavat pääosan menneisyyskuvaa rakentavista ilmauksista sanomalehdessä. Osa niistä saattaa olla kokonaisuuden kannalta tai kokonaisuuteen suhteutettuna melko mitättömiä, ehkä jopa triviaaleja. Osa on kuitenkin puhetapojen ja puhekäytäntöjen hahmottamisen näkökulmasta hyvin mielenkiintoisia. Olennaista on se, että toimittaja on katsonut mainitsemansa menneisyyden tarinan, tiedon tai historian siivun

mainitsemisen arvoiseksi, tärkeäksi juttunsa kannalta. Pitääkin kysyä, milloin journalismi katsoo historian merkitykselliseksi. Ja ennen kaikkea, millaisia yhteyksiä noiden merkityksellisiksi katsottujen menneisyysmainintojen välillä voidaan tavoittaa.

Liitteessä 4 olen hahmotellut erilaisia teemakokonaisuuksia, joiden jokaisen alle olen sijoittanut muutaman historiamaininnan. Näin tavoitan puhetavasta ja historian uudelleentuottamisen logiikasta päällimmäisen, lähtemättä varsinaisen diskurssianalyysin tyyliin erilaisten diskurssien määrittämiseen. Diskurssin tutkimuksen perinteiden mukaisesti kiinnitän huomioni puhutavan yhtäläisyyksiin eli samojen merkityssystemien osiin. Jokisen ja Juhilan mukaan diskurssi on sitä vahvempi, ”mitä itsestään selvempänä ja vaihtoehdottomampana joku diskurssi esiintyy”. Se on sitä hegemonisempi, ”mitä useammin ja useammassa yhteydessä tietyn diskurssin palat toistuvat”. (Jokinen & Juhila 1993, s. 80-81) Tämä ajatus mielessäni olen asettanut erilaiset tarinat ja erilaiset teemakokonaisuudet rinnakkain. Kaikki nämä koskevat ensisijaisesti Suomen historiaa, tai ainakin koskevat myös Suomea. Olen poiminut tekstinäytteet 2028 osuman tai maininnan joukosta mahdollisimman kattavasti. Joukossa onkin asuminen ja arki, rakentaminen, ympäristökysymykset, rikollisuus ja väkivalta, lääkkeet ja sairaudet, tiede ja tekniikka, musiikki ja populaarikulttuuri, urheilu, taide ja design, kotimaan politiikka, aluepolitiikka, elinkeinot ja teollisuus, radikalismi, rakennemuutos sekä kansainväliset suhteet. Esimerkiksi radikalismista, politiikasta, rakentamisesta ja parista muusta teemasta olisi esimerkkejä riittänyt enemmänkin kuin liitteessä esittelen, mutta mukaan valittujen tekstikatkelmien tarkoituksena on kuvata kokonaisuutta edustavasti.

Ajatuksenani on ollut ennen kaikkea laajentaa Mieltusen näkökulmaa 1960-luvun muistamisesta mediassa. Mieltunen on huomionnut muistelun siirtyneen yhä enemmän hänen tutkimiltaan muistelijoilta vähitellen muille toimijoille. (Mieltunen 2009, s. 170-171) Tässä Mieltunen on varmasti oikeassa, koska ani harva 1980- ja 1990-luvulla kuusikymmenluvun muistoa pönkittänyt henkilö pääsee Helsingin Sanomissa vuonna 2008 ääneen. Toisaalta Mieltusen vuosipäiväjournalistisesti tekemä rajaus ja tapa käsitellä 1960-lukua koskevia juttuja jättää pimentoon kokonaisen vuoden Helsingin Sanomista paljastuvan kirjon. 1960-luku, eikä edes ”kuusikymmentäluku”, typisty vain keskusteluun kuusikymmentäluvun radikaalien nostamista hetkistä tai ilmiöistä.

Itse asiassa kuusikymmentäluku on sanomalehdessä paljon tätä monimerkityksellisempi referentti. Kielentutkimuksessa referentti on sanan muoto, joka ei perinteisesti ole sama kuin sen merkitys. Jos ajatusta laajentaa käsitteeseen ”kuusikymmentäluku”, niin tällöin merkitys välittää tuon käsitteen ja

sanan välisen yhteyden. (Niiniluoto 2002/1980, s. 118) Toisaalta voisi ajatella, että ”kuusikymmentäluku” toimii journalismissa metaforan tavoin, koska merkkijärjestelmämme on hyvin metaforista. Metafora eroaa kirjaimellisesta kielestä siinä, että teemme asioista ymmärrettäviä kielellä, jonka olemme perineet aiemmilta kielenkäyttäjiltä. Käyttäessämme metaforia merkitykset tavallaan siirtyvät. (Kunelius 2003, s. 164-165) Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevien mainintojen merkityssiirtymät eivät typisty yksinkertaiseen malliin, vaan itse asiassa kuusikymmenluvulla saatetaan viitata hyvin erilaisiin ”todellisuuksiin” riippuen teemasta ja asiayhteydestä. Nuo merkitykset riippuvat myös sekä viestin välittäjän että vastaanottajan kuusikymmenlukua koskevista käsityksistä.

Liitteen 4 perusteella Miettusen tutkimia muistoja lähimpänä ovat tekstikatkelmat, jotka koskevat radikalismia ja tietyin rajauksin kansainvälisiä suhteita. Teksteissä vilahtelevat niin Vanhan valtaus, nuorison politisoituminen kuin vasemmiston vahvistuminen. (esim. HS 17.2.2008c; HS 24.8.2008d) Kansainvälisen politiikan alalla monia merkityksiä liitetään jo otsikoissa usein esiintyvään presidentti Urho Kekkoseen, mutta myös erityislaatuisiin idänsuhteisiin sekä Suomen tasapainotteluun idän ja lännen välissä. (esim. HS 6.1.2008; HS 13.9.2008a; HS 3.12.2008) Lisäksi musiikin ja populaarikulttuurin sekä taiteen ja designin teemoihin asettamani tekstit tukevat ajatusta murroksesta, räväkästä ja uutta luoneesta kuusikymmenluvusta. Eero Aarnio loi pallotuolinsa, Nuoren Voiman Liittoa määrittäi korkealaatuisuuden sijaan ideologia, M. A. Numminen lauloi provosoiden asiatekstejä ja Jyväskylän kesässä oli vielä räväkkyyttä. (HS 1.6.2008b; HS 12.7.2008; HS 10.9.2008; HS 12.12.2008) Toki teksteistä tulee läpi muitakin puhetapoja, sillä yhtäällä huomioidaan, että Suomi nauttii nyt 1960-luvulta lähtien rakennetun valtakunnallisen musiikkiopistoverkoston hedelmistä. Toisaalta Laila Kinnunen, ”yksi 1950- ja 1960-lukujen suosituimmista ja arvostetuimmista laulajistamme”, tuskin sopii radikaalien muistelijoiden tarinaan. (HS 5.1.2008; HS 26.8.2008)

Miettunen huomioi tutkimuksessaan, että muistelijoiden rakentamien historiakuvien ulkopuolelle jää paljon historiaa. Kun muistelijat nostavat esiin niitä ilmiöitä, joita pitävät itse merkittävinä, kiinnostävät he huomiota ensisijaisesti niihin ilmiöihin, jotka ovat helposti havaittavissa. Miettusen mukaan kuusikymmentäluvun muistelijat sivuuttavat usein 1960-luvun radikaalit pienryhmät, mutta erityisesti vaikeammin havaittavat ilmiöt kuten rakennemuutoksen ja seksuaalisen vapautumisen. (Miettunen 2009, s. 212-234) Sanomalehti on tässä mielessä myös median esiin nostamia muistelijoina monipuolisempi tuottaessaan historiakuvia. Se representoi historiaa jo lähtökohtaisesti toisesta näkökulmasta – vai pitäisikö sanoa näkökulmista, sillä yhden vuoden sanomalehtien

tarjoama kokonaisuus on esimerkiksi uutistaustojen, kolumnien, arvioiden, mielipidekirjoitusten ja henkilöjuttujen muodostama kokonaisuus. Se on kokonaisuus, jonka tuottamiseen osallistuvat vähintään kymmenet, ellei jopa sadat, henkilöt.

Nopeasti ajatellen tulee olettaneeksi, että vaikeasti havaittavat historialliset muutokset ovat todennäköisesti myös tiheärytmiselle medialle haastavia aiheita. Sitä ne varmasti ovat, mutta eivät mahdottomia. Liitteen 4 teksteistä paljastuu nimittäin hyvin monitasoinen yhteiskuntapoliittinen, kulttuurinen ja tekninen murros. Se ei ole sillä tapaa ilmeinen, että sanomalehti kirjoittaisi kokonaisia juttuja kuusikymmentäluvun rakennemuutoksesta, kulttuuri-ilmapiirin avautumisesta tai elintason noususta, vaan tällaiset kuvat nousevat hyvinkin selkeästi ”muita asioita koskevinä sivutuotteina”. Esimerkiksi 1960- ja 1970-lukujen maaltamuuttoon – ja jopa Ruotsiin lähtemiseen – viitataan useita kertoja, eikä tätä kuusikymmentäluvun kuvaa kyseenalaisteta samaan tapaan kuin tehdään osittain ainakin radikaalien ja suurien ikäluokkien kohdalla. (esim. 11.4.2008; 6.9.2008a) Samoin suomalaista poliittista keskustelua monipuolistavat huomiot 1960-luvun äänestysprosenttiennätyksistä, Smp:n noususta 1960- ja 1970-lukujen protestipuolueeksi tai vaikkapa naiskunnanvaltuutettujen vähäisestä määrästä. (HS 5.2.2008a; HS 16.2.2008; HS 7.9.2008) Suomalaista yhteiskuntaa mullisti rakennemuutoksen ohella aktiivinen aluepolitiikka, jonka ansiosta pystytettiin maakuntakorkeakoulut sekä tehtaita muuttotappioalueille. (esim. HS 24.2.2008; HS 13.9.2008b)

Helsingin Sanomien kuusikymmentäluku oli myös hyvin vahvasti purkamisen ja rakentamisen vuosikymmen, mitä lehden Helsingin keskustan kortteleista kertova sarja entisestään korostaa. Samalla kun keskustaan rakennettiin toimitaloja vanhojen asuintalojen sijoille tai noiden asuintalojen huoneistoja muokattiin toimistoiksi, nousi kauemmas keskustasta uusia elementtilähiöitä. (esim. HS 10.2.2008b; HS 16.11.2008) Asuinalueita rakennettiin jopa yksittäisten ihmisten määrätietoisuuden ja hartiapankkitalkoolaisuuden voimin. (HS 18.5.2008) Rakentamisen ja elintason nousun ansiosta ihmiset pääsivät käsiksi aivan uudenlaiseen arkeen – sellaiseen, jossa esimerkiksi hellahuoneet vaihtuivat olohuoneellisiksi asunnoiksi. Jopa pyykinpesurytmi muuttui taloyhtiöiden yhteisten pesutupien myötä. (HS 13.1.2008b; HS 20.1.2008; 22.1.2008a)

Kaikki tämä asettuu mielenkiintoisesti kokonaiskuvaan murroksessa olleesta kuusikymmenluvun Suomesta, joka modernisoitui edistystarinan mallin mukaisesti. Tällaista näkökulmaa korostaa jo itsessään journalistinen tapa hahmottaa nykytilan tausta jostain menneisyydestä, joten sama ilmiö pätee todennäköisesti jossain määrin kaikkiin historiakuvien vuosikymmeniin. Silti

kuusikymmentäluku on erityisesti sellaisessa pisteessä, jossa Suomi jättää taakseen sotien ja heti niitä seuranneen ajan kurjuuden ja aliehkityksen. Suomi urbanisoituu, uudistuu ja muokkautuu. Samanaikaisesti on olemassa monta Suomea. Tällaista näkökulmaa tukevat jotkin löyhästi ”kulttuuri”-alaotsakkeen alle sopivat tekstinpätkät, joita en ole liitteessä 4 maininnut. Niissä tulee esiin esimerkiksi se, että ”susipari” ja ”äpära” olivat vielä 1960-luvulla toimittajan mukaan normaalisanastoa. (HS 7.7.2008) Samoin lauantaina käytiin sekä töissä että koulussa. (HS 21.8.2008b) Helsinkiin avattiin myös ensimmäisiä etnisiä ravintoloita samaan aikaan kun hotelleissa saattoi olla käytetyt lakanat. (HS 15.8.2008; HS 11.9.2008) Jotain elintason noususta – mutta myös asutuksesta – kertonee sekin, että mopoja oli vuonna 1967 Suomessa enemmän kuin koskaan ennen tai jälkeen tuon vuoden. (HS 25.7.2008)

Kuusikymmentäluku voi olla myös referentti selkeälle aliehkitykselle tai kulttuurin agraariudelle. 1960-luvulla sydäntautikuolleisuus oli Suomessa maailman kärkeä, myös ”sikotahti, tuhkarokko ja vihurirokko olivat vielä 1960-luvulla tavallisia lastentauteja, jotka lähes jokainen sairasti”. (HS 16.1.2008; HS 7.2.2008a) Lasta sai myös kurittaa lievän pahoimpitelyn tunnusmerkit täyttäen rankaisematta, väkivaltarikollisuus oli kovempaa kuin 2000-luvulla ja kahdeksan surmanluotia järkyttivät Pihtiputaalla. (HS 27.7.2008; HS 5.10.2008a; HS 21.12.2008a) Tämä kaikki oli samaa todellisuutta maaltamuuton ja intensiivisen lannoituksen perustuvan maatalouden, mutta myös Suomen ensimmäisen tietokoneen ja moottoritien syntymisen kanssa. (HS 11.5.2008a; HS 18.7.2008b; HS 15.12.2008) Samalla vuosikymmenellä nuoret asettivat poliittiselle järjestelmälle haasteensa, ja Kekkonen luovi idän ja lännen välillä.

Kokonaiskuvassa kuusikymmentäluvun rakentaminen on sanomalehdessä melko pientä – se on pitkälti tiedostamatonta ja sivutuotteensa syntyvää, mutta myös tietoista ja määrittävää. Teksteistä on löydettävissä puhetapa tai pikemminkin puhetapoja, jotka uusintavat tietynlaista, hegemonista tulkintaa kuusikymmenluvusta. Yleensä tuo 1960-luvun Suomi on nykyiseen verrattuna aliehkittynyt, poliittista ja yhteiskunnallista murrosta läpikäyvä maa. Suomi luo tavallaan nahkaansa uudelleen; siinä missä synnytetään design-ikoneita tai räväkkää kulttuuria, rakennetaan myös uutta modernia keskustaa ja betonilähiöitä. Agraariyhteiskunnan ihanteita pidetään yllä orastavalla mökkikulttuurilla. Kaikki tekstikatkelmat eivät tietenkään sovi tähän kuvaan, mutta se on monitahoisuudessaankin yhtäläisin historiakuva, joka Helsingin Sanomista vuonna 2008 välittyi. Siitä puuttuu varmasti joitakin oleellisia näkökulmia, mutta yllättävän monipuolinen tuo kuva on. Ja vaikka tarina olisikin yhteinen, niin toki sitä voidaan kirjoittaa useista eri näkökulmista.

On selvää, ettei yksittäinen lukija välttämättä hahmota kuusikymmentälukua aamun lehtensä kautta kuten olen esittänyt. Se johtuu siitä, että olen kiinnittänyt huomioni yhden vuoden aikana tehtyihin historiamainintoihin, jolloin edes sanomalehden tilaaja ei pääse lukemaan tarinaa yhtenäisenä, selkeänä ketjuna. Hahmottamani kuva on kuitenkin se yleisluontoinen tarina Suomesta, jota Helsingin Sanomat tuottaa päivittäin, hiljaksen toistaen. Se on tarina, jonka osaksi lukija tavallaan tiedostamattaan tulee lukemalla lehteä säännöllisesti. Se ei ole mikään radikaalien tarina, eikä minkään muunkaan ryhmän tarina. Enintään se on hyvin yleisen kehityksestä ja murroksesta kertovan yläotsakkeen alle mahtuva kuva. Se, millaisia puhetapoja tuon hegemonisen kuvan takaa löytyy, on lisätutkimuksen aihe. Samaan tapaan kuin se, millaisin keinoin ja millaisin merkityssisällöin kuusikymmentäluvusta kirjoitetaan tietoisesti pelkästään vuosikymmentä koskevilla artikkeleilla.

4.3 Yhteiset faktat myyttiavaimina

Olen valinnut analyysini viimeiseksi osaksi lähinnä ulkomaita koskevan teeman yhteisöä sitovista historiallisista tapahtumista. Suurin osa osumista on toki kotimaisia, mutta ulkomaisissa maininnoissa korostuvat usein juuri Ulkomaat-osiossa esiintyvät toistuvat tapahtumat. Niissä on usein mainittu vuosiluku, joka asettaa tapahtuman yksinkertaisella tavalla aika-akselille. Nämä maininnat pistävät kysymään, miksi juuri kyseiset tapahtumat ovat 1960-luvun muistoissa vuonna 2008 niin merkittäviä. Toisekseen on kysyttävä historian uudelleentuottamisen näkökulmasta, miksi ja missä journalistisessa tarkoituksessa sanomalehdessä hyödynnetään niin paljon vuosilukuja, etenkin toimittajien kirjoittaessa ulkomaisista tapahtumista. Näin ymmärrämme paremmin historiaa, joka rakentuu päivittäisessä julkisuudessamme sanomalehden kautta.

Olen kerännyt erilaisista Helsingin Sanomien 1960-luvun vuosiluvuin hahmottamista tapahtumista tärkeimmät yhteen. Alla on lyhyt lista niistä tapahtumista, jotka toistuvat vähintään neljä kertaa vuoden 2008 Helsingin Sanomissa.

- Berliinin muurin pystyttäminen 1961 (esim. HS 2.4.2008)
- Yhdysvaltain kauppasaarto ja Kuuban ohjuskriisi 1962 (esim. HS 29.4.2008; HS 28.8.2008)
- John F. Kennedyn murha 1963 (esim. HS 16.8.2008)
- Kiinan kulttuurivallankumous 1966-1976 (esim. HS 13.6.2008)
- Rakkauten kesä 1967 (esim. HS 28.5.2008)
- Kuuden päivän sota sekä Israelin ja arabimaailman välinen konflikti 1967 (esim. HS 30.5.2008)

- Hullu vuosi 1968²⁰ (esim. HS 2.3.2008b)
- Robert Kennedyn murha 1968 (esim. HS 6.6.2008)
- Martin Luther Kingin murha 1968 (esim. HS 4.11.2008)
- Woodstock-festivaali 1969 (esim. HS 23.7.2008b)
- Apollo 11 ja ensimmäinen kuukävely 1969 (esim. HS 28.9.2008b)

Näiden HS:n merkittäväksi katsomien tapahtumien rajausta on toki keinotekoinen, sillä kaksi tai kolme kertaa mainittuja tapahtumia oli myös kymmenkunta. Ne ovat kuitenkin yllä mainittuja riippuvaisempia vuoden 2008 uutistapahtumista. Esimerkiksi Indonesian pitkäaikaisen johtajan, diktaattori Suharton kuolema tammikuussa 2008 nosti esiin kahteen kertaan hänen valtansa juuret 1960-luvulla: Suharto nousi valtaan ”johdettuaan 1965 vasemmistolaisen kapinan tukahduttamista”. Toisessa jutussa Suharton mainitaan järjestäneen verilöylyn 1965. (HS 28.1.2008b; 29.1.2008a) Samoin pariin kertaan mainitaan vuoden 2007 presidentinvaalien jälkeen kaaokseen joutuneen Kenian itsenäistyminen vuonna 1963. (esim. HS 2.1.2008) Myös Thaimaan ja Kambodžan vuonna 1962 kertaalleen ratkaistu temppelikiista aktivoitui uudelleen vuonna 2008, minkä HS huomioi pariinkin otteeseen. (esim. HS 23.7.2008a)

Mielenkiintoinen tapahtuma on myös Kolumbian aseellinen konflikti, joka ajankohtaistui vuonna 2008 niin sanotun Andien kriisin myötä. Helsingin Sanomissa mainittiin kahteen kertaan Farc-sissijärjestön syntyneen vuonna 1964. Yhdessä Reutersin jutussa sissien kerrotaan tarttuneen aseisiin 1960-luvulla. (HS 28.2.2008; HS 17.3.2008; HS 29.3.2008) Tämä tapaus on paristakin näkökulmasta hyvin mielenkiintoinen. Huomioni koskevat sekä ulkomaan uutisointia yleisesti että sanomalehden tapoja tuottaa historiaa uudelleen. Ensiksi on kuitenkin muistettava, että Latinalainen Amerikka on reilusti aliedustettu suomalaisessa mediassa: vain noin prosentti ulkomaan uutisoinnista koskee tuota aluetta (tai pikemminkin kulttuuripiiriä). (Uskali 2007, s. 18-19) Vähäisen edustuksen voi olettaa johtuvan vähäisestä mielenkiinnosta, mikä taas voi johtaa tilanteeseen, jossa toimittaja kirjoittaa alueesta ilman alueellisten erityiskysymysten tarkempaa tuntemusta. Tällöin yleistyksiset voivat olla liiankin järeitä, kuten Helsingin Sanomissa 2008 näyttäisi olevan. Lehden toimittaja esittää Farcin synnystä kaksi versiota:

- ”Marxilais-leniniläinen järjestö perustettiin vuonna 1964. Yhdysvallat ja Euroopan unioni luokittelevat Farcin terroristiryhmäksi.” (HS 28.2.2008)
- ”Farc perustettiin vuonna 1964, jolloin se julisti taistelevansa aseita hallitusta vastaan

²⁰ Esimerkiksi Pariisin kevät ja Prahan syksy.

tavoitteenaan marxilainen Kolumbia.” (HS 17.3.2008)

Näin toimittaja asettaa Farcin vahvasti kylmän sodan ilmapiiriin, jossa järjestö todella syntyi. Maininnat ”marxilaisleniniläinen järjestö” ja ”tavoitteenaan marxilainen Kolumbia” eivät sen sijaan ole neutraaleja, koska niillä määritetään sitä, miltä pohjalta ja mihin järjestö pyrkii. Farc on syntynyt ideologisesti marxilaisleniniläiseltä pohjalta, ja toimittaja kehystää järjestön vahvasti tämän historian kautta. Toinen huomioni koskee syntymvuotta 1964, ja yleensä vuosilukujen käyttöä tällaisissa yhteyksissä. Farcin mainitaan useissa lähteissä syntyneen juuri 1964, mutta toisissa taas 1966. Farcin juuret ovat tarkemmin katsottuna jo *La Violenciassa* eli väkivallan ajassa, joka edelsi nykyistä aseellista konfliktia. Joka tapauksessa Farcin perustaminen lähti liikkeelle vuodesta 1964, jolloin pieni ryhmä kommunisteja pakeni Kolumbian armeijan joukkoja, jotka hyökkäsivät itsenäiseksi pyrkinneeseen ”Marquetalian tasavaltaan”. Paenneet kapinalliset yhdistyivät ”eteläiseksi blokiksi” vuonna 1964. Vuonna 1966 ryhmä julistautui kommunistisen puolueen aseelliseksi siiveksi nimellä Farc (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia). Tätä pohjaa vasten uutistoimisto Reutersin pikku-uutiseen poimittu ilmaus ”1960-luvulla aseisiin tarttuneilla Farc-sisseillä” on mahdollisesti HS:n oman toimittajan tulkintoja osuvampi – lievistä epämääräisyydestäkin huolimatta.

Näitä tapahtumia ei kuitenkaan voi varsinaisesti pitää Helsingin Sanomien, eikä länsimaisen historiakäsityksen, mukaisina historiallisesti merkittävinä ”hetkinä”. Sen sijaan aiemmin listaamani useampaan kertaan mainitut tapahtumat ovat selvästi ”hetkiä” tai ”tapahtumia”, jotka toimivat yhdessä vuosiluvun kanssa tavallaan referentteinä jostain laajemmasta historiallisesta ajasta tai kokemuksesta. Mainitessaan esimerkiksi John F. Kennedyn tai Martin Luther Kingin murhan, voi toimittaja olettaa näiden tapahtumien herättävän lukijassa laajempia maailmoja. Poimimani tapaukset ovatkin hyvin vahvasti Helsingin Sanomien tuottaman yhteisön yhteisiä faktoja. Tai vielä laajemmin kulttuuripiirimme yhteisiä faktoja, jotka uusintavat osaltaan vallitsevaa ideologiaa. Ideologia saa voimansa juuri kommunikaatiosta, esittämisestä ja uusintamisesta. Se voi olla toiseuden rakentamista ulkoistamalla sissit marxilaisleniniläisiksi tai koherenssin ylläpitämistä samastamalla oma yhteisö kuukävelyssä ensimmäisenä onnistuneeseen länteen. (Lull 1995, s. 7-11)

Tietysti tämä faktojen yhteisyys on myös sosiaalisesti konstruoitua, kuten uutisarvoisuus yleensäkin. (Fowler 1991, s. 14-15) Ulkomaan uutisoinnin yhteydessä sosiaalistajana on oman yhteiskunnan lisäksi ammattikunnan perinteet ja käytännöt, jotka ovat esimerkiksi johtaneet melkoiseen riippuvuuteen uutistoimistoista. Turo Uskali kirjoittaa, että uutistoimistot ovat ”kaiken

perustana”, ja ne ovatkin useille joukkoviestimille tärkein ulkomaanuutisten lähde. Toimistojen uutistiivistelmät ohjaavat lähes koko maailman uutisagenda, eikä noilla listoilla liiku pienistä, köyhistä tai kansainvälisen järjestelmän kannalta vähämerkityksistä maista kuin lähinnä katastrofi- ja konfliktiuutisia sekä erilaisia kuriositeetteja ja kummallisuuksia. Tunnetusti maailma on ulkomaanuutisissa littana, kun kolmannes Suomessa julkaistuista ulkomaanuutisista koskee enintään viittä maata ja Länsi-Eurooppa on lähes puolissa uutisen kohteena. Lähi-idän osuus on vain pari prosenttia, ja minun otantani perusteella se pari prosenttia lienee lähes pelkästään Israelin ja sen naapurimaiden välistä konfliktia koskevia juttuja. Siksi ei ole yllättävää, että myös HS:n 1960-luvun muistelu on länsivetoista. (Uskali 2007, s. 18-23; s. 88)

Vallan, representaatioiden ja historiakuvien näkökulmasta sillä on kuitenkin kokonaisuuden kannalta merkitystä, että Kennedyjen ja Martin Luther Kingin murhat mainitaan useammin kuin esimerkiksi Che Guevaran tai Malcolm X:n surmat. Itse asiassa jopa John F. Kennedyn *Ich bin ein Berliner* -puhe ja Kingin *I have a dream* -puhe mainitaan useammin kuin nämä HS:ssa kertaalleen esiin tulevat Chen ja Malcolm X:n murhat. (esim. HS 20.2.2008b; HS 5.6.2008) Erityisen silmiinpistävää on Vietnamin sodan jääminen useimmin esiin nostettujen tapahtumien ulkopuolelle. Ehkä kyse on siitä, että 1960-luvulta 1970-luvulle venynyt konflikti ei typisty kivuttomasti yhteen vuosilukumainintaan. Toisaalta se on todennäköisesti globaalista näkökulmasta toisen maailmansodan jälkeisistä konflikteista tunnetuin ja merkittävin, joten sen sivuuttaminen tuntuu erikoiselta. Ehkä lännen epäonnistuneeksi todettua sotaretkeä ei haluta muistaa siinä missä myöhemmin murtunutta Berliinin muuria, rakkauden kesää, Woodstockia tai vaikkapa Neil Armstrongin ensiaskeleita kuun pinnalla. Tämä näkökulma tukee ajatusta, että historiakäsitysten tulee olla sopusoinnussa vallan kanssa. Länsimainen vapaa yhteiskunta varmasti hyväksyy myös epäonnistumisensa, mutta meilläkin halutaan muistaa hyvät asiat enemmän kuin huonot. (Hentilä 2001, s. 30)

Olen huomioinut suurimman osan näistä Helsingin Sanomissa usein esiintyvistä yhteisistä tapahtumista jo aiemmin tutkimuksessani, mutta olen tietoisesti jättänyt yhden käsittelemättä. Se on Israelin ja Palestiinan (sekä muiden arabimaiden) välinen konflikti, jossa historia on läsnä edelleen poikkeuksellisen vahvasti. Sen voisi sanoa jopa olevan historiallinen konflikti, jonka yksi merkittävimmistä tapahtumista osuu juuri 1960-luvulle. Kesäkuussa 1967 käytiin niin sanottu kuuden päivän sota arabivaltioiden Egyptin, Jordanian ja Syyrian muodostaman liittouman ja Israelin valtion välillä. Sodan lopputuloksena Israel miehittää edelleen Länsirantaa, Gazan aluetta ja Golanin kukkuloita. Nämä ovat edelleen kiistanalaisia alueita, samoin kuin Israelin valtion

tunnustaminenkin on edelleen vaikea kysymys.

Konflikti on mielenkiintoinen myös historiallisten representaatioiden näkökulmasta. Vuosi 1967 ja Lähi-idän tapahtumat olivat vuonna 2008 selvästi Helsingin Sanomissa useimmin mainittu tapahtuma-vuosilukupari. Konflikti on maantieteellisesti ja geopoliittisesti kaukana Suomesta, mutta silti se näyttäisi kiinnostavan suomalaisia ja suomalaismediaa. Ensinnäkin on tärkeää kiinnittää huomio siihen, että konflikti tai kuuden päivän sota sekä vuosiluku 1967 mainitaan usein mitä lyhimmissäkin uutistoimistouutisissa ja esimerkiksi tietokulmissa. (esim. HS 13.8.2008; HS 28.12.2008) Tähän huomioon tiivistyy hyvin vuosilukujen taika: vuosilukujen merkitys korostuu entisestään silloin, kun tilaa on vähän ja ilmaisun on oltava ekonomista. Tällöin myös vuosilukujen rooli merkityksiä rakentavina merkkeinä on suurempi kuin pitkien, menneisyyttä selittävien kappaleiden tai juttujen osana.

Vuosilukuja voi perustellusti pitää referentteinä eräänlaisina myyttiavaimina, jotka yhdessä sen kanssa mainitun tapahtuman, ilmiön tai henkilön kanssa avaavat lukijassa uusia miellelyhtymiä. Nuo miellelyhtymät eivät ole luvussa itsessään, vaan ne ovat rakentuneet kulttuuriin ja kulttuurin muistiin. Kun lukija törmää vuosilukuun ja sitä määrittävään tapahtumaan, hän operoi kokemustilassa – hieman samaan tapaan kuin toimittaja kirjoittaessaan tuota tekstiä. Molemmat hahmottavat tapahtumat omaa historiallista muistiaan vasten, mutta myös hyödyntäen yhteistä. Merkitykset eivät siis ole itsestäänselviä tai ilmeisiä. Se kuinka tapahtuman ja vuosiluvun muodostama pari luetaan, riippuu hyvin paljon lukijasta. Vuosilukujen tai muiden numeroiden käyttö ei siis ole aivan ongelmatonta. Toisaalta lukujen käyttäminen liitetään mediatutkimuksessa eksaktiuden tavoittelemiseen, sillä numeroilla on erilaista arvovaltaa kuin sanoilla. Numero saattaa toki tuoda eksaktiuden tuntua, mutta sen merkitykset eivät yleensä ole sen eksaktimpia kuin muidenkaan tekstien. Toimittaja saattaa myös peittää tietämättömyyttään viittaamalla vuosilukuihin tai esimerkiksi vaaleissa puolueiden äänimääriin. Jos toimittaja ei tarkalleen tiedä, mitä numerot tarkoittavat, hän piiloutuu noiden numeroiden taakse – on aina helpompi luetella ne kuin yrittää selittää ymmärrettävästi jotain mitä ei tiedä tai todella itse käsitä.

Toimittajalla, joka tuottaa historiaa uudelleen, on ensisijainen vastuu siitä millaisia merkityksiä hän tekstiinsä rakentaa, millaisten merkitysjärjestelmien sisällä hän operoi. Näin on, vaikka toimittajalla olisikin kiire, puutteelliset tiedot tai vaikka huono päivä. Inhimillisesti ajatellen on kuitenkin huomioitava, että historiasta kirjoittaessaan toimittajat usein operoivat sellaisilla alueilla, jotka eivät kuulu heidän erikoisosaamiseensa. Ensinnäkin vain harva toimittaja on historian ammattilainen tai

edes historiasta erityisen kiinnostunut. Toisekseen esimerkiksi 1960-luvusta vuonna 2008 vain pienellä osalla toimittajakunnasta on voinut olla todellisia muistoja. Näin ollen he toimivat pitkälti mielikuviansa, lukemansa, uutistoimistojen tai esimerkiksi Wikipedian varassa. Meillä kaikilla on ennakkokäsityksiä kulttuurille yhteisistä tapahtumista, vaikka emme oikein tietäisikään mistä ne ovat tulleet tai miten ne ovat muodostuneet. Ja niidenkin, joilla on muistoja, on täytynyt käydä muistonsa vuosikymmenten kerrosten läpi. Kuten Timothy Garton Ash kirjoittaa: ”Memory, the champion trickster, is thus great adversary for anyone who tries to establish what really happened, whether as historian, journalist or writer.” (Garton Ash 1999, s. 286-291)

Miksi toimittajat ja uutistoimistot sitten mainitsevat lähes jokaisessa uudessa Lähi-idän uutisessa vuoden 1967? Ilmeisesti konfliktia ei voi nykyään ymmärtää ilman sen taustaa, etenkin sitä taustaa joka kiinnittyy kuuden päivän sotaan. Historia on hyvin konkreettisesti läsnä – jo siinä, että media tuottaa sitä uudelleen ja uudelleen viikosta ja kuukaudesta toiseen. Vuonna 2008 HS kertoi tammikuussa uutistoimistoihin nojaten, että ”Yhdysvallat käyttää poliittisesti latautunutta sanaa ”miehitys” erittäin harvoin kuvaillessaan Israelin vuoden 1967 sodassa valloittamia alueita”. Tästä huolimatta presidentti George W. Bush oli sanonut Länsirannalla: ”Vuonna 1967 alkaneen miehityksen pitäisi loppua.” (HS 11.1.2008) Miehitys ei sanana ole kuitenkaan Helsingin Sanomille vieras. Esimerkiksi Gazaa koskevan jutun taustassa lehti kirjoittaa: ”Egypti hallinnoi Gazaa vuodesta 1948, Israel valloitti sen 1967 ja miehitti sitten seuraavat 38 vuotta. / Kesällä 2005 Israel poisti siirtokuntansa ja veti miehitysjoukkonsa. Se kuitenkin piti rajojen, meren ja ilman herruuden, jatkoi sotilasoperaatioita, Hamas-virkailijoiden jahtaamista ja täsmätappoja Gazassa, jossa edelleen tulitettiin raketein Israelin puolelle.” (HS 22.1.2008b) Näin osa konfliktin eri osapuolistakin tulee mainituiksi. Toisaalla päätoimittaja Janne Virkkunen kirjoittaa: ”Israelilaisen ajattelun mukaan vuoden 1967 kuuden päivän sota oli käännekohta. Israel otti tuolloin haltuunsa Länsirannan, Gazan alueen ja Golanin kukkulat.” (HS 2.3.2008a) On eri asia puhua miehityksestä tai valloituksesta kuin sanoa yhden maan ”ottaneen haltuunsa” toisille maille kuuluneita alueita. Itse asiassa Virkkusen sanavalinta on HS:ssa vuonna 2008 selkeä poikkeus, sillä kaikissa muissa tapauksissa toimittajat ovat käyttäneet termejä miehitys tai valloittaminen.

Israelin ja arabimaiden (ml. Palestiina) välistä konfliktia koskeva uutisointi on yksi esimerkki sanomalehden historiaa uudelleentuottavasta voimasta. Vaikka vuosi 1967 tässä yhteydessä on paikoin epäselvä referentti, eikä se välttämättä avaa lukijassa konfliktin todellista taustaa, on miehityksestä ja valloituksesta puhuminen hyvin linjakasta ja selkeää. Pidemmän päälle se kuinka media konfliktista kirjoittaa muuttaa osaltaan konfliktin ja sen taustan tulkintaa, hyvin samaan

tapaan kuin Gerbner on kuvannut median vaikuttavan yleisön todellisuuskäsityksiin: jokainen määrittävä lause on kuin vesipisara, joka kuluttaa kiven pintaa. Historiaa uudelleentuotettaessa ei ole selvää, että pisarat putoaisivat vain yhdestä suunnasta ja kivi hioutuisi kohti yhdenmukaista muotoa, yhtä tulkintaa. Ei, vaikka kuuden päivän sodan osalta suunta on yllättävänkin yhdenmukainen. Nuo historiakuvia hiovat tekstit ovat riippuvaisia kokemustilasta ja odotushorisontista, kun ne yhdessä konjunktuurissa tuodaan aamiaispöytään tai vaikkapa tietokoneen kuvaruudulle lukijan eteen.

5. Loppupäätelmät – sanomalehti yhteisten historiakuvien tuottajana

Asetin tutkimuksen alussa tavoitteekseni selvittää, kuinka sanomalehti osallistuu historiakuvien rakentamiseen ja historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessiin. Taustalla oli ajatus sanomalehdestä yhtenä monista historiakuvia rakentavista tekijöistä, sellaisena toimijana joka päivittäin tuottaa historiaa uudelleen pääosin muuksi kuin historiaksi tarkoitettuun maininnoin. Näin tietysti onkin. Suurin osa sanomalehden historiaa koskevista teksteistä on uutisten tai muiden journalististen juttujen taustaa, lyhyitä mainintoja tai yksinkertaisia viittauksia menneisyyteen vuosilukuja korostaen. Tämän lisäksi lehti tarjoaa yleisölle juttuja, joissa todella aktiivisesti tuotetaan historiaa uudelleen; tutkijoilta kysyen, mutta myös tutkijoilta kysymättä, kokemusta ja muistoja korostaen.

Tutkin historian uudelleentuottamista vain 1960-luvun osalta. Tuota vuosikymmentä koskevien juttujen poimiminen antoi hyvän yleiskuvan siitä, kuinka menneisyys esiintyy sanomalehden sivuilla. Ensinnäkin se nousee useimmin esiin niillä osastoilla, jotka käsittelevät aiheitaan perinteistä, tiivistä uutisjournalismia pidemmin, mahdollisesti myös syvällisemmin, mutta etenkin tarinallisemmin ja voimakkaammin tunteella. Tässä tapauksessa menneisyys kuuluu johonkin muistamisen arvoiseen, sellaiseen joka on tuonut meidät yhteisönä ja kirjoituksen kohteen yksilönä tai ilmiönä tähän päivään. Tähän liittyy vahvasti ajatus siitä, kuka minä olen ja keitä me olemme. Esimerkiksi Nimiä tänään -osaston merkkipäivähaastattelut ja muistokirjoitukset ilmentävät tätä. Kulttuurisivujen teosesittelyt ja henkilöhaastattelut sekä Sunnuntai-sivuston pitkät featurejutut hahmottavat sen sijaan sitä, miten kyseinen teos, henkilö tai ilmiö on tullut sellaiseksi kuin se on. Historia on tärkeä osa nykypäivää, koska hahmotamme usein asiat narratiivisesti – siis niin, että asioilla on alku, keskikohta ja loppu (tai ainakin tulevaisuus).

Uutisellisemmässä aineistossa korostuu historia taustatietona toimivina faktuaalisina ja kuriositeetinomaisina ilmauksina – ilmiön tai uutisen lyhyenä taustana. Se ei tarkoita, etteivätkö ilmaukset voisi olla tulkinnallisia, vaikka ne journalistisesti ehkä esitetään lyhyin faktuaalisin sanamuodoin. Jokainen uutinen on eräänlainen tulkinta maailmasta, tai ainakin tulkinta kyseessä olevasta ilmiöstä. Historian uudelleentuottamisen näkökulmasta selkein historian esittämisen muoto ovat avaintapahtumien ja niiden taustalla olevien vuosilukujen kertaaminen. Jotkin tapahtumat ja vuosiluvut, kuten Pariisin kevät ja Prahan miehitys niin sanottuna hulluna vuonna 1968 tai kuuden päivän sota vuonna 1967, toistuivat uudelleen ja uudelleen Helsingin Sanomissa vuonna 2008. Kutsunkin näitä tapahtuman ja vuosiluvun muodostamia pareja myyttiavaimiksi, eräänlaisiksi laajempia merkityksiä kantaviksi referenteiksi. Mainitessaan tällaisen referentin ei toimittaja voi olla varma, että lukijat avaavat sen kuten kirjoittaja toivoo. Lisäksi toimittaja ei välttämättä hallitse referentin merkityksiä pyrkiessään myyttiavaimen avulla selittämään uutisen taustan kannalta merkittäviä laajoja historiallisia prosesseja.

Nämä kahdeksi erilaiseksi ryhmäksi jakamani menneisyyden rakentamisen tavat paljastavat sen, että sanomalehdellä on menneisyys-nykyisyys-tulevaisuus-jakaumalla erilaisia tarkoituksia. Ensinnäkin yksi sanomalehden perustehtävistä on kertoa lukijalle, että tänään on todella ”tänään”, ei eilen eikä huomenna. Kuten eilen – tai vaikkapa viikko tai viisi vuotta sitten – saamme tänäänkin lukea sanomalehdestä päivän olennaiset uutiset ja asiat. Osa tästä on eilisen tapahtumia, osa tämänpäiväistä, osa mennyttä ja osa tulevaa. Joka tapauksessa sanomalehti on mielenkiintoisesti kiinni ajassa. Se kurkottaa aktiivisesti tulevaan, on jopa tulevaisuusorientoitunut. Reinhart Koselleckia mukaillen kaikkea kirjoittamista ohjaakin odotushorisontti eli jokin jota kohti pyrimme. Lisäksi kirjoittamiseen vaikuttaa myös kokemustila eli kaikki se menneisyys, joka vaikuttaa ajatteluumme ja siihen kuinka toimittaja juttunsa kehystää.

Toisaalta sanomalehden kokemustilaan kurkottavat elementit auttavat meitä hahmottamaan, missä olemme ja keitä olemme. Menneisyyden tuottaminen on sanomalehdessä tiedon toistamista ja uusintamista, mutta myös tunteisiin vetoamista ja yhteiseksi koetun kertaamista. Menneisyys on hyvin vahvasti tarinallisuuden ja sanomalehden yhteisön rakentamisen elinehto. Sanomalehti ei voi olla olemassa ilman lukijoitaan ja mainostajia, eikä ilman tälle yhteisölle tai toimintaympäristölleen yhteistä menneisyyttä. Tuo menneisyys on yksi yhteisön elinehdoista. Sen sijaan, että menneisyys kertoisi suoraan millaisia yhteisön jäsenet tai yhteisö itsessään on, esittää sanomalehden kertoma ja kertaama menneisyys pikemminkin sen, millainen yhteisön halutaan olevan ja millainen historia katsotaan yhteisön kannalta oikeaksi ja tärkeäksi. Alexander ja Jacobs kutsuvat tämänkaltaista

puhetapaa kansalaisyhteiskuntadiskurssiksi, joka määrittelee millainen on hyvä yhteisön jäsen. Kun lukija asettaa itsensä lukemalla tuohon diskurssiin, kiinnittyy hän osaksi kollektiivista narraatiota.

Kalenterin näkökulmasta on mielenkiintoista, että menneisyys nousee esiin etenkin merkittäväksi katsottavien vuosipäivien tienoilla. Helsingin Sanomissa vuonna 2008 korostuivat toukokuu, elokuu ja marraskuu eräänlaisen syklin tavoin. Historiallista kalenteria selaten vuonna 2008 kuusikymmentälukua koskevien juttujen ilmestymistä rytmittivät siis Pariisin kevät, Prahan miehitys ja Vanhan valtaus. Ne eivät tietenkään olleet ainoita historia-aiheita, mutta niiden vuosipäivät vauhdittivat historian käsittelemistä HS:ssa. Muista usein toistuneista 1960-luvun tapahtumista voidaan mainita ainakin John F. Kennedyn ja Martin Luther Kingin murhat, Woodstock-festivaali ja Rakkauden kesä sekä Berliinin muurin pystyttäminen ja Kuuban kriisi. Euroopan ulkopuolelta vain Kiinan kulttuurivallankumous nousee melko vahvasti yhdeksi Helsingin Sanomien yhteiseksi määrittämistä faktoista. Tämä tukee ajatusta siitä, että monet tapahtumat voivat olla sanomalehdelle ja erityisesti yleisölle tärkeitä, vaikka suurin osa tai kukaan yleisön jäsenistä ei olisi koskaan päässyt niistä osallisiksi.

Kuten Stuart Hall on huomoinut, eivät uutiset ole luonnollisesti ilmaantuvia, vaan ne ovat tehtyjä. Sanomalehdessä julkaistu kirjoitus on itse asiassa hyvin systemaattisen työn ja valikoinnin lopputulos. Näin ollen sanomalehden historiallisia faktojakaan ei kannata ottaa annettuina. Yhtä paljon kuin ne kertovat historiakuvistamme, kertoo toisten tapahtumien puuttuminen myös niistä. Sanomalehti representoi tässä mielessä historiaa samaan tapaan kuin kouluhistoria. Se opettaa yleisölleen, että tietyt menneisyyden tapahtumat, tietyt ihmiset ja vuosiluvut ovat meille tärkeitä. Toiset taas ovat vähemmän tärkeitä, ja kolmannet jopa mitäänsanomattomia tai turhia. Menneisyysuhde on olennainen osa kulttuuriamme, mutta myös poliittista kulttuuriamme. Menneisyys on yksi kulttuuripiirin itseymmärryksen ja identiteetin merkittävimmistä rakennusaineista, kuten Seppo Hentilä on huomoinut. Tämä pätee myös sanomalehteen.

Helsingin Sanomien 1960-lukua koskevat representaatiot tukevat ajatusta kuusikymmentäluvusta kulttuurisena murrosvuosikymmenenä. Se ei kuitenkaan tarjoa vain yhtä selkeää lukutapaa, ei edes kotimaan osalta selkeää radikaalien tai hyvinvointivaltion tarinaa. Itse asiassa kuva on melko monipuolinen, jopa siinä mittakaavassa että yhteiskunnan, lakien, tapojen, asumisen ja rakentamisen, taiteen ja populaarikulttuurin sekä kotimaan politiikan ja kansainvälisen politiikan osalta se tarjoaa erilaisia, mutta osittain päällekkäisiä merkityssisältöjä. Jopa yhteiskunnallinen rakennemuutos on osa Helsingin Sanomien yhteisön tai Suomen tarinaa jossakin nykyisyyden ja

sotienjälkeisen pulan ja puutteen aikakauden välillä. Kuusikymmentäluku on se aika, jolloin Helsingin keskustan vanhoja rakennuksia purettiin ja rakennettiin uutta ja isompaa. Se on se aika, kun viimein päästiin hellahuoneista isompiin asuntoihin, mahdollisesti Helsingin ympäristöön nouseviin elementtilähiöihin. Maalta muutettiin kaupunkiin, mutta maalaissuhdetta pidettiin yllä mökkeilemällä. Maalaisunelma oli kuitenkin kaukana teknisestä ja teollisesta murroksesta sekä intensiiviseen lannoitukseen perustuneesta maanviljelystä. Murroksessa olleessa maassa väkivalta rehotti edelleen ja tuhkarokkokin oli vielä yleinen lastentauti. Kaupungeissa muotoilijat suunnittelivat Suomen design-klassikoita, radikaalit tuulet puhalsivat esittävässä taiteessa. Kuusikymmenluvulla vielä politiikka kiinnosti niin nuoria kuin vanhoja: Kekkonen vankisti asemansa aluepolitiikalla ja kansainvälisillä suhteilla, Smp protestoi turhaan, eivätkä Suomen nuoret radikaalit vallankumouspuheita pidemmälle päässeet.

Kun näitä kotimaan tapahtumia käsittelee yhdessä kansainvälisten hetkien kanssa hahmottuu puheessa yksi merkittävä piirre. Se on yhteisön rakentaminen osaksi läntistä kulttuuripiiriä. Katja-Maria Miettunen on huomionnut, että vuoden 1968 muisteleminen on vienyt viime vuosina pois omaan historiaan ja radikaalien muistoihin perustuvasta näkökulmasta kohti yleiseurooppalaista näkötapaa. Osaksi sellaista tapaa, jossa niin sanottu hullu vuosi 1968 korostuu Pariisin ja Prahan sekä kulttuurin murroksen ja opiskelijaradikalismien kautta. Oma tutkimukseni tukee jossain määrin tätä tulosta. Selkeämmin historian kirjoittaminen on kuitenkin mielestäni Suomen historian tuottamista läntisessä kontekstissa, jos sellaiseen huomioidaan sekä Eurooppa että angloamerikkalainen kulttuuripiiri. Woodstock ja Jimi Hendrix sekä Kennedyt ja Martin Luther King ovat osa meidän historiaamme kotimaisten tapahtumien rinnalla. Ainakin ne ovat Helsingin Sanomien kannalta tärkeitä 1960-luvun tapahtumia. Tällaisen länsiorientoituneisuuden yksi puoli onkin varmasti se, että HS pyrkii näin sanomalehtenä kirjoittamaan itsensä osaksi länsimaisten, liberaalien laatulehtien joukkoa.

Oleellista on sekin, että Helsingin Sanomien kuusikymmenluvun kautta rakentuva ”me” on selvästi toista kuin Neuvostoliitto ja Prahan miehittäneet Varsovan liiton joukot tai kommunistiset Kiina ja Kuuba. Pikemminkin ”me” on näiden vastakohta, ja kommunismi edustaa ”toiseutta”. Yksi mielenkiintoisimmista aukoista Helsingin Sanomien kuusikymmenluvussa on Vietnamin sota, joka nousee esiin vain parissa kohtaa, ja niissäkin vain hyvin viitteellisinä sivumainintoina. Historian faktojen valossa on kuitenkin selvää, että Vietnam oli osa 1960-lukua – eikä vain sitä vastustaneina mielenosoituksina, vaan lännen käymänä raskaana ideologisena sotana. Kun vuotta 1968 on muisteltu huolellisesti, niin herää kysymys miksi juuri näitä vuonna 2008 esiin nostettuja

tapahtumia halutaan muistaa, eikä esimerkiksi My Lain verilöylyä tai niin sanottua Tet-hyökkäystä, jotka molemmat ajoittuvat samaiselle vuodelle.

Tutkimukseni on selkeä askel kohti sanomalehden historiaa tuottavan luonteen ymmärtämistä. Se on kuitenkin vain askel, eikä tämäkään tutkimus paljasta kaikkea sitä, mitä laajasta aineistosta olisi paljastettavissa. Ensinnäkin 1960-lukua selvästi ja tietoisesti rakentavia juttukokonaisuuksia olisi tutkittava tarkemmin, niitä olisi käsiteltävä omana selkeänä kokonaisuutenaan ja luettava tarkemmin. Samaan tapaan kotimaista 1960-lukua koskevia mainintoja kannattaisi käsitellä kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Jo nämä kaksi näkökulmaa auttaisivat ymmärtämään kuinka nämä tekstinpätkät esittävät ja tuottavat todellisuuttamme. Sekä juttukokonaisuuksia että mainintoja on tutkittava kysyen millaisia historiakuvia ne tukevat ja mistä lähtökohdista. Historiakuvien rakentamisesta saisi paremman kuvan myös tutkimalla jotain tiettyä tapahtumaa eri aikakerroksissa, esimerkiksi 10 vuoden välein vuosina 1978-2008.

Tämä tutkimus onkin hyvä lähtökohta jatkotutkimukselle. Samasta näkökulmasta, ja ainakin osittain samalla aineistolla, on hahmotettavissa se, kuinka sanomalehti yksittäisten tekstien tasolla tuottaa historiaa uudelleen. Jatkotutkimuksessa on syytä kiinnittää entistä enemmän huomiota niihin journalistisiin ja diskursiivisiin käytäntöihin, jotka historiasta kirjoittamista ohjaavat. Yksi huomionarvoinen seikka on varmasti historiajuttujen henkilögalleria. Tärkeää on se kehen jutuissa viitataan toimijoina, mutta myös se ketkä pääsevät jutuissa ääneen. Tällainen näkökulma laivattaisi tutkimusta yksinkertaisesti, mutta samalla kuva tutkimuskohteesta monipuolistuisi. Toinen näkökulma voisi olla kuvat, joita tutkimusaineistossa riittää. Kuvaamme kuusikymmenluvusta ohjaavat mielikuvat, joista osa perustuu varmasti vuosikymmenen ikonisiin valokuviin esimerkiksi radikalismista, kulttuurista ja kylmän sodan tapahtumista.

Tiedeyhteisön, ja miksei myös sanomalehden rakentaman yhteisön, kannalta on mielekästä tutkia sitä, mikä on juuri journalismille ominaista sanomalehden osallistuessa historian yhteiskunnallisen määrittämisen prosessiin. Esiin nousevat ainakin historiallisten anakronismien merkitys sekä muisti ja muistaminen, mutta myös ajatusta historiasta yhteisön identiteetin rakentajana, vallankäytön alana, on syytä jatkojalostaa. Hobsbawmia mukailen tutkijan on kunnioitettava historiallisia tosiasioita, mutta ennen kaikkea pidettävä mielessä historian poliittis-ideologinen puoli. E. H. Carr sanoo: ”Historia on aina valikointia, jossa perusteena käytetään historiallista merkitystä.” Historia legitimoit, ja menneisyys antaa usein todellisuutta kauniimman kehyksen nykypäivälle. (Hobsbawm 2009/1997, s. 6-9; Carr 1963/1961, s. 111) Ehkä hieman tähän tapaan myös Helsingin Sanomat

vuonna 2008 kirjoitti itseään ja omaa yhteisöään – lukijoitaan, mainostajiaan, koko Suomea – osaksi länsimaista kulttuuria.

Lähteet

Tutkimuskirjallisuus

- [Alasuutari 1999/1993] Alasuutari, Pertti. Laadullinen tutkimus. Vastapaino. Tampere 1999. 3. uudistettu painos, 1. painos 1993.
- [Alexander & Jacobs 1998] Alexander, Jeffrey C.; Jacobs, Ronald N. Mass Communication, Ritual and Civil Society. Teoksessa Curran, James & Liebes, Tamar (toim.). Media, Ritual and Identity. Routledge. London. 1998.
- [Anderson 2007/1982] Anderson, Benedict. Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin leviämisen ja alkuperän tarkastelua. Vastapaino. Tampere. 2007. Alkuperäinen teos Imagined Communities 1982.
- [Bevir 1992] Bevir, Mark. The Errors of Linguistic Contextualism. History and Theory, Vol. 31, No. 3. 1992.
- [Bevir 1997] Bevir, Mark. Mind and Method in the History of Ideas. History and Theory, Vol 36, No. 2. 1997.
- [Carey 1998] Carey, James W. Political Ritual in Television: episodes in the history of shame, degradation and excommunication. Teoksessa Curran, James & Liebes, Tamar (toim.). Media, Ritual and Identity. Routledge. London. 1998.
- [Carr 1963/1961] Carr, E. H. 1963. Mitä historia on? Otava. 1963. Alkuperäinen teos What is History 1961.
- [Collingwood 1982/1939] Collingwood, R. G. An Autobiography. Clarendon Paperbacks. Oxford. 1982. 1. painos ilmestynyt 1939.
- [Fairclough 1997/1995] Fairclough, Norman. Media Discourse. Hodder Arnold. 1997. 3. painos, ensipainos 1995.
- [Foucault 2005/1969] Foucault, Michel 2005. Tiedon arkeologia. Vastapaino. Tampere. 2005. Alkuperäinen teos L'archéologie du savoir 1969.
- [Fowler 1991] Fowler, Roger. Language in the News. Discourse and Ideology in the Press. Routledge. London. 1991.
- [Fulbrook 2002] Fulbrook, Mary. Historical Theory. Routledge. London. 2002.

- [Galtung & Ruge 1965] Galtung, Johan & Ruge, Mari Holmboe. The structure of foreign news. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research*, 2, 64-91. 1965.
- [Garton Ash 1999] Garton Ash, Timothy. *History of the Present. Essays, Sketches and Dispatches from Europe in the 1990's*. Allen Lane The Penguin Press. Bath. 1999.
- [Haapala 1989] Haapala, Pertti. *Sosiaalhistoria: Johdatus tutkimukseen*. Suomen historiallinen seura. Helsinki. 1989.
- [Hentilä 2001] Hentilä, Seppo. *Historiapolitiikka – Holocaust ja historian julkinen käyttö*. Teoksessa Kalela, Jorma & Lindroos, Ilari. *Jokapäiväinen historia*. SKS. Helsinki. 2001.
- [Herman & Chomsky 1994/1988] Herman, Edward S & Chomsky, Noam. *Manufacturing Consent. The Political Economy of the Mass Media*. Vintage. 1994. Ensipainos 1988.
- [Hobsbawm 2009/1997] Hobsbawm, Eric. *On History*. Abacus. London. 2009. 9. painos, ensipainos 1997.
- [Holmberg 2004] Holmberg, Jukka. *Etusivun politiikkaa. Yhteiskunnallisten toimijoiden representointi sanomalehti uutisissa 1987-2003*. *Jyväskylä Studies in Humanities* 30. Jyväskylä. 2004.
- [Huizinga 1967/1942] Huizinga, Johan. *Historian olemus: esseitä ja tutkielmia*. *Taskutieto* 8. WS. Porvoo. 1967. Alkuperäinen teos *Im Bann der Geschichte (Osa I)*, *Studien zur Theorie und Methode der Geschichte*, 1942.
- [Häkkinen 2004] Häkkinen, Kaisa. *Nyky-suomen etymologinen sanakirja*. WSOY. Juva. 2004.
- [Hyrkkänen 2002] Hyrkkänen, Markku. *Aatehistorian mieli*. Vastapaino. Tampere. 2002.
- [Jokinen et al 1993] Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero. *Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino. Tampere. 1993.
- [Jokinen & Juhila 1993] Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi. *Valtasuhteiden analysoiminen*. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Vastapaino. Tampere. 1993.

- [Juhila 1993] Juhila, Kirsi. Miten tarinasta tulee tosi: Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere. 1993
- [Kalela 2000] Kalela, Jorma. Historiantutkimus ja historia. Gaudeamus. Helsinki. 2000.
- [Kalela 2001] Kalela, Jorma. Historiantutkimus ja jokapäiväinen historia. Teoksessa Kalela, Jorma & Lindroos, Ilari. Jokapäiväinen historia. SKS. Helsinki. 2001
- [Koselleck 2002] Koselleck, Reinhart. The Practice of Conceptual History. Timing History, Spacing Concepts. Stanford University Press. California. 2002.
- [Koselleck 2004/1979] Koselleck, Reinhart. Futures Past. On the Semantics of Historical Time. Columbia University Press. New York. 2004. Alkuperäinen teos *Vergangene Zukunft. Zur Semantik gesittlicher Zeiten*. 1979.
- [Koselleck et al 2000] Koselleck, Reinhart; Narr, Wolf-Dieter; Palonen, Kari. Ajan kerrostumat ja politiikan mahdollisuudet. Teoksessa Lindroos, Kia & Palonen, Kari (toim.). Poliitiikan aikakirja. Vastapaino. Tampere. 2000.
- [Kunelius 2003] Kunelius, Risto. Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. WSOY. Helsinki. 2003. 5. uudistettu painos.
- [Kurlansky 2008/2004] Kurlansky, Mark. 1968 – vuosi joka vavahdutti maailmaa. Like. Helsinki. 2008. Alkuperäinen teos *1968: The Year That Rocked the World*.
- [Laitamo 2001] Laitamo, Mikko. Historiaa aamukahvilla. Teoksessa Kalela, Jorma & Lindroos, Ilari. Jokapäiväinen historia. SKS. Helsinki. 2001.
- [Lehtonen 1996] Lehtonen, Mikko. Merkitysten maailma. Vastapaino. Tampere. 1996.
- [Lindroos & Palonen 2000] Lindroos, Kia & Palonen, Kari. Aika politiikan kohteena. Teoksessa Lindroos, Kia & Palonen, Kari (toim.). Poliitiikan aikakirja. Vastapaino. Tampere. 2000.
- [Lull 1995] Lull, James. Media, Communication, Culture. A Global Approach. Polity. Cambridge. 1995.

- [Miettunen 2009] Miettunen, Katja-Maria. Menneisyys ja historiakuva. Suomalainen kuusikymmentäluku muistelijoiden rakentamana ajanjaksona. SKS Bibliotheca Historica 126. Saarijärvi. 2009.
- [Munslow 1997] Munslow, Alun 1997. Deconstructing history. Routledge. Oxon. 1997.
- [Niiniluoto 2002/1980] Niiniluoto, Ilkka. Johdatus tieteenfilosofiaan. Käsitteen- ja teorianmuodostus. Otava. Keuruu. 2002. Ensipainos 1980.
- [Nisbet 1980] Nisbet, Robert. History of the Idea of Progress. Heinemann. London 1980.
- [Nevakivi 2000] Nevakivi, Jukka. Jatkosodasta nykypäivään 1944-1999. Teoksessa Jussila, Osmo; Hentilä, Seppo; Nevakivi, Jukka. Suomen poliittinen historia 1809-1999. WSOY. Juva. 2000. 3. uudistettu painos.
- [Nyyssönen 1999] Nyyssönen, Heino. The Presence of the Past in the Politics. SoPhi. Jyväskylä. 1999.
- [Orwell 2008/1949] Orwell, George. Nineteen eighty-four. Penguin Books. England. 2008. Ensipainos 1949.
- [Ramonet 2001/1999] Ramonet, Ignacio. Median tyrannia. WSOY. Helsinki. 2001. Alkuperäinen teos *La tyrannie de la communication*. 1999.
- [Salokangas 2003] Salokangas, Raimo. Itsenäinen tasavalta. Teoksessa Zetterberg, Seppo (toim.). Suomen historian pikkujättiläinen. WSOY. Porvoo. 2003.
- [Steinmetz 1992] Steinmetz, George. Reflections on the Role of Social Narratives in Working-Class Information: Narrative Theories in the Social Sciences. *Social Science History*, vol. 16, no. 3. 1992.
- [Suominen 1997] Suominen, Tapani. Ehkä teloitamme jonkun. Opiskelijaradikalismi ja vallankumousfiktio 1960- ja 1970-lukujen Suomessa, Norjassa ja Länsi-Saksassa. Tammi. Helsinki. 1997.
- [Suoninen 1993] Suoninen, Eero. Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi; Suoninen, Eero. Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere. 1993.
- [Tuchman 1972] Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. *The American Journal of Sociology*, Vol. 77, no. 4. 1972.

- [Töttö 2000] Töttö, Pertti. Pirullisen positivismin paluu. Laadullisen ja määrällisen tarkastelua. Vastapaino. Tampere. 2000.
- [Uskali 2007] Uskali, Turo. Ulkomaanuutisten uusi maailma. Vastapaino. Tampere. 2007.
- [Vihavainen 2003] Vihavainen, Timo. Hyvinvointi-Suomi. Teoksessa Zetterberg, Seppo (toim.). Suomen historian pikkujättiläinen. WSOY. Porvoo. 2003.
- [Virtanen 2001] Virtanen, Matti. Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka. SKS. Hämeenlinna. 2001.
- [Watt 1991] Watt, Donald Cameron. Mitä oman ajan historia on? Teoksessa Hentilä, Seppo & Turja, Timo (toim.). Poliittinen historia, Suomi ja muut. Oulun kirjateollisuus. Oulu.
- [White 1987] White, Hayden. The Content of the Form. Narrative Discourse and Historical Representation. Johns Hopkins University Press. Baltimore. 1987.
- [Zetterberg 2003] Zetterberg, Seppo (toim.). Suomen historian pikkujättiläinen. WSOY. Porvoo. 2003.

Verkkolähteet

Wikipedia – historia

<http://fi.wikipedia.org/wiki/historia> (luettu 21.7.2010)

Wikipedia – 1960-luku

<http://fi.wikipedia.org/wiki/1960-luku> (luettu 21.7.2010)

Wikipedia – eduskuntavaalit 2007

http://fi.wikipedia.org/wiki/Eduskuntavaalit_2007 (luettu 21.7.2010)

Tampereen yliopiston historiatieteen laitoksen verkkojulkaisu *Suomi 80*. 1917-1918 – itsenäisyyden tunnustaminen

<http://www.uta.fi/suomi80/art6.htm> (luettu 21.7.2010)

Sanomalehdet

Helsingin Sanomat 2.1.2008-31.12.2008

- [HS 2.1.2008] HS. Takana suurenmoinen tulevaisuus. Helsingin Sanomat 2.1.2008, B1.
- [HS 5.1.2008] Arja Aho. Upean tähden tarinoita. Helsingin Sanomat 5.1.2008, D9.
- [HS 6.1.2008] Unto Hämäläinen. Lenin ja Suomi. Helsingin Sanomat 6.1.2008, D5.
- [HS 7.1.2008] HS. Mäkiviikon suomalaisvoittajat. Helsingin Sanomat 7.1.2008, B7.
- [HS 10.1.2008] Timo Siukonen. Pienissä kunnissa syntynyt yhä vähemmän vauvoja 2000-luvulla. Helsingin Sanomat 10.1.2008, A4.
- [HS 11.1.2008] Reuters-AP-HS. Bush vertasi palestiinalaisalueita reikäjuustoon. Helsingin Sanomat 11.1.2008, B2.
- [HS 13.1.2008a] HS. Juokseva dosentti. Helsingin Sanomat 13.1.2008, A6.
- [HS 13.1.2008b] Jussi Karjalainen. Sauna oli Kekkonen salainen hiostusase. Helsingin Sanomat 13.1.2008, D15.
- [HS 13.1.2008c] Emmi Sjöholm. Hyvä pyykkitupa on taloyhtiön aarre. Helsingin Sanomat 13.1.2008, F1-F2.
- [HS 14.1.2008] Jyrki Iivonen. Kun Kekkonen pani paperipatruunat ruotuun. Helsingin Sanomat 14.1.2008, B6.
- [HS 16.1.2008] Mikko Tuohi. Kela-korvaukset pois lääkärinpalkkioista. Helsingin Sanomat 16.1.2008, C4.
- [HS 18.1.2008] Hannu Pöppönen. Lähes aina tuolin edellä muita. Helsingin Sanomat 18.1.2008, C1.
- [HS 20.1.2008] Annakaisa Pirilä-Mänttari. Olohuone sohvineen yleistyi vasta 1960-luvun lopulla. Helsingin Sanomat 20.1.2008, F2.
- [HS 22.1.2008a] HS. Köyhän koti kaupungissa. Helsingin Sanomat 22.1.2008, A4.
- [HS 22.1.2008b] HS. Gaza on kuiva, kapea ja ahdas kaista. Helsingin Sanomat 22.1.2008, B1.
- [HS 27.1.2008] Antti Tiainen. Kannabista käytetään moninkertaisesti verrattuna 1970-lukuun. Helsingin Sanomat 27.1.2008, A10.
- [HS 28.1.2008a] HS. Kennedyn tytär tukee Obamaa. Helsingin Sanomat 28.1.2008, B3.

- [HS 28.1.2008b] Reuters-AP-HS. Indonesian entinen diktaattori Suharto kuoli. Helsingin Sanomat 28.1.2008, B3.
- [HS 29.1.2008a] HS. Indonesia laskee Suharton perintöä. Helsingin Sanomat 29.1.2008, A2.
- [HS 29.1.2008b] Pekka Mykkänen. Bill Clintoniin hermostunut Ted Kennedy tukee Obamaa. Helsingin Sanomat 29.1.2008, B1.
- [HS 4.2.2008] Jyri Raivio. Kotkan poikii, paljon siipii. Helsingin Sanomat 4.2.2008, C7.
- [HS 5.2.2008a] Anu-Elina Lehti. Väistävät kunnat saattavat heikentää naisten pääsyä kunnanvaltuustoihin. Helsingin Sanomat 5.2.2008, A4.
- [HS 5.2.2008b] Anssi Miettinen. Epäily kansanedustajan salakuuntelusta suututti Britannian parlamenttia. Helsingin Sanomat 5.2.2008, B3.
- [HS 5.2.2008c] Anssi Miettinen. Kansanterveystutkija teki ruoasta sydämen ystävän. Helsingin Sanomat 5.2.2008, C5.
- [HS 7.2.2008a] HS. Hankalia lisävaivoja. Helsingin Sanomat 7.2.2008, A5.
- [HS 7.2.2008b] Jaakko Kangosjärvi. Beatles-guru tavoitteli maailmanrauhaa. Helsingin Sanomat 7.2.2008, C9.
- [HS 9.2.2008] Minna Passi. Helsingin Sörnäisten asuntojen hinnat kipuavat Kallion imussa. Helsingin Sanomat 9.2.2008, A19.
- [HS 10.2.2008a] Tuomas Kaseva. Ruokaostoksilta presidentin palvelukseen. Helsingin Sanomat 10.2.2008, C8.
- [HS 10.2.2008b] Riitta Astikainen. Purkamalla parempi. Helsingin Sanomat 10.2.2008, F1-F2.
- [HS 16.2.2008] Riitta Vainio. Kemijärvi-liike vertautuu protestipuolue Smp:n syntyyn. Helsingin Sanomat 16.2.2008, A9.
- [HS 17.2.2008a] Eeva Järvenpää. John F. Kennedyn murhasta epäilty asui Klaus Kurjessa. Helsingin Sanomat 17.2.2008, A10.
- [HS 17.2.2008b] Tuomas Kaseva. Ihan Ismona sitä ollaan bensa-asemallakin. Helsingin Sanomat 17.2.2008, C7.
- [HS 17.2.2008c] Tanja Aitamurto. Jäseniä rahalla ja vallalla. Helsingin Sanomat 17.2.2008, D1-D2.

- [HS 19.2.2008] AP. Dallasin syyttäjä julkisti materiaalia John F. Kennedyn murhasta. Helsingin Sanomat 19.2.2008, B3.
- [HS 20.2.2008a] HS. Castron varjo väistyy hitaasti Kuuban uudistusten yltä. Helsingin Sanomat 20.2.2008, A2.
- [HS 20.2.2008b] Tellervo Yrjämä-Rantinoja. Puoli vuosisataa Kuuban johtajana. Helsingin Sanomat 20.2.2008, B2.
- [HS 24.2.2008a] Irma Stenbäck. Kuusikymppisten ikäkapina. Helsingin Sanomat 24.2.2008, C1.
- [HS 24.2.2008b] HS. Suurten ikäluokkien merkkipaaluja kansanhiihdosta kulutushysteriaan. Helsingin Sanomat 24.2.2008, C1.
- [HS 24.2.2008c] Jaakko Hautamäki. Kekkonen perintö. Helsingin Sanomat 24.2.2008, D3.
- [HS 28.2.2008] Tiina Rajamäki. Farc-vasemmistosissit piileksivät viidakkoalueilla. Helsingin Sanomat 28.2.2008, B1.
- [HS 29.2.2008] Jaana Laitinen. Tähtipelargoni koreilee liuskelehdillä. Helsingin Sanomat 29.2.2008, D3.
- [HS 2.3.2008a] Janne Virkkunen. Yhden pommin kansakunta. Helsingin Sanomat 2.3.2008, A2.
- [HS 2.3.2008b] HS. Hullu vuosi ei unohdu. Helsingin Sanomat 2.3.2008, C5.
- [HS 7.3.2008] Ulpu Iivari. Sukupolvikokemusta ei voi kieltää. Helsingin Sanomat 7.3.2008, C3.
- [HS 14.3.2008] Pauliina Pulkkinen. Marimekko leviää H&M:n kautta 28 maahan. Helsingin Sanomat 14.3.2008, B8.
- [HS 16.3.2008] Mari Manninen. Oma ääntä etsimässä. Helsingin Sanomat 16.3.2008, D4-D5.
- [HS 17.3.2008] Tiina Rajamäki. Kolumbian Farc-sissit ovat heikkoja, mutta huumeraha virtaa. Helsingin Sanomat 17.3.2008, B3.
- [HS 19.3.2008] Startel. Marimekko lisensoi Unikko-kuvion Avon Productsille. Helsingin Sanomat 19.3.2008, B5.
- [HS 20.3.2008] Jarkko Jokelainen. Jyräys jyrähti ja nuoriso kuunteli. Helsingin Sanomat 20.3.2008, C6.
- [HS 22.3.2008a] Minna Passi. Värikkäät sulat koristavat Suomen pääsiäispääkaupunkia. Helsingin Sanomat 22.3.2008, A5.

- [HS 25.3.2008a] HS. Obama ohjasi amerikkalaiset rotusuhteidensa peilin ääreen. Helsingin Sanomat 25.3.2008, A2.
- [HS 25.3.2008b] Samuli Laita. Puutarhakaupungin henkireikä on säilynyt 1960-luvun asussaan. Helsingin Sanomat 25.3.2008, A11.
- [HS 25.3.2008c] Timo Paukku. Aivosyöpä talttuu Espoon ydinreaktorissa. Helsingin Sanomat 25.3.2008, D1.
- [HS 26.3.2008] Harri Römpötti. Kokeileva elokuva avasi silmät 1968. Helsingin Sanomat 26.3.2008, C2.
- [HS 29.3.2008] Reuters. Kolumbia tarjosi kapinallisille vankien vaihtoa. Helsingin Sanomat 29.3.2008, B3.
- [HS 30.3.2008] Veli-Pekka Leppänen. "Valtiovalta vaikenee kansalaissodasta". Helsingin Sanomat 30.3.2008, D7.
- [HS 2.4.2008] Seppo Hentilä. Berliinin muuri pelasti DDR:n mutta repi kansakunnan kahtia. Helsingin Sanomat 2.4.2008, C1.
- [HS 10.4.2008] Ilkka Ahtiainen. Menneisyyden tulkille on aina töitä. Helsingin Sanomat 10.4.2008, C9.
- [HS 11.4.2008] Anu Uimonen. Valokuvaaja katsoi maailmaa freskomaalarin silmin. Helsingin Sanomat 11.4.2008, C2.
- [HS 12.4.2008] Antti Penttinen. Pärinä on pojilla veressä. Helsingin Sanomat 12.4.2008, B16.
- [HS 13.4.2008a] Tapio Mainio. Vähälukuista susikantaa uhkaa sisäsiittoisuus. Helsingin Sanomat 13.4.2008, A4.
- [HS 13.4.2008b] Vesa Kaartinen. Castron kanssa Karibianmeressä. Helsingin Sanomat 13.4.2008, D6.
- [HS 15.4.2008] Jussi Karjalainen. Partaradikaalit parhaimmillaan. Helsingin Sanomat 15.4.2008, D7.
- [HS 16.4.2008] Mikko-Pekka Heikkinen. Suomi hukkuu viinaan. Helsingin Sanomat 16.4.2008, A7.
- [HS 20.4.2008a] Leena Becker. Älä luota yli kolmekymmppisiin! Helsingin Sanomat 20.4.2008, C3.
- [HS 20.4.2008b] Leena Becker. Yhteistä oli vain Beatles. Helsingin Sanomat 20.4.2008, C3.

- [HS 20.4.2008c] Leena Becker. Historioitsija Aly vertaa 68-lukulaisia natseihin. Helsingin Sanomat 20.4.2008, C3.
- [HS 22.4.2008] Jussi Karjalainen. Punaisen tv-teatterin käännekohtia. Helsingin Sanomat 22.4.2008, D7.
- [HS 24.4.2008] Eeva Palm. 1960-luvun putkistoissa muhii aikapommi. Helsingin Sanomat 24.4.2008, A3.
- [HS 26.4.2008] Jarkko Jokelainen. Jimi Hendrixin tarina ryysyistä rokkariksi. Helsingin Sanomat 26.4.2008, D11.
- [HS 27.4.2008] Tommi Nieminen. Sankareita vain valkokankaalla. Helsingin Sanomat 27.4.2008, D5.
- [HS 29.4.2008] Riku Kinnunen. Kuubalainen sikari luo ongelmia. Helsingin Sanomat 29.4.2008, A2.
- [HS 30.4.2008] Arno Seiro. Antero Raevuori löytää taian helsinkiläisistä urheilupaikoista. Helsingin Sanomat 30.4.2008, B11.
- [HS 3.5.2008] HS. Matkailijat löysivät Gordesin 1960-luvulla. Helsingin Sanomat 3.5.2008, D2.
- [HS 4.5.2008a] Jukka Petäjä. Rockin, psykedelian ja kommuunien vuosi. Helsingin Sanomat 4.5.2008, C1.
- [HS 4.5.2008b] Jukka Petäjä. Poliittinen palomuuuri viivästytti tietoa Berliinin muurosta Yhdysvalloissa. Helsingin Sanomat 4.5.2008, C5.
- [HS 4.5.2008c] Katri Kallionpää. Ensin vankiloissa, nyt kehitysmaissa. Helsingin Sanomat 4.5.2008, E2.
- [HS 9.5.2008a] HS. 1960-luvun "mannheimilaiset" paikkaavat raitiovaunutarvetta. Helsingin Sanomat 9.5.2008, A12.
- [HS 9.5.2008b] Matti Ripatti. Praham toiveikas kevät. Helsingin Sanomat 9.5.2008, D11.
- [HS 11.5.2008a] HS. Eläinkeskittymiä ja jyrkkiä savipeltoja. Helsingin Sanomat 11.5.2008, A5.
- [HS 11.5.2008b] Inka Kovanen. Ranskassa riidellään edelleen kevään 1968 perinnöstä. Helsingin Sanomat 11.5.2008, C1.
- [HS 11.5.2008c] Inka Kovanen. Hiekkaranta katukivien alla muistuttaa radikaalivuodesta. Helsingin Sanomat 11.5.2008, C1.

- [HS 11.5.2008d] Hannu Marttila. Muistelmia mustelmien vuodesta. Helsingin Sanomat 11.5.2008, C2.
- [HS 14.5.2008] Veli-Pekka Lehtonen. Cannesin elokuvajuhlilla muistellaan vuoden 1968 kiihkoa. Helsingin Sanomat 14.5.2008, C1.
- [HS 15.5.2008] Kirsikka Moring. Tosi Hullu vuosi. Helsingin Sanomat 15.5.2008, D9.
- [HS 16.5.2008] Harri Uusitorppa. Kukka hiuksissa, tolkku kateissa. Helsingin Sanomat 16.5.2008, D9.
- [HS 18.5.2008] Antti Manninen. Vanhan Vuosaaren rakennuttaja Martti Ilveskorpi oli idealisti. Helsingin Sanomat 18.5.2008, A13.
- [HS 19.5.2008] HS. Kankea Brown jatkaa luisuaan. Helsingin Sanomat 19.5.2008, A2.
- [HS 20.5.2008] Simo Parpola. Sukukielten elvytys ei ole turhaa. Helsingin Sanomat 20.5.2008, C5.
- [HS 22.5.2008a] Tommi Nieminen. Kekkonen taustajoukot olivat tehokkaita rahanruinaajia. Helsingin Sanomat 22.5.2008, A4.
- [HS 22.5.2008b] Olli Pohjanpalo. 40 vuotta Tupoa. Helsingin Sanomat 22.5.2008, A12.
- [HS 23.5.2008] Veli-Pekka Lehtonen. Che on yhä ikoni, ja sitkeä sissi. Helsingin Sanomat 23.5.2008, C2.
- [HS 24.5.2008] Unto Hämäläinen. Pari piirua oikealle. Helsingin Sanomat 24.5.2008, A2.
- [HS 25.5.2008a] STT-AFP-DPA. Hillary Clintonin Kennedy-vertaus herätti tyrmistystä. Helsingin Sanomat 25.5.2008, B1.
- [HS 25.5.2008b] Seppo Turunen. Liito-oravan tie kiistojen keskipisteeksi. Helsingin Sanomat 25.5.2008, C1.
- [HS 28.5.2008] Arja Aho. Kukkaiskansan kukoistus ja kuolema. Helsingin Sanomat 28.5.2008, D11.
- [HS 30.5.2008] Hannu Juusola. Israelin ja Syyrian välinen rauha olisi mahdollinen. Helsingin Sanomat 30.5.2008, A2.
- [HS 1.6.2008a] Hannu Marttila. Tšekkoslovakian tie ja Kiinan malli. Helsingin Sanomat 1.6.2008, C1.
- [HS 1.6.2008b] Helena Sinervo. Nuori voima ohittaa naiset. Helsingin Sanomat 1.6.2008, C2.

- [HS 3.6.2008a] Jukka Harju. Satavuotias sisävesilaiva Tarjanne tarvitsee matkustajansa Näsijärvellä. Helsingin Sanomat 3.6.2008, A9.
- [HS 3.6.2008b] HS. Kaksi miljoonaa tonnia tavaraa. Helsingin Sanomat 3.6.2008, B5.
- [HS 5.6.2008] Anneli Ahonen. 240 orjuuden vuotta jätti jälkensä Yhdysvaltoihin. Helsingin Sanomat 5.6.2008, B1.
- [HS 6.6.2008] HS. Robert Kennedyn murhasta 40 vuotta. Helsingin Sanomat 6.6.2008, B1.
- [HS 7.6.2008] Harri Römpötti. Rouva Maon oopperat. Helsingin Sanomat 7.6.2008, D9.
- [HS 8.6.2008] Tapio Mainio. Salon tila lämpenee oman metsän puilla. Helsingin Sanomat 8.6.2008, F2.
- [HS 12.6.2008a] HS. Tupolle on sanottu hyvästit, mutta tulevaisuus on vielä auki. Helsingin Sanomat 12.6.2008, A2.
- [HS 12.6.2008b] Reuters. Myanmarin junta: Suu Kyi ansaitsisi selkäsaunan. Helsingin Sanomat, B2.
- [HS 13.6.2008] Jukka O. Miettinen. Suurvallasta maakunnaksi. Helsingin Sanomat 13.6.2008, C1.
- [HS 14.6.2008] Tanja Aitomurto. Rento ja radikaali San Francisco. Helsingin Sanomat 14.6.2008, D3.
- [HS 15.6.2008] Unto Hämäläinen. Ruskea oli Suomen valtaväri. Helsingin Sanomat 15.6.2008, C2.
- [HS 18.6.2008] Unto Hämäläinen. Ihalainen epäilee jäävänsä viimeiseksi tupon allekirjoittajaksi. Helsingin Sanomat 18.6.2008, A8.
- [HS 20.6.2008a] Tommi Nieminen. Vuodet eivät ole rauhoittaneet Hannu Salamaa. Helsingin Sanomat 20.6.2008, A3.
- [HS 20.6.2008b] Tommi Nieminen. Yhä iskussa. Helsingin Sanomat 20.6.2008, D1-D2.
- [HS 20.6.2008c] Ritva Liisa Snellman. Paljon melua hiljaisuudesta. Helsingin Sanomat 20.6.2008, D6.
- [HS 26.6.2008] Antti Lehmusvirta. Kekkonen sydänystävä edusti Suomea maailmalla. Helsingin Sanomat 26.6.2008, C7.
- [HS 27.6.2008] Samuli Tiikkaja. Nuori kapinallinen nousi huipulle. Helsingin Sanomat 27.6.2008, C7.

- [HS 3.7.2008] Elina Lappalainen. Italialainen muotitalo ryöstää Unikko-kuviota Marimekolta. Helsingin Sanomat 3.7.2008, B5.
- [HS 4.7.2008a] HS. Nykyromani asuu kaupungissa vuokralla. Helsingin Sanomat 4.7.2008, A4.
- [HS 4.7.2008b] Matti Ripatti. Mikä kaikki muuttui vuonna 1968? Helsingin Sanomat 4.7.2008, D7.
- [HS 7.7.2008] Petja Pelli. "Me tykätään ilmankin". Helsingin Sanomat 7.7.2008, A5.
- [HS 11.7.2008] Pertti Avola. James Bond palaa 1960-luvulle. Helsingin Sanomat 11.7.2008, C5.
- [HS 12.7.2008] Touko Kauppinen. Radikaalien tuttu iloitsee alakulttuurista. Helsingin Sanomat 12.7.2008, C10.
- [HS 13.7.2008] Markku Saksa. Jazz soitti kylmän sodan diplomatiaa. Helsingin Sanomat 13.7.2008, C2.
- [HS 15.7.2008] Reijo Nordell. Insinööri Martti Juva. Helsingin Sanomat 15.7.2008, C5.
- [HS 16.7.2008] Päivi Repo. Euroopan-matkoille suositellaan tuhkarokkorokotusta. Helsingin Sanomat 16.7.2008, A5.
- [HS 17.7.2008a] Paavo Tukkimäki. Suomi ei pysty hoitamaan merikuljetuksiaan kriisiaikoina. Helsingin Sanomat 17.7.2008, A4.
- [HS 17.7.2008b] Tapio Mainio. Hirvikärpäset voivat aiheuttaa vaikeita ihottumia. Helsingin Sanomat 17.7.2008, A5.
- [HS 18.7.2008a] STT. Vaasan sormi ehkä 1960-luvulta. Helsingin Sanomat 18.7.2008, A6.
- [HS 18.7.2008b] Petri Paju. Ensimmäisen suomalaisen tietokoneen kehittäjä. Helsingin Sanomat 18.7.2008, C7.
- [HS 20.7.2008] HS. Urho Kekkonen ei laulanut, mutta Vieno lauloi. Helsingin Sanomat 20.7.2008, C2.
- [HS 21.7.2008] Petteri Ala-Kivimäki. Win-win-tilanteen vastakohta. Helsingin Sanomat 21.7.2008, B6.
- [HS 23.7.2008a] Reuters-AP. Kambodža pyysi YK:lta apua tempelikiistaan. Helsingin Sanomat 23.7.2008, B3.

- [HS 23.7.2008b] Harri Uusitorppa. Hippien ja happojen Woodstock. Helsingin Sanomat 23.7.2008, D9.
- [HS 25.7.2008] HS. Oikaisuja. Helsingin Sanomat 25.7.2008, A8.
- [HS 26.7.2008] Jukka Petäjä. Kapina nosti poliisit barrikadeille. Helsingin Sanomat 26.7.2008, C3.
- [HS 27.7.2008] Eero Backman. Väärää lakitietoa lapsen kurittamisesta. Helsingin Sanomat 27.7.2008, C5.
- [HS 28.7.2008] Hannu Pöppönen. Ekomiellä kestävään tulevaisuuteen. Helsingin Sanomat 28.7.2008, C1.
- [HS 1.8.2008] Jussi Pekkarinen. Ulkomailla Suomi on Finland. Helsingin Sanomat 1.8.2008, A2.
- [HS 3.8.2008] Jussi Konttinen. Verotuksen sietämätön keveys. Helsingin Sanomat 3.8.2008, D3.
- [HS 4.8.2008] Jukka Perttu. Suomi harkitsee tehokalastusta dioksiinien vähentämiseksi. Helsingin Sanomat 4.8.2008, A3.
- [HS 12.8.2008] Kirsikka Moring. Vuosi 1968 nousee näyttämölle. Helsingin Sanomat 12.8.2008, C1.
- [HS 13.8.2008] AP-STT-Reuters-AFP. Israel tarjoaa aluevaihtoa palestiinalaisille. Helsingin Sanomat 13.8.2008, B2.
- [HS 15.8.2008] Vesa Karonen. Lyhyt on hauskaa. Helsingin Sanomat 15.8.2008, D9.
- [HS 16.8.2008] Taina Latvala. Tyttö, jonka suuta ei suljettu. Helsingin Sanomat 16.8.2008, C1.
- [HS 17.8.2008] Unto Hämäläinen. Kansainvälinen hätänumero on 56-68-79-08. Helsingin Sanomat 17.8.2008, D2.
- [HS 21.8.2008a] HS. Panssarit tappoivat unelman ihmiskasvoisesta sosialismista. Helsingin Sanomat 21.8.2008, A2.
- [HS 21.8.2008b] HS. Lauantaikoulu olisi paluuta 60-luvulle. Helsingin Sanomat 21.8.2008, A2.
- [HS 21.8.2008c] Harri Uusitorppa. Kaikki vuoden 1968 suosikit eivät olleet suosikkeja 1968. Helsingin Sanomat 21.8.2008, C1.
- [HS 23.8.2008] Pekka Mykkänen. Orjuuden perintö tuntuu yhä. Helsingin Sanomat 23.8.2008, B2.

- [HS 24.8.2008a] HS. Suomessa pelättiin syksyllä 1968. Helsingin Sanomat 24.8.2008, A3.
- [HS 24.8.2008b] Eeva Järvenpää. Kampinkadusta tuli Urho Kekkosen katu presidentin syntymäpäivänä 1980. Helsingin Sanomat 24.8.2008, A15.
- [HS 24.8.2008c] Juha Mäkinen. Nyrkit pystyssä palkintopallilla. Helsingin Sanomat 24.8.2008, C4.
- [HS 24.8.2008d] Elina Kervinen. Pätkärehtorin koetus. Helsingin Sanomat 24.8.2008, E5.
- [HS 26.8.2008] Vesa Sirén. Suomi voitokas olympialaisten aikaan – musiikissa. Helsingin Sanomat 26.8.2008, C1.
- [HS 28.8.2008] Jessika Aro. Kylmän sodan tunnetuimpia tapahtumia. Helsingin Sanomat 28.8.2008, B1.
- [HS 30.8.2008] Anssi Miettinen. Beatlemania palasi Liverpooliin. Helsingin Sanomat 30.8.2008, C3.
- [HS 31.8.2008a] Anna-Stina Nykänen. Antiradikaalit eivät juhli. Helsingin Sanomat 31.8.2008, D3.
- [HS 31.8.2008b] Jussi Konttinen. Kolmen mökin loukussa. Helsingin Sanomat 31.8.2008, D4-D5.
- [HS 3.9.2008] Harri Uusitorppa. Kapinavuoden veteraanit muistelevat. Helsingin Sanomat 3.9.2008, D11.
- [HS 6.9.2008a] Marjo Valtavaara. Kohta on pakko muuttaa pikkukylään. Helsingin Sanomat 6.9.2008, A6.
- [HS 6.9.2008b] HS. Vammaisurheilijoiden kisat alkoivat 1960. Helsingin Sanomat 6.9.2008, B16.
- [HS 7.9.2008] Janne Virkkunen. Vaalivilkkauksella monta viestiä. Helsingin Sanomat 7.9.2008, A2.
- [HS 8.9.2008a] HS. 1960-luvulla radikaaleja oli vain vähemmistö. Helsingin Sanomat 8.9.2008, A3.
- [HS 8.9.2008b] Matti Virtanen. 1960-luvulla radikaalit tekivät, muut kannattivat. Helsingin Sanomat 8.9.2008, C3.
- [HS 8.9.2008c] Matti Lamberg. Itäisessä Suomessa joudutaan yhä odottamaan uusia hammaslääkäreitä. Helsingin Sanomat 8.9.2008, C5.

- [HS 9.9.2008] Riku Jokinen. Jan Vapaavuori puolustaa urbaania elämäntapaa. Helsingin Sanomat 9.9.2008, A11.
- [HS 10.9.2008] Harri Römpötti. Kiellettyjä mutta hervottomia hedelmiä. Helsingin Sanomat 10.9.2008, C4.
- [HS 11.9.2008] Sami Simola. Japania töölöläisittäin. Helsingin Sanomat 11.9.2008, D3.
- [HS 12.9.2008a] Markku Kivinen. Monet kylmän sodan uhat ovat edelleen olemassa. Helsingin Sanomat 12.9.2008, A2.
- [HS 12.9.2008b] Pekka Tarkka. Kirjan ja rahan liitto aitoi yli esteiden. Helsingin Sanomat 12.9.2008, C1.
- [HS 13.9.2008a] Ilkka Malmberg. Ruotsin-laiva ei tullutkaan. Helsingin Sanomat 13.9.2008, A8.
- [HS 13.9.2008b] Petri Sajari. Aluepolitiikalla on tehty voimaloita ja tehtaita. Helsingin Sanomat 13.9.2008, B6.
- [HS 17.9.2008a] Milla Autio. Kirjailijat kohtaavat Piimälän kylässä. Helsingin Sanomat 17.9.2008, C3.
- [HS 17.9.2008b] Anu Uimonen. Kuvattu on, saa purkaa! Helsingin Sanomat 17.9.2008, C4.
- [HS 20.9.2008a] Timo Aro. Visio puutarhakaupungista jatkaa keskustalaista hajakeskityksen perinnettä. Helsingin Sanomat 20.9.2008, C11.
- [HS 20.9.2008b] Keijo Kettunen. Chandlerin perillinen purki Vietnam-traumoja. Helsingin Sanomat 20.9.2008, C14.
- [HS 23.9.2008] Veli-Pekka Leppänen. Neuvostojohtaja Kosygin joutui tykkien tähtäimeen Hangon vesillä syksyllä 1968. 23.9.2008, D7.
- [HS 26.9.2008] HS. Ernos-yhtye uhmasi porttikieltoa Tallinnassa. Helsingin Sanomat 26.9.2008, A3.
- [HS 28.9.2008a] Eeva Järvenpää. Malminkadulta purettiin ajurien puutalot ja hevostallit 1960-luvulla, A11.
- [HS 28.9.2008b] Sami Sillanpää. Kiinan lippu liehui Maata kiertävällä radalla. Helsingin Sanomat 28.9.2008, B3.
- [HS 1.10.2008] Kaarina Sinerkari. Tuore liha ja leipä ovat kesto suosikkeja. Helsingin Sanomat 1.10.2008, D2.
- [HS 5.10.2008a] Pekka Hakala. Matti on oikeassa. Helsingin Sanomat 5.10.2008, A5.

- [HS 5.10.2008b] HS. Maon lentokone myydään parkkipaikkojen tieltä. Helsingin Sanomat 5.10.2008, B2.
- [HS 5.10.2008c] Panu Poutvaara. "Asevelvollisuus tulee kalliimmaksi kuin palkka-armeija". Helsingin Sanomat 5.10.2008, D7.
- [HS 5.10.2008d] Jyrki Iivonen. Tehometsätalouden sato kypsyy. Helsingin Sanomat 5.10.2008, E2.
- [HS 9.10.2008] Mika Rönkkö. Rohdosvalmisteet siirtymässä kilpailun ulkopuolelle. Helsingin Sanomat 9.10.2008, C6.
- [HS 11.10.2008a] HS. Rauhan nobelisti saa miljoona euroa. Helsingin Sanomat 11.10.2008, A4.
- [HS 11.10.2008b] Kimmo Behm & Merja Vikman-Kanerva. Nurmijärveläiset eivät ole muita huonompia kehyskuntalaisia. Helsingin Sanomat 11.10.2008, C7.
- [HS 14.10.2008] Harri Uusitorppa. Vallankumous elää Televisioteatterissa. Helsingin Sanomat 14.10.2008, D7.
- [HS 19.10.2008] HS. Kekkonen ei hännystellyt Neuvostoliittoa. Helsingin Sanomat 19.10.2008, C1.
- [HS 21.10.2008] Ilkka Ahtiainen. Berliinin muuria pitää taas korjata. Helsingin Sanomat 21.10.2008, B2.
- [HS 23.10.2008] Sirpa Pääkkönen. Köyhän piti olla nöyrä ja näkymätön. Helsingin Sanomat 23.10.2008, C12.
- [HS 29.10.2008] Katriina Pajari. Perhesurmat eivät ole harvinaisia. Helsingin Sanomat 29.10.2008, A13.
- [HS 4.11.2008] Tanja Vasama. Chicago valmistautui Obaman kotivoittoon. Helsingin Sanomat 4.11.2008, B2.
- [HS 7.11.2008] HS. Mitä 1960-luku jätti nykymuotiin? Helsingin Sanomat 7.11.2008, D1.
- [HS 8.11.2008] Jussi Ahlroth. 1960-luku ei ollut ainoa vuosikymmen. Helsingin Sanomat 8.11.2008, C5.
- [HS 10.11.2008] Jussi Karjalainen. Salamasotaa kirjallisilla kentillä. Helsingin Sanomat 10.11.2008, D7.
- [HS 11.11.2008] Pekka Aaltonen. Presidentti Kekkonen yritti poistaa Viipurin VU:n nimestä. Helsingin Sanomat 11.11.2008, B8.

- [HS 12.11.2008a] HS. USA:n ydinpommi katosi lentoturmassa Grönlannissa 1968. Helsingin Sanomat 12.11.2008, A3.
- [HS 12.11.2008b] Markku Saksa. Mustien Panttereiden tuho loi maaperän Barack Obamalle. Helsingin Sanomat 12.11.2008, B2.
- [HS 16.11.2008] Eeva Järvenpää. Haikaran korttelin puutaloja ympäröivät vehreät sisäpihat. Helsingin Sanomat 16.11.2008, A15.
- [HS 17.11.2008] Tapio Hahko, Espoo. Nuorten ongelmien syy on 1960-luvun opeissa. Helsingin Sanomat 17.11.2008, C3.
- [HS 18.11.2008] Veli-Pekka Leppänen. Willy Brandt ennusti 1961 Suomelle neuvostokohtaloa. Helsingin Sanomat 18.11.2008, C3.
- [HS 23.11.2008] Matti Rämö. Sattumaradikaali. Helsingin Sanomat 23.11.2008, D3.
- [HS 26.11.2008] Olli Vahteristo. Vanhan valtausta juhlitaan liian suuresti. Helsingin Sanomat 26.11.2008, C5.
- [HS 28.11.2008] Samuli Laita. Lumimyrsky oli pahin sitten vuoden 1961. Helsingin Sanomat 28.11.2008, A12.
- [HS 29.11.2008] Petri Korhonen. Kahdeksi maksettu auto. Helsingin Sanomat 29.11.2008, E3.
- [HS 30.11.2008] Leo Vesalainen. 60-luvun opiskelijaradikaalit olivat pieni vähemmistö. Helsingin Sanomat 30.11.2008, A3.
- [HS 3.12.2008] HS. Venäjä haastaa Helsingissä Etyjin perussaavutuksia. Helsingin Sanomat 3.12.2008, A2.
- [HS 5.12.2008] HS. MST tutkinut vuodesta 1964. Helsingin Sanomat 5.12.2008, A7.
- [HS 8.12.2008] Eeva Palm. Suomalainen joulupaperi painetaan Lempäälässä. Helsingin Sanomat 8.12.2008, A4.
- [HS 12.12.2008] Anu Uimonen. Pallotuolin isä Eero Aarnio sai Kaj Franck –palkinnon. Helsingin Sanomat 12.12.2008, C3.
- [HS 13.12.2008] Maija Alftan. Kuuma ja ihana kesä 1968. Helsingin Sanomat 13.12.2008, C3.
- [HS 15.12.2008] Heli Saavalainen. Sortumia, viivästyksiä, typpipäästöjä. . . Helsingin Sanomat 15.12.2008, A6.
- [HS 18.12.2008] Risto Silander. Ympäristönsuojelun nimissä ylilyöntejä. Helsingin Sanomat 18.12.2008, C6.

- [HS 21.12.2008a] Harri Uusitorppa. Tupakka palaa miesjähdissa. Helsingin Sanomat 21.12.2008, D13.
- [HS 21.12.2008b] HS. Purku-uhan alle jo 1966, suojelupäätös 2003. Helsingin Sanomat 21.12.2008, F1.
- [HS 28.12.2008] HS. Espoon kokoinen kriisipesäke. Helsingin Sanomat 28.12.2008, B1.
- [HS 30.12.2008] Timo Paukku. Loistava Apollo pelasti hullun vuoden 1968. Helsingin Sanomat 30.12.2008, D2.

Liitteet

Liite 1: 1960-lukuja koskevien osumien tilastoiminen

Mukaan on hyväksytty kaikki artikkelit, joissa viitataan 1960-lukuun vuosiluvuin tai vuosikymmen mainitsemalla. Tilastoon ei ole kelpuutettu niitä juttuja, joissa on mainittu vain jonkin henkilön syntymävuosi tai elokuvan tai muun vastaavan kulttuurituotteen ilmestymisvuosi ilman sen enempää selitystä tai yhteyttä joko henkilöhistoriaan tai 1960-lukuun (esim 3.1.08, s. C4 arvio JA 26.11.08, s. C3 arvio). Useissa tapauksissa olen käyttänyt tutkijan harkintaa. Esimerkiksi jos rakennus, jossa on hometta, on rakennettu 1960-luvulla, se on otettu mukaan tilastoon (9.2.2008, A4). Samoin ulkopuolelle ovat jääneet pitkät aikakausimaininnat, kuten 1952-1979, ellei samassa yhteydessä ole osoitettu selkeää linkkiä 1960-lukuun (esim 11.1.08, s. C7 Kuolleet). Pois on jätetty myös tekstit ja jotkin kuvatekstit, joissa viitataan ilman vuosilukua esimerkiksi 40 vuoden tai 45 vuoden takaisiin tapahtumiin, jotta tilaston empiirinen yhtenevyys säilyy (esim. 21.11.2008, D9, kuvateksti).

Olen huomionnut juttuihin lähes koko Helsingin Sanomien journalistisen tuotannon. Ulkopuolelle olen jättänyt joitakin osia, joiden journalistinen anti on vähintäänkin kiistanalainen. Tällaisia ovat: sarjakuvat, Uutisguru, Muut lehdet, Lakimies vastaa, Väitökset, Festarivahti, Salivahti ja shakki/bridge-osio.

Tähän tilastoon olen eritellyt jokaisen jutun osan omaksi "juttutyypikseen", jolloin yksi juttukokonaisuus saattaa useine kuvineen tai kainaloineen näkyä useampana osamana. Tilasto paljastaa näin sen kokonaisuuden, kuinka 1960-luku sanomalehdessä esiintyy.

Olen tilastoinut 1960-lukua koskevista osumista seuraavat asiat:

- Päivämäärä
- Osasto
- Sivu
- Juttutyyppejä
 - 1) uutinen
 - 2) reportaasi
 - 3) henkilöjuttu
 - 4) pääkirjoitus
 - 5) arvio/kulttuurinosto/esittely
 - 6) toimittajan mielipiteellinen aineisto (kolumni/kommentti)
 - 7) pakina/kuiskaaja
 - 8) yleisönosastokirjoitus/Vieraskynä
 - 9) tietokulma/lyhyt tausta
 - 10) muistokirjoitus
 - 11) pilakuva
 - 12) grafiikka/tilasto
 - 13) artikkeli/taustoittava juttu
 - 14) kuva(teksti)
 - 15) vinkki
 - 16) muut

- Koko
 - 1) ”lyhyt” (tietokulma tmv.)
 - 2) ”lyhyt” (kunnan uutinen tai oma kainalojuttunsa)
 - 3) ”keskipitkä” (puolisen sivua)
 - 4) ”pitkä” (enemmän kuin puoli sivua)
 - 5) ”erittäin pitkä” (sivu tai lähes sivu)

- Aihe 1 (aikakausi)
 1. 1960-luku yleisesti (tai sukupolvijuttu suurista ikäluokista)
 2. 1968
 3. joku muu vuosi
 4. heijastus/vertaus 1960-lukuun tai johonkin tiettyyn vuoteen 1960-luvulla
 5. 1950- ja 1960-lukuja tai 1960- ja 1970-lukuja käsittelevä artikkeli

- Aihe 2
 1. Suomi
 2. Ulkomaat
 3. Suomi ja ulkomaat

- Aihe 3 (mitä juttu käsittelee, vapaa kenttä)

- Otsikko 1 (pääotsikko)

- Otsikko 2 (alaotsikko)

- Käyttötapa
 1. taustatietona toimiva faktuaalinen ilmaus (kertoo jotain)
 2. kuriositeetinomainen faktuaalinen ilmaus (ei selkeää tarvetta, yleensä kuvaileva)
 3. tulkinnallinen ilmaus (kertoo jotain 1960-luvusta ja sen luonteesta)
 4. historialla perusteleminen, historia vertauksellisena esimerkkinä
 5. useita tapoja samanaikaisesti

Liite 2: 1960-lukuja koskevien juttukokonaisuuksien tilastoiminen

Mukaan on hyväksytty kaikki artikkelit, joissa viitataan 1960-lukuun vuosiluvuin tai vuosikymmen mainitsemalla. Tilastoon ei ole kelpuutettu niitä juttuja, joissa on mainittu vain jonkin henkilön syntymävuosi tai elokuvan tai muun vastaavan kulttuurituotteen ilmestymisvuosi ilman sen enempää selitystä tai yhteyttä joko henkilöhistoriaan tai 1960-lukuun (esim 3.1.08, s. C4 arvio JA 26.11.08, s. C3 arvio). Useissa tapauksissa olen käyttänyt tutkijan harkintaa. Esimerkiksi jos rakennus, jossa on hometta, on rakennettu 1960-luvulla, se on otettu mukaan tilastoon (9.2.2008, A4). Samoin ulkopuolelle ovat jääneet pitkät aikakausimaininnat, kuten 1952-1979, ellei samassa yhteydessä ole osoitettu selkeää linkkiä 1960-lukuun (esim 11.1.08, s. C7 Kuolleet). Pois on jätetty myös tekstit ja jotkin kuvatekstit, joissa viitataan ilman vuosilukua esimerkiksi 40 vuoden tai 45 vuoden takaisiin tapahtumiin, jotta tilaston empiirinen yhtenevyys säilyy (esim. 21.11.2008, D9, kuvateksti).

Olen huomioinut juttuihin lähes koko Helsingin Sanomien journalistisen tuotannon. Ulkopuolelle olen jättänyt joitakin osia, joiden journalistinen anti on vähintäänkin kiistanalainen. Tällaisia ovat: sarjakuvat, Uutisguru, Muut lehdet, Lakimies vastaa, Väitökset, Festarivahti, Salivahti ja shakki/bridge-osio.

Tähän tilastoon olen eritellyt jokaisen juttukokonaisuuden yhtenä merkintänä, sisältäen kuvat, kainalot ja mahdolliset tietolaatikat. Näin tilasto kertoo siitä, kuinka monta kertaa ja kuinka laajasti Helsingin Sanomat on vuonna 2008 tuottanut tietoisesti 1960-luvun historiaa.

Olen tilastoinut 1960-lukua koskevista jutuista seuraavat asiat:

- Päivämäärä
- Osasto
- Sivut
- Juttutyypit
 1. uutinen
 2. reportaasi
 3. henkilöjuttu
 4. pääkirjoitus
 5. arvio/kulttuurinosto/esittely
 6. toimittajan mielipiteellinen aineisto (kolumni/kommentti)
 7. pakina
 8. yleisönosastokirjoitus
 9. tietokulma/lyhyt tausta
 10. muistokirjoitus
 11. pilakuva
 12. grafiikka/tilasto
 13. artikkeli/taustoittava juttu
 14. kuvateksti
 15. vinkki
 16. muut
- Koko
 1. ”erittäin lyhyt” (tietokulma tmv.)
 2. ”lyhyt” (lyhyt uutinen tai kainalokirjoitus)
 3. ”keskipitkä” (puolisen sivua)

4. ”pitkä” (enemmän kuin puoli sivua)
 5. ”erittäin pitkä” (sivu tai lähes sivu)
- Kirjoittaja 1 (nimi: tietokulmissa ja taustoissa merkitty pääjutun kirjoittajan nimi, ellei muuta ole erikseen mainittu)
 - Kirjoittaja 2
 1. 60-lukulainen
 2. ”vanhempi”
 3. ”nuorempi”
 4. ei tietoa
 5. ei-ihminen
 - Kirjoittaja 3
 1. kirjoittaa itsensä sisään juttuun
 2. ei kirjoita itseään sisään juttuun
 - Aihe 1 (aikakausi)
 1. 1960-luku yleisesti / 60-lukulainen ilmiö
 2. 1968
 3. joku muu vuosi
 4. heijastus/vertaus 1960-lukuun tai johonkin tiettyyn vuoteen 1960-luvulla
 5. 1960- ja 1970-lukuja käsittelevä artikkeli
 - Aihe 2
 1. Suomi
 2. Ulkomaat
 3. Suomi ja ulkomaat
 - Aihe 3 (mitä juttu käsittelee, vapaa kenttä)
 - Otsikko 1 (pääotsikko)
 - Otsikko 2 (alaotsikko)
 - Lähteiden lukumäärä (mainitut lähteet)
 - Lähteet 1-5 (nimi ja käytetty titteli)
 - Toimijat (Luettelo jutussa mainituista toimijoista, yleensä lihavoitu tekstissä.)
 - Sävy
 - kriittinen
 - nostalginen
 - neutraali
 - uhkaava
 - neutraali/nostalginen
 - neutraali/kriittinen
 - Kuvat 1 (kuvien lukumäärä)
 - Kuvat 2 (kohteet)
 - Rekonstruktio (Hypoteettinen arvio jutun luomasta historiallisesta rekonstruktioista, sen

painotuksista. Esim. sukupolvinäkökulma, nostalgia, tuomio jne.)

Liite 3: 1960-lukua koskevat osumat osastoittain ja juttutyypin mukaan esitettyinä.

Osasto	Lutinen	Reportaasi	Henkilö- juttu	Pää- kirjoitus	Arvio/ nosto	Kolumni mm.	Palkka/ kustaja	Yleisö- osasto	Tieto- kuhna	Muisto- kirjoitus	Gratiikka/ tlasto	Artikkeli	Kuva- teksti	Vinkki	Mnut	Yhteensä
<i>Kulttuuri</i>	51	13	17	-	220	17	6	3	56	-	-	36	45	-	6	470
<i>Nimä tänään</i>	3	-	55	-	2	1	-	-	36	285	-	1	11	-	1	395
<i>Radio & Televisio</i>	-	-	-	-	130	19	-	-	-	-	-	2	32	-	-	177
<i>Ulkomaat</i>	74	11	-	-	-	8	-	-	45	-	2	10	10	-	2	162
<i>Kaupunki</i>	31	25	-	-	9	5	-	-	39	-	5	14	16	-	12	156
<i>Kotimaa</i>	42	13	2	-	5	9	-	-	42	-	12	7	6	-	4	142
<i>D-osan teemaryt</i>	7	20	-	-	15	1	-	-	16	-	7	24	5	-	2	97
<i>Sunnuntai</i>	1	14	13	-	1	4	-	3	-	-	1	23	14	1	12	87
<i>Mielipide</i>	-	-	-	-	-	-	-	71	1	-	-	-	7	-	-	79
<i>Pääkirjoitukset</i>	-	-	1	27	-	18	-	17	-	-	-	-	1	-	-	64
<i>Urheilu</i>	14	2	5	-	-	7	-	-	16	-	-	9	5	-	1	59
<i>Talous</i>	14	5	2	-	2	3	-	-	11	-	4	3	3	-	-	47
<i>Ehkäisy</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	2	-	4	19	-	26
<i>Mnut</i>	4	11	-	-	36	-	-	-	2	-	1	9	4	-	-	67
<i>Yhteensä</i>	241	114	95	27	420	92	6	94	264	-	34	138	157	20	40	2028

Liite 4: 1960-lukua koskevia tekstikatkelmia jaoteltuna erilaisten teemojen mukaisesti.

Asuminen ja arki	Rakentaminen	Ympäristö
<p>”1950- ja 1960-luvuilla, kun pesutupia alettiin rakentaa, pyykkipäivä saattoi olla kerran kuussa, pohtii Työtehoseuran johtava tutkija Anneli Reisbacka.” (HS 13.1.2008b)</p>	<p>”Rautio oli Suomen ensimmäinen parkkitaloyrittäjä. Bisnes alkoi 1967 Makkaratalosta ja päättyi, kun hän myi neljä parkkitaloaan norjalaiselle sijoittajalle.” (HS 4.2.2008)</p>	<p>”Fosforia on liikaa myös muualla maassa. Peltojen fosforivarastot ovat perua 1960-1980-lukujen ylilannoituksesta.” (HS 11.5.2008a)</p>
<p>”Tilojen eriyttämisen on mahdollistanut asumisväljyyden kasvu. Ylipäänsä olohuone ja erilliset makuuhuoneet yleistyivät vasta suuren lähiörakentamisen myötä 1960- ja 1970-lukujen taitteessa.” (HS 20.1.2008)</p>	<p>”Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n ylijohtaja Hannu Rossilahti kuitenkin harppoo Tapulikaupungin katuja innostuneena. Juuri tällaisia nopeasti syntyneitä 1960- ja 1970-luvun elementtilähiöitä on liikenteellisesti erinomaisilla paikoilla.” (HS 10.2.2008b)</p>	<p>”Myös luonnonsovelijaliitossa oli omaperäistä ajattelua suomettumisen kultakaudella 1960- ja 1970-luvuilla. Silloin liittoon soluttautuneet taistolaiset kehuivat, kuinka turvallisia neuvostoliittolaiset ydinvoimat olivat verrattuna länsimaisiin voimoihin.” (HS 25.5.2008b)</p>
<p>”Asuinkeittiöistä luovuttiin yleisesti sotien jälkeen, kun elintason nousu toi mahdollisuuden hankkia lisää neliöitä. Kokonaan ne eivät silloinkaan kadonneet. Helsingissä hellahuoneissa asuttiin vielä 1960-luvulla.” (HS 22.1.2008a)</p>	<p>”Vanhassa Vuosaarella on kuuden seitsemänkerroksisen kerrostalon ryhmä, joka on omatoimisen eli hartiapankkirakentamisen riemuvoitto 1960-luvulta. Sen rakennutti Asuntosäästäjät ry, jonka perusti asuntorakentamisen suuri idealisti Martti Ilveskorpi (1908-73).” ”Yhdistyksellä oli 30 000 jäsentä 1966. Se oli Helsingin toiseksi suurin rakennuttaja, jonka osuus koko maan asuntotuotannosta oli seitsemän prosenttia.” ”Ilveskorpi oli uransa huipulla, kun hänen rakennuttamansa Vuosaari liitettiin Helsinkiin 1966.” (HS 18.5.2008)</p>	<p>”Ympäristön tilaan ryhdyttiin kiinnittämään huomiota 1960-luvun lopussa, ja silloin heräsi huoli myös melun lisääntymisestä. Yhteinen meluntorjuntalaki saatiin vasta 1987.” (HS 20.6.2008c)</p>
<p>Markku Lankinen, Helsingin kaupungin tietokeskus: ”Vielä 60- ja 70-luvuilla esikaupungeissa oli korkeammat hinnat. Suunta on kääntynyt ihan kokonaan.” (HS 9.2.2008)</p>	<p>”Salon tilalla siirryttiin täysin puulämmitykseen 1995, kun energian hinta lähti nousuun. Samalla rakennettiin puunpoltoon sopiva lämpökeskus. / ”1960-luvun alussa sähkö oli niin halpaa, ettei kaikkiiin maalaistaloihin rakennettu edes leivinuunia. Meilläkin kaikki toimi sähköllä”, Esko kertoo.” (HS 8.6.2008)</p>	<p>”Dioksiinipitoisuudet pienenevät nopeasti 1960- ja 1970-luvun huippuvuosista, mutta vähenemistä ei ole havaittu enää vuosiin. / Silakoiden pitoisuudet eivät pienentyneet, koska kalojen kasvu on hidastunut.” (HS 4.8.2008)</p>

<p>”Suomlaisen perheen kauppakassiin pakattiin vuonna 1966 maitoa, perunoita, tuoretta lihaa, jauhoja, ryynejä, sokeria, voita, leipää ja lauantaimakkaraa.”</p> <p>”Maitoa juotiin tuoreimman selvityksen mukaan sata litraa vähemmän henkeä kohti kuin 1966. Se tarkoittaa kulutuksen puolittumista.” (HS 1.10.2008)</p>	<p>”Kun suomalaiset innostuivat rakentamaan mökkejä 1960-1970-luvuilla, kyse oli paluusta juurille. Ensimmäinen kaupunkiin muuttanut sukupolvi hankki lomapaikan entiseltä kotipaikkakunnalta. Kesämökillä palattiin maalaiselämään ahertamalla kasvimaalla ja rakennustöissä.” (HS 31.8.2008b)</p>	<p>”Kun 1960-luvulla teollisuus ja kunnat alkoivat panostaa vesiensuojeluun, olimme tyytyväisiä. Kehitys kulki nopeasti ilmansuojeluun, meluntorjuntaan ja maaperän suojeluun.” (HS 18.12.2008)</p>
<p>Rikollisuus ja väkivalta</p>	<p>Lääkkeet ja sairaudet</p>	<p>Tiede ja tekniikka</p>
<p>”Suomen ensimmäinen huumeaalto oli 1960-luvun lopulla, jolloin kannabistuotteiden käyttö levisi ensimmäistä kertaa pienien piirien ulkopuolelle.”</p> <p>”LSD:tä käytettiin jonkin verran, ja myös amfetamiinia alettiin tuoda Suomeen 1960-luvun lopulla. Se on pysynyt siitä asti Suomen yleisimpänä kovana huumeena.” (HS 27.1.2008)</p>	<p>”Sairausvakuutuslaki tuli voimaan vuonna 1964. Silloin oli tarkoituksena, että potilas saisi noin 60 prosentin korvauksen maksamastaan yksityislääkärin palkkiosta. Näin siksi, että kansalaisilla olisi taloudellisesti mahdollista itse valita haluamansa lääkäri ja hoitopaikka.” (HS 16.1.2008)</p>	<p>”Suomesta löytyi sellainen ydinmiilu. Pieni ja matalatehoinen reaktori FiR 1 oli rakennettu Espoon Otaniemeen maaliskuussa 1962.”</p> <p>”Vielä 1960-luvulla ei tiedetty, että vuonna 2000 pientalon kokoinen ydinmiilu palvelisi pientä ihmistä eikä teollisuutta.” (HS 25.3.2008)</p>
<p>”Lievää pahoinpitelyä koskevassa säännöksessä (rikoslain 21 luvun 12 §) oli vuoteen 1969 asti seuraavan sisältöinen 2 momentti: ”Jos joku kuritusvaltaansa käyttäessään on kuritetulle saattanut sellaisen vähäisen vamman, kuin tässä pykälässä mainitaan, älköön häntä siitä rangaistukseen tuomittako.” / Säännös ei suoraan sallinut kurinpitona tapahtunutta lievää pahoinpitelyä, mutta teko oli tuolloin rankaisematon.” (HS 27.7.2008)</p>	<p>”Kampanjalle oli todellinen tarve, sillä 1960-luvulla suomalaisten sydäntautikuolleisuus oli maailman kärkeä. Pahin tilanne oli Pohjois-Karjalassa.” (HS 5.2.2008c)</p>	<p>”Ratkaisevin innovaatio tehtiin 1963, jolloin Martti Juva rakensi Lauri Lindroosin kanssa Saloran ensimmäisen radiopuhelimen. Tästä alkoi kehitys, joka johti 1979 yhteisyritykseen Nokian kanssa; Saloon syntyi matkapuhelinyhtiö Mobira.” (HS 15.7.2008)</p>

<p>”Helsingin poliisi tilastoi 1960-1969 yhteensä 184 kuolemaan johtanutta väkivaltarikosta, joista 13 oli 18-20-vuotiaiden miesten tekemiä. Vuosina 1997-2006 vastaavat luvut olivat 137 ja 3.” (HS 5.10.2008a)</p>	<p>”Sikotauti, tuhkarokko ja vihurirokko olivat vielä 1960-luvulla tavallisia lastentauteja, jotka lähes jokainen sairasti.” (HS 7.2.2008a)</p>	<p>Ensimmäisestä suomalaisesta ESKO-tietokoneesta muistokirjoituksessa: ”Saksalaisen konemallin viivästyttävä Tage Carlsson avusti useasti saksalaisen koneen suunnittelijaa Wilhelm Hopmannia mallikoneen valmistumisen nopeuttamisen vuoksi. Tämä työ kuitenkin kesti varsin pitkään. ESKO valmistui vuodenvaihteessa 1959-1960 ja otettiin käyttöön keväällä vuonna 1960 Helsingin yliopistossa.” (HS 18.7.2008b)</p>
<p>”Perhesurmat ja laajennetut itsemurhat eivät ole harvinaisia, toteaa suomalaisia perhesurmia tutkinut Tampereen yliopiston tutkija Minna Nikunen. / Vuodessa niitä tapahtuu keskimäärin kuudesta kahdeksaan. ”Ilmiö ei ole uusi. Jo 1960-luvulla 15 prosenttia henkirikoksista oli tapauksia, joissa tekijä surmasi itsensä teon jälkeen.”” (HS 29.10.2008)</p>	<p>”Tuhkarokko oli yleinen lastentauti vielä 1960-luvulla, mutta kaikki silloiset lapset eivät sairastuneet siihen. Järjestelmälliset rokotukset aloitettiin neuvoloissa 1970-luvulla, ja lähes kaikki 1975 ja sen jälkeen syntyneet ovat saaneet rokotuksen.” (HS 16.7.2008)</p>	<p>”Suomessa syntynyt ja Ruotsissa myöhemmin asunut Ragnar Granit (1900-1991) sai lääketieteen Nobelin 1967.” (HS 11.10.2008)</p>
<p>”Suomea järkytti 1960-luvun lopulla Pihtiputaan kahdeksan surmanluotia, joilla paikallinen maanviljelijä kaatoi neljä häntä rauhoitteluun tullutta poliisia. Britanniassa samankaltainen tapaus tunnetaan Braybrook Streetin verilöylynä.” (HS 21.12.2008a)</p>	<p>”Vielä 1960-luvulla hampaiston ja suun sairauksien tila itäisessä Suomessa oli surkea. Särkevien hampaiden poisto kuului kunnanlääkäreidenkin rutiineihin. / Eduskunta säätikin vuonna 1966 lailla, että Kuopion korkeakoulussa/yliopistossa on koulutettava hammaslääkäreitä.” (HS 8.9.2008c)</p>	<p>Helsingin-Turun maantietä on muutettu moottoritieksi 1950-luvulta lähtien. Turunväylän rakentaminen alkoi työttömyystöinä 1956. Suomen ensimmäinen moottoritie Helsingistä nykyiselle Kehä III:lle valmistui 1962.” (HS 15.12.2008)</p>
<p>Musiikki ja populaarikulttuuri</p>	<p>Urheilu</p>	<p>Taide ja design</p>
<p>”Laila Kinnunen (1939-2000) oli yksi 1950- ja 60-lukujen suosituimmista ja arvostetuimmista laulajistamme. Hänen uransa hiipui jo 70-luvun alussa, mutta Kinnusen tulkinnat ovat jääneet elämään vahvasti.” (HS 5.1.2008)</p>	<p>”Mäkiviikon suomalaisvoittajat”. ”1961/62: Eino Kirjonen 1963/64 Veikko Kankkonen 1965/66 Kankkonen” (HS 7.1.2008)</p>	<p>”Kukkapuron tunnetuin kaluste, Karuselli-tuoli esiteltiin ulkomailla 60-luvun puolivälissä, aiemmin kuin Eero Aarnion Pallotuoli. Se olisi voinut syntyä aiemminkin. / ”Mutta ei minulla ollut varaa ostaa hartsia, puhumattakaan lasikuidusta.”” (HS 18.1.2008)</p>

<p>Suurlähettiläs, journalisti Pasi Rutanen: ”Olen vierailut Jyväskylän kesässä kolmena viime vuonna ja huomannut sen muuttuneen paljon 1960-luvun vaihteesta. / Täältä puuttuu nyt räväkkä ja räyhäkkä skandaalihakuisuus, joka kokeilee kulttuurin äärilaitoja.” (HS 12.7.2008)</p>	<p>””Olin usein täällä Kisahallissa eli entisessä Messuhallissa katsomassa Elis Askin järjestämiä nyrkkeilyn ammattilaisiltoja. Mielenkiinto niitä kohtaan oli huikaa. Kansaa jonotti pitkälle kadulle asti”, 71-vuotias Raevuori kertoo Kisahallin kahvilassa 1960-luvun muistoja. (HS 30.4.2008)</p>	<p>”Tommi Uschanov uskaltanut vuosia 1941-1969 käsittelevässä artikkelissaan tulkitsevampaan otteeseen. Se on myös helpompaa, koska Nuoren voiman kirjallinen taso oli heikko kuusikymmenluvun puoliväliä lukuun ottamatta. Lehden ideologinen sisältö nousee ykkössijalle.” (HS 1.6.2008b)</p>
<p>”Ainakin Salome-esitykset kuumentavat Yhdysvaltain medioissa jälleen keskustelua Suomesta ”musiikin ihannemaana”, joka on satsannut musiikkikoulutukseen 1960-luvulta lähtien valtakunnallisesti ja nauttii nyt laajan musiikkiopistoverkoston ja konserttitoiminnan hedelmistä.” (HS 26.8.2008)</p>	<p>”Lähelle pääsee se, kun hallitseva mestari ja viisi vuotta lähes voittamattomana iskenyt Olli Mäki ei päässyt Rooman olympiakisoihin, koska edusti Työväen Urheiluliittoa. Vuotta aikaisemmin Mäki oli valittu EM-kisojen parhaaksi nyrkkeilijäksi.” (HS 21.7.2008)</p>	<p>”Design Forumin näyttelyn punaisena lankana kulkee kestävyiden ja pitkäikäisyyden korostaminen. Hyviä esimerkkejä kestävydestä ovat Artekin Aalto-jakkarat ja Eero Aarnion jo 1960-luvulla Sokevalle syntyneet rottinkikalusteet.” (HS 28.7.2008)</p>
<p>”Koko ohjelma oli 1960-luvulta. Silloin Numminen keksi käyttää sanoituksinaan asiatekstejä. Laulettuna vaikkapa sukupuolivaikutukseen tuli vääntöä. Oikeassa ympäristössä moni kappale närästäisi vieläkin monia.” (HS 10.9.2008)</p>	<p>”Urheilijamme marssivat kuitenkin yhä pitkään Suomi-asuissa. Muutos tapahtui vasta 1960-luvulla, jolloin pikkutakin logossa nähtiin muutaman kerran kaksoisnimi Suomi-Finlandia.” (HS 1.8.2008)</p>	<p>”Eero Aarnion muotoilijan ura on kestänyt yli viisi vuosikymmentä. Hänen tunnetuimpia töitään ovat 1960-luvun ikoneiksi muodostuneet pophenkiset Pallotuoli, Kupla ja Pastilli.” (HS 12.12.2008)</p>
<p>Kotimaan politiikka</p>	<p>Aluepolitiikka</p>	<p>Elinkeinot ja teollisuus</p>
<p>”1960-luvulle saakka naisvaltuutettuja oli kunnissa alle 10 prosenttia. Kriittinen 20 prosentin raja saavutettiin kunnissa vasta 1980-luvulla.” (HS 5.2.2008a)</p>	<p>”Keskustalle yliopisto- ja ammattikorkeakoulujärjestelmä on aluepolitiikan tärkein väline. Se on ollut sitä 1960-luvulta. Maakuntakorkeakoulujen kantaisä oli presidentti Urho Kekkonen, jonka hanslankarina toimi ministeri Johannes Virolainen. (HS 24.2.2008)</p>	<p>”Pukutehdas vaatetti 1960-luvulla Suomessa vauvatkin, kun siellä tehtiin vuosittain 40 000-50 000 äitiysavustuspakkausta. / Enimmillään tehtaassa työskenteli 1960-1970-luvun vaihteessa lähes 400 työntekijää. Silloin elettiin koko suomalaisen tekstiili- ja vaateteollisuuden kulta-aikaa. Alalla työskenteli 70 000 työntekijää. Vuonna 2005 heitä oli enää 11 000. (HS 4.5.2008c)</p>

<p>”Smp lohkesi keskustapuolueen edeltäjästä Maalaisliitosta vuonna 1959, ja se oli 1960- ja 1970-luvun protestipuolue.” (HS 16.2.2008)</p>	<p>”Vapaavuoren mielestä Vanhasen visio ei ole tätä päivää. Ministeri paiskaa pöytään lisää dataa: Vuonna 1960 Suomessa oli 189 000 yhden hengen taloutta. Nyt sinkkuja on miljoona. Kahden hengen talouksia oli 40 vuotta sitten 246 000, nyt 812 000.” (HS 9.9.2008)</p>	<p>”Runsaat kymmenen vuotta myöhemmin tämä laiva pelasti kaksitoista ihmistä kuolemalta Kurun haaksirikossa. Sitten pitääkin jo mennä 1960-luvulle, jolloin autoistuminen vei viimeisetkin ”oikeat” matkustajat Tampere-Virrat-reitiltä.” (HS 3.6.2008a)</p>
<p>”En haluaisi uskoa pahaenteistä ajatusta, että puuttumattomuuslinja kumpuaa hallituksen poliittisesta kokoonpanosta – siis pelosta, että sodan käsittely nostaisi epämiellyttäviä ajatussiltoja eilis- ja nykypäivän hallitusten välille. / Koetun flopin rinnalla muistettakoon, että 6. joulukuuta 1967 presidentti Urho Kekkone laski seppeleen myös punaisten muistopatsaalle Malmin hautausmaalla. Ja että yhdessä pääministeri Kalevi Sorsan kanssa hän oli paljastamassa Punavankimuistomerkkiä Fellmanin puistossa Lahdessa Toukokuussa 1978.” (HS 30.3.2008)</p>	<p>”Aluepolitiikan seurauksena maahan perustettiin useita valtion omistamia teollisuusyrityksiä syrjäseuduille. Kemissä Veitsiluodon tehtaalla aloitettiin paperin valmistus 1955. Vuonna 1965 Kemijärvellä aloitti sellutehdas, joka perustettiin helpottamaan Itä-Lapin työttömyyttä ja hyödyntämään alueen puuvarantoa.” ”Vuonna 1960 valtio perusti Rautaruukin, joka aloitti terästuotannon Raahessa 1964. Pohjois-Karjalaan Uimaharjuun alettiin perustaa 1964 sellutehdasta valtion vahvalla myötävaikutuksella.” (HS 13.9.2008b)</p>	<p>”Vielä 1960-luvulla suomalaiset laivat kuljettivat noin puolet ulkomaankaupan tonneista, mutta viime vuonna kotimaisen tonniston osuus oli laskenut jo alle 30 prosentin. Viennistä suomalaislaivojen siivu oli enää 17 prosenttia.” (HS 17.7.2008a)</p>
<p>”Ehdokaskiertue alkoi maaliskuun alussa ja päättyi ensi tiistaina. Sdp:n ”puoluerunko” on kiertueen aikana kallistunut Urpilaisen valinnan taakse. Puoluerunko on Kalevi Sorsan aikanaan käyttämä termi, ja sillä tarkoitetaan pääasiassa 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa puolueeseen tullutta väkeä, joka Rafael Paasion ja Sorsan aikana otti ohjat puolueessa. Tämä väki on pitänyt Sdp:tä pystyssä vuosikymmeniä Paasion ja Sorsan jälkeenkin. (HS 24.5.2008)</p>	<p>”Vanhasen puutarhavisio toteuttaa johdonmukaisesta 1950-luvulta 2000-luvulle ulottuvaa keskustan hajakesittämisen ihannetilaa. / Keinoina ovat olleet kulloiseenkin ajan henkeen sopivat avaukset: 1950-luvulla asutuspolitiikka ja teollistava aluepolitiikka, 1960-luvulla maakuntakorkeakoulujen perustaminen ja kehitysaluetuet, 1970-1980-luvuilla valtion toimintojen hajasijoittaminen ja valtionosuusjärjestelmä, 1990-luvulla EU:n rakennerahastopolitiikka ja alueellistaminen.” (HS 20.9.2008a)</p>	<p>”1960-luvun lopulta alkaen vapauden enteet yleistyivät. Kustantajat kehittivät uusia myyntikanavia, kirjakerhot löysivät uuden lukijakunnan. Suurteosten myyntiasiamiehet elvyttivät vanhan kulkukaupan. Kirjojen määrähinnan poistaminen vähensi alan säänneltyä valvontaa.” (HS 12.9.2008b)</p>

<p>”Eduskuntavaaleissa korkeimmat luvut ovat 46 vuoden takaa noottikriisin jälkeen 1962 (85,1 prosenttia) ja vuoden 1966 vaaleissa (84,9 prosenttia).” ”Demarien voimakas nousu 1960-luvulla alkoi vuoden 1964 kunnallisvaaleista, kokoomus kiusasi punamultaa 1970-luvulla ja keskustan uusi nousu alkoi kunnallisvaaleissa 1988.” (HS 7.9.2008)</p>	<p>”Suomessa köyhyys on liittynyt pitkälle maatalousyhteiskuntaan. 1960-luvulle saakka yli puolet suomalaisista asui maalla. Monilla ei ollut omaa tilaa, joka olisi elättänyt perheen. Maareformeissa vuosina 1918, 1922 ja 1945 entisille tilattomille lohkaistiin pieniä maatiloja, mutta ne olivat niin vaatimattomia, etteivät taanneet elantoa. Miestein piti lähteä metsätöihin ja naiset hoitivat pikkutilaa.” (HS 23.10.2008)</p>	<p>”Märkien korprien ja soiden ojittaminen alkoi toden teolla 1960-luvulla, jolloin metsäteollisuus rakensi urakkatahtiin uusia paperi- ja sellutehtaita. Valtio ja teollisuus pelkäsivät, että jalostajilta loppuu raaka-aine.” (HS 5.10.2008d)</p>
<p>Radikalismi</p>	<p>Rakennemuutos</p>	<p>Kansainväliset suhteet</p>
<p>”60-luvulla Tuomioja toimi aktiivisesti vasemmistolaisessa opiskelijaliikkeessä sekä muun muassa Sadankomiteassa ja Teiniliitossa. Osallistui Vanhan ylioppilastalon valtaukseseen.” (HS 13.1.2008a)</p>	<p>Muuttoliikkeiden asiantuntija, VTT Timo Aro: ”1960-luvulla ja vielä 1970-luvun alussa suuri syntyneiden määrä ylläpiti väestönkasvua kaikissa maakunnissa voimakkaasta muuttotappiosta ja siirtolaisuudesta huolimatta.” (HS 10.1.2008)</p>	<p>”Tšekkoslovakian miehityksen jälkeen syksyllä 1968 Neuvostoliiton johto ryhtyi kaventamaan Suomen itsenäisyyttä, vaikka julkiset juhlapuheet tihkuivat rauhanomaista rinnakkaineloa ja ystävyyttä. / Presidentti Urho Kekkosen oli keksittävä keino torjua – hienovaraisesti – naapurin painostus. Niinpä Kekkonen ryhtyi puhumaan Suomen itsenäisyydestä Leninin lahjana, jota Leonid Brežnev ja muut johtajat muka ansiokkaasti vaalivat.” (HS 6.1.2008)</p>
<p>”Poliittisten nuorisjärjestöjen kultakausi oli 1960- ja 1970-luvuilla. Ikäluokat olivat suuria, ja järjestöissä oli jäseniä kymmeniätuhansia nykyistä enemmän. Jäseniä oli niin paljon, että puolueiden oli myös pakko kuunnella nuorisjärjestöjään.” (HS 17.2.2008c)</p>	<p>”Saanio on erityisesti pohjoisen ihmisen ja luonnon kuvaaja. Hän tallensi erilaisten yhteisöjen elämää: Pohjois-Suomen asutustilallisia, Inarin kolttasaamelaisia, Jäämeren rannikon suomalaiskyliä. / Hän seurasi 1960- ja 1970-lukujen maaseudun murrosta. Vain hieman aikaisemmin raivatut asutustilat autioituivat, perinteiset luonnon kanssa sovussa olevat elämäntavat hylättiin.” (HS 11.4.2008)</p>	<p>”Kanava vihittiin käyttöön 1856. Nykyinen Saimaan kanava avattiin liikenteelle 1968.” ”Suomi solmi presidentti Urho Kekkosen johdolla 1963 Neuvostoliiton kanssa vuokrasopimuksen kanavan Neuvostoliiton puoleisen osan käytöstä kauttakulkuliikenteessä.” (HS 3.6.2008b)</p>

<p>”Äänekääät vasemmistoradikaalit, 60-lukulaiset, edustivat vain pientä opiskelijaeliittiä. Suurten ikäluokkien enemmistö kuuluu alempaan keskiluokkaan.” (HS 24.2.2008a)</p>	<p>”Tuloerot supistuivat Suomessa 1960-luvun lopulta aina vuoteen 1990. Sen jälkeen ne alkoivat kasvaa, mihin ovat osaltaan vaikuttaneet verotuksen muutokset.” (HS 3.8.2008)</p>	<p>”Kriittisinä aikoina on Suomesta paettu Pohjanlahden yli Ruotsiin, Kerrotaan muun muassa, että Ruotsin-laivojen paikat varattiin lokakuussa 1968, kun Neuvostoliiton pääministeri Aleksei Kosygin teki sotalaivalla yllätysvierailun Hankoon. Sama tarina on toistunut muiden kriisien aikana.” (HS 13.9.2008a)</p>
<p>Säveltäjä Magnus Lindberg: ”Me ikään kuin yritimme identifioida itsemme. 1960- ja 1970-luvuilla opiskelijat menivät kaduille, ja siinä sivussa me nuoret säveltäjät kapinoimme omalla tavallamme. Kauheata snobismiahan se kieltämättä oli”, Lindberg miettii nyt. (HS 27.6.2008)</p>	<p>”Perinteisesti suomalaiset ovat muuttaneet herkästi työn perässä. 1960- ja 1970-luvuilla lähdettiin Ruotsiin, paljon aiemmin matkattiin Amerikkaan. Viime aikoina on kärrätty muuttokuormia kasvukeskuksiin.” (HS 6.9.2008a)</p>	<p>”On lokakuun 7. päivä 1968 Hankoniemen edustalla. Neuvostoliittolainen ohjushävittäjä Salvyi ajaa päättäväisestä vauhtia – Suomen merivartioston yhteydenotoista piittaamatta – suomalaisille aluevesille ja Hangon kaupunkia kohti. / Russarön saaren rannikkopuolustustykit suunnataan alukseen. Niin siksi, ettei edes linnakkeen aktiiviupseereita ole informoitu tärkeimmästä – siitä, että siellä tuodaan pääministeri Aleksei Kosyginia tapaamaan presidentti Urho Kekkosta ja antamaan selityksiä Tšekkoslovakian miehityksestä. / Viime hetkellä tilanne laukeaa rauhanomaisesti. Lähellä kuitenkin käy, ettei Kremlin kakkosmiestä upoteta Suomenlahden pohjaan.” ”Taustalla kohisee 1960-luvun lopun kärjekäs maailmantilanne ja Neuvostoliiton kaikkien pienten naapuriensa ylle langettama uhka syksyllä 1968.” (HS 23.9.2008)</p>

<p>”Oikeustieteen opinnot Wilhelmsson aloitti Helsingissä vuonna 1968. Kuuden laudaturin papereilla piti valita paikka, jonne olisi vaikea päästä sisään, hän naurahtaa. / Heti opintojensa aluksi itsekin vasemmistopiireissä vaikuttanut Wilhelmsson sai katsella, kuinka Vanha ylioppilastalo vallattiin. / ”Se oli jännittävä vuosi aloittaa.” / ”Ei pystyisi kuvittelemaan tänä päivänä, että tuhansittain ylioppilaita lähtisi joukkokokoukseen messuhalliin keskustelemaan politiikasta.” (HS 24.8.2008d)</p>	<p>”Nurmijärvi on 1960-1970-lukujen suuren maaltamuuton jälkeen ottanut vastaan pääkaupunkiseudun kasvupainetta tarjoten kohtuuhintaisen asumismahdollisuuden erityisesti lapsiperheille. Tämä on myös vahvistanut seudun elinvoimaisuutta ja työvoiman saatavuutta.” (HS 11.10.2008b)</p>	<p>”Presidentti Urho Kekkosella oli selvä tavoite, kun Suomi ryhtyi ajamaan Euroopan ja Pohjois-Amerikan yhteistä turvallisuuskokousta 1960-luvun lopussa. Kekkoselle oli tärkeää vahvistaa Suomen asemaa Neuvostoliiton puolueettomana naapurina. Prosessiin osallistuneiden diplomaattien mukaan loppuasiakirjan sisältö kiinnosti Kekkosta vain välillisesti.” (HS 3.12.2008)</p>
--	--	--